

Haridus- ja Teadusministeerium
Tallinna Ülikool

Marju Ilves

Algaja keelekasutaja

A2-taseme eesti keele oskus

Eesti Keele Sihtasutus
Tallinn 2008

Marju Ilves, *Algaja keelekasutaja. A2-taseme eesti keele oskus*
Lisa: Krista Kerge, Hille Pajupuu, Marju Ilves, *Esmane sõnastik*
Haridus- ja Teadusministeerium, Tallinna Ülikool 2008

Ekspertiis:
Hille Pajupuu (Eesti Keele Instituut)
Pilvi Alp (REKK)

Toimetanud:
Krista Kerge

Küljendanud:
Merle Moorlat

© 2008 Haridus- ja Teadusministeerium, Tallinna Ülikool,
autorid, v.a CEFR tabelite tõlked

© 2007 HTM koostöös Euroopa Nõukoguga,
tabelid 4–6, 8–14 (tõlge eesti keelde Krista Kerge ja Mai Tiits)

© 2001 Euroopa Nõukogu,
tabelid 1 ja 3 kõigis keeltes (tõlge eesti keelde Ülle Türk)

© 2001 Council of Europe,
Table 1, 3 in all languages (Estonian translation Ülle Türk)

ISBN 978-9985-79-245-2

Trükkunud:
AS Pakett

SAATEKS¹

Euroopas on üle 30 aasta tegeletud keeleoskuse standardselt mõõdetavate ja võrreldavate tasemete väljatöötamisega. Ulatuslike koostööprogrammide ja -projektide käigus on neist praeguseks saanud võõrkeeleõppe ühtne raamistik. Euroopa Nõukogu keeleoskustasemete süsteemi on omaks võtnud ja kohandanud väga paljud maad – vähemalt 23 riiki on oma keeleoskustasemed otseselt või kaudselt selle võrgustikuga sidunud. Eesti jaoks märgib sisulist liitumist ühtse tasemesüsteemiga 1997. aasta, mil ilmus „Eesti keele suhtluslävi”. „Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine” on ilmunud 37 keeles, eestikeelne tõlge ilmus 2007. aastal.²

2008. aastal alustasid ilmumist nende eesti keele oskustasemete kirjeldused, mis keeleseaduse muutuse järel lubavad ka eesti keele oskust suhestada teiste Euroopa jm keelte oskusega.

Esimesena anti Riiklikus Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskuses välja B1- ja B2-taseme keeleoskuse võrdlev kirjeldus, mis on keeleõppijale kõige sagedamini oluline. Seda koostas aasta jooksul prof. Anu-Reet Hausenbergi juhtimisel kaheksast inimesest koosnev töörühm: Marju Ilves, Annkatrin Kaivapalu, Krista Kerge, Katrin Kern, Mare Kitsnik, Ingrid Krall, Karin Rummo, Tiina Rüütmaa. Väliseksperdina nõustas projekti prof. Sauli Takala (EALTA³), käsikirja retsenseerisid dr. Hille Pajupuu (Eesti Keele Instituut), Pille Reins (REKK) ja mag. Ülle Türk (TÜ). Rahaliselt toetasid projekti riiklik arengukava ja Euroopa Liit. Nii sündis 2008. aasta maiks raamat „Iseseisev keelekasutaja. B1- ja B2-taseme eesti keele oskus”.

Edasi minna oli raskem, sest ühiskonna suur ootus teha kõigil tasemetel uut, maailmas võrreldavat eesti keele eksamit nõudis kiiret eksami sisulist muutmist. Kõigi keeleoskustasemete kirjeldust oli kiiresti vaja, et tagada süsteemi euroopalik läbipaistvus, mis lubaks millisest tahes Euroopa riigist tulles keeleoskuse tasemeid ja asjakohaseid tööks või õppimiseks eeldatavaid nõudeid ette kujutada. Ka riigi õppekava taaskäivitunud muutus peab toetuma keeleoskustasemete avalikele kirjeldustele.

¹ A2-taseme kirjeldus on koostatud C1-taseme kirjeldusega ühe projekti raames. Üldoluliste seikade puhul, mis ei nõua kindla keeleoskustaseme arvestamist, on siin ja edaspidi paiguti aluseks võetud C1-taseme kirjelduse teksti; vt Krista Kerge, *Vilunud keelekasutaja. C1-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: HTM, TLÜ, EKSA, 2008 (edaspidi viidatud kui Kerge 2008). Sõnastust on kohendatud käesoleva raamatu tarbeks (nt vt I ptk, II ptk).

² EN: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/DNR_EN.asp ja http://www.coe.int/T/DG4/Linguistic/Source/List_Cadre_traduc.doc (10.06.2008).

³ European Association for Language Testing and Assessment; uurijaprofessor Takala Jyväskyläst on praegu selle organisatsiooni president.

Haridus- ja Teadusministeeriumi keeleosakond tellis eesti keele kahe riiklikult olulise sihttaseme, A2- ja C1-taseme kirjeldused Tallinna Ülikoolilt. Julgust andis mõlemale poolele varasem koostöökogemus, õppejõudude pikk praktika eesti keele kui võõrkeele õpetuses eri maadel, vilumus funktsionaalse keeleoskuse rakenduslikul mõtestamisel, kogemus võõrkeele õpivara ja taseme kirjeldusi koostada-toimetada, tegevus tasemeeksamite arendaja, analüüsija, toimetaja ja hindajana ning keeleoskuse tahkude uurijana. Tasemekirjeldused valmisid nõudlusest dikteerituna HTM ja TLÜ koostöölepingu käigus maist novembrini 2008, kuhu mahtus ka käsikirjade välisekspertiis, sellele toetatud viimistlemine ja toimetamine.

A2-taseme kirjelduse autor võttis endale keeleõppe raamdokumendi eeskujul ülesandeks kirjutada hästi mõistetav lihtne käsiraamat, mis seob raamdokumendiga eesti ühiskonna, kultuuri, keele ja nende tänapäevase õpetamise. A2-taset on avatud mitmelt tahult. Et tasemekirjeldused peavad olema ühtsel alusel ja ühesuguse liigendusega, järgib raamat varem ilmunud B-taseme kirjelduse ja paralleelselt koostatud C-taseme struktuuri. Raamatu lissasse kuulub selle taseme sõnavara avav sõnaloend.

TLÜ töörühm võlgneb tänu kolleegidele, kellega koos korrastati Euroopa keeleõppe raamdokumendi tõlget ja koostati kahe B-taseme keeleoskuse kirjeldust – A2- ja C1-taseme kirjeldamine ei oleks võimalik olnud ilma kollegiaalse eeltöötä. Töö Euroopa keeleõppe raamdokumendi eesti versiooniga 2005–2007 andis euroopalike põhimõtete ja keeleoskuse kriteeriumide raami eesti keele iseseisva kasutuse kirjeldamisele aasta jooksul 2007–2008; see omakorda otsustas keeleoskuskirjelduste sarja iga raamatu struktuuri ja sisu esituslaadi.

Nii on kahe TLÜ-s koostatud tasemeraamatu autorid tänulikud raamdokumendi töörühmale jt selle raske raamatu vahendajatele, keda HTM keeleosakonnas toetas Tõnu Tender ja Eesti Rakenduslingvistika Ühingus Margit Langemets. Rühma kuulusid Mai Tiits, Ülle Türk, Hille Pajupuu, Pilvi Alp ja Krista Kerge, terminite ja lisadega töötas Kristel Weidebaum ja toimetada aitas Helika Mäekivi – aitäh kõigile!

Niisama suur aitäh! eespool nimetatud ekspertidele ja kolleegidele iseseisva keelekasutaja suhtluspädevuskirjelduse töörühmast, kellega koostöös sündinud B-tasemete kirjeldus pani aluse mõlemale uuele tasemekirjeldusraamatule. Aitäh Kersti Sõstrale ja tema osakonnale REKK-s, kes meid kõiki on seejuures toetanud.

Väga tänulikud oleme projekti sujuva laabumise eest koostöö organiseerijale Riina Reinthalile, kolleegidele Heli Mattisenile, Siiri Soidrole, Krista Ragelile jt TLÜ-st.

Suur tänu ekspertidele Hille Pajupuule ja Pilvi Alpile käsikirja terava silmaga lugemise ja sõbraliku sõnaga suunamise eest!

Ametlik tänu kuulub kogu HTM keeleosakonnale, kes koostöö algatas ja raamatute valmistamiseks rahastas, ning Eesti Teadusfondile, kelle grandid 6742 „Rääkimise loomulikkuse mudel ja

hindamine” toel osutus võimalikuks töötada välja A2-taseme esmase sõnastiku koostamispõhimõtted.

Tasemekirjeldustandemi noorem osapool lausub suure ja siira tänu partnerile märkamise, toetamise, julgustamise, kohalolemise, kogemuse ja rõõmu jagamise ning teksti toimetamise eest.

Marju Ilves ja Krista Kerge

Lühendid ja viitesüsteem

CEFR	– Common European Framework of References for Languages: Teaching, learning, assessment
EN	– Euroopa Nõukogu
ingl	– inglise keel(es)
jj	– ja järgnevad
k.a	– kaasa arvatud
nt	– näiteks
<i>op. cit.</i>	– <i>opus citatum</i> , (eel)viidatud teos
ptk	– peatükk
sh	– seahulgas
sks	– saksa keel(es)
s.o	– see on
st	– see tähendab
vt	– vaata
ÕS	– õigekeelsussõnaraamat (<i>vt kirjandusest</i>)
*[saksalane]	– <i>järgneb vigane keelend</i>

Raamatus kasutatakse **KOMBINEERITUD VIITAMIST**.

Tabelite ja jooniste allikale viidatakse nende pealkirja all. Mitmele leheküljele või leheküljevahemikule viitamine tähendab, et allikaid on liidetud.

Kui allikale osutatakse esimest korda, esitatakse joone all allika täielik kirje. Edaspidi viidatakse samale teosele autori nime ja teose ilmumisaastaga (nt *Kerge 2008*) või esmakirje juures nimetatud viisil (nt sümboliga *Iseisev 2008*), lisades vajadusel lehekülje või nende vahemiku. Autoriviidet kasutatakse ka seal, kuhu täiskirje ei mahu (nt joonise juures, pikema selgituse sees vms). Joonealustes kirjetes on ühe autori sama aasta teostele lisatud täht juhul, kui see eristajaks osutub (nt *Kärtner 2000c: 17*). Kõik allikad esitatakse raamatu lõpus kirjanduse loendis.

Raamatu osade ristviited on lisatud automaatse käsuga enne teksti küljendamist ning seetõttu on ristviites vaid viidatud osa avalehekülje number, st teavet tuleb otsida sealt algava osa piires. Jooniste, tabelite, allmärkuste ristviited on täpsed.

Raamatus kasutatud ristviitamine suunab lugejat üsna tihti raamatu teiste osade juurde, ristviidete esitamine on soovitusliku iseloomuga. Nii mitmetahulise materjali – nagu selleks keeleteemaline käsiraamat on – raamatu kujul esitamine eeldab aga paratamatult lehtede lappamist.

SISUKORD

SISSEJUHATUSEKS	13
I. TASEMEKIRJELDUSE ALUSED, RAAMATU ÜLESEHITUS JA EESMÄRGID	15
I.1. Keeleoskuse üldine raam	15
I.2. Raamatu ülesehitus	19
I.3. Tasemekirjelduse eesmärk ja põhimõtted	21
I.4. Tasemekirjelduse adressaat	22
I.5. Olulised seigad A2-taseme kirjelduse kasutamisel	22
I.6. Tasemekirjelduse riiklik kontekst	23
II. A2-TASE KUI ÕPIEESMÄRK. ESMASE KEELEOSKUSE KIRJELDUS	25
II.1. Mis on A2-tase ja kes seda vajavad	25
II.2. A2-taseme osaoskused ja pädevused	29
II.2.1. Kuuldu mõistmine	29
II.2.2. Loetu mõistmine	30
II.2.3. Üldine rääkimisoskus	31
II.2.4. Üldine kirjutamisoskus	34
II.2.5. Sõnavarapädevus	35
II.2.6. Grammatikapädevus	37
II.2.7. Semantikapädevus	38
II.2.8. Sotsiolingvistiline pädevus	38
II.2.9. Pragmaatikapädevus	39
III. KEELE FUNKTSIOONID	41
III.1. Keelekasutuse eesmärgid ja olukohasus	41
III.2. Keele põhifunktsioonidest lähemalt	42
III.2.1. Faktide edastamine ja otsimine	42
III.2.2. Hoiakute väljendamine ja väljauurimine	43
III.2.3. Veenmine	47
III.2.4. Sotsiaalne suhtlemine	49
III.3. Keelevahendid funktsioonide esmaseks täitmiseks	51
IV. KEELEKASUTUSE OLUKORRAD JA TEMAATIKA	53
IV.1. Keelekasutuse olukorrad	54
Avalikud asutused	55
Olmeteenused ja kaubandus	55

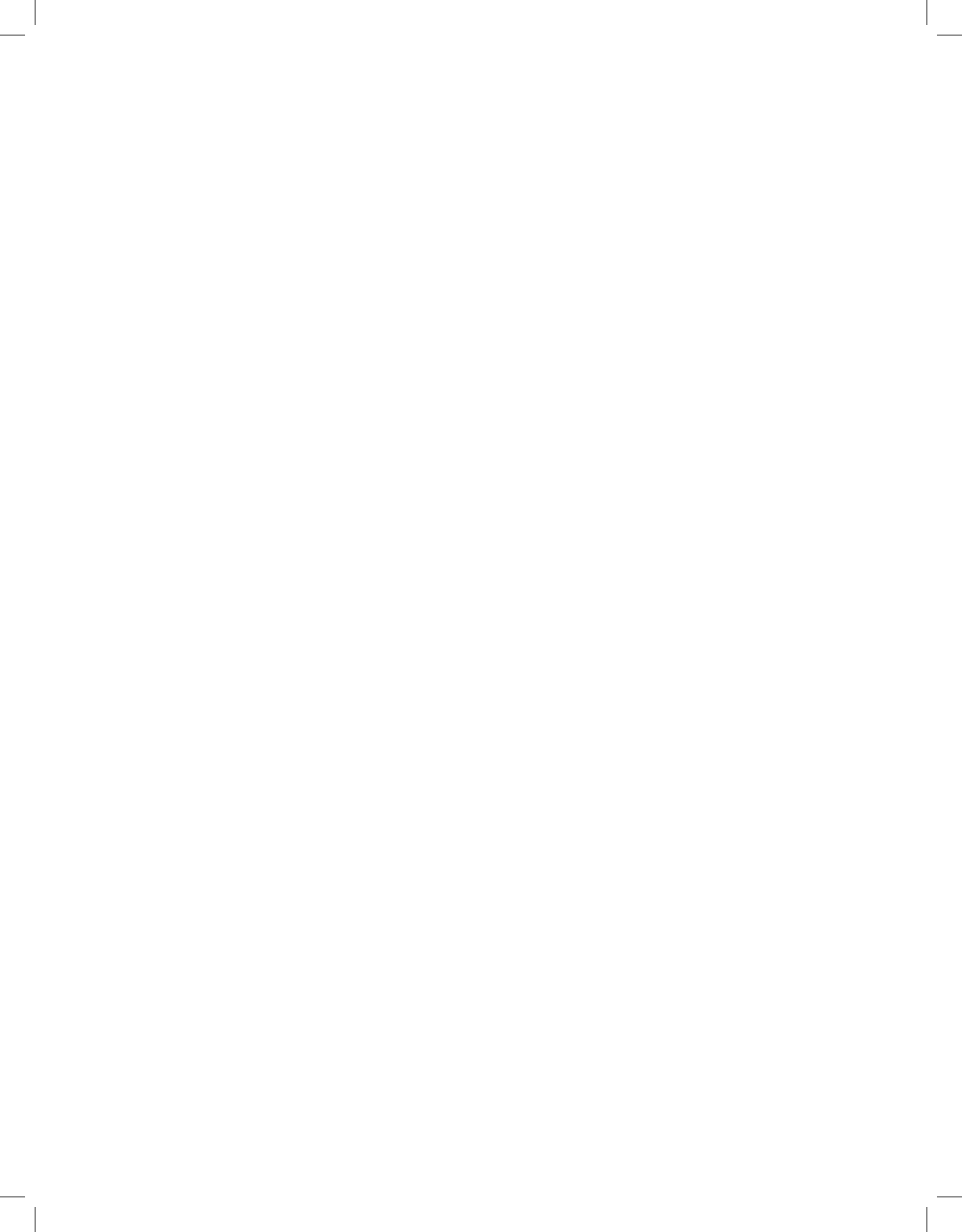
Tervis ja tervishoid	56
Eluase ja kinnisvara	56
Toitlustamine	56
Transport ja reisimine	57
Haridus	57
Vaba aeg ja ajaviide	58
Töö ja töösuhted	59
IV.2. Teemaatika	59
Endast ja teistest rääkimine	60
Haridus	60
Elukutse, amet ja töö	60
Teenindus	61
Igapäevaelu, kodu ja kodukoht	61
Enesetunne, tervis ja heaolu	61
Vaba aeg, harrastused ja meelelahutus	62
Sisseostud, hinnad	62
Söök ja jook	62
Inimeste suhted ühiskonnas	63
Keskkond, kohad, loodus, ilm	63
Kultuur ja keeled, keelte õppimine	63
Reisimine, transport, vaatamisväärsused	64
IV.3. Olukordade ja kõneainetega toimetuleku esmane edenemine	64
V. ÜLDMÕISTETE VÄLJENDAMINE	65
V.1. Üldmõiste olemus ja tema väljenduse varieeruvus	66
Üldmõisteid väljendav sõnavara	66
Sõnamoodustus	67
Vormimoodustus	69
Lausemoodustus	70
V.2. Objektid	71
V.3. Tegevused ja protsessid	72
V.4. Omadused ja seisundid	74
V.5. Hulk ja määr	76
V.6. Ruum ja aeg	78
Ruum ja ruumisuhted	78
Aeg ja ajasuhted	80
V.7. Suhted ja seosed	82
Olemasolu	82
Kogemine	82
Omamine	82

VI. TEKSTITÖÖ- JA VAHENDUSOSKUS	83
VI.1. Tekstid A2-tasemel	83
VI.2. Teksti ülesehitus, sidumine ja sõnajärg	85
VI.3. Tekstitoimingud ja nende valdamine	88
VI.3.1. Kahepoolsed tekstitoimingud	89
Kirjalik infovahetus	89
Dialoog teenindussfääris	90
VI.3.2. Teksti vastuvõtt	91
VI.3.3. Tekstiloome	93
VI.3.4. Vahendusoskus	95
VII. SUULINE KEELEOSKUS	97
VII.1. Suuline suhtlus	98
VII.2. Suuline esinemine	102
VII.3. Kuulamisoskus	103
VIII. KIRJALIK KEELEOSKUS	105
VIII.1. Toimetulek kirjaliku teksti mõistmisega	106
VIII.2. Üldine ja detailne lugemisoskus	108
Üldine lugemisoskus	108
Detailne lugemisoskus	108
VIII.3. Toimetulek kirjaliku teksti koostamisega	109
VIII.4. Kirjutamisoskus	110
Üldine kirjutamisoskus	110
Loovkirjutamine	110
Interaktsioon ehk kirjalik suhtlus	110
Keelekasutuse olukohasus	111
Keeleline korrektsus	111
IX. ESMASE KEELEOSKUSE OMANDAMINE JA ÕPETAMINE	113
IX.1. Keele õppimine ja omandamine	113
IX.2. Keeleõppes osalejad	114
IX.3. Keelepädevuse arendamine	116
IX.3.1. Sõnavarapädevus	116
IX.3.2. Grammatikapädevus	117
IX.3.3. Hääldepädevus	117
IX.3.4. Õigekirjapädevus	119
IX.3.5. Sotsiolingvistiline pädevus	120
IX.3.6. Pragmatikapädevus	120
IX.3.7. Lugemine	121
IX.3.8. Kuulamine	122
IX.3.9. Kirjutamine	122

IX.3.10. Rääkimine	123
IX.4. Vead	124
KIRJANDUS	125
LISA 1. OSAOSKUSTE KRITEERIUMID	129
Kuulamisoskus	129
Rääkimisoskus	131
Lugemisoskus	133
Kirjutamisoskus	135
LISA 2. ESMANE SÕNASTIK	137
Koostamise põhimõtted	139
Esmane sõnastik	142
Esmase sõnastiku sõnaliigid	161

TABELITE JA JOONISTE SISUKORD

Tabel 1. A2-tase EN ühtsete keeleoskustasemete üldskaalal	18
Tabel 2. Keele osaoskuste seos A2-taseme suhtluse keelevormi ja keeleteoimingu laadiga	27
Tabel 3. A2-tase oma lähitasemetega EN ühtsete keeleoskustasemete enesehindamise skaalal ..	28
Tabel 4. Üldine kuulamisoskus	29
Tabel 5. Üldine lugemisoskus	30
Tabel 6. Üldine rääkimisoskus	31
Tabel 7. Üldine suuline suhtlus, vestlusoskus ja emakeelse vestluskaaslase mõistmine	32
Tabel 8. Kõne ladusus	33
Tabel 9. Väljendustäpsus	34
Tabel 10. Üldine kirjutamisoskus	34
Tabel 11. Üldine kirjalik suhtlus	34
Tabel 12. Sõnavara ulatus	35
Tabel 13. Sõnakasutus	37
Tabel 14. Grammatika korrektsus	37
Joonis 1. Üldpädevuse komponendid	15
Joonis 2. Suhtluspädevuse komponendid	16
Joonis 3. Keeleoskustasemete vaheastmed	17

SISSEJUHATUSEKS

Euroopa Liidu keelepoliitika taotlus on viia erinevate keelte õpetamine ja keeleoskuse hindamine Euroopas ühtsele alusele. Erinevate keelte oskustasemed on võrreldavad, kui tasemekirjeldus lähtub Euroopa keeleõppe raamdokumendi¹ juhistest ja keeleoskuse tänapäevasest mõistest. Eesti keele oskustasemete kirjeldamist alustati B-tasemest. B-taseme käsiraamat² annab baasteadmised selleks, et üldiselt mõista tasemeid ja keeleoskuse komponente. Keeleoskustasemete kirjeldamise ja seostamise üldised alused ja põhimõtted leiab lugeja kahest varem ilmunud raamatust:

- laiema tausta annab „Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine” (Tartu: HTM, 2007);
- eesti keelesituatsiooniga selgemini seostuva resümee annavad raamatu „Iseseisev keelekasutaja. B1- ja B2-taseme eesti keele oskus” (Tallinn: REKK, 2008) saatesõna ja avapeatükk.

Ilmumise järjekorras ei ole A2-taseme kirjeldus seega eesti keele tasemekirjeldussarja avaraamat. Ent kuna A-tase on EN tasemesüsteemi esimene tase ning A2-tasemest huvituja ei pruugi B-taseme käsiraamatut tunda, korratakse põhilist – mis on keeleoskus, missugused on suhtluspädevuse komponendid jms – käesolevas tasemekirjelduses siiski veel kord üle.

Tasemekirjelduse kasutaja, kes on kahe eespool nimetatud allika toel keeleoskuse teoreetilise taustaga juba tuttav, võib avapeatüki lugemist alustada praktilist infot sisaldavast alapeatükist I.2 *Raamatu ülesehitus*, lk 19.

Lugeja, kes pole eelpool nimetatud allikatega tuttav ning tunneb, et tema teoreetiline taust on lünklik või vajavad teadmised kordamist, leiab ülevaate keeleoskuse üldistest alustest peatükis I.1 *Keeleoskuse üldine raam*, lk 15.

Nõnda hõlmab käesoleva tasemekirjelduse avapeatükk nii teoreetilist kui praktilist materjali. Raamatu koostaja on pidanud vajalikuks esitada teoreetiline materjal enne praktilise info jagamist ka seepärast, et vältida ebamäärastrabtektset ettekujutust sellest, mis on A2-tase. Teoreetilise materjaliga tutvumine võimaldab A2-taseme paigutada EN keeleoskustasemete süsteemis kindlale kohale teiste tasemete foonil.

¹ Raamdokument (ka edaspidi): *Common European Framework of References for Languages: Teaching, learning, assessment*. Strasbourg: Council of Europe, 2001. Tõlge eesti keelde: *Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine*. Tartu: HTM, 2007.

² Anu-Reet Hausenberg, Marju Ilves, Annkatrin Kaivapalu, Krista Kerge, Katrin Kern, Mare Kitsnik, Ingrid Krall, Karin Rummo, Tiina Rüütmaa, *Iseseisev keelekasutaja. B1- ja B2-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: REKK, 2008 (edaspidi viidatud kui *Iseseisev 2008*).

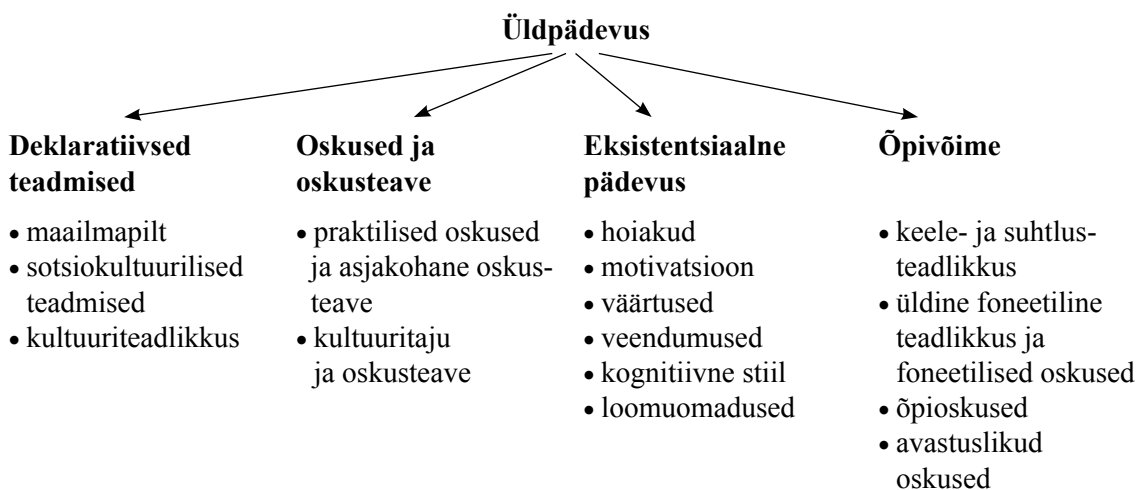
I. TASEMEKIRJELDUSE ALUSED, RAAMATU ÜLESEHITUS JA EESMÄRGID

I.1. KEELEOSKUSE ÜLDINE RAAM¹

Keeleoskuse all mõistame oskust kasutada keeleteadmisi – hääldust, kirja, grammatikat, sõnavara – eesmärgipäraselt nii suuliste ja kirjalike tekstide mõistmiseks (kuulamis- ja lugemisoskus) kui ka koostamiseks (rääkimis- ja kirjutamisoskus), võttes arvesse konteksti ja suhtluspartnereid.

Seega ei ole keeleõppe eesmärk grammatika ja sõnavara passiivne omandamine, vaid keele eesmärgipärane kasutamine millises tahes olukorras. Keeleoskus eeldab peale keeleteadmiste veel mitmesuguseid muid teadmisi ja oskusi.

Keeleõppe raamdokumendis² eristatakse kahte liiki pädevusi: üldpädevusi (joonis 1) ja suhtluspädevusi (joonis 2).

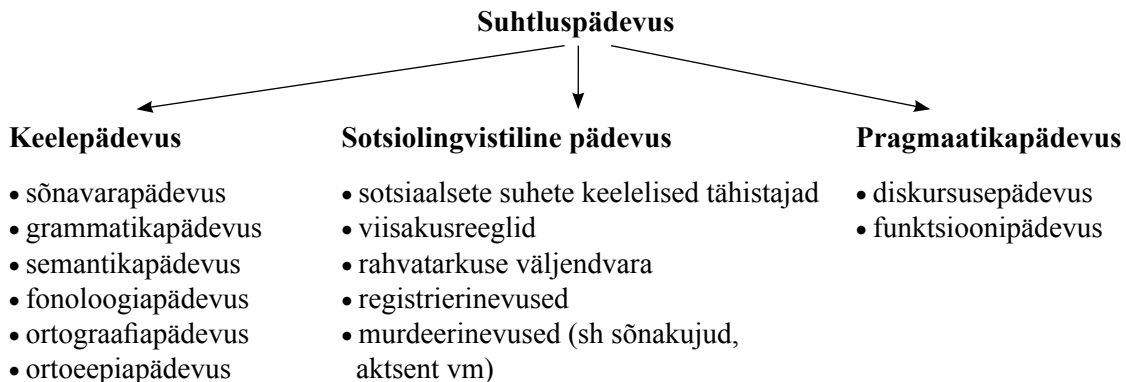
Joonis 1. Üldpädevuse komponendid

¹ Alapeatüki materjal sisaldab baasteadmisi ning selle esitamisel on kasutatud järgmisi allikaid: Iseseisev 2008: 15–23; Kerge 2008, avapeatükk *Keeleoskuse üldine raam ja raamatu ülesehitus*; Hausenberg, Anu-Reet; Tiina Kikerpill, Maia Rõigas, Ülle Türk, 2004. *Keeleoskuse mõõtmine*. Tallinn: TEA, lk 8–15; Raamdokument, lk 119–150. Mõisted on korrastatud raamdokumendi järgi.

² Raamdokument, lk 119–126 ja 126–150.

Üldpädevuse komponendid ei kuulu kõik otseselt keeleoskusesse, kuid mõjutavad nii keele õppimist kui ka kasutamist ning nendega peab arvestama keeleõpetaja ja keeleoskuse hindaja. Neist oleneb keelekasutuse (sealhulgas ka keeleõppe) tõhusus. Inimeste suhtlus sõltub nende teadmistest maailma kohta, teadmisi ammutatakse nii igapäevaelust kui ka teadliku õppimise teel. Näiteks tasub eesti keele õppijal teada Eesti ajalugu, geograafiat ja neist tulenevaid ühiskondlikke probleeme jpm. Eksistentsiaalse pädevuse komponendid kujundavad inimese isiksust, loomumomadused aga mõjutavad nii suhtlemist kui ka õpivõimet. Suhtlus- ja õpivõime komponendid toetavad keele omandamist; vt ka IX peatükki *Esmase keeleoskuse omandamine ja õpetamine*, lk 113. Keelekasutusega seostuvad kõige otsesemalt sotsiokultuurilised teadmised, kultuurierinevuste tundmine ja kultuuriteadlikkus.

Suhtluspädevus annab inimesele võime keeleliste vahendite abil tegutseda. Suhtluspädevuses saab eristada kolme komponenti: keelepädevus, sotsiolingvistiline pädevus ja pragmaatikapädevus. Liigitus rõhutab tõdemust, et suhtluspädevus ei piirdu keeleteadmistega, vaid neid teadmisi tuleb osata ka rakendada. Keeleteadmiste eesmärgipäraseks rakendamiseks tuleb tunda vastavas keeleühiskonnas valitsevaid suhtlusnorme ja -tavasid ning eesmärgi saavutamise võimalusi.

Joonis 2. Suhtluspädevuse komponendid

Keelepädevust vaadeldakse kui keele formaalsete vahendite tundmist ja võimet kasutada neid vahendeid tähenduslike sõnumite mõistmiseks, koostamiseks ja edastamiseks.

Sotsiolingvistiline pädevus eeldab kultuuriomaste suhtlusnormide ja -tavade tundmist ning nende väljendamise vahendite valdamist.

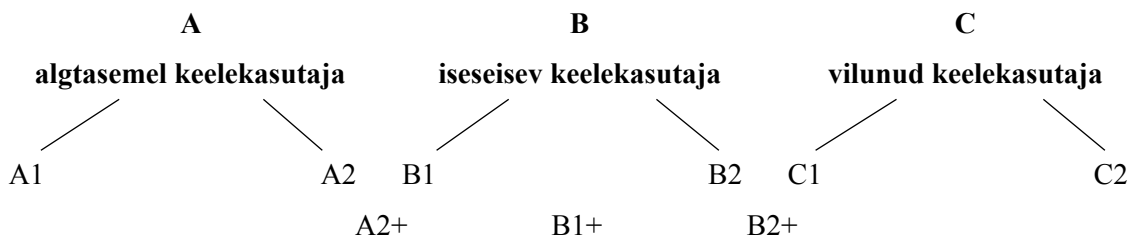
Pragmaatikapädevus tähendab oskust kasutada suhtluseesmärgi saavutamiseks kõiki teadmisi olukohaselt. Keelekasutus on tekstiline ja diskursusepädevus hõlmab teadmisi tekstitüüpidest ning oskusi luua erinevaid tekste, mille ülesehitus, stiil ja keelendite valik arvestab suhtlusolukorda ja

-eesmärki (vt ptk V.7, lk 82 jj). Funktsioonipädevus eeldab oskust kasutada keelevahendeid oma suhtluseesmärkide saavutamiseks kõige tõhusamal viisil nii kõnes kui kirjas (vt III ptk, lk 41 jj).

Arusaam keeleoskuse olemusest on oluline sellepärast, et keeleoskuse arengut näitavad väga paljud keeleoskuse komponentide detailid – nn parameetrid, mille muutumist saab jälgida aste-astmelt ja seetõttu paigutada skaalatablelitesse. Nii on välja kujunenud ühtne keeleoskustasemete süsteem, mis on otstarbekas alus, et võrrelda keeleoskust olenemata selle omandamise kohast või viisist.

Ametlikult liitus Eesti Euroopa ühtsete keeleoskustasemete süsteemiga 1. juulil 2008, mil hakkas kehtima Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2008. a määrus nr 105³. Sellest ajast alates on ka eesti keele oskuse tasemed seotud Euroopa Nõukogu ühtsete keeleoskustasemetega – algaja, iseseisva ja vilunud keelekasutaja tasemetega A, B ja C. Iga tase märgib kokkuleppelist vahemikku kasvava keeleoskuse kujuteldaval skaalal. Seesugune vahemik tähendab keeleoskuse arengus pikka etappi. Liikumine ühest vahemikust teise on aeganõudev. Nii võib tasemeid omakorda liigendada alltasemeteks A1 ja A2, B1 ja B2, C1 ja C2. Sellises raamistuses on ka A2-tasemel ehk esmasel keeleoskusel oma kindel koht (vt tabel 1).

Vertikaalses mõtmes võib keeleoskustaset liigendada veelgi täpsemalt. A-tasemelt B-tasemele liikuja väga head keelekasutusoskust nimetatakse tinglikult plusstasemeks ning märgitakse A2+. Tabelites on plusstasemed kriteeriumitasemest joonega eraldatud ning nende ees on märged A2+ (vt nt kuulamisoskuse kirjeldust II.2.1, lk 29 jj). Plusstasemed ei avaldu kõigis keeleoskuse aspektides ja neid pole kõigi oskuste ja pädevuste juures ka esitatud. Plusstaseme kirjeldus näitab keeleoskuse teatud aspekti uut kvaliteeti, mingi osaoskuse või pädevusliigi väga head valdamist. Plusstaset tasemeeksamil ei mõõdetata; plusstaseme saavutamist näitab eksamil soorituskünnisest tunduvalt parem tulemus. Kitsamate vaheastmete esitamine võib oluliseks osutada eeskätt õpikontekstis. Vaheastmete esitamise paindlikkust aitab mõista tasemete käsitlus hargmikuna (joonis 3).

Joonis 3. Keeleoskustasemete vaheastmed⁴

³ Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2008. a määrus nr 105 „Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded”. Määruse leiab elektroonilisest Riigi Teatajast aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12983186> (06.07.2008).

⁴ Raamdokument, lk 47.

Tabel 1. A2-tase EN ühtsete keeleoskustasemetes üldskaalalAllikas: Raamdokument, lk 39⁵

Vilunud keelekasutaja	C2	HARITUD EMAKEELEKÕNELEJA TASE <i>Mõistab vaevata kõike kuulnud ja loetut. Oskab resümeerida eri tüüpi suuliste ja kirjalike allikate teavet ja sõnastada neis esitatud põhjendusi ja arutlusi. Oskab end spontaanselt, ladusalt ja täpselt väljendada, eristades ka keerukamate situatsioonide peenemaid tähendusvarjundeid.</i>
	C1	VABA SUHTLUSE PÄDEVUS ehk VABA KEELEOSKUS <i>Mõistab pikki ja keerukaid tekste, tabab ka varjatud tähendust. Oskab end spontaanselt ja ladusalt mõistetavaks teha, väljendeid eriti otsimata. Oskab kasutada keelt paindlikult ja tulemuslikult nii avalikes, õpi- kui ka tööoludes. Oskab luua selget, loogilist, üksikasjalikku teksti keerukatel teemadel, kasutades sidusvahendeid ja sidusust loovaid võtteid.</i>
Iseseisev keelekasutaja	B2	EDASIJÕUDNU TASE <i>Mõistab keerukate abstraktsel või konkreetsel teemal tekstide ning erialase mõttevahetuse tuuma. Suudab spontaanselt ja ladusalt vestelda sama keele emakeelse kõnelejaga. Oskab paljudel teemadel luua selget, üksikasjalikku teksti ning selgitada oma vaatenurka, kaaluda kõnealuste seisukohtade tugevaid ja nõrku külgi.</i>
	B1	SUHTLUSLÄVE TASE <i>Mõistab kõike olulist endale tuttavatel teemal, nagu töö, kool, vaba aeg vm. Saab enamasti hakkama välisriigis, kus vastavat keelt räägitakse. Oskab koostada lihtsat teksti tuttavatel või enda jaoks huvipakkuval teemal. Oskab kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja eesmärke ning lühidalt põhjendada-selgitada oma seisukohti ja plaane.</i>
Algtasemel keelekasutaja	A2	ESMANE KEELEOSKUS <i>Mõistab lauseid ja sageli kasutatavaid väljendeid, mis seostuvad talle oluliste valdkondadega (näiteks info enda ja pere kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö). Tuleb toime igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel. Oskab lihtsate fraaside ja lausete abil kirjeldada oma perekonda, teisi inimesi ja elutingimusi ning väljendada oma vajadusi.</i>
	A1	LÄBIMURDETASE <i>Mõistab ja kasutab igapäevaseid väljendeid ja lihtsamaid fraase, et oma vajadusi rahuldada. Oskab ennast ja teisi tutvustada ning pärida elukoha, tuttavate inimeste ja asjade järele ning vastata sama ringi küsimustele. Suudab suhelda lihtsas keeles, kui vestluspartner räägib aeglaselt ja selgelt ning on valmis aitama.</i>

⁵ Raamdokumendi viidatud tabelisse on siin selgitavalt lisatud eestikeelsed tasemenimetused.

Eestis kasutatakse keeleoskuse määratlemise ja kirjeldamise alusena kuueastmelist skaalat. Käesoleva raamatu ülesanne on kirjeldada eesti keele kui võõrkeele oskust algaja keelekasutaja tasemel A2. A2-taseme keeleoskust nimetatakse esmaseks keeleoskuseks. See katab keelekasutuse peamised sotsiaalsed funktsioonid (tervitamine, pöördumine, tänamine, kutse esitamine, kuuldule reageerimine jms) ning igapäevaeluga seotud toimingud (toimingud lähipiiris, poes, postkontoris, pangas, tööl; reisiinfo jms). A2-plusstase, s.o väga hea A2-tase avaldub monoloogi pidamise võime arengus ning keelekasutaja oskuses võtta vestluses aktiivsem roll.⁶ Alles A2-tasemele järgnev B-tase lubab sotsialiseeruda (sellele viitab ka B-tasemel keelekasutajat tähistav termin *iseseisev keelekasutaja*).

I.2. RAAMATU ÜLESEHITUS

Lähtudes raamdokumendi soovitustest, iseloomustab raamat A2-taseme eesti keele oskuse omandamise, sisu ning mõõtmise erinevaid aspekte. Tasemekirjeldus on ühe ja sama terviku käsitlemine mitmest vaatenurgast. Funktsionaalse keeleoskuse kirjeldamisel lähtutakse tasemekriteeriumidest, mis ühendatuna väljendavad eesti keele osaoskusi ja nendega seostuva pädevuse liike.

I peatükis *Tasemekirjelduse alused, raamatu ülesehitus ja eesmärgid* selgitatakse raamdokumendi tuleneva tasemekirjelduse teoreetilist alust, raamatu struktuuri, eesmärke, aluspõhimõtteid ja adressaati. Peatükis esitatakse nii teoreetilist kui praktilist materjali ning selline käsitlusviis püüab teenida erinevate lugejate huve.

II peatükis *A2-tase kui õpieesmärk*. Esmase keeleoskuse kirjeldus iseloomustatakse eesti keele õpingute sihttasemele A2 iseloomulikku suhtluspädevust üldiselt ning näidatakse üldiste tabelite ja selgituste toel toimetuleku edenemisele viitavaid üksikasju iga osaoskuse ja pädevusliigi raames. Peatükk annab üldise ettekujutuse, millega peaks toime tulema ja kui hästi, et võiks rääkida esmasest keelekasutusest. Selle peatüki sisu on oluline ka õppijale, kuid jõuab temani ilmselt vahendamise teel, sest sel tasemel õppijale käib tasemekirjeldus tekstiliigina veel üle jõu.

III peatükis *Keele funktsioonid* käsitletakse õpingute sihtkeele kasutuseesmärkide ja funktsioonipädevuse arengut A2-tasemel. Peatükk on suunatud ennekõike keele õpetamise ja keeleoskuse hindamisega seotud asjatundjatele (A-taseme keeleõppe korraldajad, ainekavade ja kursuseprogrammide koostajad, õpivara autorid ja õpetajad, taseme testimisega seotud inimesed).

IV peatükis *Keelekasutuse olukorrad ja temaatika* käsitletakse keelekasutust kui kahe suhtluspoole eesmärgistatud tegevust sotsiaalsetes olukordades, millega tullakse toime A2-tasemel. Keelekasutusolukordade ja teemadega toimetulek määrab ühtlasi selle, missugust teemaga seotud sõnavara

⁶ Raamdokument, lk 48–49.

A2-tasemel võib tunda. Osa on suunatud ennekõike keele õpetamise ja keeleoskuse hindamise asjatundjatele (keeleõppe korraldajad, ainekavade ja kursuseprogrammide koostajad, õpivara autorid ja õpetajad), kuid aitab ka õppijal teadvustada, missuguste keelekasutusolukordade ja kõneainetega ta rohkem või vähem kokku puutub ning millele võiks tähelepanu pöörata.

V peatükis *Üldmõistete väljendamine* esitatakse tähenduskategooriatesse rühmitatult nii üldsõnavara kui grammatikavahendeid, mille valdamine iseloomustab A2-tasemele jõudnud keeleoskajat. Peatükk on oluline õppematerjali koostajale ja keeleoskuse mõõtjale-hindajale, kelle rollis on nii õpetajad kui ka riigi standardeksamite eest vastutajad.

VI peatükk *Tekstitöö- ja vahendusoskus* käsitleb keeleoskust tekstide kaudu. A2-taseme tekstidega toimetulekut iseloomustatakse kõigepealt üldiselt, seejärel aga eraldi produktiivsete ja retseptiivsete oskuste (teksti loome ja vastuvõtu) poolelt. Viimases alapeatükis on esile toodud vahendamine. Peatükk on oluline õpetajale ja keeleoskuse mõõtjale, kuid ka õpivara koostajale, kelle ülesandeks on tasemekohaste tekstiliikide valimine.

VII peatükk *Suuline keeleoskus* käsitleb suulise suhtluse ja esinemise spetsiifilisi aspekte ning arengut märkivaid detaile. Osaoskusi ja pädevusliike ühitatakse just suulise keelevormiga kokkupuutumise ja toimetuleku tahult. Peatüki sisu saab kasutada õpivara koostamisel, õpetamisel ja suuliste osaoskuste testimisel.

VIII peatükk *Kirjalik keeleoskus* käsitleb kirjaliku teksti vastuvõtu ja loomise spetsiifilisi aspekte ning arengut märkivaid detaile, ühitades osaoskusi just kirjaliku keelevormiga toimetuleku tahult. Peatüki sisu saab kasutada õpivara koostamisel, õpetamisel ja kirjalike osaoskuste testimisel.

IX peatükk *Esmase keeleoskuse omandamine ja õpetamine* on suunatud kõigile tasemekirjelduse sihtrühmadele, osutades, et keeleõppe tulemuslikkuse eest vastutavad kõik keeleõppeprotsessis osalejad. Peatükis esitatakse mõtteid pädevuste ja osaoskuste edendamiseks.

Lisa 1 *Osaoskuste kriteeriumid* esitab iga osaoskuse rakendusolukordade näiteid A2-tasemel. Mõte suunatakse selle juurde, milliseid konkreetseid keeleteoiminguid ja tekste peidavad endas tasemeomased suhtlusolukorrad (vt IV ptk) ja millise ülesandega seal keelt kasutatakse (vt III ptk). Osa ei tohi käsitada oluliste olukordade ammendava loendina.

Lisa 2 *Esmane sõnastik* on suunatud ennekõike õpivara koostajatele ja õpetajatele, kuid sõnastik on oma kommentaaridega mitmeti oluline ka keeleoskuse hindajale. Osa annab huvitatud õppijale tagasisidet, millist osa sagedat leksikast ta juba valdab. Asjatundjalt nõuab sõnavalikule toetumine, et tutvutaks sõnastiku sissejuhataste ja koostamisprintsipiidega.

I.3. TASEMEKIRJELDUSE EESMÄRK JA PÕHIMÕTTED

Tasemekirjelduse põhieesmärk on eesti keele oskuse A2-taseme määratlemine. Tasemekirjelduse olulisimad põhimõtted kattuvad võõrkeelte õppimise, õpetamise ja omandamise mitmekihilise protsessi üldiste põhimõtetega, mille määrab Euroopa keeleõppe ühtne raamistik. Selleks, et keele õppimise, õpetamise ja keeleoskuse hindamise raamistik üle-euroopaliselt ühtviisi toimiks, peab see põhineb üldisel arusaamal keelekasutusest ja -õppest. Raamdokument rõhutab selliste üldiste alusena õppijakesksust ning toimingu- või tegevuspõhist ainekäsitlust.⁷

ÕPPIJAKESKSUS tähendab lähtumist sellest, et inimene valib iga uut keelt õppides oma keeleoskuse ulatuse ja laadi. Ühele on tähtsam suuline suhtlus, teisele igapäevaelus ettetuleva info lugemine jne, samuti on isikupärane see valdkond, mille tekste inimene enim vajab. Keskkond, k.a formaalse keeleõppe keskkond saab õppijat tema eesmärkides toetada, õppija omakorda aga toetuda rikkale keelekeskkonnale, kasutades reeglipäraselt keele omandamisel mitteformaalseid kanaleid. Värskeid uurimusi esialgu veel napib, viimase kümne aasta kogemuse võtab kokku C1-taseme kirjeldus.⁸ A2-taseme keeleoskuskirjelduse ainekäsitluses on arvestatud ennekõike selle tasemega otsesemalt seostuvat.⁹

TOIMINGUPÕHISUS tähendab orienteerumist reaalse keelekasutuse valdkondadele ja olukordadele. Keelt ei õpita mitte abstraktse süsteemina, vaid kasutamaks teda oma suhtlus- ja tunnetusvajaduste rahuldamiseks isiklikus ja tööelus, hariduse ja avaliku elu valdkonnas. Eesti keele õppimisel, õpetamisel ja saavutatud keeleoskustaseme hindamisel tuleb seda arvestada.

Kõige olulisem on aga enda jaoks mõtestada keeleõppe kõigile tahkudele ühised euroopalikud põhimõtted: keeleõpet nähakse elulähedasena ning peetakse silmas õppija huve, hetke- ja tulevikuvajadusi. Keel on lahutamatu inимтunnetusest, eripädevustest ja üldteadmistest, mis omakorda seostuvad tänapäevase mitme keele ja kultuuri kogemusega (paljukeelsuse ehk plurilingvalismiga¹⁰). Nii on EN eesmäärke mitme keele omandamine formaalses õppes ja väljaspool, samuti keelte tasemekohane kasutamine õpingutes ja töös, isiklikus ja avalikus elus, kuhu tahes inimene liiguks või kellega suhtleks¹¹. Nii on ka A1- ja A2-taseme keeleoskus väga oluline: läbimurdetase A1 lubab näi-

⁷ Vt Raamdokument, lk 24, 59 jj.

⁸ Vt Kerge 2008 (osa I.2.3).

⁹ Iseseisev 2008; Mall Laur, *Esimene verstapost. Eesti keele suhtluse algataja*. Tallinn: REKK, 1998 (edaspidi viidatud kui Laur 1998); Martin Ehala, Kristi Saarso, Silvi Vare, Jaan Öispuu, *Eesti keele suhtluslävi*. Kultuurikoostöö Nõukogu. Council of Europe Publishing, 1997; Pilvi Alp, Hille Pajupuu, Pille Reins, *Eesti keele algataseme test. Käsiraamat*. Tallinn: REKK, 2002; *Tallinna Ülikooli üld- ja rakenduslingvistika õppetooli eesti vahekeele korpus*; vt <http://evkk.tlu.ee>; tasemekirjelduse koostaja on analüüsinud ka REKK-s sooritatud algataseme eksamitoid.

¹⁰ Vt Raamdokument, lk 20.

¹¹ Vt Raamdokument, lk 119, 152–155, 24 jj vm (mõisteid leiab nii sisukorra kui aineregistri järgi). Suhtlusvaldkondi käsitleb pikemalt IV peatükk, lk 53.

teks turistina liikudes silte jm lühiteavet mõista ning vältimatuid suhtlustoiminguid teha; A2-tasemel on juba võimalik lihtsal viisil isiklikult suhelda ning enda jaoks rutiinsete toimingutega muudiski eluvaldkondades toime tulla.

I.4. TASEMEKIRJELDUSE ADRESSAAT

A2-taseme eesti keele oskuse kirjeldust vajavad

- keele õppijad ja omandajad, kes soovivad tutvuda A2-tasemeks tarvilike keeleliste vahenditega;
- eesti keele huvilised üle maailma, kes tunnevad huvi eesti kultuuri, ühiskonna ja vaimuelu vastu ning soovivad tutvust Eestiga süvendada keeleõpingute alustamisega;
- eesti keele kui võõrkeele õpetajad, kes viivad läbi A2-tasemel keelekursusi;
- õpivara ja õppemetoodilise materjali koostajad;
- õppekavaarendajad, ainekavade ja kursuseprogrammide koostajad;
- isikud, kes töötavad ametites, milles on vajalikuks keeleoskuse tasemeks sätestatud A2-tase;
- keeleoskuse mõõtmise asjatundjad (mõõtmisvormi kavandajad ja testiarendajad, ametlike testide eristuskirja ja ülesannete koostajad, keeleoskuse hindajad, k.a tegevõpetajad, testide analüüsijad jne);
- keelepoliitika ja selle rakendamise eest vastutajad erinevates ametiasutustes.

I.5. OLULISED SEIGAD A2-TASEME KIRJELDUSE KASUTAMISEL

A2-taseme kirjelduse kasutaja peaks arvestama järgmist.

- 1) Raamatus peetakse ennekõike silmas üldist funktsionaalset keeleoskust: kirjeldatakse üldkeelt.
- 2) Kuigi raamat sisaldab keeleainestikku, ei ole esitatud materjal ammendav A2-taseme keeleõppeks või sama taseme eksamiülesannete koostamiseks. Eesti keele kasutamist võõrkeelena ei ole veel piisavalt uuritud, A2-taseme keelevara ei ole võimalik detailides piiritleda ega tasemepiire täiesti usaldusväärselt määratleda. Raamatule lisatud paari tuhande üksusega sõnastik annab orientiiri A2-taseme sõnavara kohta, kuid sõnastiku materjal ei ole mingil juhul normatiivne. Järgmise sammuna oleks otstarbekas tasemekirjeldust asjatundlikult koostatud ja kommenteeritud toimingupõhiste keelekasutusnäidetega täiendada (ingl *benchmarks*); selle meetodi on heaks kiitnud ka EN.
- 3) A2-taseme pädevusi kirjeldatakse muu hulgas raamdokumendi skaalatabelite toel nii, et naabertasemed A1 ja B1 aitavad keeleoskuse arengule osutada. Keelematerjal on mõeldud

näitlikustama mõisteid ja iseloomustama A2-tasemel keelekasutaja toimetulekut selleks, et õppija, õpetaja, testija, ametniku jt kaasamõtlemist hõlbustada ja suunata leitud loovalt rakendama.

- 4) Keeleoskuskirjeldust lugedes tuleks silmas pidada Euroopa keeleõppe raamistiku üldist põhimõtet, et kindla taseme kirjelduses ei korrata neid keeleoskuse elemente ja tahke, mis on eelmise taseme keeleoskuskirjelduses juba esitatud ja inimesel seega varem omandatud – A2-taseme kirjeldus on seega eeldus, mis lubab kõrgemate tasemete sisu avada. Teisisõnu, nii B-tasemete kui C1-taseme kirjelduse¹² tõlgendamisel tuleb arvestada A2-taseme kirjeldusega.
- 5) Autori ametlikul loal arvestatakse taset A2 kirjeldades varasema algtaseme keeleoskuse kirjeldust „Esimene verstapost”¹³. Kohati ka osutatakse sellele allikale ulatuslikult, näidates, millise teema juures võib vajadusel leida abi just sealt. A2-taseme kirjelduse koostamisel on toeks ja aluseks olnud ka B-tasemete eesti keele oskuse kirjeldus¹⁴, mille struktuuri ja ideoloogia järgmine on siin kohustuslik. Siinkirjutaja on ka viimati mainitu kaasautor. Arvesse on võetud ka C1-taseme kirjeldust.
- 6) Keeleoskust kirjeldav käsiraamat on soovitusliku iseloomuga raamat. Ükski eesti keele oskustaseme kirjeldus ei ole lõplik ega muutumatu, vaid on praeguste teadmiste ja võimaluste piires koostatud materjal. Ühiskondlike olude muutudes ning keele, selle kasutuse ja omandamise uurimise või keeleõppearusaamade muutudes vajab edasiarendamist ka tasemekirjeldus.

I.6. TASEMEKIRJELDUSE RIIKLIK KONTEKST

Riik reguleerib eesti keele kasutust avalikus teenistuses ja mujal, kui see on õigustatud avalikes huvides, milleks keeleseaduse mõttes on ühiskonna turvalisus, avalik kord, avalik haldus, haridus, tervishoid, tarbijakaitse ja tööhutus. Eesti keele oskuse ja kasutamise nõude kehtestamine peab olema põhjendatud ning kooskõlas taotletava eesmärgiga ega tohi moonutada piiravate õiguste olemust.¹⁵ Keeleoskust mõõdetakse põhikooli lõpueksamitel, gümnaasiumi riigieksamitel ja tasemeeksami vormis. Tasemeeksameid korraldavaks institutsiooniks on haridus- ja teadusministri määrusega sätestatud Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus,¹⁶ kes korraldab ka muid eksameid.

¹² Vt Iseseisev 2008; Kerge 2008.

¹³ Laur 1998.

¹⁴ Vt Iseseisev 2008.

¹⁵ *Keeleseadus*. Vt elektrooniline Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12796913> (11.06.2008).

¹⁶ Vt haridus- ja teadusministri 30. novembri 2007. a määrus nr 73 „Tasemeeksameid korraldava asutuse määramine ning tasemeeksamite läbiviimise kord”; muudetud 26.09.2008 määrusega nr 54, jõustunud 10. oktoobrist 2008. Määruse kehtiva täisteksti leiab elektroonilisest Riigi Teatajast aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13041677> (17.10.2008).

Tasemeeksamid, mida korraldatakse keeleseaduse ja avaliku teenistuse seadusega seatud eesmärki- del, tuginevad Euroopa keeleõppe ühtsele raamistikule ja põhinevad sama raamistiku rahvusvaheliste testiorganisatsioonide standarditel, mis on range järelevalve all. Täpsem info eksamite sisu ja toi- mumise korra kohta avaldatakse korraldava institutsiooni veebilehel¹⁷.

Inimesel, kes soovib sooritada eesti keele tasemeeksamit – k.a riiklikult tunnustatud A2-taseme eksamit või selle tasemega ühitatud üleriigilisi eksameid –, tuleb toime tulla kõigega, mida taseme- kirjeldus kriteeriumina esitab. Ühegi osaoskuse tulemus ei tohi tasemeksamil olla null. Eksamil ei eeldata toimetulekut A2-plusstasemega, millel on juba B1-taseme jooni¹⁸; A2-plusstasemel keeleos- kus tagab lihtsalt väga hea või suurepärase eksamitulemuse. Võimalus kontrollida endale oluliste osaoskuste taset sõltub sellest, kas riigi tasemeksami tunnistusele kantakse iga osaoskuse koondtu- lemused (nagu praegu) või piirduakse eksamil tervikuna mõõdetud taseme nentimisega.¹⁹

Töölase keeleoskuse mõõtmiseks kehtestatud madalaim tase on esmase keeleoskuse tase A2. Madalaim tuvastatav keeleoskuse tase on küll A1, kuid selle taseme kirjeldus puudub õige mitmes raamdokumendi skaalatabelis. Koolikontekstis (näiteks riigi õppekavas) võib A1-taseme liigenda- mine, kirjeldamine ja mõõtmine edasijõudmise näitajana siiski oluline olla.

¹⁷ Eestis on tasemeksamite korraldajaks määratud Riikliku Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus, kelle veebi- leht asub aadressil <http://www.ekk.edu.ee> (07.08.2008).

¹⁸ Vt Iseseisev 2008.

¹⁹ Tasemetunnistusel esitatud andmete korra sätestab haridus- ja teadusministri 2008. aasta 11. juuni määrus nr 33 „Eesti keele tasemetunnistuse vorm ja väljastamise kord”, mille leiab elektroonilisest Riigi Teatajast aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12977335> (17.10.2008). Kehtiva määruse järgi kantakse eesti keele tasemetunnistusele iga osaoskuse tulemus.

II. A2-TASE KUI ÕPIEESMÄRK. ESMASE KEELEOSKUSE KIRJELDUS

Keelekogemus on väga isiklik ning inimese muude kogemustega lahutamatult seotud. See muudab lahutamatuks keele ja kultuuri omandamise: olemasolev kogemus seotakse uue keelega ja uue keele kogemus tuleb suhestada selle kultuuri maailmapildiga, mida õpitav keel vahendab. Siinse peatüki eesmärk on anda üldine ettekujutus A2-tasemest; tutvustada, millega keelekasutaja toime tuleb ning kui hästi, et tema keeleoskus vastaks A2-tasemele. Peatükis antakse sellele tasemele omase suhtluspädevuse üldine iseloomustus ning näidatakse tabelite ja selgituste toel üldise toimetuleku edenemisele viitavaid üksikasju iga osaoskuse ja pädevusliigi raames.

II.1. MIS ON A2-TASE JA KES SEDA VAJAVAD

Üldise keelekasutuse kõige madalam tuvastatav keeleoskustase on A1-tase. Ent esimene tase, mida ka mujal maailmas on tavaks mõõta, on algaja keeleoskaja tase A2.

Üldiselt võimaldab A2-taseme keeleoskus toimetulekut isiklikus sfääris – avalikus ja töösfääris jääb algaja keeleoskuse tasemest enamasti väheks. Seaduse järgi saab sel keeleoskuse tasemel töötada isik, kelle teenistuskohustused või tööülesanded on konkreetset laadi ning täpselt piiritletud, keelekasutuskorrad on rutiinsed ja kirjalik töö piirdub lühikeste tüüpdokumentide koostamise või plankide täitmisega. Näiteks on A2-tase piisav keeleoskustase riigi- või omavalitsuse abiteenistuses, samuti veduri- ja rongijuhina, valvurina, piletikontrolörina, riidehoidjana, uksehoidjana ja käskjalana töötades.¹

Ka ärivaldkonna praktika näitab algajate keelekasutajate osavat toimetulekut rutiinsetes olukordades: inimesed tervitavad meeldivalt, küsivad ja selgitavad mõne lausega kõige olulisemat, oskavad viidata lisainfo allikatele ja vastavad täiesti arusaadavate lühikeste lausetega isegi ametimeilidele, k.a kliendi küsimused, kuigi keele- ja kirjavigu on pea igas sõnas. Eestikeelseid õpinguid alustada (nt eestikeelsesse ametikooli ja gümnaasiumisse minna) nõuab sel tasemel suurt pingutust ja pinge-

¹ Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2008. a määrus nr 105 „Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded”. Määruse leiab elektroonilisest Riigi Teatajast aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12983186> (06.07.2008).

taluvust, et kiirelt sotsialiseeruda ja edeneda keeleoskuse järgmistele tasemetele. Eri maades on seda küll paljud teinud. Et sotsialiseerumine nõuab vähemalt suhtlusläve ületamist ehk taset B1, siis ei ole A-taseme keeleoskusega võimalik taotleda kodakondsust.

A2-taseme keeleoskuse juures tuleb inimene toime igapäevaste korduvate toimingutega ning valdab teemasid, mis on talle tuttavad ja olulised. A2-taseme keelekasutaja saab võõral maal ajutiselt viibides lihtsate tavatoimingutega hakkama, kuid vajab seejuures suhtluspartneri tuge. Niisuguse keeleoskusega inimene suudab osaleda lihtsas dialoogis, kui kõne all on igapäevased, tavapärase ja tuttava sisuga era- või tööasjad (vt ptk IV.2).

Tasemekirjelduse kasutaja peaks arvestama keerukaid seoseid keele vormide ja keelekasutuse vahel (vt tabel 2). Need annavad talle ülevaate keeleoskuse kohati abstraktseks jääva mõiste võimalikest tahkudest, millele tasemekirjelduses toetutakse.

Lisaks eelmises peatükis osutatud üldise keeleoskuse ülevaatele (vt ptk I.1, lk 15) annab õppija jaoks tema mõistmis- ja loomeoskuste üldisest arengust hea pildi EN ühtsete keeleoskustasemete enesehindamise skaala (vt tabel 3).

Euroopalikul põhimõttel valib inimene ise oma võõrkeelteoskuse sisu ja ulatuse, keskendudes rohkem või vähem ühele või teisele keelevormile, osaoskusele ja pädevusliigile. Avaliku haridussüsteemiga luuakse vaid mõne keele formaalse õppimise võimalused. Oma kindla keele oskust võib enesehinnangu meetodil vaagida (vt nt tabel 3) ja keelemappi² kasutades jälgida.

² Keelemapi eesmärgiks on õppija motiveerimine – keelemapp võimaldab õppijal hinnata ja dokumenteerida oma keeleoskust selle põhjal, mida ta antud keeles teha suudab. Keelemapi kohta on ilmunud mitmeid kirjutisi; vt nt keelemapi kohta üldiselt: Tõnu Tender, Euroopa keelemapist. – *Õpetajate Leht* nr 45, 05.12.2003. Keelemapi aluspõhimõtetest leiab infot Haridus- ja Teadusministeeriumi veebilehelt <http://www.hm.ee/index.php?044987> (17.08.2008). Eesti keelemapi kohta vt Tõnu Tender, Ülle Türk, Eesti esimene Euroopa keelemapi mudel Euroopa Nõukogus heaks kiidetud. – *Keele Infoleht* nr 2 (4), 14.12.2007.

Tabel 2. Keele osaoskuste seos A2-taseme suhtluse keelevormi ja keeleteoimingu laadigaAllikas: Iseseisev keelekasutaja 2008, lk 31³

<i>Keeleteoiming</i>	<i>Sisend/väljund (keelevorm)</i>	<i>Osaoskus(ed)</i>
interaktsioon ehk suhtlus	Suuline	kuuldu mõistmine ja vestlemine vm suuline dialoog (nt bussi-info küsimine, igapäevaelu kohta küsimuste esitamine või neile vastamine; toidu tellimine restoranis või ostmine poes vms)
	Kirjalik	kuuldu või loetu mõistmine ja selle põhjal kirjutamine (nt lühike kirjavahetus isiklikel teemadel, faktiinfo pärimine meili teel, kohtumise kokkuleppimine SMS-i teel jm)
retseptatsioon ehk vastuvõtt	Suuline	kuuldu mõistmine (nt rutiinsete teadete mõistmine tööl)
	Kirjalik	loetu mõistmine (nt andmete otsimine telefoniraamatust, igapäevaste seadmete kasutusjuhendi, avalike hoiatuste ja lühiteadete vms mõistmine)
produktsoon ehk loome	Suuline	rääkimine (nt oma töö ja selle tingimuste või perekonna kirjeldamine; vt ka suuline interaktsioon)
	Kirjalik	kirjutamine (nt eluloo kirjutamine; vt ka kirjalik interaktsioon)
vahendamine	Suuline	suuline kokkuvõte (nt vahendab suuliselt otsekõnes mõnd lühikest lauset suulisest või kirjalikust sama keele allikast) suuline tõlge (suulisest või kirjalikust lähtekeele allikast võtmesõnade tõlkimine sihtkeelde)
	Kirjalik	kirjalik kokkuvõte (nt vahendab kirjalikult võtmesõnu suulisest või kirjalikust sama keele allikast) kirjalik tõlge (lühike kirjalik tõlge suulisest või kirjalikust lähtekeele allikast sõnaraamatute abiga sihtkeelde)

³ Viidatud allikas on tabeli aluseks omakorda saksa keele oskuskirjelduse seosetabel; vt *Profile Deutsch*: 17. Eri vormis keeleteoimingute näiteid võib A2-taseme jaoks leida ka B-taseme eeskujul (vt lisad Iseseisev 2008: 186–208).

Tabel 3. A2-tase oma lähitasemetega EN ühtsete keeleoskustasemetega enesehindamise skaalal
Allikas: Raamdokument, lk 42–43

	A1	A2	B1	
MÕISTMINE	<i>Saan aru tuttavatest sõnadest ja fraasidest, mis puudutavad mind, minu perekonda ja minu vahetut ümbrust, kui inimesed räägivad aeglaselt ja selgelt.</i>	Saan aru fraasidest ja sageli kasutatavatest sõnadest, mis on vahetult seotud mulle oluliste valdkondadega (näiteks info minu ja mu perekonna kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö). Saan aru lühikeste, lihtsate ja selgelt väljahäldatud ütluste põhisisust.	<i>Saan aru põhilisest infost selges tavakõnes tuttavalt teemal: töö, kool, vaba aeg jne. Saan aru aeglaselt ja selgelt edastatud raadio- või telesaadete põhisisust, kui need käsitlevad päevateemasid või mulle huvitavaid teemasid.</i>	KUULAMINE
	<i>Saan aru tuttavatest nimedest, sõnadest ja väga lihtsatest lausetest näiteks siltidel, plakatiitel või kataloogides.</i>	Saan aru väga lühikestest lihtsatest tekstidest. Oskan leida eeldatavat spetsiifilist infot lihtsatest igapäevatekstidest (näiteks reklaamid, tööpakkumised, prospektid, menüüd, sõiduplaanid), samuti saan aru lühikestest lihtsatest isiklikest kirjadest.	<i>Saan aru tekstidest, mis koosnevad sagedamini esinevatest või minu tööga seotud sõnadest. Saan aru sündmuste, mõtete ja soovide kirjeldusest isiklikes kirjades.</i>	LUGEMINE
RÄÄKIMINE	<i>Oskan lihtsal viisil suhelda tingimusel, et vestluspartner aeglaselt räägib, vajadusel öeldut kordab või ümber sõnastab ning mind vestlemisel aitab. Oskan küsida lihtsaid küsimusi ja neile vastata.</i>	Saan hakkama igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsust ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel. Oskan kaasa rääkida, ehkki ma ei oska veel ise vestlust juhtida.	<i>Saan enamasti keelega hakkama maal, kus see on kasutusel. Oskan ettevalmistuseta vestelda tuttavalt, huvitaval või olulisel teemal: pere, hovid, töö, reisimine ja päevastundmused.</i>	SUULINE SUHTLUS
	<i>Oskan kasutada lihtsaid fraase ja lauseid kirjeldamiseks kohta, kus elan ja inimesi, keda tunnen.</i>	Oskan kasutada mitmeid fraase ja lauseid, et kirjeldada oma perekonda ja teisi inimesi, elutingimusi, hariduslikku tagapõhja, praegust või eelmist tööd.	<i>Oskan lihtsate seostatud lausetega kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja kavatsusi. Oskan lühidalt põhjendada ning selgitada oma seisukohti ja plaane. Oskan edasi anda jutu, raamatu ja filmi sisu ning kirjeldada oma muljeid.</i>	SUULINE ESITUS

KIRJUTAMINE	<i>Oskan kirjutada lühikest ja lihtsat teadet (näiteks postkaarti puhkuse-tervitustega) ning täita formulare (näiteks hotelli registreerimislehte, kus küsitakse isikuandmeid: nime, aadressi, rahvust/kodakondsust).</i>	Oskan teha märkmeid ja koostada väga lihtsat isiklikku kirja, näiteks kellegi tänamiseks.	<i>Oskan koostada lihtsat seostatud teksti tuttavalt või mulle huvi pakuval teemal. Oskan kirjutada isiklikku kirja, milles kirjeldan oma kogemusi ja muljeid.</i>	KIRJUTAMINE
-------------	---	---	--	-------------

II.2. A2-TASEME OSAOSKUSED JA PÄDEVUSED

Järgnevalt vaadeldakse A2-taseme suhtluspädevuse eri tahke: algul teksti vastuvõtu ja loome osaoskusi (kuulamine, lugemine, rääkimine, kirjutamine), seejärel nendest lahutamatu keelevahendeid (sõnavara ja grammatika), semantikapädevust, sotsiolingvistilist ja pragmaatikapädevust. Peatüki kasutajal tuleb osaoskuse kirjeldust lugedes meeles pidada, et selle komponendid (nt sõnavara ja grammatika või tekstidega toimetulek) on kirjas järgnevates alapeatükkides. Samuti tulevad osaoskuste tahud põhjalikumalt esile raamatu tagumistes peatükkides – näiteks kirjutamisoskusest räägitakse põhjalikumalt VIII, kirjaliku keeleoskuse peatükis jne.

II.2.1. Kuuldu mõistmine

Kuulamisoskus on funktsionaalne oskus saada aru suulistest tekstidest. Kuuldu mõistmine tuleb esile kahel viisil. Ühelt poolt ilmneb see võimena mõista oma vestluspartnerit, teiselt poolt aga oskusena mõista millist tahes suulist esitust. Kuulamine on üks teksti vastuvõtu oskustest (vt osa VI.3.2 lk 91); pikemalt räägib kuulamisoskusest VII peatüki osa VII.1 ja VII.3 (lk 98 ja 103).

Üldiselt iseloomustab A2-taseme kuulamisoskust naabertasemetete raamis tabel 4.

Tabel 4. Üldine kuulamisoskus

Allikas: Raamdokument, lk 84

B1	<i>Mõistab olulisemat selgest kirjakeelsest jutust ja lühikesest lugudest tuttavatel teemadel, millega puutub igapäevaselt kokku tööl, koolis, vabal ajal jne.</i>
A2+	Mõistab selget ja aeglast seotud kõnet.
A2	Mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase jm väljendeid, mis seostuvad esmatähtsate eluvaldkondadega (nt algeline isiku- ja pereteave, sisseostud, kodukoht, töö).
A1	<i>Suudab jälgida väga aeglast ja hoolika hääldusega juttu, vajades sisu tabamiseks rohkelt pause.</i>

Partneri mõistmist vestluses käsitleb ptk VI.3.1, lk 89. Mõistmine on väga tihedalt seotud vestlusoskuse muude tunnustega; vt ptk VII.1, lk 98.

EN ühtsete tasemete enesehindamise skaala kui lihtsustatud kasutajakeskne skaala toob kuulamise kohta tasemete võrdluses välja järgmist:⁴

A1: *Saan aru tuttavatest sõnadest ja fraasidest, mis puudutavad mind, minu perekonda ja minu vahetut ümbrust, kui inimesed räägivad aeglaselt ja selgelt.*

A2: *Saan aru fraasidest ja sageli kasutatavatest sõnadest, mis on vahetult seotud mulle oluliste valdkondadega (näiteks info minu ja mu perekonna kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö). Saan aru lühikeste, lihtsate ja selgelt väljahäälstatud ütluste põhisisust.*

B1: *Saan aru põhilisest infost selges tavakõnes tuttavatel teemal: töö, kool, vaba aeg jne. Saan aru aeglaselt ja selgelt edastatud raadio- või telesaadete põhisisust, kui need käsitlevad päevateemasid või mulle huvitavaid teemasid.*

Kuulamisoskuse arendamisest on juttu IX.3.8 peatükis (vt lk 122).

II.2.2. Loetu mõistmine

Lugemisoskus on funktsionaalne oskus mõista mingi žanri kirjalikke tekste. A2-taseme keelekasutaja loeb lühikesi ja sarnases kontekstis sageli korduva sõnavaraga tekste (vt tabel 5), saades tekstist aru sagedate sõnade või rahvusvahelise levikuga tüvede toel.

Tabel 5. Üldine lugemisoskus

Allikas: Raamdokument, lk 87

B1	<i>Loeb lihtsat faktiteavet rahuldava arusaamisega, kui teema kuulub tema huvivaldkonda.</i>
A2+	<i>Mõistab lühikesi lihtsaid tekste tuttavatel teemadel, kui teksti keelekasutus sarnaneb tema igapäevaelus või -töös sageli ettetulevaga.</i>
A2	<i>Mõistab lühikesi, lihtsaid tekste, mis sisaldavad sagedasti kasutatavaid ja rahvusvahelise levikuga sõnu.</i>
A1	<i>Mõistab väga lühikesi, lihtsaid tekste fraashaaval, leides tuttavaid nimesid, sõnu ja tuntumaid fraase ning lugedes vajadust mööda mitu korda.</i>

⁴ Vt Raamdokument, lk 42. Enesehindamise skaala on eespool juba esitatud tabelina; vt lk 28. Siin ja selles peatükis ka edaspidi korratakse enesehindamise skaala materjali veelkord ning teadlikult pööratud kujul: raamdokumendi tabelite esitus n-õ pildistab arengut keeleoskuse alt üles ehk skaalal madalamalt tasemelt kõrgemale, enesehinnang aga esitatakse inimtaju loomulikus järjestuses – enne olin tasemel A1, nüüd olen järgmisel ja võin liikuda edasi.

EN ühtsete tasemete enesehindamise skaala⁵ kui lihtsustatud kasutajakeskne skaala toob lugemise kohta tasemete võrdluses välja järgmist:

A1: *Saan aru tuttavatest nimedest, sõnadest ja väga lihtsatest lausetest näiteks siltidel, plakatitel või kataloogides.*

A2: *Saan aru väga lühikestest lihtsatest tekstidest. Oskan leida eeldatavat spetsiifilist infot lihtsatest igapäevatekstidest (näiteks reklaamid, tööpakkumised, prospektid, menüüd, sõidu-plaanid), samuti saan aru lühikestest lihtsatest isiklikest kirjadest.*

B1: *Saan aru tekstidest, mis koosnevad sagedamini esinevatest või minu tööga seotud sõnadest. Saan aru sündmuste, mõtete ja soovide kirjeldusest isiklikes kirjadest.*

Lugemisoskuse arendamisest on juttu IX.3.7 peatükis (vt lk 121).

II.2.3. Üldine rääkimisoskus

Rääkimisoskus on funktsionaalne oskus luua mingi žanri suulisi tekste. Rääkimisoskusel on kaks tahku: esiteks oskus pikemalt millestki kõnelda (suuline esitus) ja teiseks oskus suuliselt suhelda ja vestelda; viimast ei saa lahutada kuulamise osaoskusest. Suulise keelekasutuse mõlemaid tahke iseloomustakse koos kui A2-taseme üldist rääkimisoskust (vt tabel 6).

Suulise keeleoskuse kirjeldamisel peetakse silmas ka A2-taseme tekstiloomeoskuse üldist iseloomustust (vt ptk VI.3.3, lk 93) ning toimetulekut spetsiifilisemate suulise suhtluse olukordadega (vt ptk VII.1, lk 98).

Tabel 6. Üldine rääkimisoskus

Allikas: Raamdokument, lk 75

B1	<i>Oskab esitada võrdlemisi ladusaid, kuid üldsõnalisi kirjeldusi oma huvivaldkonna teemade piires, väljendades mõtteid lihtsate lausete järjendina.</i>
A2	<i>Oskab lihtsal viisil kirjeldada ja tutvustada inimesi, elu- ja töötingimusi ning igapäeva-toiminguid; sõnastada, mis meeldib, mis mitte jne; tekst moodustub lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasidest ja -lausetest.</i>
A1	<i>Oskab moodustada lihtsaid, enamasti sidumata fraase inimeste ja paikade kohta.</i>

⁵ Vt Raamdokument, lk 42.

Kahe- või mitmepoolse suulise suhtluse üldist oskust ning seda, millega keeletekasutaja vesteldes toime tuleb, kirjeldab tabel 7.

Tabel 7. Üldine suuline suhtlus, vestlusoskus ja emakeelse vestluskaaslase mõistmine

Alus: Raamdokument, lk 92–94

B1	<p><i>Suudab üldiselt jälgida pikema mõttevahetuse põhipunkte eeldusel, et kõneldakse üldkeeles ja hääldus on selge.</i></p> <p><i>Suudab igapäevasuhtluses jälgida selgelt artikuleeritud kõnet, mõningaid sõnu või fraase võib siiski paluda korrata.</i></p> <p><i>Tuleb lihtsat keelt kasutades toime enamikus reisiolukordades.</i></p> <p><i>Suudab ettevalmistuseta astuda vestlusesse, kui kõneaine on tuttav. Oskab avaldada arvamust, anda ja küsida infot igapäevaelu või isiklike asjade kohta (nt perekond, harrastused, töö, reisimine, päevasuhtlused).</i></p> <p><i>Suudab osaleda vestluses või mõttevahetuses, kuid aeg-ajalt võib jääda arusaamatuks, mida ta täpselt öelda tahab.</i></p> <p><i>Oskab väljendada üllatust, rõõmu, kurbust, huvi ja ükskõiksust; oskab sellistele emotsioonidele reageerida.</i></p>
A2+	<p>Suudab üldjoontes jälgida selget ja normaalset kõnet, kui kõneaine on tuttav ja kui on võimalik paluda mõnd kohta korrata või ümber sõnastada.</p> <p>Suudab küllaltki vabalt suhelda lihtsamates olukordades ja tuleb toime lühivestluses, kui kontekst on tuttav ja kõneaine pakub huvi ning partner on abivalmis ja toetav.</p> <p>Tuleb vähese vaevaga toime lihtsas igapäevasuhtluses. Oskab rutiinsetes tüüpolukordades vahetada mõtteid, küsida ja küsimustele vastata, anda infot.</p> <p>Oskab tervitada, hüvasti jätta, ennast või teisi tutvustada.</p> <p>Oskab lihtsate sõnadega väljendada enesetunnet ja tänu.</p>
A2	<p>Suudab üldiselt tabada mõttevahetuse tuuma, kui räägitakse aeglaselt ja selgelt.</p> <p>Tuleb toime lihtsa igapäevasuhtlusega, kui see seisneb lihtsas ja otseses infovahetuses tuttavatel teemal (nt töö ja vaba aeg).</p> <p>On võimeline vahetama lühikesi lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda enamasti vestlust ülal hoida; siiski võib kuuldut mõista, kui vestluspartner soostub selle nimel vaeva nägema.</p> <p>Oskab tervitada ja pöörduda, kasutades lihtsaid igapäevaseid viisakusväljendeid.</p> <p>Oskab esitada kutset, teha ettepanekut ja vabandada; oskab kutsele, ettepanekule ja vabandusele vastata.</p> <p>Oskab öelda, mis talle meeldib ja mis mitte.</p>
A1	<p><i>Suudab suhelda lihtsas keeles, kui vestluspartner on nõus teda parandama, öeldut aeglasemalt kordama või ümber sõnastama. Oskab esitada lihtsaid küsimusi ja sellistele küsimustele vastata.</i></p> <p><i>Oskab moodustada lihtsaid lauseid, mis puudutavad tuttavat teemat või tema vajadusi, ja sellistele lausetele vastata.</i></p> <p><i>Oskab end tutvustada ja kasutada väga lihtsaid tervitus- ja hüvastijätuväljendeid.</i></p> <p><i>Oskab küsida, kuidas läheb, ja kuuldule reageerida.</i></p> <p><i>Mõistab konkreetsete igapäevavajadustega seotud väljendeid, kui neid esitatakse selgelt ja aeglaselt ning ollakse valmis öeldut kordama.</i></p>

EN ühtsete tasemete enesehindamise skaala⁶ kui lihtsustatud kasutajakeskne skaala toob suulise esituse kohta tasemete võrdluses välja järgmist:

A1: *Oskan kasutada lihtsaid fraase ja lauseid kirjeldamaks kohta, kus elan, ja inimesi, keda tunnen.*

A2: *Oskan kasutada mitmeid fraase ja lauseid, et kirjeldada oma perekonda ja teisi inimesi, elutingimusi, hariduslikku tagapõhja, praegust või eelmist tööd.*

B1: *Oskan lihtsate seostatud lausetega kirjeldada kogemusi, sündmusi, unistusi ja kavatsusi. Oskan lühidalt põhjendada ning selgitada oma seisukohti ja plaane. Oskan edasi anda jutu, raamatu ja filmi sisu ning kirjeldada oma muljeid.*

Suulist suhtlust kirjeldatakse sealsamas järgmiselt:

A1: *Oskan lihtsal viisil suhelda tingimusel, et vestluspartner aeglaselt räägib, vajadusel öeldut kordab või ümber sõnastab ning mind vestlemisel aitab. Oskan küsida lihtsaid küsimusi ja neile vastata.*

A2: *Saan hakkama igapäevastes suhtlusolukordades, mis nõuavad otsest ja lihtsat infovahetust tuttavatel teemadel. Oskan kaasa rääkida, ehkki ei oska veel ise vestlust juhtida.*

B1: *Saan enamasti keelega hakkama maal, kus see on kasutusel. Oskan ettevalmistuseta vestelda tuttav, huvitaval või olulisel teemal: pere, hobid, töö, reisimine ja päevasündmused.*

Kõneleja funktsionaalse edu tagavad kõne ladusus ja väljendustäpsus, neid iseloomustavad vastavalt tabel 8 ja tabel 9.

Tabel 8. Kõne ladusus

Allikas: Raamdokument, lk 149

B1	<i>Oskab arusaadavalt väljenduda, kuigi pikema kõnelõigu korral teeb sageli pause, et otsida sõnu ja grammatilisi vorme või korrigeerida sõnastust.</i>
A2+	<i>Oskab end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist.</i>
A2	<i>Oskab väljenduda lühifraasidega, kui kõneaine on tuttav. Kõne on takerduv, väga sageli on märgata ebasobivaid alustusi.</i>
A1	<i>Tuleb toime väga lühikeste sidumata valmisfraasidega. Teeb sageli pause, et otsida väljendeid, häälendada võõramaid sõnu või korrigeerida sõnastust.</i>

⁶ Vt Raamdokument, lk 42.

Tabel 9. Väljendustäpsus

Allikas: Raamdokument, lk 149

B1	<i>Suudab edastada lihtsat ja pakilist teavet, anda edasi kõige olulisemat. Oskab arusaadavalt väljendada oma jutu peamist mõtet.</i>
A2	Suudab tuttavas igapäevaolukorras vahendada lihtsat nappi teavet. Ootamatus olukorras peab enamasti sõnumit lihtsustama.
A1	<i>Kirjeldus puudub.</i>

Hääduse ja kõneoskuse arendamisest on juttu IX peatükis (vt lk 117 ja 123).

II.2.4. Üldine kirjutamisoskus

Kirjutamisoskus on funktsionaalne oskus luua mingi žanri kirjalikke tekste. Kirjutamisoskus areneb suhteliselt aeglaselt ning A2-tasemel on see oskus üsna tagasihoidlik. Kirjutamisoskuse võtab kokku tabel 10.

Tabel 10. Üldine kirjutamisoskus

Allikas: Raamdokument, lk 78

B1	<i>Oskab kirjutada tuttavalt teemal lihtsamaid seotud tekste, ühendades lühemaid lauseid lihtsa järjendina.</i>
A2	Oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate sidesõnadega nagu „ja”, „aga” ning „sest”.
A1	<i>Oskab kirjutada lihtsaid, enamasti sidumata fraase ja lauseid.</i>

Tabel 11 iseloomustab üldist kirjalikku suhtlust.

Tabel 11. Üldine kirjalik suhtlus

Allikas: Raamdokument, lk 101

B1	<i>Oskab kirjutada isiklikke kirju ja teateid, küsides lihtsat hädavajalikku teavet või edastades seda teistele; suudab edastada kõige olulisemat.</i>
A2	Oskab kirjutada lühikesi lihtsaid sõnumeid, mis puudutavad talle vajalikke asju.
A1	<i>Oskab kirjalikult küsida ja edastada isikuandmeid.</i>

EN ühtsete tasemete enesehindamise skaala⁷ kui lihtsustatud kasutajakeskne skaala toob kirjutamise kohta tasemete võrdluses välja järgmist:

A1: Oskan kirjutada lühikest ja lihtsat teadet (näiteks postkaarti puhkusetervitustega) ning täita formule (näiteks hotelli registreerimislehte, kus küsitakse isikuandmeid: nime, aadressi, rahvust/kodakondsust).

A2: Oskan teha märkmeid ja koostada väga lihtsat isiklikku kirja, näiteks kellegi tänamiseks.

B1: Oskan koostada lihtsat seostatud teksti tuttavale või mulle huvi pakuval teemal. Oskan kirjutada isiklikku kirja, milles kirjeldan oma kogemusi ja muljeid.

Täpsemalt iseloomustavad kirjutamisoskuse tahke tekstitöö peatüki tekstitoiminguid käsitlev osa (vt ptk VI.3, lk 88) ning kirjaliku keeleoskuse peatükk (lk 105).

Õigekirja- ja kirjutamisoskuse arendamisest on juttu IX peatükis (vt lk 119 ja 122).

II.2.5. Sõnavarapädevus

Sõnavarapädevuse all mõistetakse keele sõnavara tundmist ning oskust sõnu kasutada. Sõnavara ulatus tähendab vallata piisavalt sõnavara selleks, et tasemekohaselt toime tulla keelekasutuse olukordadega ja neile omase temaatikaga (vt ptk IV.I ja ptk IV.2, lk 54 ja lk 59). Piisav A2-taseme sõnavara lubab igapäevastes olukordades endale olulistel teemadel ja eesmärkidel lihtsalt suhelda, lühemat suulist monoloogit esitada ja kirjutada, vestluspartnerit ja kirjalikke tekste mõista ning kuuldu ja loetu võtmesõnu vahendada.

A2-taseme sõnavara ulatust võrreldavalt naabertasemetega iseloomustab tabel 12.

Tabel 12. Sõnavara ulatus

Allikas: Raamdokument, lk 130

B1	<i>Sõnavara on piisav igapäevaste kõneteemade jaoks (perekond, huvialad, töö, reisimine, päevasündmused), kuigi vahel võib ette tulla kaudset väljendust.</i>
A2+	Sõnavara on küllaldane, et tulla toime igapäevaste tuttavate toimingutega.
A2	Sõnavara on piisav, et rahuldada põhilisi suhtlusvajadusi. Sõnavara on piisav, et rahuldada lihtsaid eluvajadusi.
A1	<i>Teab väga lihtsaid sõnu ja fraase mõne konkreetse olukorra kohta.</i>

⁷ Vt Raamdokument, lk 42.

Tabelist saab järeldada, et omandatud sõnavara ei takista põhilistes ning korduvates suhtlusolukordades hakkama saamast. Sõnavara katab igapäevased teemad nii isiklikus kui ka avalikus sfääris. Avalikus elus osalemine on A2-taseme sõnavara juures siiski suhteliselt piiratud.

Nagu ei saa vastata küsimusele, kui palju on eesti keeles sõnu, nii ei saa ka vastata küsimusele, kui suur on sõnade hulk, mida inimene A2-tasemel valdab. Sõnavarastatistika lubab sõnakasutuse ulatuse järgi määrata keele põhisõnavara. Põhisõnavara moodustavad kõige sagedamini tarvitata-
vad ja kõige vajalikumad sõnad, mis on suhteliselt sõltumatud suhtlussituatsioonist, keeletarvitajate taustast (kodukoht, haridus, sotsiaalne kuuluvus jm) ja kõneainest. Eesti keele põhisõnavarasse kuuluvad näiteks⁸ verbid *olema, minema, tulema, saama, tegema*; nimisõnad *mees, naine, aeg, inimene, käsi*; asesõnad *tema, mina, see, kes, mis*, omadussõnad *suur, hea, vana, uus, pikk* sidesõnad *ja, ning, aga, et*; määrsõnad *ainult, juba, nüüd, veel*. Põhisõnavara kindlakstegemine aitab kaasa keele õppimisele, põhisõnavara on otstarbekas omandada kohe keeleõppe esimeses etapis. Teavet sõnade sagedusest leiab eesti kirjakeele sagedussõnastikust⁹.

Põhilisi suhtlus- ja lihtsaid eluvajadusi katva A2-taseme sõnavara orienteeruvaks suuruseks võiks olla ligikaudu paar tuhat sõna. Tasemekirjeldusele on lisatud orienteeruv A2-tasemel vajaliku sõnavara ülevaade, mis toetub eelviidatud allikale (*Esmane sõnastik*, lk 137).

Eesti keele kui võõrkeele sõnavara liigilist koostist ja rikkust on mõnes žanris ka uuritud. Üks värskemaid uurimusi osutab, et ka emakeelsed eestlased kasutavad üllatavalt palju väga sagedat sõnavara. Umbes 60% uuritud tekstide leksikast kuulub sagedussõnastiku 3000 ja umbes 40% 1000 sagedama sõna hulka.¹⁰

Tuhande kõige sagedama sõna kõrval peaks A2-taseme sõnavara aktiivselt või passiivselt sisaldama veel muid inimese igapäevaelus olulisi sõnu.

Sõnakasutuse oskus nõuab sõnade aktiivset valdamist ja avaldub keelekasutaja tekstiloomes protsessis. Kasutusoskus tähendab oskust valida võimalike hulgast kõige sobivamaid sõnu ja kasutada neid loomulikult: sõnu oskuste piires õigesti käänata ja pöörata, sõnavorme arusaadavalt hääldada ja õigesti kirjutada, tunda tavalisemaid sõnakooslusi (kollokatsioone). A2-tasemel on sõnakasutusoskus veel üsna piiratud (vt tabel 13).

⁸ EKKR 2007.

⁹ Heikki-Jaan Kaalep, Kadri Muischnek, *Eesti kirjekeele sagedussõnastik*. Tartu: TÜ Kirjastus, 2002. Vt ka <http://www.cl.ut.ee/ressursid/sagedused/index.php?lang=et> (10.09.2007).

¹⁰ Krista Kerge, Hille Pajupuu, *L1 and L2: Differences in Lexical Richness of Produced Genres*. The Fifth Annual Conference of EALTA, Athens, Greece, 8th–11th of May, 2008. – http://www.ealta.eu.org/conference/2008/docs/posters/Kerge_Pajupuu.pdf (24.08.2008).

Tabel 13. Sõnakasutus

Allikas: Raamdokument, lk 130

B1	<i>Valdab põhisõnavara, kuid teeb märkimisväärseid vigu, kui on vaja väljendada keerukamat mõtet või kui kõneaine ja olukord on võõras.</i>
A2	Valdab igapäevavajadustega piirnevat nappi sõnavara.
A1	<i>Kirjeldus puudub.</i>

A2-tasemel keelekasutaja eksib sõna- ja vormikasutuses sageli, kuid tema sõnavara on piisav igapäevaste eluvajadustega toimetulekuks. Suhtluse õnnestumine muudab vead ja eksimused vähemoluliseks.

Sõnavara arendamisest on juttu IX peatükis (vt lk 116).

II.2.6. Grammatikapädevus

A2-taseme keelekasutaja on omandanud eesti grammatika põhivara, ta ei oska oma eksimusi veel parandada, kuid heatahtlik partner saab tema sõnumi mõttest aru. Grammatika korrektsust iseloomustab naabertasemete raames tabel 14.

Tabel 14. Grammatika korrektsus

Allikas: Raamdokument, lk 132

B1	<i>Oskab tavaolukorras üsna õigesti kasutada tüüpkeelendeid ja moodustusmalle.</i>
A2	Kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid teeb sageli vigu ka grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildamisel); siiski on enamasti selge, mida öelda tahab.
A1	<i>Kasutab vaid üksikuid ära õpitud tarindeid ja lausemalle, kuid ka nendes tuleb ette vigu.</i>

Grammatikapädevuse arendamisest on juttu IX peatükis (vt lk 117).

II.2.7. Semantikapädevus

Semantikapädevus on inimese oskus teksti mõista ja seda luues tähendusi edasi anda.

Semantilisel põhimõttel on üles ehitatud V peatükk (lk 65 jj), mis jälgib füüsilise ja vaimse tege-
likkuse kategooriate tasemekohast tähistamist sõnade ja grammatikavahendite abil (sõnavaliku,
sõnavormide, nende kasutuse ja lauseehituse abil).

Tähendusväljad on tihedalt seotud ka võimalike kõneainetega ning keelekasutuse olukordadega.
Seepärast areneb semantikapädevus seda enam, mida laiemal tasemekohasel skaalal puututakse
kokku sotsiaalsete olukordadega ja neile vähem või rohkem omase temaatikaga.

A2-taseme semantikapädevusest annavad ligikaudse pildi IV ja V peatükk.

II.2.8. Sotsiolingvistiline pädevus

Sotsiolingvistiline pädevus tähendab võimet suhelda vastavalt kultuuris levinud tavadele ja komme-
tele. Näiteks valitakse vajadusel suulise ja kirjaliku keelevormi vahel, otsustades kas helistada või
pöörduda suhtluspartneri poole vahetult, ning võetakse arvesse kultuurile omast suhtlusstiili. Sot-
siolingvistiline pädevus tähendab, et keelekasutaja teab, millal rääkida, millal vait olla, millal ja
missuguseid keelevahendeid kasutades vabandada, tänada, palvet esitada, tervitada; millal sina-
tada, millal teietada jms. Sotsiolingvistiliste teadmistega on seotud ka teise kultuuri kehakeele
ning kõneintonatsiooni tundmine.

Eesti kultuurile on asjakohase raamatu järgi iseloomulik nõrga kontekstiga kommunikatsioon, st
ühiste teadmiste määr on väike, infot esitatakse valdavalt verbaalselt, kasutades selleks otsest, isi-
kukesket, nõudlikku ja eesmärgile orienteeritud stiili. Eesti vestlus on pigem tihe info vahetamine
kui kerglane viisakusvestlus. Infot eelistatakse kätte saada kiirelt, see tingib ka kõnevoorude lühi-
duse ning vestluspartneri katkestamise. Kaasvestleja sekkumist kõnevooru ei mõisteta harilikult
hukka. Sekkiva vestlusstiili tõttu on loomulik, et eestlased pakuvad mitte-emakeelsele kõnelejale
abi, näiteks aitavad algajat keelekasutajat käände- ja pöördelõppude leidmisel või unustatud sõnade
meenutamisel. Tagasiside andmine on eesti suhtluskultuuris oluline; kui tagasiside jääb andmata,
hakkab kõneleja muretsema, et teda pole kuulatud.¹¹

A2-taseme keelekasutaja võib neist kommetest ja nähtustest emakeele vm keele vahendusel teadlik
olla, kuid ei oska neid veel keelekasutusest järeldada. Alles kultuuri põhjalikum tundmine võimal-

¹¹ Pikemalt vt Hille Pajupuu, 2000. *Kuidas kohaneda võõras kultuuris*. Tallinn: TEA, lk 78–87; vt ka Laur
1998: 14–15; Ehala jt 1997: 156–163.

dab mõista, mida ja miks kaaslane tekstiga väljendada püüab. Keelekasutuse poolelt hakkab inimene A2-tasemel selles valdkonnas tegema esimesi tähelepanekuid, kuid ei oska veel oma keelekasutust varieerida ega eestikeelsele laiemale diskursusele toetuda. A2-tasemel omandab inimene sellise stiili, millega keelekeskkonnas enim kokku puutub, ega taju oma stiilivigu.

Sotsiolingvistilise pädevuse arendamisest on juttu IX peatükis (vt lk 113).

II.2.9. Pragmaatikapädevus

Pragmaatikapädevus on üks suhtluspädevuse tahke. Pragmaatikapädevus tähendab oskust soovitud tähendusi sobival ajal sobivas kohas sobival moel edasi anda. Pragmaatikapädevus on sotsiolingvistilise pädevusega põimunud ning hõlmab diskursusepädevuse ja funktsioonipädevuse. Pragmaatikapädevus eeldab teadmisi kultuurist üldiselt, suhtluskäitumisest ning keelevalikute tähendusest, tähendades näiteks teadmist, et eesti keeles saab palvet leevendada verbi tingiva kõneviisiga (*Kas te ütleksite, mis kell on?*). Pragmaatikapädevuse edendamine eeldab teadmisi kultuurilistest erinevustest ning kokkupuudet omandatava keele autentsete suhtlusolukordadega.

A2-tasemel lubab pragmaatikapädevus oludele vastavalt toime tulla igapäevatoimingutega: inimene oskab kasutada igapäevaseid viisakusväljendeid nt tervitamisel, pöördumisel, vabandamisel, kutse ja palve esitamisel.¹² A2-tasemel kasutatakse selleks õpitud malle; teadlik opereerimine fraasidega vastavalt keelekasutusolukorrale käib üle jõu. Näiteks ei võimalda A2-tase oma soovi pehmendamiseks loovalt kasutada viisakust lisavaid keelevahendeid, nagu eitus või tingiv kõneviis (*Ega teil musta teed pole? Kas te saaksite mulle tema vastuvõtuaja öelda?*).

Pragmaatikapädevuse tahke käsitlevad peamiselt III ja IV peatükk (vt lk 41 jj, 53 jj). Diskursusepädevuse tahke leiab VI peatükist (vt lk 83). A2-tasemel keelekasutaja funktsioonipädevust kirjeldab põhjalikult järgmine, s.o III peatükk.

Pragmaatikapädevuse arendamisest on juttu peatükis IX.3.6 (vt lk 120).

¹² Raamdokument, lk 141.

III. KEELE FUNKTSIOONID

III.1. KEELEKASUTUSE EESMÄRGID JA OLUKOHASUS

Euroopa keeleõppeideoloogia on kasutajakeskne ja toimingupõhine: ennekõike on oluline pidada silmas keele õppija ja omandaja eemärki toimida õpitava keele toel ühiskonna vm kogukonna tegusa liikmena, st kasutada omandatud keelevahendeid olukohaselt oma eesmärkide saavutamiseks.¹

Keelekasutus on oma põhiolemuselt protsess, mille käigus keelel on täita teatud kindlad funktsioonid. Keelefunktsioonid on kõik vajadused ja eesmärgid, mida keele abil on võimalik väljendada või saavutada. Keeleliseks tegutsemiseks annavad ajendi keelevälised impulsid. Näiteks kui ma astun kellelegi jala peale ning soovin vabandada, siis ütlen *Vabandust!* – vabandust paluda saab sellises situatsioonis ainult keele vahendusel.

Keelefunktsioone võib koondada suurematesse rühmadesse mitmel viisil. Käesolev tasemekirjeldus käsitleb nelja põhifunktsiooni:

- faktide edastamine ja otsimine,
- hoiakute väljendamine ja väljauurimine,
- veenmine ja
- sotsiaalne suhtlemine.

Iga loetletu all omakorda saab eristada kitsamaid suhtluseesmärke, nagu lubamine, käskimine ja keelamine, nõusolek ja keeldumine jne. A2-taseme keelekasutaja tunnetab kõiki keelefunktsioone emakeele toel; ta suudab funktsioonide täitmisel eesti keeles väljendada üldsõnaliselt ja neutraalselt. Keelefunktsioonidega toimetulekut iseloomustab see, et keelekasutaja väljendab end lühidalt, lihtsaid keelelisi vahendeid kasutades ning tema eesmäärke tingivad ja samal ajal piiravad igapäevaselt korduvad olukorrad.

Peatükk toetub suuresti A2-tasemele lähedase „Esimese versteposti”² materjalile. Esitatud keelenäidetega soovitakse anda aimu, missuguste käibefraasidega isik A2-tasemel toime tuleb. Võimalike suhtlusolukordade hulk on piiramatu ning ammendavat keelevara võimatu esitada; kontekstist välja rebitud näidiskeelendid on vaid orientiiriks ning püüavad katta tüüpilisi olukordi.

¹ Raamdokument, lk 24.

² Laur 1998. Teose ulatuslikuks kasutamiseks on autori pädev luba.

III.2. KEELE PÕHIFUNKTSIOONIDEST LÄHEMALT

III.2.1. Faktide edastamine ja otsimine

Sellel põhifunktsioonil võib eristada näiteks järgmisi alaliike: identifitseerimine ja defineerimine, iseloomustamine, väitmine, jutustamine ja väidete parandamine, küsimine ja küsimustele vastamine jne. Põhivahendid nende funktsioonide täitmiseks omandatakse A2-tasemel.

- Identifitseerimine ja defineerimine

A2-tasemel keelekasutaja oskab objekte liigitada, kasutades lihtsaid omajafraase (nt *See on minu mantel*), normaallauseid (*Minu õde õpib ülikoolis matemaatikat*) või olemasolulauseid (*Meie alevis on palju uusi ja koledaid korrusmaju*).

- Iseloomustamine

A2-tasemel keelekasutaja suudab endale olulisi asju iseloomustada igapäevaste teemade piires, nt rääkida ilmast või kirjeldada juuksurile põhijoontes, missugust lõikust ta soovib.

- Väitmine ja väidete parandamine

A2-tasemel keelekasutaja suudab reageerida faktivigadele, kui faktid kuuluvad tema huvivaldkonda või töösfääri ning on keelekasutajale tuntud. Väidete parandamisel võib esineda pikemaid pause.

Homme on kolmapäev. Siis läheme teatrisse. – Ei ole, homme on alles teisipäev. Teatrisse läheme ülehomme.

- Jutustamine

Sündmustest rääkides järgib A2-tasemel keelekasutaja toimunu kronoloogilist kulgu, st jutustab asjadest nende toimumise järjekorras. Ajalise järjestuse esitamiseks kasutab ta lihtsaid ja lühikesi lauseid, sidumiseks kasutab näiteks sõnu *kõigepealt*, *siis*, *pärast seda*, *lõpuks*. Sündmuse kirjeldamiseks vajalik sõnavara tuleneb konkreetsest teemast ning ainevaldkonnast; vt ptk IV.2, lk 59 jj.

- Küsimine ja küsimustele vastamine

A2-tasemel keelekasutaja tuleb igapäevastes olukordades toime nii üld- kui ka spetsiifilise info küsimise ja andmisega. Ta võib kasutada *kas*-küsimuse asemel tõusvat lauseintonatsiooni ja eelistada küsijätku *või*, kasutades vahel *võ/vä*-partikliga kõnekeelset varianti. Tüüpolukordades oskab A2-taseme keelekasutaja küsida spetsiifilist infot aja, koha, viisi, põhjuse, kuuluvuse, tegevuse, hinna, hulga, aja jms kohta. A2-tasemel on jõukohane teabevahetus, mis sisaldab lihtsat numbrinfot (hinnad, hulk, kuupäevad, aastad). Mõni näide:

Kas Raul on kodus? – Jah, on küll. Üleval oma toas.
Vabandust, mis kell te³ väljute? – Veerand viis.
Kas see rong sõidab Tartusse? – Jah, sõidab küll.
Kuidas ma Balti jaama saan? – Sinna läheb tramm number 3. / Kolmega.
Miks sina kinno ei tule? – Ei taha, (mul) pea valutab.
Kes see pikk tumeda lokkis peaga poiss on? – Ma ei tea.
Kelle mobiil see on? – Minu oma.
Mis sa homme teed? – Ei midagi erilist.
Mis kellani te avatud olete / töötate? – Poole seitsmeni.

Lausetasandil käsitletakse suhtlusfunktsioone lk 85–86.

III.2.2. Hoiakute väljendamine ja väljauurimine

A2-tasemel keelekasutaja tuleb lihtsalt ja napisõnaliselt toime suhtumise ja seisukohtade avaldamise ning väljauurimisega. Toimetulek tähendab ühelt poolt oskust väljendada oma intellektuaalset, emotsionaalset ja moraalset suhtumist ning teisalt oskust hoiakute kohta küsimusi esitada või prognoositud suhtumist vajadusel eitada.

Hoiakute väljendamise juurde kuulub ka oskus moodustada eitust ja küsimusi. Loa, soovi ja eelistuse väljendamisel või väljaselgitamisel osatakse mõnel juhul kasutada tingivat kõneviisi (nt *Ma ootaks*), kohustuse ja keelu puhul käskivat kõneviisi (*Tehke palun homseks valmis. Ärge parem oodake*). Keelu väljendamiseks ja mõistmiseks tuntakse *mine*-tuletist ja *tud*-keskõna, mida siltidel näeb tihti (*Prügi mahapanek keelatud. Suitsetamine keelatud*; vt hoiatuste kohta ka lk 48). Sõnu valides on oluline tajuda tähenduserinevusi ja kasutus konteksti, nt restoranis on viisakam öelda *soovin*, mitte *tahan* ning tingiva kõneviisi kasutamisega saab viisakust veelgi lisada (*Võtaksin salatit. Sooviksin maksta*). A2-tasemel keelekasutaja vestlusoskus võimaldab selliseid igapäevaseid viisakusväljendeid tervikuna omandada ja kasutada, kuid tema grammatilised teadmised ja piiratud keelekasutusrutiin ei luba selliseid väljendeid veel loovalt moodustada.

³ *Teie* märkimisel on näidetes eelistatud väiketähte, kui lause on tõenäoliselt suuline; mõne ilmse kirjaliku näite juures kasutatakse ka viisakussuurtähte, mis ei ole kohustuslik (*teie* on ise viisakas), kuid on mitme põlvkonna hariduse osana väga levinud.

Intellektuaalse suhtumise aspektist võib hoiakute väljendamisel eristada näiteks järgmisi funktsioone.

- Nõusolek, nõustumatus ja vaidlustamine

Igapäevastes tüüpolukordades oskab A2-tasemel keeletekasutaja pealiskaudselt ja pikema põhjendusega oma arvamust avaldada, vestluspartneri arvamust pärida ning vajadusel partneri arvamuse vaidlustada, nt

See oli hea film! – Ei tea, minu meelest oli see igav.

Kas on/oleks parem taksoga koju minna?

Ma arvan, et see pole tõsi.

Ma ei ole teiega nõus.

A2-tasemel keeletekasutaja tunneb ka mõnd sagedamat nõusolekufraasi, nagu *Miks mitte. Tõepoolest. Muidugi. Õige mõte!*, ning lihtsaid vaidlustamisfraase *Ei või olla. Pole võimalik* vm. Üldiselt on jaatava väitega suhestuda lihtsam kui eitava väite puhul. Eitava väite juures (nt *Ta ei oska vist seda seadet käima panna*) võib nõustumine/nõustumatus A2-tasemel keeletekasutajale veel raskusi valmistada ja tema reaktsioon jääda ebaselgeks; nt *Ei* – kas tähenduses 'Ei, ei oska' või 'Ei, oskab küll'? Et eestikeelse sõnalise suhtluse stiil on eelistatult otsene, võiks juba A2-taseme keeletekasutaja teada, et otsese keeldumine (nt *Ei, kahjuks pole mul aega*) on kultuurikontekstis vastuvõetav ning reeglina ei võeta seda solvanguna.⁴

- Oskus, võimalikkus, võimelisus

Eesti keeles on verbe, mille kasutusala on lai ning mis esinevad mitmes eri tüüpi konstruktsioonis ja kontekstis, nt *Tal tuleb minna. Tal tuli hea idee. Ta tuleb koju. Ta tuleb haiglasse viia*. Seesuguste enda jaoks sagedamaid kasutusjuhte A2-tasemel siiski vallatakse, kuid näiteks modaalverbide rektsioon ja kasutusala tekitavad raskusi veel B-tasemelgi. A2-tasemel keeletekasutaja suudab *oskama*-verbiga väljendada õpitavat, omandatavat, nt *Ta oskas juba enne kooli lugeda ja kirjutada. Ma ei oska vene keelt*. Tegija suutlikust väljendab ta verbiga *tohtima* või *võima*, nt *Kas ma tohin teile homme helistada? Ma võin teile homme helistada*. Verbi *võima* kasutuses tajutakse ka ettepanekut või palvet, mida saab käskivuse vältimiseks leevendada tingiva kõneviisi kasutusega, nt *Kas te võiksite homme varem tulla?*

Eesti keele modaalsusvõimalused on mitmekesised ning modaalverbide tähendusnüansside tajumine vajab kokkupuudet ja kogemust keelesituatsioonidega. A2-tasemel keeletekasutaja eksib modaalverbi valikus ja vormide moodustamises veel sageli. Modaalverbide drillimine on oluline, kui soovitakse jõuda situatsiooniga harmoneeruva keeletekasutuseeni.⁵

⁴ Pajupuu 2000: 81.

⁵ Modaalverbide kohta vt Helle Metslang, Ingrid Krall, Renate Pajusalu, Kristi Saarso, Elle Sõrmus, Silvi Vare, *Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi*. Tallinn: TPÜ Kirjastus, 2003, lk 43–48.

- Kohustus

Kohustuse väljendamiseks tunneb A2-tasemel keeleoskaja eri laadi *ma-* ja *da-*tarindeid, nt *Te peate siia alla kirjutama. Mul on vaja osta bussipilet.* Otsesel pöördumisel oskab ta kasutada käskivat kõneviisi, nt *Kirjutage siia alla. Tulge palun kaasa!*

- Tõlevastavuse küsimine ja veendumus

Tõlevastavuse teadasaamiseks on kõige tavalisem viis esitada lihtne *kas*-küsimus, nt *Kas on õige, et ... ? Kas sa oled kindel, et ... ?*. Neile küsimustele vastamiseks piisab lihtsast veendumust rõhutatavast jaatuslausel, nt *Jah, on küll. Ma usun küll. Ma olen selles kindel/veendunud.*

- Eelistus

A2-tasemel keelekasutaja oskab eelistuse väljendamisel kasutada võrdlust, mõnesid määrsõnu, nt *pigem, rohkem*, ja verbe *soovima, tahtma, eelistama, meeldima* või mõne verbi tingivat kõneviisi, nt

Kas sa soovid teed või kohvi? – Võtaks kohvi.

Kas te tahate istuda ette- või tahapoole? – Pigem ettepoole.

Vast sobib, kui teen teie paberid homseks korda. – Vabandust, tahaksin neid täna.

Emotsionaalse ja moraalse suhtumise väljendamine tähendab oskust panna sõnadesse heameelt või pahameelt, rahulolu või rahulolematust, vastumeelsust ja halvakspanu, huvi või selle puudumist, ükskõiksust, üllatust, tänu ja vastust tänule, vabandusi ja vastust vabandusele vms. Asjakohaseid hoiakuid saab väljendada ka omadus- ja määrsõnadega (nt *tore, võimatu, hästi, korralikult*). Väit- ja küsilause kõrval kasutatakse tunnete märkimiseks hüüdlauseid. Hüüdlause võib alata küsisõnaga (*kas, kuidas*), sidesõnaga (*et, kui*), hüüdsõnaga (*oi, jumal*), mille asemel võidakse automaatselt kasutada emakeelseid, või määrsõnaga (nt *nii, väga*).

Väga tihti väljendavad emotsionaalset suhtumist (nt imestust, üllatust, kahtlust, rõõmu) fraaslaused. Järgnevalt esitatakse valik mitmes stiilis väljendeid, mille mõistmise ja kasutamisega saab A2-tasemel keelekasutaja hakkama. Kõnekeelsed väljendid omandatakse enamasti keelekeskkonna toel.

- Heameel ja meeldivus

Kui kena! Oi kui armas! Tore, et sa tulla said! Meeldiv tutvuda! Tal on nii ilusad pikad juuksed. Rõõm kuulda!

- Pahameel ja ebameeldivus

Kuidas te julgete! See ei olnud ilus. Ma olen šokeeritud. Neile ei meeldinud see film. Mari ei armasta teatrit.

- Rahulolu ja rahuolematust

Hästi. Käib küll. Tubli. Sobib küll. Ma olen oma tööga rahul. Mulle ei meeldi see, mis sa tegid. Nii ei saa.

- Tänamine ja tänule vastamine
Aitäh! Võta heaks. Suur tänu! Pole tänu väärt. Aitäh kirja eest! Tänan meeldiva õhtu eest! Oli väga tore! Tänan, ei. Aitäh, ma ei soovi. Aitäh, aga ma läheks hiljem. Pole tänu väärt.

- Vabandamine ja vabandusele vastamine

Nii nagu emakeelekõneleja, kasutab ka algaja keeletekasutaja vabandamiseks lihtsat fraasi *Vabandust!*, mida ta võib laiendada lihtsate kõrvallausetega. *Vabandust, et ma tülitän. Palun vabandust, et ma hiljaks jäin. – Pole midagi. Tule edasi!*

- Lootus
Loodan, et sul läheb hästi. Loodetavasti jõuan kohale.
- Pettumus
Ei saa olla! Kuidas nii? Ma olen Andreis pisut pettunud. Seda ma küll ei oodanud.
- Üllatus ja imestamine, üllatuse puudumine
Mis mõttes? Oi, see tuli ootamatult. Ohoo, keda ma näen! Missugune üllatus! Oligi arvata. Sai ju räägitud. See pole mingi uudis.
- Kartus, hirm ja mure
Appi! Kohutav! Ma kardan koeri. Ma ei julge üksi koju minna. Mul on tema pärast mure. Muretsen oma ema pärast.
- Rahustamine ja julgustamine
Ära karda! Küll sa hakkama saad! Kõik on korras. Ärge muretsege! Väga hea!
- Tunnustus, heakskiit
Tubli töö! Hea mõte! Suurepärane! Olid väga tubli! Tänu teile jõudsin õigeks ajaks. Meie kollektiiv tänab Teid hea töö eest.
- Vastumeelsus, halvaksapanu, süüdistus
See veel puudus! Nii ei ole ilus. Ma vihkan seda. Ma ei salli teda. Teie pärast jäin ma hiljaks.
- Huvi ja huvi puudumine
Kuidas läheb? Kas kõik on korras? Kuidas te end tunnete? Mis sa arvad...? Huvitav, kas... Mind ei huvita. Mul on ükskõik.
- Kurbus ja kahetsus
Kahju. Oi kui kahju! Kahjuks ma ei saa teid aidata. Oh issand!
- Lohutamine ja kaastunne
Mis sul juhtus? Miks sa nutad? Ära nuta. Läheb üle. Kõik saab korda. Kas ma saan midagi teha?

- Viha ja vandumine

Kuidas te julgete! Lahkuge otsekohe! Te ajate mu hulluks. Kurat küll. Kao siit! Põrgu kõik!

Viha väljendatakse sageli ka paralingvistiliste vahenditega: hääletooni muutusega, näoilme ja žestidega. Spontaansetes olukordades võib keelekasutaja vandumisel eelistada emakeelseid väljendeid.

III.2.3. Veenmine

Selle põhifunktsiooni all võib eristada näiteks järgmisi funktsioone.

- Lubatus ja keelatus

Loa küsimiseks ja andmiseks kasutatakse modaalverbe ning erinevaid kõneviise, nt *Kas ma võin sisse tulla? – Palun oodake koridoris! Kas ma tohin suitsetada? – Ei, siin ei suitsetata.* Siltidel olevatest lubadest ja keeldudest saab piiratud sõnavaraga A2-tasemel keelekasutaja aru pigem konteksti toel, nt silt *Suitsetamine keelatud* on tema jaoks keeleliselt mõistetav, aga *Ehitusobjektil võõrastel viibimine keelatud* kontekstist ligilähedaselt tuletatud sisuga keeld.

- Sobivus ja sobimatus

Nii ei kõlba. Mul ei sobi hilineda. Kas astute sisse? – See ei sobi, ootan parem väljas.

- Tegevuste soovitamine

Tegevuste organiseerimisel peab keelekasutaja valima, kas ta näeb ennast tegevuses osalisena või jätab ta enda tegevusest välja. Kui kõneleja ennast ei hõlma, esitab ta soovitusel käskivas kõneviisis (*Palun võtke istet*). Kui kõneleja tahab oma sooviavaldust mahendada või käsku pigem soovitusena serveerida, leevendab ta lauset modaalverbi, nt *võima, saama, hakkama* vms tingiva kõneviisi ja vajaliku infinitiivtarindiga (*Võiksite äkki istuda? Kääridega saaks vist paremini*). A2-tasemel keelekasutaja kasutab sagedamaid lihtsaid valmisfraase, spontaanses vestluses ei suuda ta eeltoodud viisakusi ja mahendusi ise veel rakendada.

Suuliselt väljendub kõnelejat kaasav ettepanek konstruktsioonis *hakkama* + põhiverb, nt *Hakkame minema*. Sagedad on ka küsimusekujulised fraasid: *Hakkaks nüüd minema?* Eesti keeles on piisavalt viisakas käskiva kõneviisi kasutamine koos sõnaga *palun*, nt *Palun pan(g)e aken kinni!* Viisakat soovitusel on võimalik esitada tingivas kõneviisis ja küsimuse vormis: *Sa peaks rohkem magama. Kas sa arsti juurde ei taha minna?*

- Tegevusplaani nõustamine ja nõustumatus

Tegevustega nõustumiseks sobib mõni lihtne mäarsõna, nt *Hästi* või vabamas olukorras *Okei*, ja kindistunud fraas, nt *Teeme nii* või *Saab tehtud*. Tegevusest keeldumist saab väljendada lihtsalt mõne eitava vormiga, nt vabamalt *Ma ei taha* või viisakamalt *Tänan, ma ei soovi. Kahjuks ma ei saa*.

- Palve

Palved on sageli rutiinsed ja omandatakse tervikuna või n-õ tühikutega, kuhu lisada asjakohane sõna. Nt

Palun vaikust/tähelepanu! Astuge palun edasi. Võta mind ka kaasa. Tehke palun sünnitunnistusest / passist / nendest lehekülgedest koopia. Ole hea, ulata soola / leiba. Kui sul raske ei ole, too mulle palun ...

- Soov ja tahe

Soovi ja tahtet saab väljendada verbiga *soovima* või *tahtma* kindlas kõneviisis, nt *Soovin tööd. Ma tahan endale koera*, või samade verbide tingiva kõneviisiga, nt *Sooviksin teie juures tööd saada. Tahaksin oma maja*. Soove saab väljendada ka tingimuslausena, mis sisaldab tingivas kõneviisis verbi, nt *Oleks mul ka auto! Kui ma vaid teaks!* Soovlauseid on ka paljud kindlates kõnesituatsioonides kasutatavad väljendid, nt õnnitlused *Palju õnne sünnipäevaks! Tuult tiibadesse! Õnne uues kodus!*

- Hoiatamine ja keelamine

A2-tasemel keeletekasutaja tuleb toime lihtsate käskude, keeldude, palvete, hoiatuste jms mõistmisega, nt *Kuri koer! Pane tähele!* Avaliku sfääri üldise sisuga hoiatuste ja suunavate siltide mõistmisega tuleb A2-tasemel keeletekasutaja toime eelkõige konteksti, tekstile lisanduva keelava märgi, selgitava pildi vms toel, nt *Piletita sõidu eest trahv 600 krooni. Ainult personalile. Parkimine ainult territooriumi valdaja loal.* A2-tasemel keeletekõneleja tuleb toime lihtsate käskude ja keeldude väljendamisega, nt *Sinna ei tohi minna! See pole lubatud! Ettevaatust, aste / värsket värvi!* Ta oskab vajadusel märku anda, kas sai käskudest-keeldudest aru, nt *Oi vabandust, ma ei pannud tähele. Jah, muidugi.*

- Abi palumine ja pakkumine

A2-tasemel keeletekasutaja oskab abi paluda ja pakkuda meelde jäetud käibe väljenditega, nt *Kas te saaksite mind aidata? Kas ma saan teid aidata?* Samuti mõistab ta teiste abipakkumisi ning oskab neid viisakalt vastu võtta.

- Kutse esitamine ja sellele vastamine

A2-tasemel keeletekasutaja oskab esitada kutset, teha ettepanekut ja vabandada, nt suuliselt *Tulge siia poole! Tule mulle külla! Tule õhtul meile* või kirjalikult *Olete oodatud meie aastapäevapeole 23. jaanuaril. Ootame Teid väga oma kontserdile.* Ta oskab kutsele, ettepanekule ja vabandusele vastata, nt *Täna kutsumast, hea meelega. Aitäh, aga ma ei saa. Olen kahjuks teisipäeval kinni/tööl. Täname Teid kutse eest ja teatame oma osavõttust.*

A2-tasemel keeletekasutaja oskab käskivat kõneviisi kasutades ka juhendada, õpetada ja käskida, kui kõnealune teema on tema igapäevaeluga seotud (*Kõigepealt peske käed, siis tulge sööma* jne) ning tingivat kõneviisi kasutades rääkida oma kavatsustest, nt *Mõtlesin, et lähleks õhtul kinno.*

III.2.4. Sotsiaalne suhtlemine

A2-tasemel keelekasutaja valdab suhtluskonventsioone elementaarsel tasemel, kasutades tava-päraseid kinnistunud väljendeid. Sotsiaalse suhtluse all võib eristada järgmisi mikrofunktsioone: kõnetamine, tervitamine, õnnitlemine ja tutvustamine ning neile vastamine, toostid ja hüvastijätt. Sel tasemel keelekasutaja oskab märku anda, kas on juttu mõistnud, ning mittemõistmise korral paluda kordamist.⁶ Sotsiaalset suhtlust käsitletakse ka suulise suhtluse all peatükis VII.1 lk 98.

- Kõnetamine, k.a pöördumine kirjavahetuses

Kõnetamisel kasutab A2-tasemel keeleoskaja nimelist või hüüdnimega pöördumist, samuti võib ta tähelepanu tõmbamiseks pöörduda üldfraasidega *vabandage*, *kuule* või *hallo*, kuid nende valikul ei pruugi A2-tasemel keelekasutaja alati tabada õiget registrit ega situatsioonile sobivalt otsustada selle üle, kas valida sinatav või teietav vorm. A2-taseme keelekasutaja oskab pöördumisel kasutada ka ametinimetusi, nt *õpetaja*, *doktor*, *härira direktor*.

Katrin, kas sa saad mind natuke aidata? Marks, kas sa tuled õhtul? Kuule, anna mulle üks paber! Vabandage, mis kell on? Õpetaja, mina tean! Palun kas see koht on vaba?

Samuti tunneb ta mõnesid eestikeelseid kõnealustusi, et sellega oma lugupidamist ilmutada ning siis emakeeles oma pikemat teksti jätkata, nt *Lugupeetud direktor! Daamid ja härrad! Head sõbrad!*

Kirjavahetuses kasutab A2-taseme keelekasutaja õpitud malle, nt isiklikus kirjavahetuses nimelist pöördumist tervitussõnaga või emotsionaalse täiendiga *Tere Tiina! Kallis Tiina!*, ametlikus kirjavahetuses *Lugupeetud hr Tamm!* Vahel võib algaja keelekasutaja kõnetuse ka üle kombineerida, mõjudes paljusõnalisena: *Tere kallis sõber Tiina!* või *Lugupeetud pr Tiina!*

- Tervitamine ja tervitusele vastamine

Eesti keeles sobib pea igasse olukorda lihtne ja lühike tervitussõna *Tere!*, seda kasutatakse nii kirjalikus kui suulises suhtluses, v.a posti teel liikuvad ametikirjad.

A2-tasemel keelekasutaja oskab sobivalt tervitada ka vastavalt kellaajale või situatsioonile ning tuleb toime tervitusele järgneva lihtsa vestlusega.

Tere õhtust! – Tervist, astuge edasi!

Tere, Kalle! Kuidas läheb? – Oi, tervist! Pole viga.

Tere jõudu! – Jõudu tarvis!

Jätku leiba! – Jätku tarvis! Soovid ka midagi süüa?

Keelekeskkonna toel võidakse omandada ka mõni kõnekeelne tervitusvariant, nt *Tšau! Ahoi!*

⁶ Raamdokument, lk 104.

- Tutvustamine ja tutvustamisele vastamine

A2-tasemel keelekasutaja oskab tutvustada nii ennast kui ka teisi, kasutades selleks harjumuspäraseid kinnistunud väljendeid. Teiste tutvustamiseks osutab ta lihtsatele seostele.

Mina olen Marianne. – Kristel.

Saage tuttavaks, see on Viktor. Viktor on minu vanem vend / sõber Saksamaalt. – Väga meeldiv. Mina olen Vivien.

Andestage, kas tohib? Ma olen Jack Travers I kursuselt / teie majast / aktsiaseltsist Suurevälja.

- Õnnitlemine ja õnnitlustele vastamine

Õnnitlemise juures kasutatakse A2-tasemel kinnistunud väljendeid. Lüürilisem vm keerukam väljendusviis tuleb kõne alla emakeelekõneleja abiga või visuaalse tugiallika olemasolul (nt kopeerides mõnd trükitud tekstiga või teistelt saadud õnnitluskaarti).

Palju õnne sünnipäevaks! Head uut aastat! Häid lihavõttepähi! Vaikseid jõule! Õnne ja tervist!

- Toost

Toosti lausumisel on A2-tasemel keelekasutaja napisõnaline ning kasutab ka emakeelekõnelejale kõige harjumuspärasemat fraasi *Terviseks!*, mida oskab varieerida isikuti: *Sinu terviseks! Mardi terviseks! Noorpaari terviseks!* Eesti kultuuris ei ole enam vajagi, sest pikemad toostid on väga individuaalsed.

- Huvastijätt jm lõpetusfraasid (nt kirjas)

Huvastijätufraasi valib A2-tasemel keelekasutaja vastavalt kellaajale või sellele, millal suhtluspartneriga uuesti kohtutakse.

Nägemist! Head õhtut! Kena päeva! Homseni! Kohtumiseni! Head nädalavahetust!

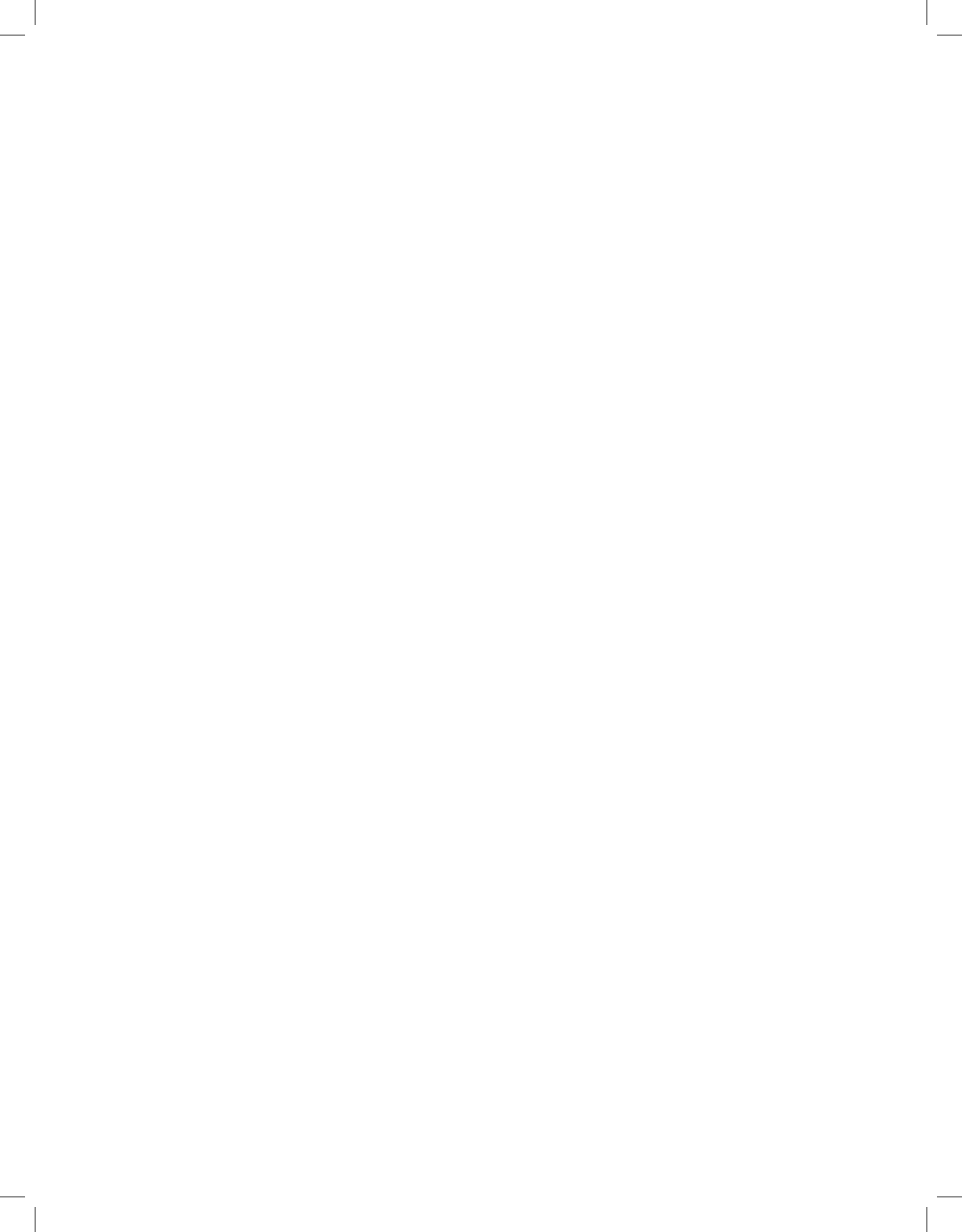
Isiklikus kirjavahetus oskab kasutada emotsionaalsemat väljendusviisi, nt *Kalli-kalli*, ametlikus kirjavahetuses formaalseid väljendeid *Lugupidamisega ...*, *Tervitades ...*. Ta oskab saata oma tervitusi ka kirjavahetuse lähedastele, nt *Tervita Annet! Tervitage palun oma abikaasat.*

III.3. KEELEVAHENDID FUNKTSIOONIDE ESMASEKS TÄITMISEKS

A-tasemel omandatakse lihtsamad lausetüübid, nagu normaallause (*Ma olen Juri. Ma olen 14-aastane. Olen sündinud Tallinnas ja elan Koplis. Käin Mustamäe Vene Gümnaasiumis*), mõned kinnistunud kogeja- ja omajalauseid (nt *Mul on kaks venda. Meil on Kiisal suvila. Mul oli paha tuju. Mul on kõht tühi*) ning eksistentsiaallused (*Tallinnas on mitu teatrit, aga meie linnas ei ole ühtegi. Eestis on palju rahvusi. Meie koolis ei ole näiteringi. Meil õpib mitu hiinlast*).

A2-tasemel on omandatud ka kõneviiside (kindel, tingiv, käskiv) põhimised sagedad vormid ja neile omaste kõneliikide (jaatuse-eituse) põhikasutus. Keeleliste vahendite rakendusviis muutub koos keeleoskuse arenguga järjest mitmekesisemaks.

A2-tasemel on peamine, et kõneleja suudaks oma suhtluseesmärgi saavutada, väljendudes algeliselt ja lühidalt, kinnistunud põhiväljendite ja -fraasidega, tema toimetulekusfäär piirneb ju lihtsate ja igapäevaste (s.o keskkonnas liikudes, isiklikus suhtluses, koolis või tööl ja olmes rutiinseks saanud) tüüpolukordadega.

IV. KEELEKASUTUSE OLUKORRAD JA TEMAATIKA

Iga keeleteoiming ehk keelekasutuse akt toimub teatud *tüüpilise sotsiaalse olukorra* kontekstis, mis omakorda kuulub mõnda ühiskonnaelu *valdkonda* (tegevussfääri, eri- või huvialasse). Keele õppimise ja õpetamise üldeesmärke silmas pidades on Euroopa keeleõppe ühtses raamistikus oluliseks peetud nelja põhivaldkonda ehk suhtlussfääri, mis isiku tasandil põimuvad.¹

- **AVALIKU ELU VALDKOND** seostub Eesti ühiskonna, inimese siinse kodukandi, elukoha ja huvirühma elus osalemisega, k.a meedia vahendusel, aga ka kogu kultuuri- ja vaimueluga, mis keeleoskuse edenedes on eesti keele vahendusel kättesaadav igauhele. Ühiskonnas tegutsedes püüab inimene end paikse elu ja/või selle kitsama probleemiringiga kursis hoida ja vaimuelust osa saada (nt avalikel üritustel käia, jälgida ajakirjandust ja reklaami vms). Avalikus sfääris teeb inimene oma igapäevaelu vältimatuid toiminguid (nt kodupaiga ja elukoha haldamisega, tervisega, kaubanduse ja teenindusega seotu). Avalikkuses aetakse asju, jagatakse kogemusi, toimitakse ja/või tegutsetakse kas enese, mõne organisatsiooni, huvigrupi vms nimel.
- **ISIKLIKU ELU VALDKOND** hõlmab pere- vm lähisuhteid ja isiklikku laadi sotsiaalseid toiminguid. Inimese isiklikku ellu kuulub lävimine kaaskondsetega (isiklikud suhted elukohas, huvirühmas, reisi- ja töökollektiivis, haridusasutuses, k.a lastega jt lähikondsetega seotuna); hobidega tegelemine, passiivsem infovajaduse ja kultuurihuvide rahuldamine (televisioon, raadio, teater, kino, raamatud) ning kõige sellega kaasnev eestikeelne suhtlus.
- **TÖÖVALDKOND** hõlmab inimese töösoovist, tema kui töötaja õigustest ja kohustustest tulenevaid toiminguid ja suhteid, nt töövõimaluste otsimist, töö hankimist, teise info valdamist, tööasjade ajamist, kolleegidega lävimist. Erinevad on töised olukorrad, mida kogetakse töökohas või mujal asju ajades, telefonis ja silmast silma suheldes, dokumente ja kirju koostades, koosolekutel osaledes, lähetuses viibides jne.
- **HARIDUSVALDKOND** hõlmab igasugust õppekonteksti, kus eesmärgiks on omandada kindla- või osalist teadmisi või oskusi. Enamasti peetakse silmas formaalset haridust: õpitakse mõnes haridusasutuses või ka ühekordsetel kursustel (massaažikursused, maalilaagrid jne). Õppimisvormiks võib olla ka kaugõpe või e-õpe.

Iga valdkond hõlmab oma temaatikat. Olukord määrab žanri, mille kaudu keeleline suhtlus toimub. Kui ka üks ja seesama teemaring või kõneaine võib tulla jutuks mitmes eluvaldkonnas, siis ei käsitleta teda neis ühtmoodi ega väljendata samas žanris.

¹ Valdkondade üldises tutvustuses on aluseks võetud Kerge 2008, IV ptk.

Oluline on teadvustada, et keele õppija või omandaja (nagu iga teisegi üksikisiku) poolelt põimuvad elusfäärid ning olukorrad: õpetaja jaoks on haridussfäär ja müüja jaoks avalik sfäär ka töövaldkond; ajakirjandus ja reklaam on avaliku sfääri allvaldkonnad ja nähtused, millega kokkupuude võib kuuluda isiklikku sfääri jne.² See tähendab, et iga vahetu suhtluse olukorda tuleb näha kahelt tahult: n-ö tarbija jaoks on see isiklik sfäär, millega võib toime tulla või mitte, samas on see töötajale töösfäär, millega tuleb toime tulla nõutaval määral ja viisil.

Kõige enam areneb keeleoskus selles suunas, mis inimesele on isiklikult tähtis. A2-tasemel keelekasutaja saab isiklikus sfääris hakkama igapäevaselt korduvates, rutiinsetes olukordades. Tema keeleoskus tagab toimetuleku ka lihtsates avaliku sfääri olukordades, nt tüüpilistes teenindus- ja ostuolukordades. A2-tasemel isiku toimetulek töösfääris on piiratud, kuid kui töökohustused ja ülesanded on rutiinset laadi ja täpselt piiritletud, nõudes ühtlasi suhteliselt lihtsat keelt või vähest tõist kokkupuudet inimestega, piisab töötaja A2-taseme keeleoskusest.³

IV.1. KEELEKASUTUSE OLUKORRAD

A2-tasemel keelekasutaja tuleb igapäevasisituatsioonides toime infovahetusega, mis puudutab asjade hinda või hulka, teenuseosutamise aega või teenuse hinda jms. Olukorrad, mida käesolevas tasemekirjelduses käsitletakse, võivad olla vajalikud nii Eestis alaliselt elavale inimesele kui ka siin ajutiselt viibivale isikule.

Olukordi liigitatakse toimumise tüüpilise koha või osalejate järgi. Tüüpilisi kahepoolseid suhtlusakte, s.o dialooge käsitletakse allpool sellest rollist lähtudes, mis on A2-tasemel keelekasutajale jõukohane (teenindatav, eraisik jms). Olgu veelkord rõhutatud, et käesolev tasemekirjeldus on üldine tasemekirjeldus, mis ei hõlma kõiki keelevahendeid ega kõiki võimalikke olukordi. Alltoodud loetelud on avatud ja toimetuleku esitatud kriteeriumid kehtivad ka nende olukordade kohta, mida ei käsitleta – olukordi on sarnaste joonte tõttu võimalik kirjeldatu põhjal tuletada.

² Vt pikemalt Raamdokument, lk 64–65.

³ Ametid, mille pidamisel piisab A2-tasemel keeleoskusest, on määratud Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2008. a määrusega nr 105 „Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded”. Määruse leiab elektroonilisest Riigi Teatajast aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12983186> (06.07.2008).

Avalikud asutused

Avaliku asutusena käsitatakse siin nii riigi- ja omavalitsuse asutusi kui ka kõiki muid asutusi, ettevõtjaid ja organisatsioone, kes teenindavad avalikkust. Järgnevas võetakse kokku need üldised suhtlusolukorrad, millega A2-tasemel keelekasutaja avalikus asutuses ametiisiku poole pöördudes toime tuleb. Olulisemad asutused või suhtlusvaldkonnad, millega isikul kokkupuuteid ette võib tulla, on:

- kodakondsus- ja migratsiooniamet
- toll ja piirivalve
- politsei ja turvateenistus
- päästeteenistus (päästeamet ja kiirabi).

A2-tasemel keelekasutaja on võimeline

- ennast tutvustama
- teatama oma pöördumise põhjuse
- vastama ametiisiku lihtsatele, konkreetseid fakte puudutavatele küsimustele
- aru saama lihtsatest juhtnööridest
- aru saama lihtsatest siltidest
- märkima lihtsale ankeedile oma isikuandmeid.

Olmeteenused ja kaubandus

Olmeteenuste ja kaubandusega seostuvad järgmised teenused ja/või asutused:

- postiteenused
- pangateenused
- kindlustus
- juuksur ja iluteenused
- kingsepp, keemiline puhastus, pesumaja jms
- poed, kaubanduskeskused
- side- ja infoteenused jms.

A2-tasemel keelekasutaja on võimeline

- esitama oma soove
- esitama küsimusi soovitava põhiteenuse kohta ning vastama teenindaja küsimustele
- esitama küsimusi asutuse lahtioleku aegade, teenuse hindade jms kohta ning mõistma samalaadset faktiinfot

- märkima lihtsale ankeedile arv- ja isikuandmeid
- teavitama teenindajat maksmisviisi eelistusest
- aru saama lihtsate siltide, viitade ja kuulutuste põhisisust
- aru saama reklaami põhisisust
- aru saama kaupade ja/või teenuste kohta käiva teabe põhisisust.

Tervis ja tervishoid

A2-tasemel keelekasutaja on võimeline

- esitama tervishoiutöötajale enda või lähedase (nt vanema, lapse) kaardiandmed
- küsima infot vastuvõtuaegade, kuupäevade, raviteenuste hindade ja maksmistingimuste kohta
- mõistma tervishoiuasutuse kirjaliku info (sildid, teated jms) põhisisu
- üles kirjutama arsti vastuvõtuaegu
- registreerima end arsti vastuvõtule
- andma kiirabile faktiteavet
- ostma apteegist ravimeid.

Eluase ja kinnisvara

A2-tasemel keelekasutaja on eluaseme ostjana/otsijana/üürijana võimeline

- esitama üldsõnaliselt oma soove
- esitama dokumentatsiooni vormistamiseks vajalikke isikuandmeid
- mõistma kinnisvarakuulutuste põhisisu
- teavitama eluaseme omanikku tekkinud probleemist.

Toitlustamine

A2-tasemel keelekasutaja on võimeline

- reserveerima lauda
- aru saama toitlustusasutuste kirjaliku reklaami põhisisust
- mõistma menüü põhisisu ning valima meelepärase joogi või roa
- aru saama peamiste toidukaupade siltidest ja toidu koostise tüüpelementidest

- tellima menüü põhjal sööke ja jooke
- teavitama teenindajat oma maksmiseelistustest.

Transport ja reisimine

Allpool käsitletakse järgmisi transpordi ja reisimisega seotud valdkondi ja asutusi:

- ühistransport, sh kaugsõidud (lennuk, laev, rong, buss)
- linnatransport
- individuaaltransport
- kaubavedu ja veoteenus
- reisibürood
- majutusasutused.

A2-tasemel keelekasutaja on võimeline

- hankima faktiteavet transpordi-, reisi- ja veoteenuste, öömajavõimaluste jms kohta ning saadud infot mõistma
- ostma sõidupileteid
- andma teenindajale teenuse osutamiseks vajalikku faktiinfot
- mõistma korduvaid suulisi ja kirjalikke teateid (nt *Järgmine peatus: Hobujaama*)
- reisi ja majutust broneerima
- mõistma lihtsaid juhiseid (nt *Järgmine peatus: lõpp-peatus Tartu. Palun väljuda*)
- küsima ja juhatama teed kaardi või plaani põhjal.

Haridus

A2-tase on üldiselt liialt tagasihoidlik keeleoskuse tase, et eesti keeles üld- või kutseharidust omandada või koolis pedagoogina töötada. Kuid pole välistatud olukord, kus A2-tasemel eesti keele oskusega lapsevanem oma lapsed eestikeelsesse kooli paneb ning sel juhul on inimesel vaja Eesti haridussüsteemiga kontakt luua ja seda säilitada. Et A2-tasemel keelekasutaja võib haridusvaldkonnas ka lapsevanemana toimida, hõlmab järgnev kirjeldus muude hulgas selle sotsiaalse rolli.

Lapsevanemana on A2-tasemel keelekasutaja võimeline

- aru saada haridusasutuse teadete põhisisust (nt lapsevanemate koosoleku teade jms)
- aru saada e-kooli faktiteabest

- hankima põhiinfot kooli või lasteasutuse kohta
- pöörduma vajadusel haridusasutuse töötaja poole.

Õpilasena või õppijana on A2-tasemel keelekasutaja võimeline

- küsima teavet kooli või kursuste kohta
- aru saama tunniplaanist vm õppetöö toimumise ajast ja kohast
- esitama õppetööd puudutavaid küsimusi
- aru saama õppetööd puudutava info põhisisust
- mõistma õpetaja või õppejõu rutiinseid juhiseid
- valdama koolis väljakujunenud tervitusi jms keelelisi formaalsusi.

Vaba aeg ja ajaviide

Vaba aja all käsitletakse järgmisi valdkondi:

- kultuuri-, meelelahutus- ja spordiasutused
- kultuuri-, meelelahutus- ja spordiüritused
- harrastused, huvid ja meelelahutus
- ametlikud vastuvõttud ja külaskäik
- meedia
- infootsingud ja veebisuhtlus
- kultuurihuvid.

A2-tasemel keelekasutaja on võimeline

- küsima faktiinfot kultuuri- jm vaba aega sisustava teenuse kohta ning samasisulist infot mõistma
- küsima lihtsat faktiinfot ürituse kohta
- aru saama teenust puudutava info põhisisust, nt tutvustused, juhendid, kavalehed
- mõistma lihtsaid juhendeid (nt *Palun lülitage välja mobiiltelefonid. Pildistamine ei ole lubatud*)
- aru saama oma huvivaldkonda puudutavate lühikeste tekstide (reklaam, tutvustus) põhisisust
- kutsuma külalisi ning vastama küllakutsele
- tervitama külalisi/vastuvõtjat ning inimesi tutvustama
- vastama külaliste/vastuvõtja tänuavaldustele ja ise tänama ning hüvasti jätma.

Töö ja töösuhted

Töökoha otsija või taotlejana on A2-tasemel keelekasutaja võimeline

- aru saama kirjalike töopakumiskuulutuste põhisisust
- esitama lihtsaid küsimusi töö kohta
- oskama kanda eluloolisi andmeid lihtsamasse ankeeti
- vastama tööintervjuul lihtsatele küsimustele.

A2-keeletasemega toimetulek töötajana eeldab keelekasutusolukordi, mis on igapäevaselt korduvad ega välju rutiinist.

Töötajana on A2-tasemel keelekasutaja võimeline

- mõistma oma tööülesandeid ja tööle asumise korda
- oskama ennast ja oma tööd tutvustada
- pöörduma kolleegide poole
- valdama tööl väljakujunenud tervitusi jms keelelisi formaalsusi
- andma rutiinset ametialast teavet (ka kirjalikult)
- saama aru tööruutiini puudutavatest küsimustest
- esitama tööülesannete kohta küsimusi või nendele vastama
- hankima (ka lihtsast kirjalikust allikast) rutiinseks tööülesandeks vajalikku informatsiooni
- aru saama lihtsatest ohutus- ja tervishoiunõuetest
- aru saama töökohas välja pandud või töökoha poolt saadetud teadete põhisisust (nt koosoleku teade)
- suutma jälgida töökoosoleku põhisisu ning avaldama lühidalt oma arvamust, kui seda küsitakse ning eelnevat selgitatakse.

IV.2. TEMAATIKA

Keelelise pädevuse osaks on ka kõneainestiku või teemaringi valdamine. Allpool esitatu katab üldteemad, millega A2-tasemel keelekasutaja toime tuleb ning mille iga keelekasutaja individuaalse sisuga täidab. A2-tasemel keelekasutaja suhtleb neil üldteemadel mõningaste takerdustega. Kirjelduse koostajad on hoidunud teemasid tekstidega katmast. Kirjeldus ei peatu neil teemadel, mille juures A2-tasemel keeleoskus ei luba suhtluses osaleda, nt poliitika, majandussuhted jms.

Teemaringid ei ole kitsad, tunniga omandatavad vestlusteemad. Üldteemade sisu omandatakse ajapikku; nt endast rääkimise teema suudetakse lihtsa sisuga täita juba keeleoskuse madalaimal, s.o

A1-tasemel, kuid teema ei kaota aktuaalsust ka vilunud keeletekasutaja jaoks – C1-taseme saavutanu suudab selle teema vajadusel detailsema infoga katta.

Keelelised põhivahendid lihtsate suhtlusteemade katmiseks on A2-tasemel omandatud, kuid algaja keeletekasutaja toetub veel suuresti õpitud keeleliste mallidele.

Endast ja teistest rääkimine

A2-tasemel keeletekasutaja suudab

- esitada oma isikuandmeid (nt nimi, aadress, telefon, sünnikoht ja -aeg, rahvus, vanus) jm endaga seostuvat faktiteavet
- end lühidalt tutvustada ning sarnasest tutvustusest aru saada
- esitleda teisi
- kirjeldada isikute välimust ja iseloomu
- kirjeldada oma perekonda, kodu ja tööd
- kirjeldada oma hariduslikku tausta, elukutset, hobisid ja huvisid.

Haridus

A2-tasemel keeletekasutaja suudab

- kirjeldada oma haridust ja koolielu ning küsitleda vestluspartnerit samal teemal
- jutustada mõne lühikese loo oma kooliajast või õppimisest
- rääkida, mis talle koolis meeldis ning mis mitte, ning oma eelistusi lühidalt selgitada
- rääkida lühidalt oma edasiõppimise kavatsustest
- küsida ja edastada infot oma õpitulemuste kohta.

Elukutse, amet ja töö

A2-tasemel keeletekasutaja suudab

- vastata lihtsatele küsimustele oma ameti ja töökoha kohta ning esitada samalaadseid küsimusi
- jutustada lühidalt oma elukutsest ja töökohast
- lühidalt kirjeldada oma edasise tööga seotud kavatsusi

- kirjeldada lühidalt oma tööpäeva või mingit juhtumit selles
- vastata rutiinsete tööülesannetega seotud küsimustele.

Teenindus

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- hankida konkreetset laadi infot teenindusasutuse asukoha, lahtiolekuaegade, teenuse liikide ja hindade kohta
- küsida põhiteenuseid ning vastata teenindaja lihtsatele küsimustele
- sooritada lihtsamaid toiminguid pangas, postkontoris, juuksuris jm
- teatada, kas soovib teenuse eest tasuta sularahas, ülekandega või pangakaardiga
- mõista lihtsaid teenusetuvustusi, juhendeid ja siltide põhisisu.

Igapäevaelu, kodu ja kodukoht

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- vastata küsimustele oma eluaseme kohta ning ise samalaadseid küsimusi esitada
- kirjeldada lühidalt oma kodu lähiümbrust
- kirjeldada lühidalt oma pere kodust elu, küsida sama laadi infot vestluspartnerilt
- kirjeldada oma majapidamist ja kodu sisustust
- kirjeldada oma igapäevaseid olmetingimusi ning neid vajadusel üldsõnaliselt võrrelda eelmise elukohaga väljaspool Eestit
- kutsuda külalisi
- jutustada oma päevast ja küsida samalaadset infot teistelt
- rääkida oma lähedastest ja teistele samasisulisi küsimusi esitada.

Enesetunne, tervis ja heaolu

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- teatada lühidalt oma halvast enesetundest
- küsida infot arsti vastuvõtuaegade kohta
- lühidalt kirjeldada enda või oma lähedase tervislikku seisundit ning mõista samalaadset infot

- osta apteegist käsimüügiravimeid
- mõista ravimi infolehe põhilist faktiteavet.

Vaba aeg, harrastused ja meelelahutus

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- rääkida oma huvidest, hobidest, vaba aja veetmise eelistustest ning samasuguseid küsimusi esitada
- vastata küsimustele oma liikumisharrastuste, muusikalise maitse ja lugemisharjumuste kohta ning samalaadseid küsimusi esitada
- hankida konkreetset laadi infot oma huvialade kohta
- hankida ja edastada faktiinfot kultuuri- või meelelahutusasutuse lahtiolekuaegade, pileti-hinna jms kohta
- jutustada lühidalt mõnest meelelahutusüritusest, nt oma sünnipäeva tähistamisest
- kutsuda kaaslast meelelahutus- või kultuuriüritusele ning ise samalaadsele kutsele vastata.

Sisseostud, hinnad

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- hankida ja edastada konkreetset faktiinfot poodide asukoha ja lahtiolekuaegade kohta
- hankida infot kaupade koguse, mõõtude või suurusnumbri ja hinna kohta
- küsida tarbekaupu
- jutustada sooritatud ostudest, keskendudes pigem nende kvantiteedile kui kvaliteedile
- üldsõnaliselt võrrelda kaupade hinda ja kvaliteeti
- aru saada lihtsatest sooduspakkumistest
- vastata müüja või klienditeenindaja abipakkumisele
- teatada, kas soovib ostu eest tasuda sularahas või pangakaardiga.

Söök ja jook

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- kirjeldada oma igapäevaseid toitumisharjumusi
- hankida infot erinevate söögi- ja joogikohtade asukoha, lahtiolekuaegade ja hinnaklassi kohta

- broneerida restoranis lauda
- tellida menüü põhjal sööki ja jooki
- teatada, kas soovib toitusasutuses tasuta sularahas või pangakaardiga
- aru saada lihtsatest päevapakkumistest
- pakkuda ja paluda söögilauas sööki ja jooki
- ümber kirjutada retsepte.

Inimeste suhted ühiskonnas

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- jätta ja edastada lühikesi sõnumeid ja teateid
- kirjeldada inimesi nii välimuselt kui muudelt omadustelt.

Keskkond, kohad, loodus, ilm

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- kirjeldada oma kodukohta
- küsida oma asukohta ja anda sellest infot
- küsida ja juhatada teed
- aru saada ilmateate põhisisust
- kirjeldada konkreetse ajahetke ilma
- leida maakaardilt kindlat infot
- nimetada mõningaid loomi, linde, taimi.

Kultuur ja keeled, keelte õppimine

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- hankida ja edastada faktiteavet kultuurisündmuste toimumise kohta, aja, piletihinna ja esinejate kohta
- jutustada lühidalt mõnest kultuurisündmusest
- vastata küsimustele oma keeleoskuse ja praktiseerimisvõimaluste kohta ja samalaadseid küsimusi esitada.

Reisimine, transport, vaatamisväärsused

A2-tasemel keelekasutaja suudab

- hankida, üles kirjutada ja jagada infot ühistranspordi sõiduplaani või reisi kohta
- osta sõidupiletit
- teatada oma sõidu sihtpunkti
- küsida ja juhatada teed toetudes kaardile või plaanile ning mõista samalaadset infot
- mõista, kuidas ühistranspordiga sihtpunkti jõuda
- mõista vaatamisväärsuste kohta käivat numbrilist põhiinfot
- broneerida tuba hotellis
- kirjutada postkaarti puhkusereisilt
- teatada, kas soovib teenuse eest tasuta sularahas või pangakaardiga.

IV.3. OLUKORDADE JA KÕNEAINETEGA TOIMETULEKU ESMANE EDENEMINE

A1-tasemel keelekasutaja saab hakkama lihtsamate, näiteks n-ö turistitoimingutega, selle taseme keeleoskuse saab hõlpsalt omandada muuhulgas vestlussõnastike lehekülgedel pakutavate põhiväljendite päheõppimise teel.

A2-tasemel keelekasutaja seevastu tuleb toime ka enamikes igapäevastes rutiinolukordades – tava-pärastes, korduvates isikliku ja avaliku elu, töö- ja õpiolukordades. A2-taseme saavutanu oskab omandatud sõnu ja väljendeid kombineerida ning kuuldu ja loetu sisu tuttavate tüvede järgi üldjoontes oletada, mis lubab pidevalt oma väljendusoskust arendada. Sel tasemel keeleoskaja saab juba paljudes olukordades teabest aru, kuid omapoolset aktiivsemat toimetulekut piirab kõneolukordades siiski suuresti tema keelevara suhteline nappus ning keelekasutuse vilumatus. Kirjaliku avaliku- ja töösuhtluse olukordade enamik käib A2-tasemel üle jõu (täpsemalt ptk VIII, lk 105).

V. ÜLDMÕISTETE VÄLJENDAMINE

Keele abil saab inimene liigendada ümbritsevat maailma, väljendada oma suhtumist ning saavutada vajalikke suhtluseesmärke. Keeled on selles mõttes oma põhiomaduselt sarnased, küll aga erineb keeliti, missuguseid sõnalisi ja grammatilisi vahendeid markeerimiseks ja eesmärkide saavutamiseks kasutatakse.¹

Käesolevas peatükis vaadeldakse olulisemaid üldmõisteid, mida algaja keelekasutaja peaks olema võimeline väljendama. Üldmõisted on kogum leksikaalseid ja grammatilisi vahendeid, mis ei haaku kindla suhtlusolukorra ega vestlusteemaga, vaid on üldised tähendus kategooriad. Üldmõistete kategoriseerimisel kasutatakse varem mitmel pool² kasutatud ning seega Eesti praktikas traditsiooniliseks peetavat jaotust:

- objektid
- tegevused ja protsessid
- omadused ja seisundid
- hulk ja määr
- aeg ja ruum
- suhted ja seosed.

Alapeatükkides esitatakse valik igapäevaelus üldmõistete katmiseks tarvilikust sõnavarast ning viidatakse A2-tasemel jõukohastele grammatilistele konstruktsioonidele.

Peatüki materjal toetub viimasele algtaseme keelekirjeldusele³ ja praktilise süntaksi käsiraamatule⁴ ning keskendub vormide kasutusele, mitte nende moodustusele.

¹ Iseseisev 2008: 79.

² Vt Ehala jt 1997; Laur 1998; Loog, Kerge 1999; Kaalep jt 2002; Iseseisev 2008.

³ Laur 1998.

⁴ Krista Kerge, *Eesti süntaks keeleõppe praktikule. Käsiraamat*. Tallinn: TEA Kirjastus, 2001 (edaspidi Kerge 2001a).

V.1. ÜLDMÕISTE OLEMUS JA TEMA VÄLJENDUSE VARIEERUVUS

Üldmõistete väljendamiseks ning mõistmiseks on eesti keeles vaja tunda sõnavara, sõna- ja vormimoodustuse ning lauseehituse vahendeid ning nende kasutuseesmärke. Algaja keeleteadaja väljendab üldmõisteid piiratud sõnavara ja grammatiliste tarindite abil, keeleoskuse edenedes muutub ka üldmõistete väljendamiseks vajalik keelevahendite pagas mitmekesisemaks.

Retseptiivsed osaoskused – kuulamine ja lugemine – toimivad edukalt ja lubavad teksti põhimises mõista ka siis, kui kõiki sõnu ja grammatilisi konstruktsioone ei tunta. Juba A2-tasemel suudab keeleteadaja lühikeste konkreetset laadi igapäevaste tekstide kontekstist tuletada talle tundmatute sõnade arvatavat tähendust.

Produktiivsete osaoskuste – rääkimise ja kirjutamise – puhul peab keeleteadaja oma mõtte väljendamiseks aga sobiva sõna ja vormi leidma ning vastavaid keelelisi vahendeid valdamata on suhtluse edukus ebatõenäoline.

A1-tasemega võrreldes iseloomustab A2-taset

- sõnavara laienemine ja keeleliste mallide mitmekesisustumine
- oskus kõige produktiivsemaid vahendeid kasutades sõnu moodustada ning võime liitsõnu ja tuletisi konteksti toel mõista
- grammatika põhivara ja sagedate tarindite tundmine
- lihtsamate lausemallidega opereerimise oskus.

Üldmõisteid väljendav sõnavara

Üldmõisteid väljendatakse leksikaalse tähendusega üksiksõnade, nende muutevormide ning püsiühenditega. Siia kuuluvad

- tegusõnad (nt *olema, saama, pidama, tulema, tegema*)
- nimisõnad (nt *aasta, kroon, inimene, riik, töö*)
- omadussõnad (nt *suur, pikk, hea, ilus*)
- määrsõnad (nt *hästi, aeglaselt, praegu, eile, ainult*)
- asesõnad (nt *see, tema, oma, ise*).

Üksiksõnad on ka tuletised ja liitsõnad, nt *eestlane, õpilane, välismaalane, kirjandus, vabandus, küsimus, raudtee, kaubamaja, kasvama ja kasvatama, füüsiline, ajalooline*.

Parim viis uusi sõnu ja nende kasutusoskust omandada on nende märkamine ja tajumine oma igapäevaelu suulistes ja kirjalikes tekstides (nt teenindussfääris uudishimulikult lugeda, mis siltidel

seisab, või ametlikul vastuvõtul kuulata, kuidas teised vastuvõtjat tervitavad). Sõnakasutust aitab omandada ka sõna tähendusvälja tajumine, sealhulgas sõna ülemmõiste ja alammõiste tundmine (nt *õun – puuvili, perekond – vanaema*), antonüümi ja sünonüümi tundmine (nt *hea – halb, halb – paha*) ning kollokatsioonide märkamine (nt *must* või *piimaga kohv*). Et keelekasutaja tähendusvälja paremini tajuma õpiks, on õppetöös kasulik mõistepesadele tähelepanu pöörata.

Käesolev käsiraamat on näidete esitamisel jälginud sõnavara sobivust A2-tasemele, nagu seda lubavad oletada tüüpteemad ja sõnavara üldine suur sagedus.⁵ Ent niisamuti, nagu on meelevaldne piiritleda mingi keeleoskustaseme saavutamiseks vajalikku tundide arvu, on raske loendiga piiritleda tasemekohast sõnavara. (A2-taseme kirjelduse juurde on ülevaatlik sõnastik siiski lisatud; sealse sõnavaliku olulisuse ja valiku kommentaarid leiab selle sissejuhatavatest osadest.) Ka arvulisi andmeid A2-taseme sõnavara mahu kohta saab vaid orienteeruvalt esitada. Leksika ulatub A2-tasemel umbes paari tuhande sõnani, mõistmise osas – eriti arvestades rohkeid rahvusvahelise levikuga tüvesid ning reeglipäraseid tuletisi ja liitsõnu – ehk ka kolme tuhandeni. Taseme leksikon sisaldab eesti keele põhisõnavara; katab III peatükis nimetatud funktsioonide ja IV-s kõneks võetud olukordadega toimetuleku ning IV peatükis nimetatud temaatika sisuga täitmise. Vihjeid A2-tasemel vajaliku sõnavara kohta leiab eesti keele suhtluse algtaseme käsiraamatust⁶ ning sellele tasemele vastavate õpikute sõnaloenditest⁷.

Sõnamoodustus

Üldmõistete tähendust saab muuta sõnale liidete, teiste tüvede ja liitelaadsete keelendite lisamisega; teisisõnu, sõnamoodustussüsteemi abil saab üldmõistete hulka laiendada. Sõnamoodustuseks on eesti keeles kaks põhivõimalust: rohke tuletus (järelliidete lisamine sõna tüvele) ja sõnade mitmekesine liitmine.

Tuletised

Tuletusliidete kasutamine on eesti keeles üsna reeglipärane ning tuletise tähendus aimatav. Valdav osa eesti keele tuletusliidetest on järelliited.

⁵ Peetakse silmas algtaseme (Laur 1998) sõnavara ning sagedussõnastiku (Kaalep, Muischnek 2002) esimeste sagedusjärkude sõnu. Vt ka lisa 2.

⁶ Laur 1998.

⁷ Anu Kippasto, Judit Nagy, *Észt nyelvkönyv*. (Teine trükk.) Miskolc: Bibor, 2002; Leelo Kingisepp, Mare Kitsnik, *Naljaga pooleks. Eesti keele õppekomplekt algtasemele*. Tallinn: Iduleht, 2006; Klarika Sander, *Kohtume Eestis! Eesti kielen alkeisoppikirja – Estonian for beginners*. Helsinki: Finn Lectura, 2000; Helve Ahi, Mall Pesti, *E nagu Eesti. Eesti keele õpik algajaille*. Tallinn: TEA Kirjastus, 2005.

Nimisõnamoodustuses on kõige olulisemad verbitüvele liituv teonimeliide *-mine* ning tegijanime liide *-ja*. Teo- ja tegijanimede moodustamise ja kasutamisega tuleb A2-tasemel keelesaaja toime.

Nimisõnatuletuses oskab A2-tasemel keeleteadaja riigi nime teades ja *lane*-liidet kasutades moodustada rahvust märkivat sõna, nt *Eesti* > *eestlane*, *Vene[maa]* > *venelane*, kuid eksib tuletise moodustamisel veel sageli, nt *Saksa[maa]* > **saksalane*, *Poola* > **poolalane*.

Et tuletiste tundmine lihtsustab teksti mõistmist, on algaja keeleõppija jaoks kasulik aduda ka muid liiteid, nt ainult sõnaliiki muutvaid liiteid *-us* ja *-dus*, nagu *suur* – *suurus*, *vana* – *vanus* ja *vanadus*, *armastama* – *armastus*, *hea* – *headus*, ning deminutiivsust väljendavat *ke*-liidet, nt *kullake*.

Omadussõnamoodustuses tuntakse A2-tasemel produktiivsemaid liiteid *-ne*, *-lik*, *-line*, *-tu* ja *-kas*. *ne*-liidet tuntakse näiteks määrdumise või sisalduse tähenduses, nagu *rasv* > *rasvane*, *puuvill* > *puuvillane*, *sool* > *soolane*, samuti ühikute muutjana omadussõnaks, nt *aasta* > *aastane*, *kroon* > *kroonine*, *meeter* > *meetrine*. Viimaste juures omandatakse ka hulga fraasi lisamine (*kahekümne viie meetrine*, *25-aastane*). Tuntakse *lik*-liidet, mis nimisõna alusel märgib sarnasust või stereotüüpsust, nt *naine* > *naiselik*, või viitab üldisemale seosele, nt *riik* > *riiklik*. Mõistetakse, et *line*-liide viitab mingile välisele tunnusele või otsesele alussõnaga, nt *lill* > *lilleline*, *tehnika* > *tehniline*, *klassika* > *klassikaline*; et *tu*-liide märgib millegi puudumist, nt *töö* > *töötu*, *õnn* > *õnnetu*, ja *-kas* märgib mingi tunnuse normist suuremat esinemist, nt *anne* > *andekas*, *nali* > *naljakas*.

Määrsõnamoodustuses on A2-tasemel jõukohane moodustada liite *-lt* abil omadussõnast määrsõna, nt *rõõmus* > *rõõmsalt*, *aeglane* > *aeglaselt*; selle kõrval omandatakse ka *sti*-liitelised tuletised, nt *kiire* > *kiirelt* ja *kiiresti*, *ilus* > *ilusti* jms. Tuntakse ajanimisõnast *ti*-liitega moodustatud perioodilisust märkivaid määrsõnu, nt *esmaspäev* > *esmaspäeviti*, *hommik* > *hommikuti*, samuti mõnesid arvsõnatuletisi, nagu *kolmekesi* vms.

Liitsõnad

Eesti keeles on palju liitsõnu, nende moodustuse tundmine lihtsustab sõnavara omandamist. Algtasemel keeleõppija omandab liitsõnu terviküksustena, kuid moodustusviisi ja koostisosade tähenduste teadmine võib liitsõnade mõistmist lihtsustada. Algaja keeleteadaja jaoks on hõlpsam omandada neid liitsõnu, mis sisaldavad rahvusvahelisi tüvesid või mis tema emakeeles sarnaselt moodustuvad, nt *kunstimuuseum*, *muusikakool*, *hambapasta* (vrd sks *Kunstmuseum*, *Musikschule*, *Zahnpaste*). Harvemal juhul võib tähenduste tundmine aga just mõistmatust tekitada, nt *abielu*, *iseloom*.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et A2-tasemel keeleteadaja saab aru mõnest liitmise ja tuletamise teel moodustatud sõnast, kuid valdab ise sõnamoodustust piiratud määral. Näiteks tajub A2-tasemel keeleteadaja seost samast tüvest tuletatud sõnade vahel, nt *magistriõpe*, *õppima*, *õpetama*, *õpetaja*, *õppetöö*, *üliõpilane*, kuid ei pruugi nende taga peituvaid moodustusvõtteid läbi näha ega ise loovalt kasutada.

Vormimoodustus

Eesti keelele on iseloomulik käänete suur hulk, kolme põhikäände mitmetine vorm ja kasutus, tagasõnade rohkus, omadussõna võrdevormide analüütilisus; tegusõna kaks infinitiivivormi, minevikuaegade mitmekesisus; tulevikuaja, artikli ja grammatilise soo puudumine.

A2-tasemel keelekasutaja vormimoodustuse teadlikkust iseloomustab järgnev.

- On omandanud käandsõnade kõik 14 käänat ehk kogu käändeparadigma nii ainsuses kui mitmuses, sealhulgas mõne sagedama sõna lühikese sisseütleva (nt *kooli, pähe, keelde*). Algaja keelekasutaja eksib vormide moodustamisel tihti, eriti just omastava käände tüvevokaali valikul ning teiseneva tüvega sõnades, nt **sõbradega, *poodis*. Käänete paralleelvormidest oskab ta valdavalt vaid ühte, sagedamini kasutatavat. Isikulistest asesõnadest oskab kasutada nii pikemat kui ka lühemat vormi, nt *mulle, minule*, kuid nende varieerimine võib erineda emakeelekõneleja omast.
- Tunneb käänetevahelisi seoseid, st moodustab käändevormid alates sisseütlevast omastava käände tüvest, tajub kohakäänete kolmesuunalisust jms.
- Oskab kasutada käändeid nende tähtsamates funktsioonides, nt alaleütlev kääne ruumilise sihtpunktina: *Sõitsin Saaremaale*; sihttegevusena: *Läksin tööle*; ruumilise suunana: *Pööra paremale!*; adressaadina: *Anna mulle raamat!*; kogejana: *Mulle meeldib muusika*.
- Tunneb ühildumisreegleid, st oskab ühildada omadussõnalise täiendi põhisõnaga nii arvus kui ka käändes, nt *ilusad hommikul, suurtes majades*.
- Teab, et rajavas, olevas, ilma- ja kaasaütlevas jääb omadussõna omastavasse käändesse ning ühildub põhisõnaga vaid arvus, nt *väikeste lastega*.
- Tunneb sagedamini esinevaid käändumatuid omadussõnu, nt *soome keel*.
- Oskab moodustada omadussõnade keskvärret ning analüütilist ülivõrret (abisõna *kõige* + omadussõna keskvärre), nt *pikk – pikem – kõige pikem*; tunneb ka sagedamaid sünteetilisi ülivõrdevorme, nt *parim, vanim*.
- Oskab moodustada määrsõnade võrdlusastmeid, nt *aeglaselt > aeglasemalt > kõige aeglase- malt*, valdab ka kasutussagedaid erandeid, nagu *hästi > paremini > kõige paremini*.
- Oskab põhiarvsõnast moodustada järgarvsõna, nt *neli > neljas*, ning tunneb erandlikke jär- garvsõnu *esimene, teine, kolmas*. Arvsõnu *üks* kuni *kümme* ja neist moodustatud järgarvsõnu oskab käänata kõigis käänetes; teisi arvsõnu oskab kasutada peamiselt nimetavas, omasta- vas, alalütlevas ja saavas käändes. Arvsõnade käänamisel eksib sageli.
- Oskab moodustada ja kasutada tegusõna rutiinselt vajalikke vorme, nt jaatava ja eitavana kindla kõneviisi isikulisi vorme kõigis aegades (olevik, lihtminevik, täisminevik, ennemi- nevik) ning umbisikulisi vorme olevikus ja lihtminevikus; tingiva kõneviisi isikulisi vorme olevikus; käskiva kõneviisi isikulisi olevikuvorme jaatavas ja eitavas kõneliigis.
- Eksib minevikuvormide moodustamisel ning minevikuaaja valikul tihti.
- Eksib eitava verbivormi moodustamisel sageli, nt **Mina ei olin eile kodus. *Mina ei räägin saksa keelt*.

- Tunneb *nud-* ja *tud-*kesksõna (*surnud*, *suletud*) ning *v-* ja *tav-*kesksõna mõnest sagedamini esinevast verbist.
- Tunneb *ma-* ja *da-*infinitiivi kasutamise reegleid, kuid eksib nende vastu tihti.
- Oskab sagedamatest verbidest moodustada *ma-*tegevusnime käändelisi *mas-*, *mast-* ja *mata-*vorme ning *da-*infinitiivi *des-*vormi.

A2-tasemel keeleõppijal on ülevaade eesti keele põhilistest grammatilistest struktuuridest, neid kasutades teeb ta aga sageli vigu.

Lausemoodustus

Õppida käändeid-pöördeid pelgalt vormitabelina oleks vale. Just keeleõppe algstaadiumis on tähtis märgata ja jälgida vormi funktsiooni. Vorm on oluline sisu jaoks, mitte vastupidi, sestap tuleb vormi õppimine siduda lauseõpetusega.⁸

Eesti keeles on neli lause põhitüüpi.⁹

- Normaallause, mis näitab *kes mida teeb* ning mille traditsiooniline sõnajärg on SV(O), alus – öeldis (– sihitis), nt *Ma õpin eesti keelt*.
- Olemasolu- ehk eksistentsiaallause, mis näitab kellegi-millegi olemasolu või puudumist kindlal ajal ja kindlas kohas, nt *Tartus on ülikool. Mind ei olnud eile tööl. Siin on külm*.
- Kogēja-omajalause, mis väljendab omamist või kogemist, nt *Mul on kolm venda. Mul on igav*.
- Tulemus- ehk resultatiivlause, mis näitab muutumist lähteseisundiga võrrelduna, nt *Laurast sai õpetaja*.

Sarnaselt emakeelekõnelejaga kasutatakse A2-tasemel nimetatud lausetüüpidest valdavalt esimest kolme. Selle taseme tekstidele on iseloomulikud järjestikku lükitud lihtlauseid; liitlauseid esineb A2 tekstiloomes vähe. Sõnajärje kohta vt ptk VI.2, lk 85.

⁸ Kerge 2001a: 90.

⁹ EKKR 2007.

V.2. OBJEKTID

Objektiks peetakse füüsilise ja mentaalse maailma üksusi (olendid, asjad, nähtused, konkreetsed või abstraktsed mõisted), millele saab viidata kindla keele nimisõnaga, vahel ka suvalise kontekstiviitelise tähistajaga, nagu nimi ja pealkiri. Objektid on mõtlemisüksused – nii konkreetsed olendid (*õpetaja*), ained (*sool*) ja esemed (*tool*) kui ka abstraktsed mõisted (nt *valu*, *bioloogia*). Objekte tähistatakse üldiselt nimisõnaga. Et objektisõnad esinevad käändevormides ja see võib algvormist tunduvalt erineda, siis on oluline, et sõnade õppimisel pöörataks tähelepanu ka vormistikule.

A2-tasemel keeletekasutaja mõistab ja kasutab objektimõistete väljendamisel järgmist:

- Mõistab objektisõnavara, mis on vajalik III peatükis esitatud funktsioonide ja IV peatükis esitatud teemade esmaseks katmiseks.
- Omandab objektimõisted üldiselt teemade kaupa ning oskab objekte paigutada mõistevõrgustikku, teades sagedate objektimõistete ülem- ja alammõisteid, nt *ema*, *isa*, *vanemad*, *perekond*.
- Tunneb mõnede sagedamate nimisõnade sünonüüme ja antonüüme, nt *maja* – *hoone*, *öö* – *päev*, *maa* – *linn*, *mees* – *naine*, samuti oskab vastandada grammatilisi vorme, nt *suhkruga* – *suhkruta*.
- Kipub eesti omasõnade asemel kasutama veel rahvusvahelisi, nt *ökonomika* selmet *majandus*, *žurnalistika* selmet *ajakirjandus*.
- Oskab objekte tähistavaid nimisõnu tuletada ka teistest sõnaliikidest, nt verbi *ma*-tüvele *mine*-liite lisamisega või omadussõnale *us*-liite lisamisega; vt tuletuse kohta lk 68. Esmane keeletekasutaja tunneb tuletistest ära need, mille tüvi on talle tuttav ning mis tema igapäevastes suhtlusolukordades sagedamini esinevad, nt *kohtumine*, *laulmine*, *suurus*, *pikkus*.
- Oskab mõne liitsõna tähendust osise tundmisel aimata ja oskab kasutada mõnd liitsõna, nt *ajaleht*, *pesumasin*, *bussijaam*; vt liitmise kohta lk 68.
- Tunneb mõnede eesti kultuuriruumi erimõistete sisu, nt rahvuslikud road *sült*, *kama*, *verivorst*; rahvakalendri tähtpäevad *jõulud*, *jaanipäev*, haldusala mõisted *talv*, *mõis*, *küla*. Vastavalt oma huvidele teab mõnd mainekamat eesti ühiskonna ja kultuuri tegelast (Lennart Meri, Arvo Pärt, Eduard Viiralt), paika (*lauluväljak*, *kohvik Werner*, *kino Sõprus*) või üritust (*laulupidu*, *PÖFF*).
- Mõistab ja oskab korrekselt edastada aadressi ja telefoninumbrit, nt *Lõõtsa 4, 11415 Tallinn; tel 735 0500*.
- Teab, et mõned nimisõnad esinevad ainult ainsuses, nt valdkonnamõisted (*muusika*), ained (*piim*, *vesi*), kogumõisted (*mööbel*), haigused (*gripp*, *palavik*), ainumõisted (*päike*, *lääs*), ning mõned nimisõnad ainult mitmuses, nt kahest sarnasest osast koosnevad objektid (*prillid*, *püksid*), mõned pühad (*jõulud*, *lihavõtted*), mõned ained (*kaerahelbed*).
- Tunneb mõnd eestipärast kollokatsiooni ehk tihti koos esinevaid sõnu, nt *ilus ilm*, *magus uni*, *kuri koer*. Võib nimisõnu siduda ka sobimatute omadussõnadega, nt *kõrge mees*, *palav kohv*.

- Tunneb mõnd sagedamat idioomi, metafoorset väljendit või fraseologismi, nt *laiskvorst, maiasmokk, nagu sukk ja saabas*.
- Oskab moodustada nimisõnade deminutiivi *ke*-liite lisamisega, nt *kassike*, deminutiivse vormi puhul võib esineda ületarvitust.
- Teab sagedamate nimisõnade põhivorme ja oskab nende põhjal moodustada teisi vorme. Eksimused vormimoodustuses on sagedad.
- Tunneb sagedamate nimisõnade laiendeid¹⁰.
- Nimisõnavormide moodustamisel oskab otsida abi sõnaraamatutest¹¹.

V.3. TEGEVUSED JA PROTSESSID

Tegevuse mõiste hõlmab objektide dünaamilisi tunnuseid: toiminguid ja protsesse. Toimingute ja protsesside erinevus on selles, et toimingus on osaline, kes tegevust (näiliseltki) kontrollib (nt *Õpin eesti keelt. Traktor künnab kesa*), protsessis kontrolliv osaleja puudub, asi toimub iseenesest (nt *Inimene väsib. Tund lõppeb*).

Tegevuse staatilisest küljest, st olukordadest ja seisunditest tuleb juttu ptk V.4, lk 74.

Eesti keeles väljendab tegevust või protsessi tavaliselt tegusõna ehk verb koos tema vormist tingitud fraasi- ja lausemallidega (nt *ehitama: hakkab maja ehitama, tahab maja ehitada, ehitab maja, ehitas maja, ehitatakse maja, hästi ehitatud maja*). Et verbe on keeltes oluliselt vähem kui nimisõnu, lasub ka eesti keele põhiverbidel suur väljenduslik koormus.

Tegevust saab väljendada teatavate tegusõnast tuletatud nimisõnadega, nt *Eesti keele õppimine on huvitav*. Selline teonimi võib olla lihtne ehk liiteta (nt *jooks*) või tuletatud (*minek, minemine*). A2-tasemel on nende valiku- ja tuletusvõimaluste tundmine veel üsna piiratud.

¹⁰ Vt Raili Pool, *Eesti keele sihitise ja rektsiooni harjutusi*. Tartu: TÜ Kirjastus, 2006; Raili Pool, *Eesti keele verbirektsioone*. Tartu : TÜ Kirjastus, 1999.

¹¹ Uuematest tõlke- ja vormiõpetussõnastikest võiks kasutada muutesüsteemi tutvustavat ja kinnistavat allikat: Vladimir Bašurov, *Eesti-vene ja vene-eesti väike vormiõpetussõnastik (VVÕS) vanemale astmele ja täiskasvanule*. Tallinn, 2008; Vladimir Bašurov, Anna Dovgun, *Eesti keele grammatika lühiülevaade*. Tallinn: Vegstorm, 2006.

A2-tasemel keeleteadaja sõnavara ja grammatikateadmised toimingute ja protsesside väljendamiseks hõlmavad järgmist:

- Tunneb eesti keele sagedamaid tegusõnu¹² (nt *olema, tulema, minema, tegema, panema, saama, jääma, viima, tooma, pidama, hakkama*).
- Tunneb sagedamaid sihilisi verbe, nt *võtma, andma, kirjutama*. Sihitise vorm on üks raskemaid teemasid eesti keele grammatikas ning sihitise vormi valimine tekitab raskusi veel ka B-tasemel.
- Sihiliste verbide seas tunneb sagedamaid partitiivverbe ehk verbe, millega kasutatakse alati osastavat käänat, nt *nägema, aitama, armastama, õpetama, uskuma, kasutama*.
- Ühendverbe ja väljendverbe saab liigitada kas sama abisõna järgi (nt *ära minema, ära sööma; andeks andma, andeks saama*) või sama põhisõna järgi (nt *sünnipäeva pidama, kõnet pidama; alla kirjutama, üles kirjutama*). Juba algtasemel on oluline õppida selliseid rühmi süstemaatiliselt mõistma ja kasutama. Ühend- ja väljendverbi osiste sõnajärg lauses valmistab raskusi veel ka B-tasemel.
- Tunneb mõnesid kausatiivseid verbe ja nende sihituid paarilisi, nt *lõpetama – lõppema, kasvatama – kasvama*, eksimist nende kasutuses esineb veel ka B-tasemel.
- Oskab tegusõnu laiendada lihtsate aja-, koha-, põhjus- ja viisimäärustega, nt *tuleb homme, tehti Tallinnas, hilines minu pärast, on alati kirjutanud väga viisakalt*.
- Tunneb eesti keele sagedamaid modaalverbe, nt *saama, võima*, ja nende kasutust.
- Tunneb peamiste verbide mõistepesi, nt *ütleva, rääkima, jutustama*, ning saab aru nende sünonüümidest, nt *lausuma, kõnelema, sõnama*.
- Oskab objekte kirjeldades oma mõtteid lihtsalt reastada. A2-tasemel omandatud kõneained ja funktsioonid on sellised, mis keskenduvad valdavalt isiklikule ja olevikule.
- Oskab möödunud sündmustest jutustades kasutada lihtminevikku ning möödunud sündmustest kokkuvõtet tehes kasutada täisminevikku. Täismineviku kasutamisega võib liialdada.
- Oskab käsku ja palvet väljendada käskiva kõneviisiga ning neid vastavalt pehmemdada modaalverbide, leevendavate määrsõnade ja/või tingiva kõneviisiga.
- Oskab tingimuslauses ja viisakusvormelites kasutada tingivat kõneviisi, lihtsuse huvides eelistab kõigis pööretes isikulõputa *ks*-vormi.
- Oskab *ma-* ja *da-*infinitiivi moodustada, kuid eksib infinitiivi valikul sageli veel ka B-tasemel.
- Oskab tegevusi ja protsesse eitada, kasutades selleks eitavat kõnet, nt *Ma ei ole kohvi joomnud*, või *mata*-vormi, nt *Mul on kohv veel joomata*. Eitavate vormide juures eksib sageli, nt viib eitussõna verbivormist liiga kaugele, nagu **Mina ei praegu tööta*.
- Tunneb sagedate verbide reksioone, nt *töötan kelnerina, õpin kokaks, käin tööl, aitan sind, ostan poest*. Juba keeleõppe alguses on oluline juhtida tähelepanu neile reksioonidele, mis on õppija emakeeleloogikaga vastuolus. Reksioonikasutus ei ole veavaba veel ka B-tasemel.

¹² Tuumverbide kohta vt Ilona Tragel, *Eesti keele tuumverbid*. Dissertationes linguisticae univeritatis Tartuensis 3. Tartu: TÜ Kirjastus, 2003.

- Puudumise ja kohaloleku väljendamiseks oskab kasutada olemasolu ja kogeja-omaja lauset. *Ma olen siin. Teda pole siin. Mul pole bussipiletit.*
- Mõistab aluseta tegevuse väljendamise võimalusi, nt umbisikulise tegumoe vorme, nt *kirikus ei laulda*, üldisikulisi vorme, nt *tuleb minna, tööd peab tegema*.
- Oskab kaht lihtlauset ühendada ja vastandada, nt *Ma ostsin piletid ära ja lähen tööle; Ma elan Tallinnas, aga pole käinud Kumus*. Enamasti ei kasuta teises osaluses ellipsit (*Ma elan Tallinnas, aga mina pole käinud Kumus*).
- Ostab kasutada *et-* ja *sest-*sidendiga põimlauseid, nt *Ta ütles, et Anne tuleb homme. Me kahjuks ei tule, sest Anna on tööl*. Eksib keerukamatel juhtudel kõrvallause sõnajärjes.

A2-tasemel on omandatud suurem osa verbi pöördelisi vorme; vt vormimoodustuse kohta lk 69. Kuid algaja keelekasutaja eksib vormimoodustuses veel sageli tüvedes ning erandlikes vormides (nt *teinud, näha*).

V.4. OMADUSED JA SEISUNDID

Omadused ja seisundid iseloomustavad objekte, nt annavad infot nende mõõtmete, kuju, maitse, vanuse jms kohta. Omadused on valdavalt püsivad tunnused, nagu mõõtmed, värv, materjal, iseloom, harjumus. Seisundid on ajutisemad, nt olek, asend, välimus, staatus.

Omadusi ja seisundeid tähistatakse eesti keeles omadussõnadega (nt *ilus, päikesepaisteline*) verbivormidega (nt *praetud kala*), nimisõnavormidega (nt *sai peaministriks*), järgarvsõnadega (nt *esimene klass*) ja määrsõnadega (nt *on püsti, jääb pensionile, töötab korralikult*).

Omadussõnu saab tuletada (nt *ülemus > ülemuslik; pori > porine; pikk > piklik; viltu > viltune; hakkama > hakkaja*), samuti liita (nt *tumesinine*); vt sõnamoodustuse kohta lk 67. Omadussõnast saab liidete *-lt* ja *-sti* abil moodustada määrsõnu (nt *soe – soojalt, ilus – ilusasti*), mis iseloomustavad objektide omadusi või toiminguid ja nendega toimuvaid protsesse.

A2-tasemel keelekasutaja teadmised omaduste ja seisundite tähistamise vallas hõlmavad järgmist:

- Oskab kirjeldada asjade ja inimeste välimust. Omandatud on põhilised omadussõnad, nt *pikk – lühike, lai – kitsas, suur – väike, paks – peenike, õhuke*. Täppistunnuste väljendamiseks kasutab hulgafraase ja neist moodustatud omadussõnu, nt *Mu poeg on pikk, umbes meeter üheksakümmend; kolmekihiline, kahemeetrine*; vt ka ptk V.5, lk 76.
- Oskab iseloomustada asjade ja nähtuste füüsilist olekut, nt *pesu kuivab, ilm on soe; soojad ilmad, libe tee*.
- Oskab kirjeldada objektide üksiktunnuseid, nt
 - objektide lisandeid, nt *kaameraga mobiil, lastega pere*;
 - asjade värvi, nt *Taevas on sinine; kollase mütsiga poiss, sinimustvalge lipp, värvitud juuksed*;

- asjade struktuuri ja inimeste kehaehitust, nt *ta on tugev, pehme nahk*;
- asjade ja inimeste vanust, nt *Kui vana sa oled? Sul on uued kingad*; vanuse täpsemaks väljendamiseks kasutab mõõdufraase ja neist moodustatud omadussõnu, nt *Meie asutus on kümme aastat vana. Ma olen kaheksateistaastane*; vt ka V.5, lk 76;
- objektide materjali, nt *puust maja, kivimaja, linane pintsak*.
- Oskab kirjeldada objektide asendit ja selle muutumist, nt *seisab püsti, kukkus pikali*.
- Oskab kirjeldada asjade ja inimeste seisundit ning selle muutumist, nt *Televiisor on katki. Ma olen juba terve. Ta sai pahaseks. Mul pea valutab. Mu vanaema on surnud*.
- Oskab kirjeldada inimeste perekonnaseisu, nt *mehele minema, naist võtma, abielluma; abielus, lahutatud, lesk, vallaline*.
- Oskab väljendada ligipääsu asjadele ja inimestele, nt *Pood on avatud kümnest kuueni. Tee on kinni. Pane palun aken kinni. Ta on praegu hõivatud*.
- Oskab väljendada puhtust ja selle puudumist, nt *segamini/koristatud tuba, puhtad tänavad; Laud on must*.
- Oskab edasi anda meelte ja meelelise tajuga seotut, nt
- väljendada nägemise ja nähtavusega seotut, nt *Siin on pime. Mees on pime. Taevas on selge*;
- väljendada kuulmise ja kuuldavusega seotut, nt *On kuulda, et ...; vali muusika, räägib vaikselt*;
- iseloomustada mõnd maitset või lõhna, nt *Supp on soolane. Toit oli hea. Väga maitsev! Vein on liiga kuiv. Siin lõhnab hästi*;
- väljendada muud taju või tajuviisi, nt *on pehme, tundub tark, paistab arukas*.
- Oskab väljendada objektide täitumust, nt *klaas on täis, rühm on täis*.
- Oskab väljendada objektide hinda ja väärtust, nt *odav kaup; Kontsert on tasuta*.
- Oskab väljendada kvaliteeti, nt *Räägin vabalt vene keelt; rumal samm, hea film, igav raamat*.
- Oskab väljendada õigsust, nt *Sul on õigus; vale vastus*.
- Oskab väljendada vastuvõetavust, nt *okei, sobib; See meeldib mulle*.
- Oskab väljendada piisavust, nt *Aitab! Kas see on kõik?*
- Oskab väljendada edu ja ebaedu, nt *Kuidas sul läheb? – Normaalselt. Kõik on korras*.
- Oskab väljendada võimet või suutlikkust, nt *Kas sa oskad joonistada? Ma saan hakkama*.
- Oskab väljendada emotsioone, nt *sõnadega kallid, ilus, kurb, naljakas, armastama, nutma, kartma*.
- Oskab mõisteid omavahel lihtsate vastanduste abil võrrelda, nt kasutades antonüüme või omadus- või määr sõnade võrdlusastmeid, nt *See film oli igav. Aga see eilne film oli huvitav. Eile oli ilm ilusam kui täna*.
- Oskab kasutada omadussõna nii täiendi (nt *ilus ilm*) kui öeldistäite positsioonis (nt *Ilm on ilus*).

- Käänab omadussõnu ja ühildab nad järgneva nimisõnaga sobivalt kas käändes ja arvus (nt *ilusad ilmad*) või ainult arvus (nn *ni-na-ta-ga-käänded*, nt *ilusate ilmadega*).
- Oskab seisundit väljendada öeldistäitega ning tunneb asjakohase lause sõnajärge, nt *Ma olen autojuht*.
- Oskab omadust ja seisundit väljendada liitsõnade ja käänevormide abil, nt *puumaja, klaasist laud, siniste silmadega poiss; Olen palavikus. Olen ukraina päritolu*.
- Oskab kasutada kogeja-omajalauseid, nt *Juril on kolm poega. Tal on sinised silmad. Mul on külm. Mul on hea meel*.
- Mõistab tegusõna käändeliste vormide omadus- ja seisunditähendust, nt *v-, tav-, nud-* ja *tud-*kesksõna ning *mata-*vorme (nt *kasutatud riided, pestav tapeet, pestud/pesemata käed; Käed on pesemata*).
- Oskab omaduste ja seisundite määra väljendada vastavate määrsõnade abil, nt *natuke katki, üsna vana, pisut väsinud*.
- Kasutab omaduse ja seisundi muutuse väljendamiseks verbe ja valdab nende rektioone, nt *Jäin hilja magama ja ärkasin kell kümme; jäin haigeks, sain terveks, muutus kurvaks, läks mehele*.
- Oskab moodustada omaduste ja seisundite kohta käivaid küsimusi, nt *Kui suur? Kui vana? Kui pikk? Kuidas?*
- Oskab omadusi hinnata eituse kaudu, nt *Pole paha mõte*, kuid eksib eitavate lausete moodustamisel sageli, nt **See idee on mitte paha. *See kook on ei magus*.
- Oskab ülal kirjeldatud omadussõnadest kasutada sobivaid käänevorme ja tuletada *lt*-määrsõnu, et iseloomustada nendega sagedaid toiminguid, protsesse ja seisundeid, nt *haigena lamama, kiiruga tegema, kiirelt otsustama, pikalt puhkama*; vt ka ptk V.3, lk 72.
- Tunneb mõnda oma kultuurikontekstist erinevat tõekspidamist, nt missugune inimene on pikka kasvu, missugune korter on suur, missugune vein on kallid jms.

V.5. HULK JA MÄÄR

Eesti keeles väljendatakse kvantiteeti hulgasõnaga ning seda laiendava nimisõnaga, mis nimetab kõne alla võetud objekte.

Hulgasõnadest tunneb A2-tasemel keeleteadaja:

- põhiarvsõnu
- arvsõnu, nt *pool, paar, veerand*
- mõõdunimisõnu, nt *liiter, kilo, meeter, kraad, klaas, pakk, pudel*
- asesõnu, nt *kõik, mitte keegi, mõni, mitu*
- tavalisemaid kogunimetusi, nt *grupp, hulk*

- määrsõnu ja nende võrdlusastmeid, nt *palju, vähe, natuke, rohkem, vähem*
- küsimuse moodustamiseks vajalikke asesõnu *mitu* ja *kui*.

Tunnuse määra väljendamiseks on näiteks olulised *väga, eriti, üsna*.

A2-tasemel keelekasutaja teadmised hulga ja määra väljendamisest hõlmavad järgmist:

- Oskab nimetavas käändes või määrsõnalist hulgasõna laiendada osastavas käändes laiendiga, nt *kaks koera, palju koeri, vähe suhkrut, neli kraadi külma, viis kilo suhkrut*; erandiks on põhiarvsõna *üks*, nt *üks koer*.
- Oskab ühildada hulgasõna laiendiga, kui hulgasõna on muus käändes kui nimetavas, nt *kahele tüdrukule, ühes majas*.
- Oskab kasutada hulga väljendamiseks asesõnu *üksi, koos*.
- Oskab koguhulka väljendada asesõnaga *kõik*, nt *Kõik on siin, mitte keegi ei puudu*.
- Oskab osalisust väljendada sõnadega *veerand* ja *pool*, nt *veerand leiba, pool maja*.
- Oskab ebamäära kogust väljendada määrsõnadega *vähe* ja *palju*, valides laiendi ainsuse või mitmuse osastava vahel, nt *Mul on palju aega. Tal on vähe sõpru, ning sõnaga umbes, nt umbes kuus poissi*.
- Väljendab aine või objekti puudumist osaalusega, nt *Mul ei ole aega. Tal ei ole venda*.
- Kasutab mõõdufraase:
 - loendamata objektide puhul mõõdusõna ja ainsuse osastavat, nt *kilo juustu, pudel punast veini, vähe raha*;
 - loendatavate objektide puhul mõõdusõna ja mitmuse osastavat, nt *kilo maasikaid, korvitäis seeni*.
- Kasutab toimingu kestvuse esiletoomiseks osasihitist, nt *Ma loen raamatut. Ma joon piima*.
- Oskab resultatiivsuse ja objekti täieliku haaratuse väljendamiseks kasutada piiritlevaid partikleid ja täissihitist, nt ainsuse omastavas, nagu *Ma lugesin raamatu läbi. Ma jõin piima ära*, või mitmuse nimetavas, nt *Ma lugesin ajalehed läbi*.
- Määramata hulga korral kasutab osasihitist, nt *Ostsin turult tomatit/tomateid*.
- Oskab moodustada küsimusi tarindiga *kui palju* ja laiendada seda ka osastavaga, nt *Kui palju see maksab? Kui palju aega sul on?*
- Moodustab küsimusi tarindiga *kui* + omadussõna, nt *Kui külm täna on? Kui pikk sa oled?*, ja oskab sarnastele vastata (*Väga külm, üsna palju alla nulli. Üsna lühike, meeter kuuskümmend kaks*).
- Moodustab küsimusi tarindiga asesõna *mitu* + nimisõna ainsuse osastavas, nt *Mitu venda sul on? Mitu päeva sa puhkad?*

V.6. RUUM JA AEG

Eestlased tajuvad aegruumi lahutamatu tervikuna. Ajamäärused sarnanevad vormi poolest kohamäärustega, nt *Lahemaal, maja juurde, Tartus, täna hommikul, õhtupoole, tulevikus*.

Ruum ja ruumisuhted

Ruumisuhete väljendamisel kasutatakse sise- ja väliskohakäändeid, mille esmane eesmärk on eristada paiknemist millegi sees või millegi peal, kuid mille valik ei ole alati nii selge. Valik sise- ja väliskohakäände vahel sõltub nii keelekasutuse traditsioonist kui ka loogikast. Näiteks Hispaania ja Saksamaa on mõlemad riigid ning Kohtla-Järve ja Jõhvi linnad, kuid rääkides reisiplaanidest, ütleme: *Sõidan Hispaaniasse, Saksamaale, Kohtla-Järvele, Jõhvi*. Nii sise- kui väliskohakäänete rühma kuulub kolm kohakäänet, mis näitavad vastavalt sihtkohta (sisseütlev, alaleütlev), asukohta (*seesütlev, alalütlev*) ja lähtekohta (seestütlev, alaltütlev).

Ruumisuhteid väljendatakse eesti keeles nimisõna(fraasi)dega (nt *väiksesse linna, Tallinna ülikoolis, Raekoja platsile, vaikel tänaval, uuest poest*), kaassõnafraasidega (nt *maja ees, ukse kõrval, kapi taha, voodi alt, laua peal, üle tee, läbi maja*), määrsõnadega (nt *igale poole, mitte kuskil, mujalt*), asendus- ja suhtesõnadega (nt *siia, siin, siit; sinna, seal, sealt; alla, all, alt*), tegusõna käändeliste vormidega (*sööma, söömas, söömast*).

A2-tasemel keelekasutaja sõnavara sisaldab ruumisuhete väljendamiseks põhilisi vahendeid, näiteks:

- tüüpilisi kohta väljendavaid nimisõnu (nt *maja, linn, Pärnu*)
- kohamäärsõnu (nt *kuskil, igal pool, mujal, edasi, otse*)
- kaassõnu (nt *ees, taha, juurde, üle, läbi*)
- ase- ja suhtemäärsõnu (nt *siin, seal, vasakul, paremal, ülal*).

Ruumisuhete osas oskab A2-tasemel keelekasutaja järgmist:

- Mõistab küsimusi *Kus? Kuhu? Kust? Kui kaugel?* ning muid sagedaid ja lihtsaid kohatähendusega küsimusi (nt *Millesse? Mille sees? Millest? Mille alla/peale?*). Oskab neile lühidalt vastata.
- Sagedamate maa-, riigi-, linna- jm kohanimede või -väljendite puhul märkab, kas seda kasutatakse sise- või väliskohakäändes (vrd *Järvel* ja *Tallinnas*), nt *maa-*, *mäe-* ja *järve-*lõpulisi sõnu kasutab väliskohakäänetega (*Saaremaal, Mustamäel, Valgjärvel*), kasutab sobivalt mõnda sagedasemat nimisõna, nt *turul, peol, näitusel, kontserdil; koolis, tunnis, linnas, looduses*.
- Eelistab kasutada pikka (kindla sse-tunnusega) sisseütlevat käänet, kuid oskab kasutada sagedamaid lühikesi vorme, nt *linna, poodi, koju*.

- Oskab moodustada kohta märkivaid kaassõnafraase, mis koosnevad omastavalisest nimisõnast ning kaassõnast (nt *laua all*). Erinevalt enamikust indoeuroopa keeltest, on eesti keelele – sarnaselt teiste soome-ugri keeltega – enam iseloomulik tagasõnade kasutamine. Eesti keeles on enamik kaassõnu järelasendis, ent A2-tasemel keekekasutaja võib spontaanses suhtluses selle unustada ning kasutada fraase, nagu **all laud* või **all laua*.
- Mõistab liikumisverbe ja kasutab neid kolme tüüpi kohalaidendiga. Tunneb ja oskab kasutada tüüpilist *kus*-laiendit, nt *olema, käima (olen tööl, olen söömas, olin trennis, käisin arsti juures)*. Tunneb ja oskab kasutada tüüpilist *kuhu*-laiendit, nt sihtkohaga seotud *minema (lähen sööma, lähen tööle, lähen koolist koju, lähen juuksurisse / juuksuri juurde)* või *tulema (tulen tööle, tulen kooli, tulen korvpalli mängima)*. Tunneb ja oskab kasutada tüüpilist *kust*-laiendit, nt lähtekohaga seotud *tulema (tulen töölt, tulen koolist, tulen korvpalli mängimast)* või *minema (lähen koolist koju, lähen maalt ära)*.
- Lähtekohavormina kasutab nimisõnade puhul alaltütlevat ja seestütlevat, sobivat kohakaassõna ja mõnd *ma*-infinitiivi seestütlevat *-mast*; nt *Jõudsin linnast koju. Võta külmkapist jogurtit! Tulin maalt autoga. Pööra kaubamaja juurest vasakule! Tulen söömast*.
- Sihtkohavormina kasutab nimisõnade puhul alaleütlevat või sisseütlevat, sobivat kohakaassõna või *ma*-infinitiivi (nt *Sõidame Pärnusse, mere äärde! Mine poodi! Pane raamatud riulisse! Kas sa tuled ka tennist mängima?*).
- Asukohavormina kasutab nimisõnade puhul alalütlevat ja seesütlevat, sobivat kohakaassõna ja mõnd seesütlevas *ma*-infinitiivi (nt *Elan Tallinnas Lasnamäel. Maja taga on pood. Teda ei ole praegu siin, ta on söömas*).
- Vahemaa väljendamisel kasutab alguspunktina alaltütlevat või seestütlevat käänat ning lõpp-punkti märkimiseks sobivalt alaleütlevat, seestütlevat või rajavat käänat (nt *põhjust lõunasse, Läänemaalt Hiiumaale, aknast ukseni*). Vahemaa väljendamiseks oskab kasutada mõõtühikuga fraase; vt ptk V.5, lk 76.
- Tunneb sagedamaid eesti verbidele iseloomulikke kohakäändelisi reksioone, nt *ostan poest, lugesin ajalehest, käib lasteaias, jään koju*.¹³
- Tunneb ja kombineerib suuna väljendamiseks vajalikke määrsõnu (nt *paremal, vasakule, otse edasi, tagasi, ülevalt alla*) ning kaassõnafraase (nt *üle tee, läbi linna, mööda kiirteed*).
- Teab, et eesti keeles tajutakse riietumist samuti ruumiliselt ning väljendatakse kohakäänetega; tunneb vastavat sõnavara ning käändevorme, mida sobitab verbidega, nagu *panema (kuhu), olema (kus), võtma (kust)*, nt *pani mütsi pähe, kindad on käes, võtan salli kaelast*.

Ruumilisena saab käsitada kvalitatiivset seisundit, nt *tõlgiti eesti keelest ungari keelde; lähen mehele, on mures*, ja abstraktseid suhteid, nt *Mul on sinust kahju*. Neid vallatakse A2-tasemel oma huvivälja ja rutiini piires.

¹³ Vt Raili Pool, *Eesti keele verbireksioone*. Tartu: TÜ Kirjastus, 1999; Raili Pool, *Eesti keele sihitise ja reksiooni harjutusi*. Tartu: TÜ Kirjastus, 2006.

Aeg ja ajasuhted

Ajakategooria sõnavarast valdab A2-tasemel keeletekasutaja järgmist:

- aastaegade, kuude, nädalapäevade, päevaosade nimetusi ja ajamõõtühikuid (nt *suvi, märts, reede, hommik, pärastlõuna, aasta, nädal, tund, minut, sekund*)
- põhiarve ja muid kellaegade väljendamiseks vajalikke sõnu (nt *pool, veerand, kolmveerand*)
- ajasuhteid väljendavaid määrsõnu (nt *praegu, eile, täna, ülehomm, sageli, vahel, juba, alles, harva, nüüd, kohe, vara, hilja, enne, pärast*) ja asesõnu (nt *siis*)
- ajasuhteid väljendavaid omadussõnu (nt *eelmine, järgmine, viimane*)
- sagedamaid aega ja ajasuhteid väljendavaid verbe (nt *hilinema, lõppema, algama, jõudma, kestma*).

Ajakategooria osas suudab A2-tasemel keeletekasutaja järgmist:

- Saab aru küsimustest *Mitmes? Millal? Kui kaua? Mis kell?* ning oskab neile vastata.
- Oskab ajakategooria sõnavara sobiva käändega väljendada, millal miski toimub. Küsimusele *millal?* vastav ajamäärus on kas alalütlevas või seesütlevas käändes; nimetavas käändes on kellaega märkivad ajamäärused ning täiendilised aastaarvud, millele sõna *aastal* eelneb; nt *Suvel ujutakse meres. Detsembris tulin Eestisse. Reede õhtul sõidan maale. Pärastlõunal paistab päike. Rong väljub pool kaheksa. Olen sündinud aastal 1987.*
- Kellaegade väljendamisel tuleb paremini toime ametliku väljendusviisiga, nt *Rong väljub 18.35. Saame kokku 10.15 (kümme viisteist). Eesti keele tund algab veerand kolm.* Keerulisem väljendusviis nõuab pikemat mõtlemisaega, nt *Kell on kolme minuti pärast pool kuus.*
- Mõistab ja oskab korrektselt edastada kuupäeva, aastat (nt *Jõhvi, 24. märts 2008*).¹⁴
- Ajalise korduvuse märkimiseks oskab kasutada asesõna *iga*, nt *iga päev* või *igal hommikul*, ning tunneb tuletusliidet *-ti*, nt *esmaspäeviti*.
- Sarnaselt emakeeletekasutajaga järgib tegevustest või sündmustest jutustamisel linearselt nende toimumise järjestust, nt oma päevast rääkimist alustab enamasti hommikuga.
- Ajalise kestuse väljendamise vahenditest
 - mõistab sihitisekäändelisi määrusi, nt *Oota viis minutit! Oota natuke! Seisin seal terve päeva;*
 - kasutab nii tüüpilist kvantorfraasi kui ka kaasaütlevat (*kestis kolm tundi, jõuan kolme tunniga*), kombineerib alguse ja lõpu piirvormina seestütlevat ja rajavat käänet (*Õppisin hommikust õhtuni. Talv on Eestis novembrist märtsini. Eesti keele tund on veerand ühest kolmveerand kaheni*), kuid arvude käänamisel eksib sageli. Rajava käände kasutamisel on

¹⁴ Kuupäevade, aastaarvude ja kellaaja kirjutamise kohta vt EKKR 2007; Tiiu Erelt, *Eesti ortograafia*. 4., täiendatud trükk. Tallinn: EKSA, 2005.

tuttav *ni-na-ta-ga*-reegliga (teab, et täiend jääb omastavasse, nt *esimesest veebruarist kolmanda märtsini*), kuid ei suuda seda reeglit alati rakendada;

- oskab end väljendada täisminevikuga, nt *Olen Eestis elanud kümme kuud*, kuid eksib sageli minevikuaegade kasutuses.
- Möödanikust rääkides kasutab jutustamisel lihtminevikku, kuid eksib tihti minevikuvormide moodustamises, nt **panis, *tegivad, *sõitasime, *tulesin, *ei teanud*.
- Teab, et eesti keeles puudub grammatiline tulevik ning tulevikulist tähendust näitab kontekst. Tuleviku väljendamiseks kasutab määrsõnu (*pärast, homme, hiljem, varsti*) ja verbi olevikuvormi, nt *Sõidan homme Tartusse. Kahe nädala pärast näeme!* Tulevikku oskab väljendada ka verbiga *hakkama* (*Ma hakkam elama Tallinnas, tööle hakkam müüjana*), kuid võib seda liiast kasutada, nt **Veebruaris mul on sünnipäev, mul hakkab kaksikümmend aastat olema*.
- Ajalise nihkumise kohta oskab kasutada alaltütleva ja alaleütleva käände kombinatsiooni, nt *Loeng viidi esmaspäevalt reedele. Puhkuse algus tõsteti 21. augustile*.
- Aja lõpupiiri väljendamiseks oskab kasutada rajavat käänet, nt *Laul saatis teda surmani. Oodake palun homseni*.
- Tähtaja lõppu oskab väljendada saava käändega, nt *Töö on vaja esitada homseks. Too raamat tagasi 2. detsembriks*.
- Kuupäeva ja aastaarvu märkimisel eksib tihti järgarvsõnade käänamise juures, st küsimusele *millal?* vastamine valmistab raskusi.
- Sageduse väljendamiseks kasutab määrsõnu *harva, vahel, mõnikord, tihti, sageli* ja regulaarsust märkivaid fraase *kaks korda aastas, neli korda nädalas*.
- Hetkelisuse väljendamiseks tunneb määrsõnu *nüüd, kohe, praegu*, kuid eksib suhtlusolukordades nende kasutamisel.
- Oskab kasutada sagedasemaid ajaga seotud määrsõnu, nt *tänane ajaleht, viimases tunnis, eelmisel nädalal; Homseni!*

V.7. SUHTED JA SEOSED

Nagu eelpool mainitud, kasutatakse eesti keeles valdavalt kolme tüüpi lauseid: normaallause, olemasolulause ja kogeja-omajalause (vt ka *Lausemoodustus*, lk 70). Selles alapeatükis tuleb kõne alla olemasolu, kogemine ja omamine, mida väljendatakse eeskätt fraasi- ja lausetasandil.

Olemasolu

A2-tasemel isik saab hakkama lihtsate olemasolu ja puudumist väljendavate olemasolu- ning kogeja- ja omajalause moodustamise ja mõistmisega (nt *Teda ei ole täna tööl. Kas sul kohvi on? Pileteid ei ole enam. Mul pole sente*). Osaaluse kasutamine valmistab keeleõppijale raskusi veel ka B-tasemel. Ta püüab olemasolu ja puudumist väljendada normaallausega, kasutades selleks näiteks verbi *olema* või *puuduma* (*Ma ei olnud tööl. Ma puudusin eile*).

Topelteiluse kasutamisel võib eksida veel ka B-taseme keeleteadja, nt **Mitte keegi on näha*.

Kogemine

A2-tasemel keelekasutaja tunneb lihtsaid kogemist väljendavaid lauseid (nt *Mul on hea meel. Tal on vist igav*) ning oskab kogemist väljendada ka normaallause abil (nt *Ta tunneb end halvasti*).

Omamine

Omamist väljendatakse eesti keeles fraasidega, samuti omaja- või normaallausega. A2-tasemel keelekasutaja sellealast keeleteadust iseloomustab:

- oskus väljendada kuuluvust omastavalise täiendiga (nt *minu vanemad, vanaisa prillid, selle maja aknad*). Esmasel keeleteadustasemel valmistab raskusi fraasi sõnajärg, eksimusi esineb täiendi asendis;
- oskus väljendada omamist omajalausega, nt *Mul on kaks õde*.

A2-tasemel keelekasutaja kombineerib kahte eeltoodud väljendusviisi sageli kohmakalt; nii moodustuvad laused, nagu *Mul õde on arst*.

Teksti sidumise oskusest räägitakse lähemalt järgmises peatükis; vt paremal.

VI. TEKSTITÖÖ- JA VAHENDUSOSKUS

Keelelise suhtlemise seisukohalt ei piisa, kui teatakse vaid sõnu ja grammatilisi vorme; suhtlemine saab toimuda alles siis, kui sõnad ühendatakse mõtestatud tekstitervikuks. Tekst on vähim suhtluse üksus. Tekst on üks osa sündmusest sündmuste pikemas ahelas, millega inimene mis tahes valdkonnas kokku puutub. Teksti loomisel tingib ja piirab keelevahendite valikut suhtlusolukord, niisamuti lubab suhtlusolukord teksti vastuvõtul mõistmist hõlbustavaid oletusi. Teksti mõistet kasutatakse nii kirjaliku kui suulise keelekasutuse kohta.

Igal tekstil on oma žanr, mis on seotud keelekasutuse valdkonna ja olukorraga (vt IV ptk, lk 53). Siinses peatükis vaadeldakse kõigepealt tekstiliikide ringi, millega A2-taseme keeleoskaja kokku puutub (vt allpool). Seejärel peatutakse teksti kompositsioonil, sidumisel ning sõnajärjel (vt VI.2, lk 85). Alapeatükk VI.3.1 (lk 89) keskendub kahepoolsetele tekstitoimingutele – neist peamiselt kirjalikele. (Suulisest suhtlusest ja selle eripärasest on pikemalt juttu suulise keelekasutuse peatükis, ptk VII.1, lk 98.) Edasi kirjeldatakse tekstitoimingutega A2-tasemel toimetulekut kolmest küljest: teksti vastuvõtt (ptk VI.3.2, lk 91), tekstiloo (ptk VI.3.3, lk 93) ning vahendusoskus (ptk VI.3.4, lk 95).

VI.1. TEKSTID A2-TASEMEL

Tekst seostab inimese keelelised oskused ja sotsiaalsed rollid. Tekst on alati seotud mingi valdkonnaga. Võimalikke valdkondi on määramatu hulk, kuid keeleõppija üldeesmärkidest lähtuvalt eristatakse nelja valdkonda (vt IV ptk, lk 53), milles A2-tasemel isik võiks kokku puutuda järgmiste tekstidega.¹

- Isikliku elu valdkond – inimese individuaalsete vajaduste ja huvidega seotud tekstid, nt tervitused, argivestlused, abipalved, telefonikõned, automaatvastajale jäetud teated ja kõnepost, reklaamkirjad, isiklikud kirjad, mitmesugused korraldused ja juhised. Isiklikus sfääris puutub inimene vastuvõtjana kokku ka avalike elu tekstidega, nt kirjalikud teated, kuulutused, retseptid, ilukirjanduspalad, kasutusjuhendid, ajakirja- ja ajalehetekstid, raadiosaated, teleuudised, mitmesugused intervjuud jm.
- Avaliku elu valdkond – tekstid, mis on seotud inimese kui avalikus ruumis liikujaga, tema rollidega üldsuse ja huvirühma esindajana või mõne organisatsiooni liikmena, nt tee- vms

¹ Raamdokument, lk 61 ja 64–65; vt ka Hausenberg jt 2004: 32, 35–36.

juhatused ja küsimised, avalikud teated (bussijaamas, poodides, pangas jm), reklaam, grafiti, märgid, sildid, hoiatused, pakenditekstid, piletid, menüüd, ajakavad, sõiduplaanid, kaebused ja seletuskirjad, arved jm vältimatud asjaajamistekstid, kodukandi ja elamuühistu teated või dokumendid, tekstid meediaosalise rollis (lühike tele- või raadiointervjuu, omapoolne lugejakiri vm) jne.

- Töövaldkond – inimese töö ja erialaga seotud tekstid, nt töökuulutused, ametielulugu, töövestlus, tööalased korraldused jm oluline tööine teave, töökoha sildid, kuulutused ja teated, visiitkaardid, ärikirjad, aruanded, ohutusnõuded jm.
- Haridusvaldkond – tekstid, mis on seotud inimese õppimisega haridusasutuses või mujal, nt õpikutekstid, õpiselgitused, tahvli-, lüümiku- või slaiditekst, harjutused-ülesanded, korraldused, juhised ja juhendid, testid, sõnaraamatu selgitused ja sõnaartiklid, samuti hariduskeskkonna kuulutused, sildid, teated jm.

Üldiselt piirdub A2-tasemel keekekasutaja tekstidega toimetuleku ring peamiselt isikliku sfääriga. Oleks aga vale arvata, et teistesse valdkondadesse tema oskused ei ulatugi.

Keeleõppijana puutub inimene kokku haridusvaldkonna tekstidega ning oma igapäevaelus Eesti avaliku sfääri tekstidega. Toimetulek töövaldkonna tekstidega on igapäevase ülioluline, kui soovetakse hankida tööd või juba töötatakse ametis, kus vähemalt A2-tasemel keeleoskus on tööülesannete täitmisel vajalik või ka nõutav. Allpool, tekstitoimingutega toimetuleku osas käsitletakse seda, kas ja kuidas A2-tasemel isik eri liiki tekstidega hakkama saab (vt VI.3, lk 88).

Kindlasti tuleb märgata ja arvestada ka isikliku ja tööelu tahke, mida mõjutab eestlaste kõnekäitumise eripära, nt otsene suhtlusstiil² ja vähene toetumine kontekstile (suhteliselt nõrga kontekstiga kultuur)³. Kultuurierinevuste teadvustamiseks võiks A2-taseme õppijale vahendada mõnd asjakohast raamatut⁴.

Tekstide mõistmist mõjutab ka suhtluse vahetus või vahendatus – vahetul suhtlusel toetab teksti mõistmist suhtluskontekst, k.a partneri mitmesugune tugi, võimalus küsida jms. Suuline vahetu suhtlus muudab partneri mõistmise ja tema jutu tõlgendamise lihtsamaks, just seepärast on see A2-tasemel keekekasutajale valdavalt kõige sobivam ja edukam teksti loomise ja vastuvõtu viis. Vahetu suulise suhtluse vormidega toimetulekut käsitletakse osas VII.1 (lk 98). Ka suulise vahendatud suhtlusega (telefonikõned jms) tuleb inimene sel keeleoskustasemel toime (vt VI.3.4 lk 95). Paljusid kirjalike žanrite valdamise nüansse tuleb vaadata seotuna kirjutamise osaoskuse üldise iseloomustusega VIII peatükis (vt lk 105).

Tekstitöö arendamise seisukohalt on oluline märkida ja märgata, et mida enamat tüüpi tekstidega on eesti keele õppija kokku puutunud, seda autentsem on tema õpingute lähtematerjal.

² Mõne tööelu tahu näiteid leiab täiskasvanuõpetaja või õpivara koostaja artiklist: Krista Kerge, Ametlik viisakus ja kultuur. – *Õiguskeel* 2006, nr 2, 3–8.

³ Pajupuu 2000.

⁴ Vt Pajupuu, *op. cit.*

VI.2. TEKSTI ÜLESEHITUS, SIDUMINE JA SÕNAJÄRG

Teksti ülesehitus peab olema põhjendatud, tulenema teksti loomise eesmärgist. Ilukirjanduses ja filmikunstis on tekstidel ennekõike esteetilised ja eetilised eesmärgid, muudel tekstidel aga praktilisemad, millest on juttu allpool.

Suhtluseesmärgi ja -funktsiooni järgi liigitatakse tekste tavaliselt järgmiselt.⁵

- Tekstid mille eesmärk on sõnalist infot anda, nt jutustus, kirjeldus, kuulutus, uudis, teade, õpitekst.
- Tekstid, mille eesmärk on sõnalist infot saada, nt otsene küsimus, intervjuu.
- Tekstid, mille eesmärk on panna keegi tegutsema või mõni tegevus ära hoida, nt käsk, keeld, palve, ettepanek.
- Tekstid, mille eesmärk on vahendada emotsioone, nagu soovid, tundehüüatused (nt rõõm, üllatus, imestus), teatud osas isiklikud kiitused ja tõrjuv väljendusviis (tõrjumine, pahameel, viha).

Iga suhtluseesmärgi täitmiseks on eesti keeles oma lausetüüp, mida siinkohal A2-taseme kohaselt ka pisut lahti seletatakse.⁶

- **Väitlause** (põhitüüpe vt *Lausemoodustuse* osas lk 70) teatab kuulajale midagi, nt *Ma olen seda filmi näinud. Täna on ilus ilm.* Väitlause on öeldis tavaliselt teisel kohal; esimesel kohal võib olla alus, sihitis, määrus või öeldistäide. Kui lause ei alga alusega, on see öeldise järel (*Metsa taga asub meri*) või puudub (*Lapsed viidi maale*). Sihitise neutraalne positsioon on lause lõpus, nt *Ma sõin suppi.* Ühend- ja väljendverbi puhul jääb neutraalse lause lõppu öeldise mitteverbiline osa, nt *Laps sõi supi ära. Ma kirjutasin lepingule alla.* Vabade määruste, nt aja-, koha-, põhjus- ja viisimääruse järjestus sõltub määruste hulgast ja kuulaja rõhuasetustest; vrd *Ma tulin sinu pärast eile töölt jala koju* ja *Ma tulin eile töölt jala (sinu pärast).*

A2-tasemel keelekasutajale valmistab sõnajärg raskusi mitmesõnalise öeldisega lauses. Ka ei ole ta võimeline sõnajärge alati nii seadma, et informatiivselt olulisim lauseliige asuks lause rõhutatud lõpupositsioonis (fookuses).

- **Küsilausega** pöörduakse kellegi poole, et midagi teada saada. Üld- ehk valikküsilause moodustatakse lausealgulise küsisõnaga *kas*, nt *Kas sul aega on?* Võimalik vastusevariant on *jah* või *ei*. Analoogiline eitav küsimus, nt *Ega ta ei tule?*, on nn eelistusküsilause, sest küsija oletab eitavat vastust. Suulises keeles saab valikküsilause moodustada ka küsijätkude abil, nt *Sa ei tule või?* Eriküsilause käib lause üksikute osade kohta ja võimalikke vastusevariante

⁵ Kerge 2001a: 130.

⁶ Aluseks Kerge 2001a: 131–132; EKKR 2007; Laur 1998: 38–39.

ette antud pole. Eriküsilause vormistatakse küsisõna või -fraasi abil, nt *Kuhu sa lähed? Mis kell te Tallinnasse jõuate?*

A2-tasemel oskab kõneleja kasutada igapäevaselt korduvat üldküsilauseid ka viisaka palvena (*Kas te paneks palun akna kinni?*). Raskusi võivad sel tasemel valmistada eitavas vormis küsilauseid ning neile vastamine. Vahel tekitab vastamine raskusi, kui kuulaja pole küsimuse lõppu suutnud jälgida, nt *Kas sa tahad kohvi või teed?* – **Jah*. Tavalised eriküsimused (eriti lihtlause vormis) enam raskusi ei valmista. Eriküsimusele vastatakse küsitud lauseliikmega ja vastamisel võib A2-tasemel eksida vormis.

- **Käsklause** on lausetüüp käsu või palve väljendamiseks. Eitav käsk on keeld. Käsku pehmendab lihtne *palun*. Otsene käsklause algab öeldisega, sellele järgneb määrus või sihtis, nt *Võta palun suppi! Ärge võtke endale nii suurt vastutust*. Ühend- ja väljendverbist öeldisega käsklauseid lõpetab verbi täpsustav osis, nt *Ära mine veel ära! Palun kirjutage lepingule alla!*

Kõik kirjeldatud käsu, palve ja keelu kasutusjuhud on A2-tasemel jõukohased.

Emotsioone väljendab **hüüdlause**, mille üks A2-tasemele sobivaid moodustusviise on väitlause algusse üldlaiendi *küll* lisamine, nt *Küll sa oled tubli!* Hüüdlauseid märgib kirjas hüüumärk ning kõnes eripärane intonatsioon. Hüüdlausega on funktsioonilt võrdlemisi sarnane **soovlause**, mis nõuab tihti tingiva kõneviisi valdamist, nt *Oskaks mina ka nii hästi rääkida! Kui minul oleks selline raamatukogu!* Teksti looja võib taotleda muudki, näiteks võib ta soovlausega väljendada sündmuse teostumise ootust (*Tuleks juba buss! Kui seda metsa ees ei oleks!*). Soovlauseid on ka kindlates kõnesituatsioonides kasutatavad standardväljendid, nt hüvastijätufraasid või toost. Isiklikuks suhtluseks vajalikke emotsionaalseid väljendusviise valdab A2-taseme keeletekasutaja piiratult (vt ptk III.2.2, lk 43).

Teksti sidumisel on oluline loomulik sõnajärg. Eesti keelt on nimetatud paindliku või vaba sõnajärgiga keeleks. On avaldatud seisukohta, et eesti keeles pole sõnajärje aluseks süntaktilised, vaid infostruktuuri printsiibid, mille kohaselt lause algusesse paigutub teema (see liige, millest lauses räägitakse) ja lõppu fookus (teema kohta teatatu – enamasti öeldisfraasi – uusim ja olulisim osa). Seejuures kehtib eesti keeles üks süntaktiline piirang: verb asetseb lauses teisel positsioonil.⁷

Keele sõnajärjevõimaluste kirjeldamiseks eristatakse **lause põhitudüüpe** (vt ptk V.1 osa *Lausemoodustus*, lk 70). Eesti tekstis on ülekaalus normaallauseid, s.o *kes-mida-teeb*-tüüpi ja öeldistäitega laused. Omaette tüübi moodustavad omaja-või kogejakesksed laused, kus omaja-kogeja vormistatakse lausealgulise määrusena ning omatav või tunnetatav lause lõpus alusena, nt *Mul on külm. Mul ei ole sentigi raha*. Olemasolu- ehk eksistentsiaallauseid keskenduvad ajale ja kohale ning teatavad seejärel, mis seal toimub, eksisteerib või puudub, nt *Tõrvas ei ole ülikooli, aga Türil on*.

⁷ See statistiline printsiip ei ole absoluutne, kuid kehtib ilmselt pea kõiges, mis on A-tasemel jõukohane. Vt Ehala 2001 (allika Tael 1988 järgi). Vt Kaja Tael, *Sõnajärjemallid eesti keeles (võrrelduna soome keelega)*. Tallinn: TA Keele ja Kirjanduse Instituut, 1988.

Normaallausega võrreldes on ülejäänud kaks lausetüüpi pöörd sõnajärg, st lauset ei alusta alus. Kuid tegelikult on tekstis võimalik pöörata kõigi kolme tüüpi lausete sõnajärge. Täpsemat infot lause põhi- ja alltüüpide kohta leiab praktilise süntaksi käsiraamatust⁸.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lause algul paikneb teemana toimiv moodustaja (sõna või fraas); teisel kohal on öeldisverbi pöördeline osa ning lause lõpus see osa teatest, mis edastab kõige olulisemat infot; nt *Emal viis lapse lasteaeda. Mul on kadunud ka rahakott*. Juba A2-tasemel keeleõppes tuleb tähelepanu keskendada sellele, et kõige sagedamad tegusõnad toodavad neutraalse pöörd sõnajärga (st öeldis–alus–sõnajärg) lauseid, nt *Tal on palavik. Kodus pole aspiriini*.⁹ Samuti omandatakse lühikeste lausete tekstisõnajärg, kus verb püsib teisel kohal, nt *Nõusid pesed sina, aga toad koristan mina. Tallinnast tuli teade, et kursus jääb ära*.

A2-tasemel keelekasutaja **lauseehitus** on lihtne. Ta tuleb põhiliselt toime lihtlausetega, kuid saab hakkama ka kahe lause liitseks sidumisega, kasutades lihtsat sidendust (vt järgnevas).

Võrdväärsete osalausetega, liitlauset nimetatakse rindlauseks. Rindlause osalausete ühendamisel on A2-tasemel jõukohane kasutada mõnd sidesõna (nt *ja, ning, kuid, aga*) ja üldlaiendit (nt *algul ..., siis ..., pärast ...; niisiis, järelikult, see tähendab*).

Kui liitlause osalused on alistavas seoses (pea- ja kõrvallause), nimetatakse liitlauset põimlauseks. Väitekujuline kõrvallause algab alistavate sidesõnadega või piiritletakse siduvate ühenditega, millest A2-tasemel on jõukohased vaid üksikud (nt sidesõnad *sest, et*; ühendid *... siis, kui ..., ... sellepärast, et ...*). A2-tasemel on jõukohased ka pealause kaaluga kaudsed küsimused jm kõrvallused, mis algavad küsisõnaga *kas, kes, mis, kuidas, kust, kus, kuhu* ega nõua keerukaid sõnajärjemuutusi (*Ta küsis, kas kursus algab kohe. Kas sa tead, kes meile külla tuleb. Ma mõtlesin, kuhu homme minna*). Kõrvallausel on pealause kaal siis, kui ta annab edasi olulisemat informatsiooni kui pealause.¹⁰

Üldiselt on kõrvallause sõnajärg eesti keeles suhteliselt varieeruv ning kõrvallausel pole verbil kindlat positsiooni. A2-tasemel teab keelekasutaja peamiselt seda, et pealause kaaluga kõrvallausel kehtib pealause sõnajärg, nt *See tähendab, et me ei jõudnudki linna. Ma ei saa tulla, sest laps jäi haigeks. Loodan, et sul läheb hästi. Hr Kaal palus öelda, et hilineda ei tohi*.

Peale otsese lausete sidumise peab keeleõppija sidusa teksti loomiseks tundma erinevaid **info asendamise viise**¹¹. Asenduse vahenditeks on kordus, asendusvormide kasutus ja ellips.

Kordus võib olla sisuline või vormiline. A2-tasemel keelekasutaja kasutab teksti loomisel palju lihtstruktuuride kordust, nt *Jäin haigeks. Mul on palavik, mul on nohu. Pea valutab. Kurk valutab*.

⁸ Vt täpsemalt Kerge 2001a: 123–129.

⁹ Kerge 2001a: 14; EKKR 2007: 431.

¹⁰ Vt Ehala 2001 (allika Rimmel 1963 järgi). Vt Nikolai Rimmel, Sõnajärjestus eesti lauses. Deskriptiivne käsitlus. – *Eesti keele süntaksi küsimusi*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 1963, 216–271.

¹¹ Nende kirjeldamisel on aluseks Kerge 2001a: 159–161; vt ka Iseseisev 2008: 111–114.

A2-tasemel isiku tekstiloome oskus põhinebki suuresti just omandatud mallide kordusel: *Mina olen 24 aastat vana. Mu ema on 56 aastat vana. Mu isa on 57 aastat vana.*

Kõige tavalisem viis infot tekstis siduda on asendusvormide abil. Asendusvormideks on eri liiki asesõnad, sünonüümid, vastand-, ülem- ja alammõiste või üksiku ja üldise tähistajad. Asendus on tüüpiliselt tagasiviitav, st lähtevormi on täissõnaga mainitud enne asendajat, nt *Mul on üks VEND. TEMA nimi on Kalle.* A2-taseme keelekasutaja valdab lihtsat järjestikust või rööpset asendust paari lause piires (nt *John käib ÜLIKOOLIS. SEAL on keele pärast raske õppida* või *JOHN on minu poeg. TA õpib ülikoolis*). Asendus on kohustuslik lihtlause sees (nt *JÜRI andis OMA raamatu mulle*), kuid asesõna valik põhjustab A2-tasemel palju vigu.

Ellips ehk väljajätt on tavaline asendusvõte, mille puhul jäetakse ära mingi tüüpiline ja kergesti juurde mõeldav lauseelement, nt kontekstiellipsi puhul I-II isiku asesõna – [*Mina*] *Olen pärit Hispaaniast, aga [mina] elan praegu siin.* Ellips on kohustuslik rindlause; näiteks järgnevas ei kasuta emakeelekõneleja nurksulgudes elemente: *Ma töötan [TALLINNAS] ja [MA] õpin Tallinnas.*

A2-tasemel eksitakse nii kohustusliku asenduse kui ka kohustusliku ellipsi kasutuses, nt *Mina ostsin *minu kingad siit* või *Olen Hispaaniast, aga *mina elan praegu siin.*

Teksti seovad kontekstiga sõnad ja tunnused, mis viitavad kõneolukorrale ja saavad sealt oma sisu, nt konkreetne olukord määrab kõneosalised (*mina-sina*), -koha (*siin*) ja -aja (*praegu*) jms; kõneolukorrast tegusõna tulenevad isikutunnused, selle suhtes kasutatakse ajasõnu ja -vorme jne. Kontekstile viitamine ei valmista tavaliselt keelelisi raskusi, sest keeleliste vahendite valikul on toeks õppija emakeel. Eesti keele puhul võib raskusi valmistada isikuliste asesõnade kasutamine: A2-tasemel õppija ei taju veel, millal ta peaks kasutama lühikest, millal pikka vormi ning millal võib isikulise asesõna sootuks ära jätta. Ka ajavormide valikul on sel tasemel tavaline eksida.

VI.3. TEKSTITOIMINGUD JA NENDE VALDAMINE

Toimetulek tekstidega on funktsionaalne keeleoskus, mille juurde kuulub veel mitmeid oskusi. Et tekst on osa meie elulistest toimingutest, mängivad tekstiga toimetuleku osas olulist rolli üldteadmised ja kogemused (k.a igasugune keelekogemus), teadmised eelnevate ja järgnevate toimingute kohta, kultuuri ja olude tundmine, enese ja suurema rühma või ühiskonna eesmärgid.

VII ja VIII peatükk tagapool liigitavad keeleoskuse kasutatava keelevormi järgi (kirjalik või suuline tekst), käesolev peatükk aga läheneb keeleoskusele retseptiivsuse ja produktiivsuse seisukohalt (igasuguse teksti vastuvõtt ja loomine). Lähtekohaks on tõdemus, et suhtluses ei esine osaoskused rangelt eraldi ning iga keeleline toiming realiseeritakse teksti vahendusel.

VI.3.1. Kahepoolsed tekstitoimingud

Tegelikult on igasugune tekstitöö kahepoolne akt – teksti produtseerimise üks eesmärgid on selle potentsiaalne jõudmine kuulaja või lugeja ette. Teksti looja ja teksti vastuvõtja-mõtestaja erinev arusaam tekstist on mingil määral paratamatu. Kui me kõike kohe ühtmoodi mõistaksime, poleks ju sõnu vajagi. Käesolevas peatükis kirjeldatakse A2-taseme keeleoskaja toimetulekut kahepoolsete kirjalike tekstitoimingutega. Neid esindavad tekstiliigid on näiteks kiri, sõnum, teade. Suulistest kahepoolsetest toimingutest räägitakse pikemalt peatükis VII.1, lk 98.

Kirjalik infovahetus

Kirjavahetuse all mõistetakse traditsiooniliselt aeglast suhtlust, kus kirjad koostatakse käsitsi, pannakse ümbrikusse, viiakse postkontorisse ning nende liikumisele aitab kaasa postitöötaja. Tänapäeval mõistetakse kirjavahetuse all ka märksa kiiremat meilisuhetlust. A2-tasemel keelekasutaja on vastavalt oma vajadustele suuteline kasutama emba-kumba neist viisidest. Kirjavahetuse pidamise oskus algab nimelt A2-tasemel.

A1-tasemel lubab keeleoskus mõista ja koostada lühikesi lihtsaid postkaardisõnumeid, ent see on veel lihtne tekstiliik, sest ei eelda saajalt vastust. A2-tasemel isik soovib mõista juba lühikesi ja lihtsaid isiklike kirju. Arengut A2-plusstaseme suunas märgib see, kui tulla toime ka tavapäraste poolametlike või ametlike tüüpkirjade ja -fakside mõistmisega (nt päringud, tellimused, kinnituskirjad).¹² Kirja täpseks mõistmiseks võib esmase keeleoskusega inimene veel vajada emakeelekõneleja või kakskeelse sõnaraamatu abi.

Isiklikus kirjavahetuses suudetakse A2-tasemel vastata lihtsatele küsimustele oma igapäevase elu-olu kohta ning põgusalt kirjeldada endaga toimunud sündmusi. Sel tasemel keelekasutaja oskab sündmusi kirjeldada ja oma emotsioone väljendada vaid lühidalt ja pealiskaudselt, põhjendamine ja selgitamine pole talle veel jõukohased. Peale infovahetuse saab A2-taseme keelekasutaja erakirjas hakkama ka mõne muu põhifunktsiooni täitmisega, nt oskab oma pika vaikimise pärast vabandada, kirjapartnerit koos veedetud aja, mõne teene või eseme eest tänada.

Elektronkirja saatmisel suudab A2-tasemel isik panna teemareale oma sõnumi sisu kokkuvõtva lihtsa pealkirja, kirja korrektselt alustada ning lõppu lisada sobiva hüvastijätufraasi, enda nime ja muud vajalikud atribuudid.

Tavapärastest ja tüüpilistest poolametlikest või ametlikest kirjadest saab A2-tasemel keelekasutaja aru ning oskab neile lühidalt ka vastata. Erasisikuna mõistab ta näiteks meilitsi saadud lennupiletite

¹² Raamdokument, lk 87.

tellimuse kinnitust, töötajana mõistab tellimuste ja päringute sisu, juhul kui tekstiliik kuulub tema tööruutiini juurde.

Kirjavahetuse sisuga toimetulek sõltub suuresti kirjaliku keele üldisest valdamisest A2-tasemel (vt II.2.4, lk 34 ja VIII, lk 105). Suhtlusfunktsioonide täitmiseks vajalikest keelevahenditest ning võimalikest eksimustest nende valikul on juttu III peatükis, lk 41.

Tõhusa kirjavahetuse pidamine A2-tasemel eesti keele oskajaga nõuab tema partnerilt sõnavara ja keelestruktuuride hoolikat valimist.

Teated, sõnumid ja plangid on lühikesed ja sisutihedad tekstid, mille eesmärk on infovahetus. Juba A1-tasemel keelekasutaja saab toime lihtsamate andmete plangile kandmisega, nt oskab hotelli registreerimislehele kanda oma nime, sünniaja, aadressi, telefoninumbri, kuupäeva jms.¹³ A2-tasemel saab inimene lihtsate plangide täitmisega vilunumalt ja muretumalt hakkama, vajadusel oskab ta plangile kanda rohkem nõutud andmeid (nt oma hariduse, töökoha, harjumuste vms kohta, nagu CV-s). Plangide täitmist piirab A2-tasemel sõnavara väike ulatus; näiteks täpsema tagasisideküsitluse või tervisekaardi täitmine käib sel tasemel veel üle jõu.

A2-tasemel keelekasutaja oskab lühikesi lihtsaid teateid kuulmise järgi (kuid mitte veatult) kirja panna ja koostada, nt **Troll sõidab depoo. *Vabandage palun, troll katki*. Kui teade tabab kuulajat ootamatus olukorras ning on ootamatu ka sisult, ei pruugi A2-tasemel isik seda mõista ega ole suuteline seda ka edastama.

A2-tasemel isik oskab isiklikus suhtluses koostada ja mõista lihtsaid sõnumeid ja teateid, mis puudutavad talle vajalikke asju,¹⁴ nt oskab ta jätta lähedasele teate, kuhu ta läks ja millal tuleb või mida on vaja teha; kolleegile SMS-iga teada anda, kui ta kohtumisele hiljaks jääb, või kirjutada meeldetuletuse järgmise päeva tööasjade kohta.

Dialoog teenindussfääris

Kaubanduses ja teeninduses tuleb inimene kliendina A2-tasemel toime lihtsamate toimingutega. Ta valdab keelt piisavalt, et küsida poes suuremaid kingi ja juuksuris juuste värvimist, saata postkontoris pakki ja teha pangas sularaha sissemakset, tellida restoranis toitu ja küsida ujulas päevapileti hinda. A2-tasemel isiku sõnavara ja keelelised vahendid võimaldavad tal toime tulla lihtsa infovahetusega endale vajalike toimingute ja põhiteenuste raames.

Keelelist arengut A2-plusstaseme suunas näitab see, kui toimetuleku olukordade ring laieneb, näiteks saadakse sõitudel hakkama majutuskoha otsimisega ja reisibüroos info pärimisega.

¹³ Raamdokument, lk 101.

¹⁴ Samas.

A2-tasemel piirdub isiku toimetulek tavapärase olukordadega. Kaebus teeninduskvaliteedi kohta, ostetud kauba ümbervahetamine või kodutehnikale garantiiremondi nõudmine on nõudlikumat laadi tekstid, millega A2-tasemel isik veel toime ei tule. Keeleõppes võiks harjumuspärase teenindus-olukordade harjutamisega – rutiinne ostja-müüja dialoog – tegeleda ka sel moel, et need avatakse mingis ootamatus võtmes. Selliseid situatsioone ning nendeks vajalikke väljendeid esitab hästi õpik „Naljaga pooleks”¹⁵.

VI.3.2. Teksti vastuvõtt

Teksti vastuvõttu on peetud passiivseks keeleoskuseks. Tegelikult pole see arusaam õige – vastuvõtt tähendab vägagi aktiivset suhtlemist tekstiga. Teksti vastuvõtu oskusi nimetatakse retseptiivseteks, sellised osaoskused on kuulamine ja lugemine. Kuulamisel ja lugemisel on mitmeid sarnasusi:¹⁶

- kuulamist ja lugemist ühendab sarnane eesmärk: info saamine, huvi mingi teema vastu jms;
- loetu ja kuuldu mõistmiseks käivituvad sarnased kognitiivsed protsessid: kuulaja ja lugeja registreerib sõnad – olgu need siis tuttavad või mitte –, tõlgendab (poetades arusaamatu) ja teeb materjali põhjal järeldusi.

Kuulamisel ja lugemisel on ka erinevaid jooni, üks olulisim on see, et ka emakeeles omandatakse lugemisoskus teadlikult õppides. Emakeele lugemisoskus on juba keeleõppe varases staadiumis toeks teise keele lugemisoskuse arendamisele. Erinevused kuulamise ja lugemise vahel tulenevad ka kirjaliku ja suulise teksti erinevustest (vt VII ptk ja VIII ptk).

Teksti vastuvõtu oskused eeldavad üldiselt piiratumat keelesüsteemi tundmist kui loomeoskused ning nende omandamine võtab seega vähem aega. Retseptiivsed oskused ei nõua nii suurt täpsust kui produktiivsed ning edenevad harilikult kõrgemale tasemele kui loomeoskused.¹⁷

Teksti vastuvõtu tõhusus sõltub mitmest tegurist. (Järgmises, seitsmendas peatükis loetletakse teksti lihtsustavad asjalolud, lähtudes eelkõige kuulatavast tekstist; vt ptk VII.3, lk 103.)

¹⁵ Leelo Kingisepp, Mare Kitsnik, *Naljaga pooleks. Eesti keele õppekomplekt algtasemele*. Tallinn: Iduleht, 2006.

¹⁶ Hausenberg jt 2004: 33.

¹⁷ Vt Iseseisev 2008: 128–129 (allika Ringbom 2007: 21–22 järgi). Vt Håkan Ringbom. *Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual Matters, 2007.

A2-tasemel soodustab teksti vastuvõttu üldiselt järgmine.

- Lihtsam on mõista ootustele vastava, eeldatava sisuga teksti. Üllatav sisu teeb teksti mõistmise raskemaks.
- Teksti mõistmist hõlbustab konteksti tugi. Toeks võivad olla video, joonis vm illustratsioon, esitaja žestid ja miimika jms. Näiteks kommenteeritud keelumärk on ka teksti mõistamata selgelt keelav ja palvega *Anna mulle see!* kaasnev osutav žest konkretiseerib objekti, mida *selle* all mõeldi.
- A2-tasemel keelekasutajale on jõukohased lühikesed tuttavasisulised tekstid. Kirjalik tekst võiks olla mõne lõigu pikkune.
- Huvitav tekst motiveerib õppijat mõistma. Igapäevaste konkreetsete teemadega tekstid on A2-tasemel jõukohased; abstraktsete ja spetsiifiliste tekstide mõistmine käib sel tasemel veel üle jõu.
- Süntaktiliselt lihtsat teksti on lihtsam mõista. Lihtsaks teevad teksti sage sõnavara, normaal-laused, laiendamata lihtlaused või ühe kõrvallausega ja lühemad liitlaused, lausete kindel jaatav vorm või ühekordne eitus jms.
- Teksti selge ülesehitus soodustab teksti mõistmist – kui info esitatakse ajalises vms järgnevuses, on tekst sidus ning ülesehitust lihtne jälgida.
- Teksti selge füüsiline esitus, nt loetav käekiri, selge hääldus, taustamüra puudumine jms on teksti vastuvõtu elementaarne alus.
- Teksti mõistmine eeldab sõnavara piisavat ulatust ja grammatiliste konstruktsioonide tundmist.
- Teksti liigi ja kasutusvaldkonna tundmine aitab õppijal teksti paremini mõista, nt hõlbustab teksti vastuvõttu sarnase tekstiga kokkupuude emakeeles.¹⁸

Teksti mõistmise oskust iseloomustab A2-tasemel, et keelekasutaja loeb ja kuulab lihtsaid avalikkusele suunatud ja neutraalses registris esitatud meediatekste. Kuulates suudab ta tabada ettevalmistatud ja etteloetud lühikeste, aeglaselt ja selgelt esitatud salvestiste põhisisu, mis puudutab ennustatava sisuga igapäevaseid asju (nt ilmateade, liiklusinfo, uudised, reklaam). Ta on võimeline jälgima faktipõhiste teleuudiste teemavahetusi ja tabama uudise põhisisu.¹⁹ Salvestise mõistmisel aitab A2-tasemel keelekasutajat teksti korduv kuulamine. Korduvalt võiks kuulata tekste, mille korduvkuulamine on loomulik, nt kõneposti või automaatvastuvõtjale jäetud teated.

A2-tasemele sobiv lugemismaterjal ja kuulamisvara on lühikesed lihtsad tekstid, mis sisaldavad kasutussagedaid sõnu ja rahvusvahelise levikuga tüvesid ning on laadilt jutustavad või kirjeldavad.

A2-tasemel keelekasutaja on suuteline lugema igapäevaste seadmete kasutamise lihtsaid juhiseid ning nende põhjal talitama (nt parkimis-, taara- või sularahaautomaadi kasutamine). Ta leiab endale vaja-

¹⁸ Raamdokument, lk 184–185; Iseseisev 2008: 129.

¹⁹ Raamdokument, lk 85–90.

liku info igapäevastest seotud tekstidest (reklaamid, brošüürid, menüüd, ajakavad jms), nimestikest ja tabelitest (telefoniraamat, sõnaraamat, rongiplaan). Talle on mõistetavad avalikes kohtades – tänaval, ühistranspordivahendis, restoranis, raudteejaamas, töökohal jmt – leiduvad igapäevased sildid ja teated, juhendid, juhtnöörid, mis on seotud mõne tema sotsiaalse rolliga. Näiteks korteriomanikuna mõistab ta teadet *Lp korteriomanik, veenäidud 1. kuupäevaks* ning ühistranspordi kasutajana teadet *Piletita sõidu eest trahv kuni 600 krooni*.

Edasiminekut märgib, kui isik saab hakkama nõudlikumat laadi tekstide vastuvõtuga, nt ohutusnõuete, retsepti, ilmateate, kuulutuse mõistmisega. Kuid ka veel A2-plusstasemel on toimetuleku kriteeriumiks, et tekst oleks tuttavatel teemadel ning selle keelekasutus sarnaneks igapäevaselt ette tulevaga.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et A2-tasemel on jõukohased peamiselt rituaalile sarnaneva korrapäraga teabetekstid. Neile on iseloomulik ühine eesmärk, sarnane väljanägemine ning ühte tüüpi info.²⁰ Näiteks ravimi infoleht sisaldab teavet ravimi koostise, näidustuste, vastunäidustuste, võimalike kõrvaltoimete, annustamise jms kohta. Pole oluline, mis ravimiga täpselt tegu on, eesmärk on anda ravimi kohta infot sellisel kujul, et see oleks kergesti leitav. Sestap on rituaalilaadsetel tekstidel ka sarnane välisilme ja infoliigendus.

Rituaalilaadsed on mitmed tekstiliigid, näiteks tasemekohaselt lühikeste seas tarbijamärke toidu- jm pakendil, tööpakkumis- vm kuulutus, raadio- või telekava, koosoleku päevakord, eseme kasutusjuhend, ajalehe ilmateade ja lühiuudis jpm. Lihtne on jälgida ka korrapärase formaadiga saateid ja sündmusi (nt uudistesaadet, koosolek vm).

VI.3.3. Tekstiloome

Tekstiloome hõlmab kahte produktiivset osaoskust: rääkimist ja kirjutamist. On levinud arvamus, et teksti loomine on raskem kui vastuvõtt. Tõenäoliselt on siiski tegu ühe mündi kahe küljega. Ühelt poolt saab osav teksti looja oma keeleoskuslünki varjata, kuna tema ees on suurem valikuvabadus ja mitmekesisemad vahendid kui kuulaja või lugeja ees – teksti looja saab suhtlusesmärgi täitmiseks valida sõna ja selle vormi; teksti vastuvõtja peab leppima selle sõna ja vormiga, mis talle ette on antud. Teiselt poolt võib selline valikuvabadus vilumatule tekstiloojale just komistuskiviks osutada.

²⁰ Eesti keeles on ülal kirjeldatud tekstide rühma nimetatud ka rituaalseteks tekstideks; vt Piret Kärtner, *Lugemisoskuse arendamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus, 2000, lk 25 (edaspidi Kärtner 2000d). Mõeldud on konkreetse sisuga lühitekste. Samalaadsetest ei valda A2-taseme keeleoskaja nt lepinguid, seadusi jpt keeruka ja abstraktse teksti liike.

A2-tasemel valdab inimene neid tekstitüüpe, millega ta igapäevaselt kokku puutub. Sel tasemel on omandatud oskus arendada tuttavaid teemasid, mis nõuavad kirjeldamist ja jutustamist ega eelda argumenteerimist; oma peamisi seisukohti osatakse avaldada vaid pealiskaudselt. Põhjenduste või näidete toomine ei ole A-tasemel veel jõukohane, sel tasemel keeletekasutaja ei ole partner, kellega väidelda.

Piiratud hulga sidumisvõtete tundmine jätab keeletekasutaja mõttekäigu konarlikuks, teema arendus ei ole ladius. Tekst võib olla halvasti liigendatud: A2-taseme tekstiloomes kasutab isik valdavalt lihtlauseid või seob teksti lihtsate sidesõnade – nt *ja, aga, et, sest* – abil. Sel tasemel loodud tekst ei ole sidus tervik, seal võib olla arusaamatuid väljendeid ja kirjalikus esituses halvasti struktureeritud lõike; ka lõikudeks liigendamata tekst pole haruldane. Hiljem, B1-tasemel lisandub oskus moodustada lühematest ja lihtsamatest sisuüksustest vähem rutiinseid seotuid järjendeid.²¹

Dialoogiga seotud kirjaliku teksti loomeoskustest oli juttu eespool, peatüki alguses.

A2-tasemel keeletekasutaja tekstiloomet iseloomustab oskus koostada lihtsate sidesõnadega ühendatud lihtfraasidest ja -lausetest moodustuvat teksti, mis kirjeldab ja tutvustab keeletekasutaja igapäevaolusid (nt perekonda ja inimesi tema ümber, elu- ja töötingimusi, haridust, kohti ja oma asju jms). Sel tasemel oskab inimene sõnastada, mis talle meeldib ning mis mitte, kuid ei suuda oma eelistusi põhjendada. Suuliselt on ta võimeline esitama lihtsat, osati pähe õpitud teksti endale tuttavale teemal, nt oma üldsõnalise eluloo või perekonnaloo. Esinemise järel suudab ta esitatud küsimustele vastata, kui küsimust korratakse ja vastust sõnastada aidatakse.²² A2-taseme tekstiloomes, kitsamalt jutustamis- ja kirjeldamisoskus annab tulemuseks mõtete lihtsa rea.

Edasiliikumist B1-taseme suunas, s.o A2-plusstaset märgib monoloogi pidamise võime areng, näiteks oskab keeletekasutaja sel tasemel lihtsate sõnadega väljendada enesetunnet; kirjeldada pikemalt igapäevaoluga seonduvat (inimesi, paiku, töökohta, õpinguid); kirjeldada möödunud või kogekut; kirjeldada toiminguid, kavatsusi ja kokkuleppeid; lühidalt põhjendada ja selgitada arvamusi, kavatsusi ja toiminguid; selgitada, mis talle meeldib ja mis mitte; kirjeldada lemmikloomi ja talle kuuluvaid asju; lihtsas keeles kirjeldada ja võrrelda kõnealuseid objekt või asju.²³ A2-plusstasemel ilmub oskus selgitada ja põhjendada.

A2-tasemel on keelepagas väike ning piirab eneseväljendamist sageli; teksti loomisel moodustavad olulise osa lause põhimallid, meeldejäetud fraasid ja käibe väljendid. A2-tasemel keeletekasutaja keelepagas võib sisaldada mõnesid idiomaatilisi väljendeid ja levinud ütlemisi. Tema intonatsioonis ja lauserõhkude kasutuses on tunda emakeele mõju. A2-tasemel kasutab isik grammatika põhivara, kuid teeb ka selles sageli vigu. Enamasti on siiski selge, mis ta öelda soovib ning vead ei sega mõist-

²¹ Raamdokument, lk 145.

²² Raamdokument, lk 75, 77, 79.

²³ Raamdokument, lk 49.

mist. Oma keelendite parandamisega ei tule isik A2-tasemel veel toime. Kokkuvõtvalt iseloomustab A2-tasemel keelekasutajat võime end harjumuslike igapäevatoimingutega seotud tekstiliikides lühidalt ja lihtsalt väljendada.

VI.3.4. Vahendusoskus

Vahendamine on keeleline toiming, mis toetub retseptiivsele osaoskusele (kuulamisele või lugemisele) ja nõuab samas arenenud tekstilooeuskusi. Varem vastuvõetud tekst esitatakse uue tekstina või selle osana. Vahendamisel võivad kombineeruda ka keeled, näiteks kui ühel isikul puudub (ükskõik, kas puudulikust keeleoskusest tingitud või füüsiline) juurdepääs tekstile, vajab ta selle loomiseks mingit liiki vahendust. Võõrkeele tahult on vahendamine alati ka tõlkimine, sest veel ka B-tasemel toetuvad keeletoimingud emakeelsele mõtlemisele.

A2-taseme keelekasutajal pole nii arenenud tekstilooeuskusi ega tõlkevilumust, et resümeerida või refereerida eestikeelseid tekste. Küll aga suudab edukas A2-tasemel keeleoskaja vajadusel hakkama saada lihtsama otsese info edastamisega vabas tõlkes²⁴, nt menüü, mõne sildi, teate tõlkimine eesti keelest seda mittevaldavale tuttavale või eesti keelde selle kõnelejatele välismaal viibides. Kui keeleõppija on vene emakeelega, siis suudab ta teistelt saadud lihtsat suulist või kirjalikku venekeelset faktiinfot eesti keeles edastada (bussiinfo, hinnainfo, kuupäev, kellaeg jms). A2-tasemel isik oskab kirjalikku teksti tõlkida, kui tal on võimalik kasutada kõrvalist abi, nt emakeelekõneleja abi ja vajadusel ka kakskeelset sõnaraamatut.²⁵

A2-tasemel keelekasutaja vahendamisoskus piirdub lihtsa otsekõne vahendamisega; selleks oskab ta kasutada järgmisi mooduseid.

- Otsekõne: teate allikale osutav saatelause ja tsitaat, nt *Ta ütles: „Sa võid koju minna!” Arst ütles: „Lamage voodis!”*
- Kaudkõne: teate allikale osutav saatelause ja *et*-sidendiga referaatkõrvallause, nt *Ta ütles, et ma võin koju minna. Arst ütles, et ma pean lamama voodis.*

Otsekõne vahendamiseks kasutatav saatelause on hõlpsasti omandatav, nt *Ta ütles... Juri arvas... , Andrew mõtles* Seevastu kaudkõne *et*-kõrvallause korrastamine põhjustab A-tasemel keelekasutajale veel probleeme. A2-tasemel keelekasutaja ei saa alati ega järjepidevalt hakkama isikuliste asesõnade, aja- ja kohamääruste asendamisega enda vaatepunktist. A2-tasemel ei ole jõukohane

²⁴ Raamdokument, lk 99.

²⁵ Ainult sõnaraamatu abiga on siiski raske toime tulla, sest info esitusviisi ja järjestust on sageli raske läbi näha. Sõnastiku vigu esindab selle toel koostatud autentne kuulutus „Müüa külmhoone Snaige 2” – ilmselt oletas kasutaja, et esikohal on sagedasim vaste, kuid tegelikult olid vasted tähestiku järjekorras.

morfoloogiliste vahendusvormide kasutamine (kaudne kõne, vahendatud käskiv kõneviis, käskiva kõneviisi muutmine tingivaks).

Vahendusoskus toetub suuresti üldistele oskustele, mis väljenduvad ka töös emakeelsete tekstidega. Vahendusoskuse arendamist aitab kui õppetöös rohkem tähelepanu pöörata keele reproduktiivsetele osaoskustele.

VII. SUULINE KEELEOSKUS

Suulise keeleoskuse moodustavad kaks osaoskust, rääkimine ja kuulamine. Need osaoskused põimuvad suulises suhtluses, mille tavalisim vorm on dialoog. Üldine rääkimisoskus avaldub peamiselt monoloogis, s.o pikema suulise teksti esitamisel. Kuulamisoskus tähendab suulise teksti vastuvõttu. Suulise tekstiga toimetulek eeldab keeleõppijalt mitmeid omandatud oskusi.

Kõnelejana toimetulekuks peavad õppijal olema¹

- kognitiivsed oskused, et planeerida ja koostada sõnumit,
- lingvistilised oskused, et sõnastada öeldasoovitavat,
- foneetilised oskused, et hääldada lausutavat.

Keeleõppimise alguses, s.o A1-tasemel tuleb keeleoskaja toime vähete äraõpitud sõnade ja väga lühikeste sidumata valmisfraasidega. Temast võivad aru saada need emakeelsed kõnelejad, kes on vastava keelerühma kõnelejatega varem pikemalt kokku puutunud. Algaja kõneleja suulises esituses on palju pause ning ebasobivaid alustusi.

Ka A2-tasemel kõneleja suulist keelekasutust iseloomustavad veel takerduv kõne ja aktsent, kuid sel keeleoskustasemel on kõneleja hääldus üldjuhul piisavalt selge, et tema öeldust aru saada. A2-taseme keeleoskajat on võimalik mõista hoolimata märgatavast võõrast aktsendist ja sellest, et vestluspartnerid peavad aeg-ajalt paluma arusaamatuid kohti korrata.² A2-taseme kõneleja kasutab lihtsaid sõnu ja väljendeid, kõnes esineb tihti pause sobiva väljendi otsimiseks. Lauserõhk ja intonatsioon on piisavalt sobilikud, et kuulaja suudaks eristada pöördumisi, väiteid, küsimusi.

Kuulajana toimetulekuks peavad õppijal olema³

- auditiivsed foneetilised oskused, et tajuda lausutavat,
- lingvistilised oskused, et määratleda keelelist sõnumit,
- semantilised oskused, et mõista sõnumit,
- kognitiivsed oskused, et tõlgendada sõnumit.

¹ Raamdokument, lk 108.

² Raamdokument, lk 136.

³ Raamdokument, lk 108.

Esmasele keekekassutajale on väga oluline konteksti tugi (nt illustratsioon, intonatsioon, hääletämber). Keeleõppe alguses õpitakse kuuldus eristama sõnu, tajuma, kus lõppeb üks ja algab teine sõna. Eesti sufiksirikka keele ja kiire kõnetempo puhul ei ole see kerge ülesanne. A2-tasemel kuulaja keskendub sõnade eristamisele, sõnatüvede äratundmisele ning võtmesõnadele. Sõnade taga olevate mõtete, neis peituvate tunnete või hoiakute äratundmisel ja nendele reageerimisel võib esineda eksumusi; reaktsioonid ei pruugi alati olla adekvaatsed ega emakeelse jaoks aktsepteeritavad.

Suulist teksti iseloomustab järgmine:⁴

- suuline tekst (v. a salvestis) püsib vaid produtseerimise hetke;
- suuline tekst on spontaanne; pikemad esinemised on küll enamasti ette läbi mõeldud, kuid näitavad siiski suulisele keekekassutusele omaseid jooni;
- suuline suhtlus on vahetu, seda reguleerib suhtlusolukord ja/või vestluspartner; infot edastavad ka intonatsioon, rõhk, pausid, venitused, aktsent ja miimika;
- kõneldes on laused lühemad ja lihtsama struktuuriga kui kirjalikus tekstis, ent sõnumi edastamiseks kulub suuliselt ca 20–30% rohkem sõnu⁵; seega pole suuline tekst nii sisutihe kui kirjalik tekst;
- kõnes esineb kordusi, kasutatakse mitmeid täitesõnu;
- suulises tekstis lähevad kaduma sõnalõpud, sõnu hääldatakse ebaselgelt;
- kõneldes öeldakse olulisim esimeses osalauses, kuulaja huvides esitatakse seletused hiljem;
- kasutatakse lihtsaid vorme ja sõnu, sagedased on kinnisfraasid ja üldise tähendusega sõnad;
- kasutatakse erinevaid stiilivahendeid, nt slängisõnu, kantseliiti jne.

VII.1. SUULINE SUHTLUS

Suuline suhtlus eeldab oskust pidada dialoogi. Dialoog võib aset leida nii avalikus kui ka isiklikus sfääris ning olla vormilt kas vaba või ametlik. Suulises suhtluses on keekekassutajad kordamööda ja paralleelselt kuulaja ja rääkija rollis. Seega on edukaks osalemiseks dialoogis vaja omada oskust kuulata ning kuuldule reageerida. Üldist suulist suhtlust iseloomustab tabel 7, lk 32.

Võõrkeeleeõppe algus põhineb sagedasti grammatika süstemaatilisel õppimisel ja grammatika-tõlkemeetodil ning keeletunnid keskenduvad küsimuste vastamisele ja harjutuste tegemisele. Seetõttu on mõistetav, et võõrkeelses keskkonnas eelistatakse vaikimist. Vaikimises pole midagi taunitavat,

⁴ Gillian Browni ja George Yule'i põhjal Piret Kärtner, *Kuulamisoskuse arendamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus, 2000, lk 10 (edaspidi Kärtner 2000b); Iseseisev 2008: 142–143. Eestikeelse suulise teksti kohta annab hea ülevaate Hennoste kirjutiste sari; vt Hennoste 2000.

⁵ Reet Kasik, *Sissejuhatus tekstiõpetusse*. Tartu: TÜ Kirjastus, 2007, lk 127.

sest ka emakeelsena osaletakse vestluses siis, kui on soov või tarve suhelda – muul ajal vaikitakse. Suhtluses võib eristada kaht üldisemat eesmärki: informatsiooni vahetamine ja sotsiaalne lävimine.⁶ Informatsiooniline (asjalik) suhtlus on ajendatud infolüngast; seda iseloomustavad selged ja konkreetsed lausungid ning keskendumine ühele kindlale teemale. Sotsiaalsel lävimisel esineb palju kordusi, ümberütlemisi, teemad vahelduvad kiiresti. Suuline suhtlus on tavaliselt spontaanne, kuid oleks ekslik arvata, et suulises suhtluses puudub struktuur.⁷

Suhtluseesmärgi saavutamisel aitab kaasa vastava kultuuriruumi suhtlusetiketi tundmine. Eesti suhtlusetiketi kohta leiab asjakohast materjali kultuurivaldkonna kirjutistest⁸.

Sõltumata suulise suhtluse eesmärgist on oluline suhtluskoostöö, mis hõlmab nii teksti vastuvõttu ja -loomet kui ka vestluse alustamist, jätkamist, lõpetamist. Suulise suhtluse käigus määratakse toimingu jooksul antav teave, selgitatakse välja inimeste taust, lähenetakse üksteisele või määratakse ja säilitatakse sobiv distants ning seda kõike tehakse tavaliselt suhtluse reaajas.⁹ Seega järgitakse suhtluse käigus enam või vähem teadlikult mitmeid suhtlust korrastavaid strateegiaid. Esimesed sammud suhtluskoostöös tehakse just nimelt A2-tasemel.

A2-tasemel keelekasutaja ei oska küll ise veel vestlust ülal hoida ega katkenud vestlust taasalustada, kuid oskab paluda tähelepanu ning anda märku, kas saab jutust aru või jäi öeldu talle arusaamatuks (nt vastata pearaputuse või -noogutuse elik lühikese *Ei* või *Jaa*'ga vestluspartneri küsimusele, kas ta sai jutust aru). Ta oskab lihtsate igapäevaste väljenditega viisakalt tervitada ja pöörduda ning mõistab lihtsas igapäevases vestluses pöördumisi, mis on selgelt ja aeglaselt suunatud otse temale. Tervitusele järgneva lühivestluse arendamisega tuleb toime, näiteks fraasi *Kuidas läheb?* abil.

Suulist suhtlust reguleerib suhtlusolukord, mille keskmes on osalejad. A2-tasemel keelekasutaja tuleb kindlamalt toime endale tuttavates olukordades ning toetub suuresti vestluspartnerile. Lihtne suhtlus A2-tasemel keeleoskajaga tavapärasel olukorras toimib, kuid mõlemad pooled peavad end pingutama. Sel tasemel on kõne takerduv (vt ka tabel 8, lk 33 ja tabel 9 lk 34). Suhtlus A2-tasemel keelekasutajaga toimib eeldusel, et vestluspartner on valmis kuuldu mõistmiseks ja enda mõistatavaks tegemiseks vaeva nägema ning suhtub heatahtlikult partneri aktsenti ja vigadesse. Algaja võõrkeelekasutaja on tavaliselt enesekindlam, kui suhtlus kulgeb vabas vormis ja lihtsas olukorras, mida iseloomustab huvipakkuv kõneaine ning saadab tuttav kontekst.¹⁰

⁶ Piret Kärtner, *Kõnelemisioskuse arendamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA, 2000, lk 8–9 (edaspidi Kärtner 2000c).

⁷ Vt nt kaupade ja teenuste ostmise üldskeemi Raamdokument, lk 147–148.

⁸ Pajupuu 2000; Hille Pajupuu, Eestlased ja soomlased – probleemid suhtlejad. – *Keel ja Kirjandus* 1997, 8, lk 547–550.

⁹ Raamdokument, lk 102.

¹⁰ Raamdokument, lk 93, 97, 103, 104, 149.

Infovahetuse eesmärgil suudab A2-tasemel keeletekasutaja:

- tulla toime lihtsa igapäevasuhtlusega, mis seisneb lihtsas ja otseses infovahetuses tuttavatel teemal (nt töö ja vaba aeg);
- vastata lihtsatele küsimustele ja väidetele;
- kasutada lihtsaid fraase, et lasta endale midagi näidata või ulatada, küsida infot ja pidada aru järgmiste sammude üle;
- küsida tarbekaupu ja põhiteenuseid;
- küsida lihtsat reisiinfot;
- küsida ja juhatada teed ning osta pileteid;
- anda ja vastu võtta infot koguste, suurusnumbrite ja hindade kohta;
- vahetada piiratud infot tuttavate tavatoimingute kohta;
- esitada küsimusi töö ja vaba aja kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele;
- küsida ja edastada isikuandmeid.¹¹

A2-plusstasemele jõudnu oskab vahetada asjakohast infot ja avaldada arvamust praktilistes küsimustes, kui seda temalt palutakse; mõningase abi palumine, nt põhiasjade ülekordamine seejuures on loomulik. Ta tuleb toime igapäevavajadustega (poes, pangas, postkontoris jms): oskab leida ja edastada lihtsat faktiinfot, oskab esitada küsimusi tavapäraste toimingute kohta ning vastata samalaadsetele küsimustele. Reisibüroos suudab ta küsida kõike vajalikku ning tuleb toime suhtlusega sõitudel, majutuskoha otsimisel, söögikohtades ja sisseostudel.¹²

Sotsiaalse lävimise eesmärgil suudab A2-tasemel keeletekasutaja:¹³

- tarvitada lihtsat kõneetiketti (vt ka ptk III.2.4, lk 49), s.o tervitada, tänada, hüvasti jätta, ennast ja teisi tutvustada;
- osaleda lihtsas tava suhtluses;
- vahetada lihtsaid lühikesi lauseid, kuid mõistmisraskuste tõttu ei suuda ise vestlust ülal hoida;
- kuulnud mõista, kui vestluspartner soostub selle nimel vaeva nägema;
- avaldada arvamust, kui temalt seda palutakse ja ollakse valmis asja tuuma üle kordama;
- arutada igapäevaelu praktilisi küsimusi (nt kuhu minna, kus kohtuda ja mida teha), kui tema poole pöörduetakse otse ja räägitakse selgelt ning aeglaselt;
- esitada kutset (*Kas sa tuleksid minuga kontserdile?*), teha ettepanekut (*Lähme sööma!*) ja vabandada (*Üks hetk! Oi, palun vabandust!*);

¹¹ Raamdokument, lk 92–93, 98–99.

¹² Raamdokument, lk 98. NB! Raamdokumendi eestikeelse tõlke skaalatabelis 30, lk 98 on tasemepiiri märkimises viga: A2-plusstaseme kirjeldus on nihkunud B1-tasemele.

¹³ Raamdokument, lk 93–97.

- oskab vastata kutsele¹⁴ (*Hästi, mis kell see on?*), ettepanekule (*Okei, lähme*) ja vabandusele (*Ei ole viga. Pole midagi*);
- öelda, mis talle meeldib ja mis mitte (nt *Ma kuulan klassikalist muusikat, mulle ei meeldi rock*).

Areng A2-taseme suulises keelekasutuses on toimunud nii esituse kvantiteedis kui kvaliteedis.

- 1) A2 tasemel on märgata suhtlusaktiivsuse teket. Suhtlusaktiivsuse teke on lahutamatult seotud suhtluskoostöö oskuse kasvuga. Suhtluskoostöö oskus võimaldab keelekasutajal oma juttu teiste omaga loomulikult siduda. A2-tasemel oskab keelekasutaja tähelepanu paluda, lihtsat lühivestlust alustada, jätkata ja lõpetada ning vestluspartnerile mõista anda, kas on tema juttu jälgida suutnud ja sellest aru saanud.¹⁵ Suhtlusaktiivsuse arengut piiravad A2-tasemel keelevara ja sihtkeelse suhtluskogemuse nappus ning keelekasutuse vilumus.
- 2) Infovahetus on muutunud täpsemaks.
- 3) Toimetulek tavapärastes suhtlusolukordades on muutunud ladiusamaks, seda kammitsevad vaid sõnavara piiratus ja kogenematus.

A2-plusstasemele jõudmist märgib see, kui keelekasutaja peab igapäevasuhtluses toimetulekuks vähem vaeva nägema ning suudab mõttevahetuses aktiivsemalt osaleda. Emakeelse vestluskaaslase selge ja kirjakeelse jutu mõistmine valmistab vähem probleeme ning on piisav, et toime tulla lihtsamate kahepoolsete toimingutega. Näiteks läheb nõustumise või nõustumatuse väljendamine, ettepanekute tegemine ja neile vastamine ladiusamalt ning väheneb väärarvamuste sagedus. Emakeelsete vabas mõttevahetuses suudab algtasemel keelekasutaja siiski osaleda vaid passiivselt või tagasihoidlikult. Tavapärane on otsida vestluspartneril abi – paluda arusaamatuks jäänud sõnadest või seda korrata.

A2-plusstasemel tekivad arutlemisoskus ja suutlikkus jälgida tuttavateemalist arutelu. Väheneb küsijale toetumine, A2-plusstasemele jõudnu püüab ise aina enam hoolitseda vestluse jätkumise eest – ta teeb näiteks ettepanekuid, küsib ja annab juhatusi.¹⁶

Suhtlusoskuse edenemist A2-plusstasemele märgib see, et keelekasutaja võtab endale vestluses suurema rolli, ta oskab:

- lihtsaid võtteid kasutades alustada, jätkata ja lõpetada lihtsat silmast silma vestlust või lühivestlust (nt kasutades vestluse jätkamiseks dialoogipartikleid *ahah, jah* või piiripartikleid, et osutada sellele, kuidas tema jutt eelnevaga seotud on *aga, et*);
- lihtsate sõnadega paluda kordamist, kui pole kuulnud mõistnud (nt *Kuidas palun? Vabandage, ma ei saanud aru. Öelge palun veelkord*);
- paluda võtmesõnade või -fraaside kordamist lihtsamate sõnadega (nt *Palun seletage veelkord. Ma ei saanud täpselt aru. Kuidas see oli?*);

¹⁴ Vastused on esitatud reaktsioonina eespool toodud fraasidele.

¹⁵ Raamdokument, lk 103 ja 104.

¹⁶ Raamdokument, lk 92-93.

- oma kõnesse lisada lihtsaid kahtlust või kindlust väljendavaid tekstipartikleid *ju, äkki, võib-olla (tõesti), muidugi, kindlasti*, millega väljendab suhtumist omaenda väidetes või annab tagasisidet;
- end lühivestluses mõistetavaks teha, kuigi sageli on märgata pause, ebasobivaid alustusi ja ümbersõnastamist.¹⁷

VII.2. SUULINE ESINEMINE

Suuline esinemine eeldab oskust pidada monolooge. Monoloogipidamisoskus areneb keeleõppe algstaadiumis aeglaselt ning monoloogiks valmistumine nõuab pikka ettevalmistusaega. Keeleoskuse arenedes ettevalmistusaeg lüheneb. A2-tasemel on tavaline, et kõneleja vajab monoloogiks ettevalmistuseks aega ning eelistab oma esitluses kasutada päheõpitud fraase ja tekstikatkeid.

Kui A1-tasemel keelekasutaja oskab tutvustada ennast, oma tööd ja elukohta, siis A2-tasemele jõudnu monoloogi pidamise oskus on A1-tasemega võrreldes märgatavalt kasvanud.

A2-tasemel keelekasutaja jutustab ja kirjeldab sidumata lausetega. Teemadering, milleni ta keeleoskustase küündib, hõlmab igapäevatoiminguid. Ta oskab kirjeldada oma perekonda, elutingimusi, haridust, praegust või eelmist tööd, inimesi, kohti ja oma asju. Kuna selle taseme keeleõppes kasutatakse palju kindlaid teemasid (pere, kodu, minu päev), on tavaline, et keeleõppija esitab päheõpitud teksti. Pärast esitlust oskab ta vastata teemakohastele küsimustele; kindlamalt teeb ta seda juhul, kui küsimust korratakse ning vastuse sõnastamisel abi osutatakse.¹⁸ Esinemise käigus esitatud küsimused võivad A2-tasemel seevastu kimbatusse ajada ning päheõpitud teksti esitamises kaob järg käest. A2-tasemel esitatud kõne on mõistetav keskendunud kuulajale, hoolimatu kuulaja ei pruugi seda mõista.

Teksti ülesehituses on ülekaalus lihtsate sidesõnadega seotud lihtfraasid ja -laused. Põhjendamis- ja selgitamisoskuse teke märgib jõudmist B1-tasemele.

A2-plusstasemel keelekasutaja oskab jutustada või kirjeldada, reastades lihtsaid mõtteid. Ta võib kirjeldada igapäevaeluga seonduvat, nt inimesi, kohti, tööd või õpinguid ning oskab lühidalt ja lihtsalt kirjeldada sündmusi ja toiminguid. Plusstasemel ilmub oskus kirjeldada ja võrrelda objekte või oma asju, samuti on tekkinud selgitamisoskus. Sel tasemel isik oskab oma kavatsusi ja tavapäraseid toiminguid nii kirjeldada kui ka lühidalt põhjendada ja selgitada. Lihtsatele esinemisjärgsetele küsimustele vastamine on talle jõukohane.¹⁹

¹⁷ Raamdokument, lk 104, 144, 149.

¹⁸ Raamdokument, lk 75–77.

¹⁹ Samas.

VII.3. KUULAMISOSKUS

Kuulamisoskuse all mõistame siinkohal oskust kuulata monolooge või vahendatud dialooge (filme, raadio- ja telesaateid jms), ise vestlusesse sekkumata.

Kuulamise võivad raskeks muuta keelesisesed tegurid – näiteks eesti keele puhul keeleõppija emakeelest erinevad häälikud, nt *ü, ä, õ* ja häälikuühendid – nii diftongid *au, oe, äe* jt kui ka konsonantühendid, nt sõnades *tantsima, aktsiaselts*; palatalisatsioon, nt *kallis – kallas*; välde kui sõnade ja vormide eristaja. Kuulamist mõjutavad ka mitmed kõne parameetrid: rääkija hääletämber, aktsent, kõnetempo, liigutused ja miimika. Kuulamist mõjutab ka kõneleja sõnavalik, mis väljaspool õppekonteksti ei arvesta tavaliselt algtasemel kuulaja tegelikke teadmisi. Kuulamine nõuab keskendumist tekstile. Kui kuulaja tähelepanu hajub – ta hakkab jälgima näiteks eesistuja kampsunimustrit või jääb mingisse lausesse kinni ega suuda edasi kuulata –, siis takerdub ka kuulatava mõistmine.

A2-tasemel keelekasutaja tuleb toime lihtsamate tekstide kuulamisega. Lihtsamad on kuuldetekstid²⁰

- mis äratavad kuulajas huvi;
- mis on struktuurilt loogilised ja lineaarsed (puuduvad tagasivaated ja kõrvalliinid);
- mis sisaldavad rahvusvahelisi tüvesid, tuttavat sõnavara ja tuttavaid keelemalle;
- kus kasutatakse kirjakeelt;
- kus kõneleb üks-kaks inimest, kelle hääled selgesti eristuvad;
- kus kõnelejaks on meessoost isik;
- kus puudub või on minimaalne taustmüra;
- mida ei moonuta elektrooniline süsteem (nt telefoniühendus, avalike teadete edastamise süsteem, raadiovastuvõtja, eetrikahin).

A2-tasemel keelekasutaja mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase jm väljendeid, mis seostuvad esmatähtsate eluvaldkondadega (nt algeline isiku- ja pereteave, sisseostud, kodukoht, töö). Emakeelekõnelejate vestlust kuulates suudab A2-tasemel keelekasutaja üldiselt tabada mõttevahetuse teema, kui räägitakse aeglaselt ja selgelt. Elavat esitust, nt loengut ta eesti keeles kuulata ei suuda. Sel tasemel keelekasutaja mõistab lühikeste, lihtsate ja selgete sõnumite või teadaannete põhisisu ning lihtsaid juhiseid, näiteks kuidas jalgsi või ühissõidukiga pääseda punktist A punkti B. Meediasalvestiste kuulamisel tabab keelekasutaja nende põhisisu, kui tekst haakub tema igapäevaga ning esitus on selge ja aeglane. A2-tasemel isik mõistab faktipõhiste teleuudiste põhisisu, kui neid toetab sündmusi illustreeriv telepilt.²¹

²⁰ Kärtner 2000b: 13–14; Raamdokument, lk 62–63.

²¹ Raamdokument, lk 84–86, 90.

VIII. KIRJALIK KEELEOSKUS

Kirjaliku keeleoskuse moodustavad lugemisoskus ja kirjutamisoskus. Tavaelus on lugemine ja kirjutamine tihedalt seotud, nt loeme ju enda kirjutatud teksti juba seda luues. Kirjaliku tekstiga toimetulek eeldab keeleõppijalt mõnesid omandatud oskusi.

Kirjutajana toimetulekuks peavad õppijal olema¹

- kognitiivsed ja lingvistilised oskused teksti koostamiseks ja sõnumi edasi andmiseks
- käelised oskused teksti kirjutamiseks või trükkimiseks.

Kirjaliku tekstiga toimetuleku puhul on oluline ka see, kas keeleõppija emakeel või mõni juba omandatud võõrkeel kasutab õpitava keelega sama tähestikku (ladina tähestik või kirillitsa), samu kirjamärke (tähed või hieroglüüfid) ja sama kirjutusviisi (ülevalt alla, vasakult paremale). Tuttav tähestik tavaliselt kiirendab kirjaliku keeleoskuse arengut.

Käeliste oskuste arendamisel on määravaks, kas teksti loomise rutiin saavutatakse käsitsi kirjutamise või trükkimisega. Kirjutama õppimisel on keeleõppe algstaadiumis oluline roll eeskujudel, nt keeletunnis tahvilt maha kirjutades üritatakse püüdlilikult matkida õpetaja kirjutusviisi. Õpetaja peaks seega õpikontekstis hoiduma isikupäraste või eristamatute grafeemide kasutamisest, nt *ö*- ja *õ*-tähe eristamatusest käsikirjalises tekstis, kus mõlemal juhul on tihti *o* peale tõmmatud kriips.

Praegusel arvutiajastul pole haruldane ka see, et üliõpilane loengus pastapliiatsit laenab, sest tal on kaasas vaid sülearvuti, tavaline kirjutusvahend aga puudub. Teksti loomine arvutiga võimaldab eesti õigekirjakorrektori ehk spelleri kasutamist. Spellerit kasutades arendatakse ka teksti koostamise lingvistilisi oskusi, sest korrektor reageerib mitte-eksisteerivatele vormidele. Osav ja rutiinne arvutikasutaja suudab teksti loomisega paralleelselt kasutada elektroonilisi sõnastikke, kontrollides nende või internetiotsingute abil oma keelekasutuse õigsust.

Lugejana toimetulekuks peavad õppijal olema²

- visuaalsed oskused teksti tajumiseks
- ortograafilised oskused kirjasüsteemi äratundmiseks

¹ Raamdokument, lk 108.

² Samas.

- lingvistilised oskused sõnumi määratlemiseks
- semantilised oskused sõnumi mõistmiseks
- kognitiivsed oskused sõnumi tõlgendamiseks.

Keeleõppe algstaadiumis on keeleõppijal lingvistilised, semantilised ja kognitiivsed oskused tekstiga toimetulekuks piiratud, kuid ka ilma teksti täielikult mõistmata ja tõlgendamata lugemine arendab lugemisoskust. Lugemine on osaoskus, mis paneb aluse üha rikkalikumale sõnavarale.

Lugemisõpik märgib, et suuline ja kirjalik keel on ühe ja sama keele kaks kasutusviisi, mille sarnasuse tingib üks keeleline alus ning erinevuse kasutustingimused.³ Kokkuvõtvalt iseloomustavad püsivamat⁴ kirjalikku teksti järgmised jooned:⁵

- tervikut ja selle komponente saab aina uuesti ja uuesti üle lugeda
- on enamasti monoloogiline
- võimaldab loetu töötlemist teatud aja jooksul
- jõuab lugejani teatud aja möödumisel pärast selle kirjutamist
- peab tihti vaid sõnade abil edastama kõnekeelele omast intonatsiooni, tämbrit või rõhku ning vahendama mõtteid ka ridade vahel
- on keeruka lauseehitusega, väljajäätelisi lauseid on vähe
- on tihe, keeruka sõnastusega
- on formaalsem kui suuline keel.

VIII.1. TOIMETULEK KIRJALIKU TEKSTI MÕISTMISEGA

Lugemise ajal võtab keekekasutaja vastu ja töötleb kirjutatud tekste. Lugemiseks ajendavad lugejat erinevad eesmärgid. Lugeda võib näiteks selleks

- et leida kiirelt endale vajalik info
- et mõista asja olemust ja saada teadmisi
- et olla kursis sündmustega
- et tunda naudingut hästi kirjutatud tekstist ning kogeda lugemiselamust.

Lugemise eesmärgid arenevad koos inimese üldise arenguga. Algaja lugeja keskendub trükitud või kirjutatud sümbolite vaatamisele ning nendest arusaamisele, edasijõudnud lugeja suudab analüüsida

³ Märt Hennoste, *Väike lugemisõpetus*. Tallinn: Avita, 1998.

⁴ Loetelu ei arvesta tänapäevaseid interneti- jm elektroonilise suhtluse tekste.

⁵ Vt/vrd Piret Kärtner, *Kirjutamisoskuse arendamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik, Tallinn: TEA Kirjastus, 2000 (edaspidi Kärtner 2000a), lk 10–11.

autori stiili ja hoiakut ning on võimeline loetut interpreteerima. Lugemine hõlmab mitmesuguseid oskusi:⁶

- 1) tähestiku tundmine ja tähtede eristamine;
- 2) tähejärjendite lugemine sõnaks;
- 3) kirjavahemärgistuse mõistmine;
- 4) sõnavara mõistmine, sh võtmesõnade ja sõnatüvede äratundmine ning otsese ja kaudse tähenduse mõistmine;
- 5) grammatiliste vormide, struktuuride ja keelereeglite mõistmine;
- 6) teksti eesmärgi ja vormi mõistmine;
- 7) lausetevaheliste seoste mõistmine;
- 8) erineva pikkusega loetu säilitamine lühimälus ning esilekutsumine hiljem;
- 9) stiili tunnetamine ja mõistmine;
- 10) teksti ülesehituse mõistmine.

Lugemisse hõlmatud osaoskuste osakaal on tasemeti ja isikuti erinev. Algaja lugeja keskendub sõnade ja lausete otsese tähenduse mõistmisele; teksti stiili, vormi, eesmärgi ja ülesehituse mõistmine areneb ajapikku.

Sõltuvalt lugemise eesmärkidest ja teksti tüübist kasutatakse erinevaid lugemisstrateegiaid. Traditsiooniliselt eristatakse nelja strateegiat.⁷

Valiklugemise käigus otsitakse tekstist kindlat informatsiooni (nt telefoniraamatu, sõiduplaani, kalendermärgmiku lugemine; fakti, määratluse vms otsimine pikemas tekstis).

Üldlugemise käigus püütakse mõista teksti põhisisu (nt uudise, ilmateate, kuulutuse või ajalehekirjutiste lugemine).

Süvalugemise eesmärk on teksti võimalikult täpne ja täielik mõistmine (nt füüsikateksti lugemine nähtuse mõistmiseks, juhendite ja juhiste lugemine toimimiseks).

Loovlugemise eesmärk on ilukirjandusteksti nautida ja tõlgendada või muu teksti eesmäärke mõista (nt romaani, essee, arvamuskirjutise lugemine).

A2-tasemel keelekasutaja tuleb paremini toime üld- ja valiklugemise strateegiatega, sest nende strateegiatega pole oluline kõikide sõnade mõistmine. A2-tasemel lugeja tähelepanu on eelkõige lausetel ja sõnadel, mitte tekstil üldiselt. Lugemistekstides esinevate tundmatute sõnade ja väljendite sisu suudab ta tuletada konteksti ja tuttava malli põhjal.

⁶ Kärtner 2000d: 8.

⁷ Kärtner 2000d: 14–15 järgi.

VIII.2. ÜLDINE JA DETAILNE LUGEMISOSKUS

Üldine lugemisoskus

A2-tasemel keeletekasutaja mõistab konkreetse sisuga lühikesi, lihtsaid tekste, mis sisaldavad sageli kasutatavaid igapäevase üldkeele sõnu ja rahvusvahelise levikuga tüvesid.⁸

A2-plusstasemel mõistab keeletekasutaja lisaks lühikesi, lihtsaid tekste tuttavatel teemadel, kui teksti keeletekasutus sarnaneb tema igapäevaelus või -töös sageli ettetulevaga.

Detailne lugemisoskus

A2-tasemel keeletekasutaja

- mõistab lühikesi ja lihtsaid isiklike kirju;
- oskab leida kindlat harjumuspärasest teavet igapäevatekstidest (reklaamid, brošüürid, menüüd, ajakavad jms);
- oskab nimestikest leida ja muust eristada vajalikku teavet (nt leida telefoniraamatu kollastelt lehekülgedelt soovitud teenuse või selle osutaja);
- mõistab igapäevaseid silte ja teateid avalikes kohtades: tänaval, restoranis, raudteejaamas, töökohal (juhendid, juhtnöörid, ohuhoiatused);
- mõistab asjassepuutuvat teavet lihtsamal kirjalikus tekstis (kirjad, brošüürid, lühikesed lehelood jms), mis kirjeldab sündmusi;
- juhiste lugemisel mõistab lihtsaid juhiseid igapäevaste seadmete kasutamiseks (nt taksofonikasutuse juhend);
- oskab leida vajalikku teavet lihtsatest ajalehekuulutustest;
- oskab leida vajalikku teavet lühikesest ajaleheartiklist, mis põhineb suurel osal nimedel, arvudel ning on toetatud pildimaterjaliga.

A2-plusstasemel mõistab inimene lisaks

- tavapäraseid tööalaseid tüüpkirju ja -fakse (päringuid, tellimusi, kinnituskirju jms) endale tuttavatel teemadel;
- lihtsas keeles nõudeid (nt ohutusnõuded).

Lugemisoskus on tähtis osa oskusest, mida tuleb arendada iga õppija isiklike eesmärke (ka tulevase vajadusi) silmas pidades. A2-tasemel on sobivad lugemisoskust arendama isiklike kirjade ja teadete

⁸ Siin ja edaspidi on kirjelduse aluseks raamdokumendi tabelid; vt Raamdokument, lk 87–89 ja 261–262.

lugemine, info hankimine erinevatest allikatest, nt reklaamidest, kuulutustest, brošüüridest, internetist, kataloogidest. Õppetöös tuleks A2-tasemel lugeja jaoks üldise suunitlusega lugemistekstid edukuse huvides adapteerida, eelkõige teksti lühendada ja lihtsustada. Lihtsa ja konkreetse teabe leidmiseks tuleb A2-tasemel lugeja toime ka autentse tekstiga, nt suudab leida kuulutusest ürituse toimumisaja ja -koha.

A2-tasemel keeleoskaja suudab tuttavateemalises lugemistekstis esinevate tundmatute sõnade ja väljendite sisu tuletada konteksti põhjal, seega võib lugemisteksti sõnavara kohati ületada A2-taseme keelekasutaja sõnavara ulatuse.

VIII.3. TOIMETULEK KIRJALIKU TEKSTI KOOSTAMISEGA

Kirjaliku teksti koostamine on osa suhtlustegevusest, millega teksti autor soovib oma eesmäärke saavutada. Kirjutamine on pikk ja aeganõudev toiming, mida saab arendada harjutades. Kirjutamine hõlmab mitmeid oskusi:⁹

- sobiva paigutuse kasutamine (nt ümbrikule adressaadi märkimine)
- eesmärgiga sobiva stiili kasutamine
- informatsiooni liigendamine lõiguks
- informatsiooni korrastamine tekstiks
- teksti liigendamine lauses (nt sidesõnad, sõnajärg)
- grammatika tundmine
- sobiv kirjovahemärgistus
- õigekiri
- loetav käekiri juhul, kui tekst kirjutatakse käsitsi.

Kui mõni neist osaoskustest on puudulik, raskeneb lugeja jaoks tekstist arusaamine. A2-tasemel keelekasutajal on puudujääke pea kõigis neis loetletud oskustes, eriti tuntavad on puudujäägid stiili ja liigendamise osas.

⁹ Kärtner 2000a: 8–9.

VIII.4. KIRJUTAMISOSKUS

Üldine kirjutamisoskus

A2-tasemel keelekasutaja oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid vajadusel lihtsate sidesõnadega nagu „ja”, „aga”, „et”, „sest”.¹⁰

Loovkirjutamine

A2-tasemel keelekasutaja

- oskab lihtsate fraaside ja lausetega kirjutada oma perekonnast, elutingimustest, haridusest ning praegusest või eelmisest tööst;
- oskab kirjutada lühikesi ja lihtsaid väljamõeldud elulugusid ning lihtsamaid lugusid inimestest.

A2-plusstasemel keelekasutaja

- oskab seotud lausetega kirjutada oma eluoluga seonduvatel teemadel (nt inimesed, kohad, töö ja õpingud);
- oskab kirjutada väga lühikesi ja lihtsaid minevikusündmuste, oma varasema tegevuse ja isiklike kogemuste kirjeldusi ning neist kronoloogilises järjestuses jutustada.

Loovkirjutamisel jälgib A2-tasemel keeleõppija kindlalt sündmuste toimumise kronoloogilist järjestust. Igapäevastest asjadest kirjutades oskab A2-tasemel keelekasutaja lihtsaid keelelisi vahendeid kasutades põgusalt ka oma arvamust avaldada ning oma plaane kirjeldada. Kirjalikke ülevaateid ja põhjalikumaid arvamused A2-tasemel keelekasutaja veel kirjutada ei oska.

Interaktsioon ehk kirjalik suhtlus

A2-tasemel keelekasutaja

- oskab kirjutada lühikesi lihtsaid sõnumeid ja teateid, mis puudutavad talle oludes vajalikke asju;
- oskab kirjutada väga lihtsaid isiklike kirju, et väljendada tänu või esitada vabandust;
- oskab kuulamise järgi kirja panna lühikesi ja lihtsaid teateid, kui tal on võimalus paluda neid korrata või ümber sõnastada.

¹⁰ Siin ja edaspidi on kirjelduse aluseks raamdokumendi tabelid; vt Raamdokument, lk 78–79, 101, 128–132, 137–144, 145.

Keelekasutuse olukohasus

A2-tasemel keelekasutaja

- oskab tervitamisel ja pöördumisel kasutada igapäevaseid viisakusväljendeid;
- oskab isikliku kirja kirjutamisel järgida vastavaid tekstikonventsioone (sobiv pöördumine, tervitus ja hüvastijätt, neutraalne registrivalik ja toon);
- oskab esitada kutset, teha ettepanekut ja vabandada ning kutsele, ettepanekule ja vabandusele vastata.

A2-plusstasemel keelekasutaja

- oskab lihtsate keelevahendite abil rahuldada keskseid kõnetarbeid (info andmine ja küsimine, selgituste nõudmine, arvamuse ja suhtumise väljendamine);
- suudab tulemuslikult suhelda igapäevaolukordades, oskab kasutada kõige lihtsamaid üldväljendeid ja järgida peamisi suhtlusreegleid.

Keeleline korrektsus

A2-tasemel keelekasutaja

- oskab hääldepäraselt (kuid mitte õigesti ning tihti ka eesti tähestikku eiravalt) kirjutada lühikesi sõnu, mis kuuluvad tema suulisesse sõnavarasse¹¹, nt **lennijaam*, **lodus*, **inimehed*, **sõbered*, **herringas*, **Rakegoja plats*;
- oskab oma käega ümber kirjutada lühemaid selge käekirjaga kirjutatud või trükitekste;¹²
- kasutab küll õigesti mõningaid lihtsaid tarindeid, kuid eksib sageli grammatika põhivaras (nt ajab segi ajavormid või eksib aluse ja öeldise ühildamisel); siiski on enamasti selge, mida öelda tahab;¹³
- valdab eesti kirja aluseid, kuigi eksib üksiksõnuti; oskab mõnd peamist ortograafiareeglit õigesti rakendada (nt kirjutab isikunimed ja kohanimed läbiva suurtähega), kuid on õigekirjas ebajärjekindel.

¹¹ Raamdokument, lk 137.

¹² Raamdokument, lk 114.

¹³ Raamdokument, lk 132.

A2-tasemel keelekasutajal on kirjutamise vormilise küljega veel probleeme:

- teksti paigutus ja liigendus ei moodusta tervikut, tekst võib olla lõikudeks liigendamata;
- tekstis esineb arusaamatuid sõnu ja väljendeid;
- kirjavahemärgistus ei ole korrektne, kirjavahemärkidest oskab kasutada põhijoontes korrektselt punkti ja koma; küsi- ja hüüumärgiga jt kirjavahemärkidega võib liialdada, nt kasutada hüüumärki emotsioonide väljendamiseks ka neutraalses tekstis.

IX. ESMASE KEELEOSKUSE OMANDAMINE JA ÕPETAMINE

IX.1. KEELE ÕPPIMINE JA OMANDAMINE

Keeleõpet kui protsessi EN ühtsete keeleoskustasemete saavutamiseks käsitlevad Euroopa keeleõppe raamdokumendi neli viimast peatükki. Täpsemalt käsitlevad need:

- õppimist-õpetamist (6. ptk)
- ülesandeid ja nende rolle (7. ptk)
- õppekava ühiskonna keelelise mitmekesisuse taustal (8. ptk)
- keeleoskuse hindamist (9. ptk).¹

Võõrkeele õppimise ja omandamise mõisteid on selgitanud varem ilmunud „Suhtluslävi” ja värskest ilmunud B-tasemete keeleoskuse kirjeldus.² Muuseas viitab viimati nimetatud teos keeleõppe osaliste vastutusalale; osaoskuste ja pädevusliikide arendamisele ning autentse sotsiaalse keskkonna tähtsusele selles; keeleõppe ülesannetele, tekstidele jpm. Käesolev tasemekirjeldus lisab siinkohal vaid selle, mis A2-tasemel oluline.

Keeleõppe algstaadiumis kasvab teadmiste hulk suhteliselt kiiresti, nt A1-tasemelt A2-tasemele jõudmine toimub märksa kiiremini kui B1-tasemelt B2-tasemele jõudmine. Puuduvad küll vastavasisulised uurimused, kuid võib oletada, et motiveeritud õppija saavutab A2-taseme ligikaudu 200 akadeemilise tunniga. Euroopa keeleõppe raamdokument viitab ka tasemete tükeldamise võimalusele.³ Näiteks kui mõnel institutsioonil on vaja näidata edasijõudmist ühe keeleoskustaseme piires, võib A2-taseme jagada mitmeks allharuks.

¹ Vt Raamdokument, 6.–9. ptk.

² Ehala jt 1997, IX ptk; Iseseisev 2008, IX ptk; vt ka Loog, Kerge 1999, IX ptk.

³ Raamdokument, lk 47.

IX.2. KEELEÕPPES OSALEJAD

Õppija on keele omandamise protsessiga kõige vahetumalt seotud. Täiskasvanud õppija kavandab näiteks õppimise eesmärgid ning nende saavutamise viisi; ta valib, kas õppida keelt iseseisvalt või kursuste raames. Väljpool kindlat keelekeskkonda elades on valikud vabad ka kooliealise jaoks. Õppija saab jälgida oma õppeprotsessi ja vajadusel eesmärkide saavutamise viise korrigeerida. Õppijal tuleb arendada erinevaid pädevusi, mille abil suhtluses osaleda.

A2-tasemel õppija järgib eeskätt õpetajaid ja õpikuid, kuid ta peaks julgemalt panustama ka keskkonna toele (nt meedia, avaliku või isikliku suhtluse võimalused argitoimingutes, tööl ja vabal ajal, k.a internetikasutus). Õppija peaks oma nõrku ja tugevaid külgi ning konkreetseid vajadusi teades arendama end kõikide osaoskuste lõikes. Oma keeleoskuse arengu jälgimisel saab põhikooliõpilane abivahendina kasutada näiteks keelemappi⁴.

Käesolev raamat käib küll žanriliselt A2-tasemel keeleõppijale üle jõu, kuid loeteludena esitletud materjalist (nt III ptk funktsioonid või IV ptk esitatud teemaring) võib ta siiski mõista, milliste keeleliste ülesannetega ta peab hakkama saama ning mis olukordades tal tuleb keelt kasutada. A2-tasemel keeleõppija jaoks on ehk kõige tänuväärsem materjal käesoleva tasemekirjelduse lisad.

Õpetaja valib A2-tasemele sobivad õpikud jm materjali ning valmistab õppijaid ette seatud taseme saavutamiseks. Et A2-tasemel õppija iseseisva töö võimalus on veel suhteliselt väike, jagab õppimise edasimineku vastutust ka õpetaja. Õpetaja valib õppetöö käigus harjutused ja tegevused, mis on õppijale jõukohased ja arendavad. Õpetaja peab jälgima õppija progressi ning suunama teda iseseisvale tööle.

Käesolevast raamatust leiab õpetaja infot selle kohta, milliste keeleliste ülesannete täitmiseks ta oma õppijaid peab ette valmistama, et need saavutaks A2-taseme (vt III ptk); mis olukordades õppijad peavad keelt kasutama (vt IV ptk) ning mida toimetulek tähendab erinevates olukordades üldiselt (vt nt II ptk) või osaoskuste lõikes (vt VI–VIII ptk).

Õpetaja peab jälgima funktsiooni täitmise tõhusust vastavalt tekstiliigile, juhtima õppijat keelekasutuse loomulikkuse ja keelevahendite rikkuse suunas. Seda saab teha autentsete tekstide toel ning metoodilistele materjalidele tuginedes. Õpetajale on sel teel hindamatuks abiks Phare sihtasutuse metoodikaviihikud⁵.

⁴ *Euroopa keelemapp 12–16 aastastele õpilastele*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium, 2007.

⁵ Vt nt Ingrid Krall, Elle Sõrmus *Eesti keele grammatika õpetamise võimalusi*. Keeleõpetaja metoodikaviihik. Tallinn: TEA Kirjastus, 2000; Kristi Saarso, *Sõnavara õpetamine*. Keeleõpetaja metoodikaviihik. Tallinn: TEA Kirjastus, 2000; Kärtner 2000a; Kärtner 2000b; Kärtner 2000c; Kärtner 2000d; Krista Kerge (2001b), Phare keelesari ehk Mida eurooplane Eestile kinkis. – *Oma Keel*, 1, 86–92. Vt jooksvalt ka sobivaid rubriike Integratsiooni Sihtasutuse kodulehel <http://www.meis.ee>.

Õpikute koostajad ja kursuste ettevalmistajad otsustavad, milliseid tekste, harjutusi, sõnavara ja grammatikat õppijale A2-tasemele jõudmiseks esitada. Õpivara koostamisel arvestatakse sellega, et keeleõppes peab grammatika ja sõnade süstemaatilise õpetamise allutama funktsionaalse keeleoskuse arendamisele. A2-taseme õppematerjal peaks sisaldama erinevat liiki tekste, millega sel tasemel keelekasutaja igapäevaelus ning argitoimingutes kohtub. Õppematerjalis esitatud keelevariandid suunavad õppijat olukohase keelekasutuse poole. Ka kursuse ettevalmistaja ja õpiku koostaja pädevusest sõltub õpiprotsessi edukus ning taotletava taseme saavutamine.

Eksamite korraldajad ja testide koostajad otsustavad tasemekirjelduse põhjal ja kehtivat õiguskonteksti arvestades, missuguseid ülesandeid eksam sisaldab, milliseid kõneaineid peaks A2-tasemel kindlais piirides valdama ning missugune peaks seejuures olema A2-tasemel isiku sõnavara jm keelepagas. Eksamimaterjalide koostaja mõtete suunamisel on abiks käesoleva raamatu lisad. Käesolev tasemekirjeldus annab A2-taseme kohta üldise ülevaate ning on testikoostajatele, eksamineerijatele jt hindajatele abistavaks lähtematerjaliks. Keeleoskuse eri aspektide osatähtsuse ning eksami soorituskünnise sätestab haridus- ja teadusministri määrus⁶. Eestis eksameid korraldab institutsioon, Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus juhindub eksamite koostamisel vastavast määrusest ja erialakontekstist. Testikoostajatele on abiks ka raamdokumendi suhtlustoimingute skaalad ning keeleoskuse mõõtmise käsiraamat⁷.

Keeleametnikud jälgivad, et avalike teenistujate, töötajate ja füüsilisest isikutest ettevõtjate eesti keele oskus vastaks õigusaktides sätestatud keeleoskustaseme nõuetele (kehtivad nõuded on kirjas keeleseaduses; uut tasemesüsteemi arvestab Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2008. a määrus nr 105⁸). Keeleametnik võib teha ettepaneku tühistada teenistuja ametisse määramine, kui viimane ei oska eesti keelt nõutaval tasemel.

⁶ Haridus- ja teadusministri 30. novembri 2007. a määrus nr 73 „Tasemeeksameid korraldava asutuse määramine ning tasemeeksamite läbiviimise kord”, muudetud 26.09.2008 nr 54, jõustunud 10. oktoobrist 2008. Vt elektroonilisest Riigi Teatajast aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=13041677> (17.10.2008).

⁷ Hausenberg jt 2004.

⁸ Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2008. a määrus nr 105 „Avalike teenistujate, töötajate ning füüsilisest isikust ettevõtjate eesti keele oskuse ja kasutamise nõuded”. Määruse leiab elektroonilisest Riigi Teatajast aadressil <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12983186> (06.07.2008).

IX.3. KEELEPÄDEVUSE ARENDAMINE

Täpsemalt on kõiki osaoskusi kirjeldatud VI–VIII peatükis, mõtteid iga osaoskuse arendamise kohta leiab ka käesoleva tasemekirjelduse lisast 1. Allpool esitatakse soovitusi keele osaoskuste ja pädevusliikide arendamiseks.

IX.3.1. Sõnavarapädevus

Sõnavarapädevus tähendab sõnavara tundmist ning oskust seda kasutada. Sõnavarapädevus puudub nii leksikaalseid kui ka grammatilisi üksusi.⁹ Üksiksõnade kõrval vajab rikastamist ka A2-taseme keelekasutaja püsiühendite pagas. Püsiühendite tundmist iseloomustab A2-taseme keelekasutaja puhul järgmine.

- Mõistab ja oskab kasutada põhiliste keelefunktsioonide väljendamise vormeleid, nt *Jõudu! Kuidas läheb? Kuidas käsi käib?* (vt III ptk, lk 41).
- Mõistab ja oskab kasutada sagedamaid püsiühendeid vm kollokatsioone, k.a ühend- ja väljendverbe, nt *alla kirjutama, sünnipäeva pidama*.
- Mõistab ja oskab kasutada sagedaid lausevormeleid, nt *Kas ma saaksin ...? Kas Te võiksite ...?*
- Tunneb mõnesid sagedasemaid idioome, rahvalikke ütlushiinde ja viiteid, nt *alla kirjutama, nagu sukk ja saabas; parem pool muna; tugev nagu Kalevipoeg*. A2-tasemel sõltub vanasõnade ja idioomide tundmine suuresti tekstiliikidest, millega kokku on puutunud.

Sõnavara rikastamisel tuleb õppija tähelepanu juhtida eesti keele mitmekesisele sõnamoodustusele tuletusliidete kasutamise ja sõnade liitmise teel. Keeleõppe alguses omandatakse sõnavara tähendusväljade kaupa; õppijale on abiks, kui mõisted esitatakse ka nn mõistepesadena. Sõnavara loomulikkusele aitab kaasa kollokatsioonide tajumine. Sõnavara arendamise juures on oluline, et õppija oskaks kasutada sõnaraamatut. A2-tasemel eelistab keelekasutaja abi saamiseks pöörduda kakskeelse sõnaraamatu poole, kuid teda tuleks ajapikku julgustada lehitsema ükskeelset sõnaraamatut, kuivõrd sealt saab asjalikku infot vormi- ja sõnamoodustuse kohta.

Oluline on ka see, mida kontekstist ja ridade vahelt suudetakse välja lugeda – see oskus omandatakse algelisel kujul just A2-tasemel: A2-taseme juba saavutanud isik on võimeline teksti sisu mõistma, tundmata iga üksiku sõna tähendust¹⁰.

⁹ Raamdokument, lk 128–129.

¹⁰ Raamdokument, lk 91.

IX.3.2. Grammatikapädevus

Grammatikapädevus tähendab keele grammatiliste vahendite tundmist koos oskusega neid kasutada. Seega ei ole grammatikapädevus pelk üksikvormide või tervete paradigmatide päheõppimine ja taasesitus, vaid võime luua ja edastada tähendusi korrektsete fraaside ja lausete moodustamise teel ning leida fraaside ja lausete tähendus grammatiliste vormide baasilt.¹¹

Süsteemaatiline grammatika õppimine ja õpetamine on eesti keele omandamise algetapil oluline, kuid see ei tohi jääda funktsiooni omandamise varju. Grammatiliste konstruktsioonide ja funktsioonide seoseid käsitlevad III ja V peatükk (vt lk 41 ja lk 65).

A2-tasemel on vormimoodustus suures osas omandatud, kuid sel tasemel õppija kasutab võimalikest paralleelvormidest vaid ühte (nt eelistab kasutada kindlalõpulist sisseütlevat ja sünteetilist ülivõrret). Selline eelistus pole algaja keelekasutaja puhul kindlasti taunimisväärne, kuid näiteks mõistmisoskuse arendamise huvides võiks talle ühtlasi tutvustada paralleelvorme.

Algtasemel keeleõppes põhineb vormimoodustus drillil. Seepärast on loomulik, et olukordades, kus keeleõppijal on vaja vabalt ja ettevalmistamata suhelda, eksib ta tihti. Eriti sagedad on eksimused astmevahelduslikes jm teiseneva tüvega sõnades. A2-tasemel keelekasutaja eksib spontaanses keelekasutuses veel ka lausemoodustuse põhiasjades, nt aluse ja öeldise ühildamisel, täiendi ja põhisõna ühildamisel, sise- ja väliskohakäänete valikul. Et keeleõppes on rõhk funktsionaalsel grammatikal, tuleks vorme kinnistada pigem konteksti (nt erinevate tekstide) kui muuteparadigma abil.

IX.3.3. Hääliduspädevus

Hääliduspädevus hõlmab suulise teksti vastuvõtuks ja loomiseks vajalike häälikute ja häälikukombinatsioonide tajumise ja kasutamise oskust. Üldine foneetiline teadlikkus on osa inimese üldpädevusest. Täiskasvanud õppijad on leidnud, et uue keele häälidusoskusele aitab kaasa¹²

- võime eristada ja luua võõraid häälikuid ja prosoodilisi mudeleid;
- võime tajuda ja siduda võõraste häälikute jada;
- võime kuulajana lahutada katkematu häälikujada tähenduslike fonoloogiliste üksuste reaks (st jagada see eristuvateks tähenduskomponentideks, tunda ära lõpud ja tunnused);
- häälikute tajumise ning loomise protsessi mõistmine ja valdamine uue keele õppimisel.

¹¹ Raamdokument, lk 131.

¹² Raamdokument, lk 125.

Häälususoskuse arenemist soodustab järgmine.

- Sarnase kõlaga sõnade kuulamine ja kordamine, nt vokaalid *uur – üür, oli – õli*, konsonandid *puss – buss, palgi – palga*. Siinkohal tuleb õppija tähelepanu juhtida sellele, et eesti keele häälendus ja kirjepilt ei ole alati kooskõlas. Konkreetsete häälikute drillimisel tuleb vaikumisi arvesse võtta keeleõppija emakeelt, nt jaapanlasest eesti keele õppijaga ei peaks järjekindlalt treenima häälikute *l* ja *r* häälendust.
- Erineva kestussuhte ja rõhuga silpide kuulamine ja kordamine sama sõna vormides (nt *kooli ees* ja *lähen kooli*) ja eri sõnades (nt *koli* ja *kooli*).
- Häälega lugemine. Algaja keelekasutaja jaoks on häälega lugemisel eeskätt häälenduse parandamise eemärk, loetu mõistmine on esialgu teisejärguline.
- Kuuldud lausete ja lausungite järelekordamine. Kuulata võib nii audio- ja audiovisuaalseid salvestisi kui ka õpetaja kõnet.
- Kokkupuude autentsete kõneolukordadega.
- Laulude kuulamine.
- Spetsiaalsete artikuleerimisharjutuste sooritamine.

Eesti keele omandamise algtasemel valmistab kuulamisel raskusi sõnapiiride taju. Süstemaatiline grammatika omandamine on seega ühtlasi alus häälenduspädevuse edendamiseks. A2-tasemele käib üle jõu eesti keele vältevahelduse taju. Välteerinevustega tuleks A2-tasemel küll tutvuda, sest see loob aluse õigekirjale, kuid ei vältevigadest ega aktsendist vabanemine ei tohiks kujuneda eesti keele õppe peaesmärgiks.

Võõra aktsendi märgatavus on A2 puhul täiesti tasemekohane joon.¹³ Aktsendile tähelepanu pööramisel peab olema ettevaatlik, sest see võib vähendada keeleõppe motivatsiooni. Vestluspartneri pidev sekkumine ja parandamine võib keele omandamist pidurdada ja keeleõppija tuju rikkuda. Pigem julgustab õnnestunud üksikjuhtude kiitus. Häälenduse täpsus ja ladusus võivad jääda keeleõppe kaugemaks eesmärgiks.

Häälenduse arendamise kohta leiab mõtteid ja praktilisi harjutusi häälenduse käsiraamatust ning foneetika õpikust.¹⁴

¹³ Raamdokument, lk 136.

¹⁴ Einar Kraut, *Eesti keele hääldamine. Käsiraamat harjutuste ja helinäidetega*. Tallinn: TEA Kirjastus 2000; Mati Hint, *Eesti keele foneetika ja morfoloogia*. V trükk. Tallinn: Avita, 2004.

IX.3.4. Õigekirjapädevus

Õigekirjapädevus hõlmab kirjaliku teksti vastuvõtul ja loomisel vajalike sümbolite tajumise ja kasutamise oskust. Eesti keele tähestikule toetudes peaksid A2-tasemel keeleõppijad tundma ning suutma tajuda ja kasutada järgmist:¹⁵

- trükitud ja käsitsi kirjutatud tähti;
- mõnesid peamisi suure algustähe kasutamise tavasid, nt päris- ja kohanimed *Maris Lepp*, *Pärnu jõgi*, *Tallinna Ülikool* õigekiri;
- mõnesid peamiste kirjavahemärkide kasutamise tavasid, nt punkt jutustava lause lõpus, küsimärk küsilause lõpus, koma jõukohases liitlause;
- sagedasemaid lühendeid, nt *jne*, *nt*, *FIE*, *AS*;
- sagedasemaid üldkasutatavaid tingmärke, nt @, €, %.

Õigekirjapädevus on A2-tasemel teinud olulise edasimineku. A1-tasemel isik oskab kirja panna oma konkreetseid isikuandmeid ning ümber kirjutada tuttavaid sõnu ja lühikesi käibefraase, kuid A2-tasemele jõudnu oskab häälduspäraselt (ehkki mitte õigesti) kirjutada lühikesi sõnu, mis kuuluvad tema suulisesse sõnavarasse, ning (jällegi vigadega) kirja panna lühikesi lauseid igapäevastel teemadel. Rutiinsete pöördumiste, lõpetuste, ehk ka lihtlause kirja pilt, mida kirjade jms tasemekohastes tekstide korduvalt vaja, tuleks tal lihtsalt ära õppida.

Õigekirja tuleks veel ka A2-tasemel drillida tekstide ümberkirjutamisega. Teksti ümberkirjutamine ehk kopeerimine ilma omapoolsete lisanduste tegemiseta on algaja kirjutaja jaoks oluline etapp, mis õigekirja- ja kirjutamisoskuse kõrval arendab ka lugemisoskust. Ekslik on arvamus, et teksti kopeerimine on elukauge tegevus. Tegelikult tuleb info kopeerimist igapäevaelus tihti ette – nt kopeeritakse arsti vastuvõtuaegu polikliiniku seinalt ja bussiaegu sõiduplaanist oma märkmikusse, uusi kontakte visiitkaartidelt oma mobiiltelefoni, retsepte sõbrannale kuuluvast ajakirjast oma retseptikaustikusse jne. Kopeerimine on eriti oluline siis, kui keeleõppija emakeeles kasutatakse eesti keele tähestikust erinevat tähestikku. Kirjutamisoskuse arendamise algetapis on sõnade ja lühikeste lausete kopeerimisel ning eesti nimede täpsel üleskirjutamisel kindel koht.

¹⁵ Raamdokument, lk 136–137.

IX.3.5. Sotsiolingvistiline pädevus

Sotsiolingvistiline pädevus hõlmab teadmisi ja oskusi, mida keelekasutuse sotsiaalsed rollid ja kultuurikontekst eeldavad:¹⁶

- kultuuriomase kõnekäitumise malle ja viisakusreegleid,
- sotsiaalsete suhete keelelist väljendust,
- rahvatarkusi jm levinud ütlushi,
- valdkonna- ja registrierinevusi ning
- kohamurret, rühmakeeli ja nende eritunnuseid (staatus, kasutusala, sõnavara, aktsent vm).

Õppija sotsiolingvistilise pädevuse arendamine aitab kaasa tema toimetulekule Eesti ühiskonnas. Sotsiolingvistilist pädevust arendavad kokkupuuted autentsete suhtlusolukordadega, kus keelekasutust tuleb valida sotsiaalse rolli ja registri järgi. Keeleõppe algstaadiumis vajavad tähelepanu erinevused keeleõppija päritolumaa ja Eesti ühiskonna vahel, neid saab teadvustada tekstide toel.

Sotsiolingvistilise pädevuse arendamiseks tuleb suunata märkama kohalikku suhtlust avalikus ruumis ja isiklikes kontaktides ning jälgima tähelepanelikult suhtlusolukordade aktuaalseid või kunstilisi kajastusi (televisioonis, filmis, ilukirjanduspalades). Õppija käitumisviigi (registri või stiiliga eksimine, kultuuritaustast tulenevad väärarusaamad, teadmiste puudujääk) tuleks leebelt parandada ja analüüsida. Registritaju – eriti aga selle aktiivne avaldumine tekstiloomes – näitab õppija keelekasutuse jõudmist B-tasemele.

IX.3.6. Pragmaatikapädevus

Pragmaatikapädevus hõlmab diskursusepädevust, funktsioonipädevust ja kompositsioonipädevust.¹⁷ Pragmaatikapädevus aitab keelekasutajal teksti korrastada vastavalt kõneolukorrale, suhtluspoolte emotsioonidele ja hoiakutele ning lähtuvalt keele semantilisest süsteemist.

Algaja keeleõppija kannab pragmaatilise pädevuse üle oma emakeelest. Keelekasutaja pragmaatikapädevust saab tõsta vaid tekstide kaudu, juhtides tähelepanu teksti ja selle osade erinevatele funktsioonidele, teksti sidumise võtetele, teksti seostele muude (ka emakeele) tekstidega jms. Tekstide kuulamise, lugemise, kopeeriva kirjutamise jms kõrval arendatakse pragmaatikapädevust algtaseme keeleõppes näitedialoogide kordamise ja varieerimisega, suhtlusolukordade simuleerimisega ja läbimõeldud rollimängude esitamisega.

¹⁶ Vt Raamdokument, lk 138–141; Pajupuu 2000.

¹⁷ Raamdokument, lk 142.

IX.3.7. Lugemine

A2-tasemel võib eduka vastuvõtu huvides kirjalikke tekste kohandada. Muudatuste tegemisel tuleks arvestada õppija keelise tasemega. Tekste võib lühendada, k.a siis, kui mõni lõik selles sisaldab ebaolulist infot (nt põhiteemast kõrvalepõikeid). Keeleline lihtsustamine on tänuväärne, kui tekstis on liiga palju tundmatuid ja raskeid sõnu või konstruktsioone. Tavaliselt tuleb lihtsustada ka lühendatud teksti, et muuta järelejäänud tekst sidusaks ja hästi loetavaks. Tekstid peaksid siiski jääma mõõdukalt autentseks, st olema kohandatud sel määral ja viisil, et need ei mõjuks emakeelsele eestlasele kunstlikuna. Paljusid igapäevas olulisi väiksemahulise teksti liike tuleks kasutada autentsena (vt allpool).

Lugemise käigus omandatakse uusi sõnu, väljendeid ja keelise malle (vormieeskujud). Sõnavara ja konstruktsioone aitavad kinnistada loovlugemise lihtsad lühikesed ilukirjanduslikud tekstid, muuhulgas sobivad selleks grammatilise kordusega värsid. Teksti mõistmisele aitab kaasa toetav pildimaterjal.

Autentsed tekstid sobivad konkreetse info leidmiseks. Faktiinfo leidmist saab arendada autentsete ja infotihedate tekstide kasutamisega, millest keeleõppija oskaks otsida pärisnimesid, aastaarve, kuupäevi, kohanimed. Selliste tekstide lugemine aitab omandada ka algustäheortograafia põhitõdesid ning kuupäevade ja aastaarvude kirjutamise eestipärast tava. Lisaks võib autentsetest tekstidest otsida teenuste kirjeldusi ja hindu; toodete omadusi, hindu vm tunnuseid ja kasutusinfot; reisivõimalusi (liiniteave, kellaajad, hind) jpm.

Kokkuvõtvalt tuleb A2-tasemel keelekasutaja toime lühikeste lihtsate tekstide lugemisega, sestap peaks lugemistekstide valikul jälgima, et tekst¹⁸

- oleks lühike
- sisaldaks piisaval määral tuntud sõnavara ja grammatilisi konstruktsioone
- koosneks valdavalt lühikestest ja lihtsatest lausetest
- oleks huvitav ja eakohane, sisaldaks teavet, mis õppijatele korda läheb ja huvi pakub
- käsitleks tuttavat teemat või fakte
- oleks illustreeritud.

¹⁸ Kärtner 2000d: 26.

IX.3.8. Kuulamine

Kuulamise arendamisel tuleb silmas pidada, et sel toimingul on mitmeid eesmärke – kuulata võib näiteks selleks, et suuta osaleda sotsiaalses suhtluses (kuulatakse vestluspartnerit), või selleks, et saada informatsiooni (nt kuulata teadaandeid, ilmateadet, uudiseid) ja lahutada meelt (kuulata laule, vaadata filme ja videoid). Kuulata tuleb ka selleks, et suuta täita ülesandeid (kuulata juhtnööre, juhiseid, korraldusi).

Õpetaja peaks keeletunnis kuulamiseks kasutama tekste, mis on mõeldud just nimelt kuulamiseks, mitte lugemiseks. Kuulamiseharjutustes tuleb silmas pidada kuulamise eesmärki. Näiteks info saamiseks tuleks eelnevalt tekitada infolünk, mis motiveerib teksti kuulama.

A2-tasemel isik suudab kuulata emakeelsete kõnelejate vestlusi konkreetsetel teemal, uudiseid, ilmateadet, laule, korraldusi, teadaandeid (nt ühistranspordis, kaubanduskeskuses, meelelahutusüritustel), filme ja videoid.

IX.3.9. Kirjutamine

Et saada vilunud kirjutajaks, tuleb juba A2-tasemel keeleõppijat suunata seostatud teksti koostamise poole. Kirjutusoskuse arendamiseks sobib A2-tasemel teha näiteks järgmisi harjutusi:

- leida dialoogis küsimused vastuste najal või vastupidi
- koostada tekst suunavate küsimuste najal
- lõpetada laused
- kirjutada mudeli järgi, nt postkaart, teade või sõnum etteantud näidise järgi.

Eksamitel on algtaseme kirjutamisoskuse ülesandeks tüüpiliselt olnud plangi täitmine ja isikliku kirja kirjutamine. Plangi täitmine lihtsate isikuandmetega on A1-taseme oskus¹⁹, keerukamate plangkide täitmine (nt tagasisideküsitlus) võib A2-tasemel valmistada raskusi piiratud keelepagasi tõttu. Seda laadi ülesannete puhul tuleb meeles pidada, et ka emakeele kõnelejad kasutavad keerukamate formularide täitmisel ametiasutuse töötaja vm allika abi.

Teate või sõnumi kirjutamine on A2-taseme keeleoskusega inimesele jõukohane ülesanne. Kirjutamisülesandel peaks olema õppijat innustav eluline eesmärk. A2-tasemel saab keelekasutaja hakkama lühikese sissekande tegemisega mõne päevaplaani kuuluva sündmuse kohta (nt *esmaspäeval kell 14 massaaž, kolmapäeva õhtul kell 18 Matiga teatrisse*); õnnitluspostkaardi kirjutamisega; isikliku elu

¹⁹ Raamdokument, lk 46.

valdkonda puudutava lihtsa teate koostamisega (nt *Kallis, tule mulle palun bussijaama kell 18.25 vastu!*) jms.

Ehkki isikliku kirja kirjutamine on B1-tasemele jõukohane ülesanne, võib juba A2-tasemel hakata treenima lihtsama isikliku kirja kirjutamist. Sel juhul peaks õppijat innustama õpieesmärkidel koostatud lihtne kiri, mis justkui talle saadetud on ning milles esitatud küsimused motiveerivad vastama.

A2-tasemel isik saab hakkama lühikese ja lihtsa isikliku kirja kirjutamisega, mille sisuks on lihtne infovahetus ning mis toetub suuresti keeleõppija kasutuses olevale näidiskirjale, st on suures osas selle ümberkirjutamine. Kirja kirjutamise drilliks võib õppijale kirjutada ka vastuse, mis arvestab A2-tasemel keelekasutaja sõnavara ja grammatikateadmisi, sest saadud vastus aitab lisaks lugemisoskuse arendamisele arendada ka keeleõppija stiili- ja registritundlikkust. Samalaadselt omandatakse ka tööol vajalik rutiinne kirjatekst, mida on mõnes ametis vaja mõista või kirjutajana minimaalselt modifitseerida.

Üsna hea harjutusvõte on koostada individuaalseid tekste teemadel, kus kirjutajale on toeks kakskeelsete (emakeele ja eesti keele) vestlussõnastike lihtsad lausenäited jm väljendid. Nii saab julgustada koostama suhteliselt pikka teksti selgelt kõrgemal oma keeleoskustasemest ja tegelda seejärel sidumislühviga.

Kopeerimine arendab nii lugemis- kui kirjutamisoskust ja sobib igal tasemel keeleõppijale, harjutades võõrkeele õigekirjaseiku tähele panema ja kinnistades neid. Kuulamis- ja kirjutamisoskuse paralleelseks arendamiseks võib kasutada etteütlust. Etteütluks võiks õppetöös kasutada autentseid tekste, mis igapäevaelus ka suuliselt kõlavad (nt juhised, sõnum telefoni automaatvastajalt või mobiili kõnepostist) ning mis läbikirjutamise kaudu paremini mõistetavaks saavad. Etteütluks teksti üks kriteeriume on, et see peaks sisaldama valdavalt tuttavat sõnavara. Õigekirja drillimiseks võib kuulmise järgi kirjutada ka näiteks laulutekste, nende kirjapanek aitab kaasa laulu sõnumi mõistmisele ning sobib edukalt ka hilisemaks kaasalaulmiseks.

IX.3.10. Rääkimine

Sarnaselt teiste osaoskustega põhineb ka kõnelemisoskus sõnavara ja lausemallide tundmisel. Lausemallide kinnistamiseks on keeleõppe algstaadiumis vaja teha mitmesuguseid kordavaid harjutusi. Valiku kõnelemisharjutusi leiab metoodikavihikust *Kõnelemisoskuse arendamine*.²⁰

A2-taseme keeletunnis tuleks aegamisi vähendada õpetaja rääkimisaktiivsust ning suurendada õppijate oma. Õpilasi saab aktiveerida paaristööga. Paaristöö ei pea alati kulgema õpetaja valvsa kõrva

²⁰ Vt Kärtner 2000c.

all, tähtis on panna inimesed suhtlema, vajadusel kontakti leidma ja säilitama. Pikem monoloog ei ole sel tasemel veel jõukohane, kuid kahepoolsetes suhtlusaktides osalemine on igapäevane ning selle lihtsamate vormidega peab A2-tasemel hakkama saama. Kõnelemisoskuse arendamine autentsete kõneolukordadeta on A2-taseme keeleõppes paraku üsna möödapääsmatu ja tavaline. Olulised lausemallid tuleb esmalt kordavate harjutuste abil kinnistada, et keeleõppija neid tegelikes olukordades kasutada oskaks ja julgeks.

Nii nagu kuulamise puhul, tuleks keeletunnis ka kõnelema õhutamiseks luua infolünki. Infolüngad peaksid olema võimalikult lähedased nendega, mis keeleõppija igapäevaelus esineda võivad. Nii saab keeleõppija tunnis omandatud hiljem ka autentsetes olukordades korrata ja katsetada. Et A2-tasemel toetub vastaja suuresti küsijale, võiks talle taseme edendamiseks aktiivsemalt pakkuda ka küsija rolli.

IX.4. VEAD

Üldiselt peetakse veaks süstemaatilist eksimust, mis viitab lüngale mingis keelepädevuse aspektis. Sageli täidetakse see lünk mehaaniliselt, ülekandega õppija emakeelest või mõnest muust õpitud võõrkeelest. A2-tasemel keelekasutaja eksib keelekasutuses tihti, ta eksib ka grammatika põhivaras. Sel tasemel ei oska õppija ise oma eksimusi veel parandada, vigade laadi teadvustamisel toetab teda õpetaja kontroll ja tagasiside.

Vigade parandamiseks on mitmeid võimalusi, neid tutvustab asjakohane metoodikavihik²¹. Ouline on, et vigade parandamine toimuks diskreetselt, keeleõppe motivatsiooni pärssimata. Õpetaja peab teadvustama, millal on vea parandamine vajalik ning millal võib selle tähelepanuta jätta. Pidev parandamine suulises suhtluses ei mõju algajale keelekasutajale kindlasti innustavalt ning võib suhtlusjulgusele suisa fataalselt mõjuda.

Täpsusharjutuste puhul tuleb seevastu kõik vead parandada. Täpsusharjutused on sellised harjutused, kus õppijate ülesandeks on moodustada keeleliselt korrektseid lauseid kas tabelile toetudes või mudeli eeskujul.²²

Kuulamisülesannete puhul ei tohiks grammatika- ja ortograafiavigu arvestada, sest need on ülesanded, mis nõuavad õppija keskendumist teksti vastuvõtule.

Keeleoskuse arenedes muutub õppija üha iseseisvamaks ning püüab oma vigu ise parandada, õpetajapoolne kontroll väheneb.

²¹ Diana Maisla, *Vigade parandamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus, 2000.

²² Kärtner 2000c: 17.

KIRJANDUS

- Ahi, Helve; Mall Pesti** (2005). *E nagu Eesti. Eesti keele õpik ajgajaile*. Tallinn: TEA
- Alp, Pilvi; Pille Reins, Hille Pajupuu** (2002). *Eesti keele algtaseme test*. Tallinn: REKK.
- Bašurov, Vladimir** (2008). *Eesti-vene ja vene-eesti väike vormiõpetussõnastik (VVÕS) vanemale astmele ja täiskasvanule*. Tallinn.
- Bašurov, Vladimir; Anna Dovgun** (2006). *Eesti keele grammatika lühiülevaade*. Tallinn: Vegstorn.
- Brown, Gillian; George Yule** (1983). *Teaching the Spoken Language*. Cambridge: CUP.
- Ehala, Martin** (2001). Eesti keele baassõnajärjest. – *Keele kannul. Pühendusteos Mati Ereli 60. sünnipäevaks*. TÜ eesti keele õppetooli toimetised 17. Toim. R. Kasik. Tartu: TÜ, 24–41.
- Ehala, Martin; Kristi Saarso; Silvi Vare; Jaan Õispuu** (2007). *Eesti keele suhtluslävi. Kaasaegsed keeled*. Council of Europe Publishing.
- EKKR 2007 = **Erelt, Mati; Tiiu Erelt; Kristiina Ross** (2007). *Eesti keele käsiraamat*. Tallinn: EKI, EKSA. Vt ka <http://www.eki.ee/Raamatud>.
- Erelt Tiiu; Tiina Leemets, Sirje Mäearu, Maire Raadik** (2006). *Eesti õigekeelsussõnaraamat ÕS 2006*. Tallinn: EKI, EKSA. Vt ka <http://www.eki.ee/Sõnastikud>.
- Erelt, Tiiu** (2005). *Eesti ortograafia*. 4., täiendatud trükk. Tallinn: EKSA.
- Euroopa keelemapp 12 – 16 aastastele õpilastele* (2007). Tartu: HTM.
- Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine* (2007). Tartu: HTM.
- Hausenberg, Anu-Reet; Marju Ilves, Annkatrin Kaivapalu, Krista Kerge, Katrin Kern, Mare Kitsnik, Ingrid Krall, Karin Rummo, Tiina Rüütmaa** (2008). *Iseseisev keelekasutaja. B1- ja B2-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: REKK.
- Hausenberg, Anu-Reet; Tiina Kikerpill, Maia Rõigas, Ülle Türk** (2004). *Keeleoskuse mõõtmine*. Tallinn: TEA.
- Hennoste, Märt** (1998). *Väike lugemisõpetus*. Tallinn: Avita.
- Hennoste, Tiit** (2000–2001). Sissejuhatus suulisesse eesti keelde I–IX. – *Akadeemia* 2000, 5, 1117–1150; 6, 1343–1374; 7, 1553–1582; 8, 1773–1806; 9, 2011–2038; 10, 2223–2254; 11, 2465–2486; 12, 2689–2710; *Akadeemia* 2001, 1, 179–206.
- Hint, Mati** (2004). *Eesti keele foneetika ja morfoloogia*. V trükk. Tallinn: Avita.
- Iseseisev keelekasutaja* 2008. Vt **Hausenberg, Ilves** jt 2008.
- Kaalep, Heikki-Jaan; Kadri Muischnek** (2002). *Eesti kirjekeele sagedussõnastik*. Tartu: TÜ Kirjastus. Vt ka <http://www.cl.ut.ee/ressursid/sagedused/index.php?lang=et> (10.09.2007).
- Kasik, Reet** (2007). *Sissejuhatus tekstiõpetusse*. Tartu: TÜ Kirjastus.

- Keeleseadus*. Elektrooniline Riigi Teataja. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12796913> (11.06.2008).
- Kerge, Krista** (1996). *Funktsionaalse keeleoskuse taseme määratlemine*. Tallinn: REKK; e-versioon: REKK, 1998; vt <http://www.ekk.edu.ee> (1.06.08).
- Kerge, Krista** (2001a). *Eesti süntaks keeleõppe praktikule. Käsiraamat*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kerge, Krista** (2001b). Phare keelesari ehk Mida eurooplane Eestile kinkis. – *Oma Keel*, 1, 86–92.
- Kerge, Krista** (2006). Ametlik viisakus ja kultuur. – *Õiguskeel* 2, 3–8.
- Kerge, Krista** (2008). *Vilunud keelekasutaja. C1-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: HTM, TLÜ, EKSA.
- Kerge, Krista; Hille Pajupuu** (2008). *L1 and L2: Differences in Lexical Richness of Produced Genres*. The Fifth Annual Conference of EALTA, Athens, Greece, 8th – 11th of May, 2008. – http://www.ealta.eu.org/conference/2008/docs/posters/Kerge_Pajupuu.pdf (24.08.2008).
- Kerge, Krista; Hille Pajupuu, Rene Altrov** (2007). Tekst, kontekstuaalsus, kultuur. – *Keel ja Kirjandus*, 8, 624–637.
- Kingisepp, Leelo; Elle Sõrmus** (2000). *Ülevaade võõrkeeleõppe meetoditest*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kingisepp, Leelo; Mare Kitsnik** (2006). *Naljaga pooleks. Eesti keele õppekomplekt algtasemele*. Tallinn: Iduleht.
- Kippasto, Anu; Judit Nagy** (2002). *Észet nyelvkönyv*. (Teine trükk.) Miskolc: Bíbor.
- Krall, Ingrid; Elle Sõrmus** (2000). *Eesti keele grammatika õpetamise võimalusi*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kraut, Einar** (2000). *Eesti keele hääldeamine. Käsiraamat harjutuste ja helinäidetega*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kärtner, Piret** (2000a). *Kirjutamisoskuse arendamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kärtner, Piret** (2000b). *Kuulamisoskuse arendamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kärtner, Piret** (2000c). *Kõnelemisoskuse arendamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kärtner, Piret** (2000d). *Lugemisoskuse arendamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Laur, Mall** (1998). *Esimene verstapost. Eesti keele suhtluse algfase*. Tallinn: REKK.
- Loog, Mai; Krista Kerge** (1999). *Tuul tiibades. Eesti keele suhtluse kõrgtase*. Tallinn: REKK.
- Maisla, Diana** (2000). *Vigade parandamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Metslang, Helle; Ingrid Krall, Renate Pajusalu, Kristi Saarso, Elle Sõrmus, Silvi Vare** (2003). *Keelehärm. Eesti keele probleemseid piirkondi*. Tallinn: TPÜ Kirjastus.
- Pajupuu, Hille** (1997). Eestlased ja soomlased – probleemitud suhtlejad. – *Keel ja Kirjandus* 1997, 8, 547–550.

- Pajupuu, Hille** (2001). *Kuidas kohaneda võõras kultuuris*. Tallinn: TEA.
- Pool, Raili** (1999). *Eesti keele verbirektsioon*. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Pool, Raili** (2006). Eesti keele sihitise ja rektsiooni harjutusi. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Profile Deutsch* = Glaboniat jt 2005.
- Raamdokument 2007 = *Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium, 2007.
- Remmel, Nikolai** (1963). Sõnajärjestus eesti lauses. Deskriptiivne käsitus. – *Eesti keele süntaksi küsimusi*. Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused 8. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus, 216–271.
- Ringbom, Håkon** (2007). *Crosslinguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Clevedon.
- Saarso, Kristi** (2000). *Sõnavara õpetamine*. Keeleõpetaja metoodikavihik. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Sander, Klarika** (2000). *Kohtume Eestis! Eestin kielen alkeisoppikirja – Estonian for beginners*. Helsinki: Finn Lectura.
- Tender, Tõnu** (2003). Euroopa keelemapist. – *Õpetajate Leht* 45, 05.12.2003.
- Tender, Tõnu; Ülle Türk** (2007). Eesti esimene Euroopa keelemapi mudel Euroopa Nõukogus heaks kiidetud. – *Keele Infoleht* 2 (4), 14.12.2007.
- Tragel, Ilona** (2003). *Eesti keele tuumverbid*. Dissertationes linguisticae univeritatis Tartuensis 3. Tartu: TÜ Kirjastus.
- Vahekeele korpus*. Tallinn: TLÜ. <http://evkk.tlu.ee/> (08.09.2008).

LISA 1. OSAOSKUSTE KRITEERIUMID¹

KUULAMISOSKUS

Kuulamisoskus üldjoontes

A2-tasemel keelekasutaja:

- mõistab selgelt ja aeglaselt hääldatud fraase ja lauseid, mis seostuvad oluliste eluvaldkondadega (nt info perekonna kohta, sisseostude tegemine, kodukoht, töö);
- mõistab ennustatava sisuga, lühikesi, lihtsaid ja selgelt hääldatud ütluseid;
- mõistab lühikeste, lihtsate ja selgelt esitatud tekstide põhisisu;
- suudab tabada enda jaoks tuttava valdkonna mõttevahetuse teema ja mõista mõnesid detaile.

Kuulamisoskuse üksikasjad

- Saab aru igapäevaseid asju puudutavast ja selgelt esitatud numברי- jm faktiinfost.
Saab poes aru suulisest hinnainfost ja kauba asukoha juhatustest, kui juhatus on selge ning on olemas võimalus üle küsida.
Saab aru õpetaja teatest, et järgmisel nädalal eesti keele tundi ei toimu.
Saab rongi- ja lennujaamas aru selgelt ja korduvalt esitatud teatest, et rong/lennuk hilineb 15 minutit.
- Mõistab põhimises lühikesi, aeglaselt ja selgelt esitatud salvestisi, mis puudutavad ennustatava sisuga igapäevaseid asju.
Saab kaubamajas aru teatest, et järgmisel päeval algab jõululaat.
Saab kaubanduskeskuses aru teatest, et kuskil ootab 6-aastane tüdruk oma vanemaid ja (kui teade teda puudutab) pöördub koha täpsustuseks töötajate poole.
Saab ujulas aru teatest, et 30 minuti pärast ujula suletakse.

¹ Näited jälgivad raamdokumendis esitatud A2-taseme kriteeriume. Näidete esitamise eesmärk on tuua välja keeleteoimingu võimalik tegevuskontekst. Näited ei püüa katta kõiki toimetuleku olukordi.

- Suudab tabada lihtsamat faktiinfot teleuudistes.
Saab aru rongiõnnetuse toimumise põhifaktidest (kus ja millal see toimus, kas keegi sai vigastada).
Saab aru, kes võitis talle huvipakkuval spordialal.
Saab aru, missugune partei võitis valimised.
- Suudab tabada telesaadete teemavahetust ja põhisisu, mis esitatakse piltide või muu tugimaterjali taustal.
Saab aru, mis laadi looduskatastroof on toimunud.
Saab aru, missugune mängija peab telemängust lahkuma ning mõistab lahkumispõhjust.
Saab keeleõppe eesmärgil loodud filmiloos näitlejate miimika ja žestide ning selgelt esitatud dialoogi põhjal aru nende vestluse põhisisust.
- Mõistab salvestiste ja ringhäälingus levivate materjalide põhisisu, kui teema puudutab igapäevaelu ning kõne on selge ja aeglane.
Saab aru raadio ilmateate põhisisust.
Saab liiklusinfost aru, missugusel maanteel on ajutine kiirusepiirang või ümbersõit.
Saab aru teatest, et kella tuleb tund aega edasi keerata.
- Suudab üldiselt tabada mõttevahetuse teema, kui räägitakse aeglaselt ja selgelt.
Saab aru, missuguseid spordialasid tema kolleegid harrastavad.
Saab aru, missugused on kursusekaaslaste nädalavahetuseplaanid.
Saab töökoosolekul aru, kas tehakse aastakokkuvõtteid või räägitakse tulevikuplaanidest ning mis on arutelu tuum.
- Mõistab lihtsaid juhiseid.
Saab aru, missuguse ühissõidukiga pääseb vajalikku sihtkohta.
Saab aru arsti juhistest, mis koguses ja kui tihti peab ravimit manustama.
Saab aru tuttava juhatuses, mida millisest poest osta.

RÄÄKIMISOSKUS

Rääkimisoskus üldjoontes

A2-tasemel keelekasutaja:

- oskab lihtsal viisil ning üldsõnaliselt väljenduda igapäevateemadel või oma huvivaldkonna teemade piires;
- oskab kasutada sagedasemaid sõnu ning käibefraase;
- oskab jutustava või kirjeldava teksti moodustamiseks kasutada sidumata lauseid või seob oma jutu lihtsate sidesõnade abil nagu „ja”, „aga”, „sest”, „et”;
- suudab kaasa rääkida lihtsas igapäevasuhtluses, kui vestlus seisneb lihtsas ja otseses infovahetuses tuttavatel teemal (nt töö ja vaba aeg);
- oskab vahetada lühikesi lauseid, kuid ei suuda vestlust ülal hoida. Saab vestluspartnerist aru, kui too soostub selle nimel vaeva nägema ning öeldut lihtsustama;
- kõne on takerduv, esineb hääldusvigu ning võõras aktsent on märgatav;
- kõnes esineb palju ebasobivaid alustusi.

Rääkimisoskuse üksikasjad

- Oskab sooritada igapäevatoiminguid teenindussfääris.
Oskab paluda arvet.
Oskab autoteeninduses aja broneerida.
Oskab polikliiniku registratuuris eriarsti vastuvõtule registreeruda.
- Oskab reisi- ja transpordiinfot pärida.
Oskab küsida bussiinfot ning osta piletit.
Oskab küsida soojamaareisi majutuse kohta täpsemat infot.
Oskab broneerida hotellitua.
- Oskab arutada igapäevaelu praktilisi küsimusi.
Oskab arutada, missugusesse poodi minna, et sõbrannale kingitus leida.
Oskab arutada, kuhu minna nädalavahetusel.
Oskab arutada, missugune puhkuserais sobiks tema perele.
- Oskab vestluses osaleda endale olulistel igapäevaelu teemadel.
Oskab rääkida oma nädalavahetuse plaanidest.
Oskab perekonnaalbumit sirvides rääkida oma perekonnast.
Oskab kaasa rääkida vaba aja veetmisvõimaluste teemal.

- Tuleb toime igapäevastes tööolukordades.
Oskab kolleegile öelda, missugune töö teda sel päeval ootab.
Oskab tööl paluda vaba päeva.
Oskab kolleegile teatada, et peab korraks ära käima.
- Oskab tegevusi organiseerida – arutada, mida ette võtta.
Oskab kolleegi lõunale kutsuda.
Oskab teha ettepaneku jõulupeo korraldamise osas.
Oskab kokku leppida sobiva aja arvutiparandaja tulekuks.
- Oskab vastata lühikestele selgetele telefonikõnedele.
Oskab raamatumüüjiga tegeleva firma müügiesindaja telefonikõnele vastata, et ei ole pakumisest huvitatud.
Oskab helistajale öelda, et ta korterikaaslane on kahe tunni pärast kodus.
Oskab helistajale öelda, et kolleeg on lõunal ja võib hiljem tagasi helistada.
- Oskab öelda, mis talle meeldib ja mis mitte.
Oskab öelda, missugust spordiala ta eelistab ning kui tihti sellega tegeleb.
Oskab rääkida oma toitumisharjumustest ning öelda, milline toit talle meeldib ja milline mitte.
Oskab nimetada mõne asja, mis talle uues elukohas vanaga võrreldes rohkem meeldib.
- Oskab lihtsalt ja lühidalt jutustada oma kogemustest ja tegevustest.
Oskab mõne lühikese lausega kirjeldada oma kooliaega.
Oskab lühidalt kirjeldada, kuidas tema perekond tähtpäevi peab (nt pulmad, sünnipäevad).
Oskab rääkida oma eluloo põhipunktidest, nt kus ta elanud on, mida õppinud ja kus.
- Oskab lihtsate sõnadega kirjeldada ja tutvustada inimesi, elu- ja töötingimusi, haridust ning igapäevatoiminguid.
Oskab kirjeldada oma tööruutiini.
Oskab kirjeldada oma kodu lähimbrust ja interjööri.
Oskab kirjeldada mõnda sõpra ja rääkida, mida nad koos teevad.
- Oskab väljendada rõõmu, kurbust, hirmu, kahetsust.
Oskab eksami eel kaaslasele öelda, et närveerib.
Oskab pärast jõulupidu öelda, et tundis ennast seal hästi.
Oskab lähedasele öelda, et tal on kahju eelmisel õhtul toimunu pärast.

- Oskab paluda öeldut korrata.
Oskab paluda kolleegil veelkord selgitada, mida ta täpselt tegema peab.
Oskab õpetajalt üle küsida, missugusel leheküljel harjutus on.
Oskab sõbral paluda räägitud lugu üle korrata, sest ta ei saanud täpselt aru.
- Oskab edastada väga lühikesi teateid.
Oskab taksojuhile öelda, kuhu ta sõita soovib.
Oskab kaasreisijatele teatada, et vaguni uks ei avane.
Oskab öelda kolleegile, et kohviautomaat ei tööta.
- Oskab esitada väga lihtsa ettevalmistatud teksti endale tuttavale teemal.
Oskab end tutvustada.
Oskab esitada lühikese ettevalmistatud kõne kolleegi sünnipäeval.
Oskab kursuse lõpus õpetajale mõned tänusõnad öelda.

LUGEMISOSKUS

Lugemisoskus üldjoontes

A2-tasemel keelekasutaja:

- mõistab lühikesi, lihtsaid tekste, mis sisaldavad sagedasti kasutatavaid sõnu ja rahvusvahelise levikuga tüvesid;
- oskab leida eeldatavat faktiinfot lihtsatest igapäevatekstidest.

Lugemisoskuse üksikasjad

- Mõistab lühikesi ja lihtsaid isiklikke kirju.
Saab aru sõbra kirjast, milles too teatab, et tuleb talle külla.
Saab aru näituse avamise kutsest.
Saab aru, et tema broneering on kinnitatud ning sellega ei ole probleeme.
- Mõistab lihtsaid igapäevaseid juhiseid.
Saab aru sularahaautomaadi kasutusjuhistest.
Saab aru lihtsamast retseptist.
Saab näidise põhjal aru, kuidas ümbrikule aadress kirjutada.

- Oskab leida eeldatavat faktiinfot lihtsatest igapäevatekstidest.
Saab aru, mis kuupäevadel kampaania toimub.
Saab aru kinnisvarakuulutuse põhisust.
Saab aru sõiduplaanist.
- Oskab leida kindlat harjumuspärast teavet igapäevatekstidest.
Leiab telekavast talle huvipakkuva saate.
Leiab tüüpilisest kohalikust menüüst meelepärase roa.
Leiab tootekataloogist vajaliku eseme ning mõistab selle kirjelduse põhisisu (mõõdud, värv, hind jms).
- Oskab nimestikest leida ja muust eristada vajalikku teavet.
Leiab telefonikataloogist autoteeninduse kontaktandmed.
Leiab kooli kodulehelt vajaliku õppejõu kabineti numbri.
Leiab selgelt koostatud veebi sisukaardi järgi enda jaoks vajaliku lehekülje.
- Mõistab igapäevaseid silte avalikes kohtades.
Leiab poes suunavate siltide järgi üles müsliriiuli.
Saab restoranis lauale paigutatud sildist aru, et laud on reserveeritud.
Saab aru ruumikasutust reguleerivatest siltidest, nt „Suitsunurk“, „Ainult personalile“.
- Mõistab lihtsaid igapäevaseid teateid avalikes kohtades.
Saab lennuplaanist aru, et tema lend hilineb 20 minutit.
Saab aru muuseumi suvistest lahtiolekuaegadest.
Saab aru teatest, et raamatukogu on kolimise tõttu ajutiselt suletud.
- Tabab asjassepuutuvat teavet lihtsamal kirjalikus tekstis, kus jutustatakse sündmustest.
Saab aru staaride elu käsitlevatest lihtsatest artiklitest.
Saab aru reisiratustuse põhisust (kuhu minnakse, mida vaadatakse, kus peatatakse).
Saab aru teda huvitava teleseriaali osa lühikirjeldusest.

KIRJUTAMISOSKUS

Kirjutamisoskus üldjoontes

A2-tasemel keelekasutaja:

- oskab kirjutada lühikesi lauseid igapäevastel teemadel;
- oskab kirjutada lihtsamaid fraase ja lauseid, ühendades neid lihtsate sidesõnadega nagu „ja”, „ning”, „aga”, „sest”, „et”;
- oskab lihtsate fraaside ja lausetega kirjutada oma perekonnast, elutingimustest, haridusest ning praegusest või eelmisest tööst;
- oskab üle küsida lihtsat faktiteavet;
- oskab hääldukpäraselt (kuigi mitte õigesti) kirja panna lühikesi sõnu, mis kuuluvad tema suulisesse sõnavarasse.

Kirjutamisoskuse üksikasjad

- Oskab kirjutada lühikesi ja lihtsaid lugusid inimestest, asjadest ja oma igapäevaelust.
Oskab kirjutada oma parimast sõbrast.
Oskab näite põhjal koostada oma lihtsa eluloo.
Oskab teha päevikusse (või märkmikusse) lühikesi sissekandeid, nt mida ta on sel päeval teinud.
- Oskab kirjutada lühikesi lihtsaid sõnumeid, mis puudutavad igapäevaelu.
Oskab kirjutada lähedasele teate, mida poest on vaja tuua.
Oskab kirjutada kolleegile teate, et teda otsiti, kui ta lõunal oli.
Oskab näidise järgi koostada meili- või mobiilisõnumi, et osaleda loosimisel.
- Oskab kirjutada väga lihtsaid isiklikke kirju.
Oskab kirjutada vastuse sünnipäevakutsele, milles tänab kutse eest ning palub vabandust, et ta sünnipäevale tulla ei saa.
Oskab kirjutada sünnipäevaõnnituse kolleegile.
Oskab küsida infot oma eksamitulemuse kohta.
- Oskab kuulamise järgi kirja panna lühikesi ja lihtsaid teateid, kui tal on võimalus paluda neid korrata või teisiti sõnastada.
Oskab üles kirjutada infotelefonis öeldud telefoninumbri.
Oskab üles kirjutada isiku nime, kellega ta peab kontakteeruma.
Oskab kirja panna hinnapakkumise, mis talle suuliselt esitatakse.

- Oskab täita lihtsaid isikuandmeid nõudvaid formulare.
Oskab internetis osta bussi-, laeva-, kontserdi- vm pileteid.
Oskab internetis broneerida hotellitua.
Oskab täita õpilaspileti taotlust.
- Oskab enda jaoks igapäevases teemavaldkonnas infot küsida ja infopärimisele vastata.
Oskab küsida, mis päeval kursus toimub.
Oskab küsida, kas saaks varem kokkulepitud aega muuta.
Oskab kataloogitoote kohta täpsustavaid küsimusi esitada (nt mõõtude ja värvi) kohta.

LISA 2. ESMANE SÕNASTIK¹

Krista Kerge, Hille Pajupuu, Marju Ilves

Järgnev ligikaudu 2000 üksusega sõnastik ei ole ammendav ega kohustuslik A2-taseme sõnaloend, mille järgi sõnapagasi kontrollida. Ennekõike annab ta orienteeruva ülevaade sellest, millised sõnad on TÜ kirjakeele korpuse järgi sagedasimad² ja varem mõõdetud algtaseme keeleoskuskirjelduse „Esimene verstepost” järgi³ olulisimad. Üks ja seesama materjal esitatakse kahes vormis:

- sõnaloend *Esmane sõnastik* (kõik sõnad tähestiku järjekorras)
- *Esmase sõnastiku sõnaliigid* (materjal on järjestatud sõnaliigiveeru alusel: A – omadussõna, D – muutumatu sõna, I – hüüdsõna, kn – kohanimi, N – arvsõna, S – nimisõna, V – tegusõna).

Sõnastik on õppijale, õpetajale ja õpivara koostajale oluline orientiir, kuid pole tingimata ainuvõimalik valik. Ühelt poolt vajab konkreetne esmase keeleoskuse omandaja allpool esitatud sõnade enamikku, kuid kindlasti mitte iga sõna⁴. Suurt osa alltoodud sõnadest ta mõistab (retseptiivne leksikon), vahest enam kui pooli ka kasutab (produktiivne leksikon). Teiselt poolt on tema keelepagasis A2-tasemel tõenäoliselt veel isegi kuni tuhatkond sõna, mida ei saa täpselt ette näha.

Esiteks areneb sõnavara ka algtaseme horisontaalses mõõtmes teatud määral individuaalselt. Selle vaatenurga argumendiks on A-taseme keeleoskuse rutiinsus: meie igapäevane rutiin ei ole tingimata sarnane, veel vähem sarnaneb aga inimeste teises keeles toimimise vajadus – keegi elab koos eestlastega, teine suhtleb nendega peamiselt poes, mänguplatsil või tööl. Teiseks tuleb arvestada keeleoskuse edasise arengu individuaalsust. B1-tasemest alates ilmuvad tasemekirjelduse kriteeriumidesse formuleeringud *oma huvivaldkonna piires*, *oma erialal* jne. Kui leksika oleks A2-tasemel

¹ Sõnastik on koostatud grandid 6742 „Rääkimise loomulikkuse mudel ja hindamine” raames selgitatud printsiipidel.

² Vt Kaalep, Muischnek 2002. Sõnastiku ulatuslikuks arvessevõtmiseks on autorite luba.

³ Vt Mall Lauri eesti keele tuumiksõnad jm algtaseme sõnastik; Laur 1998: 89–118.

⁴ Üldsageduse alusel sorditud materjal (vt koostamispõhimõtteid) toob sisse ka rea sünonüüme, mida vallata ei ole tasemele omane. Järelikult valib õpetaja ja õpivara muu koostaja sõltuvalt materjali üldisest iseloomust, millised neist on tähtsamad (kas *pihus* või *peos*, *hoone* või *ehitis*, *eelmine aasta* või *mullu*, *kaks päeva tagasi* või *üleile* jne). Teisalt on A2-tasemel iseloomulik tunda sõnu ära tuttavate tüvede ja konteksti toel, mis tähendab, et mitmest sama tüve sagedasest tuletisest võib materjali kaasata ühe näite või lihtsalt mingi valiku (nt oletada, et *algama* lubab mõista ka *algust* ja *algatamist*).

täiesti ühelaadne, siis ei saaks areng järgmisel tasemel selgeid individuaalseid lahknevusi osutada.⁵ Kolmandaks pole vähe oluline, et juba esimese tuhande sõnaga saab võrdlemisi palju väljendada (vt selgitusi osas II.2.5).⁶ Veel tuleb arvestada, et rahvusvahelise levikuga tüvesid, nt *föön*, *fond* või *kriis*, on A2-tasemel enamasti lihtne mõista ning et oskus tuletada tähendust tuttavate tüvede põhjal (nt *tõmbama – tõmbuma – tuuletõmbus*) on tasemeomane joon.

Nii võetagu siinset sõnaloendit olulise ja arvestatava pagasina, mis ei ole A2-taseme jaoks piisav ja jätab samas ruumi individuaalsetele huvidele-kalduvustele, aga ka olustikunüanssidele, mis eristavad õpilase ja täiskasvanu, noorema ja vanema, rohkem ja vähem haritud, vaimsete ja tegutsemishuvidega, oma äriasjade ajajast ja bussijuhist keelekasutaja igapäevaseid korduvaid olukordi.

Mõnigi sõna võib tunduda tasemekohatu. Näiteks on ekspertiis esile toonud, et A2-taseme sõnavarasse ei kuulu tõenäoliselt *algatama*, *eeldama*, *kehtestama*, *kippuma*, *osutama*, *puhk (puhul)*, *sündinu*, *voor (vooru)*, kuid väga sagedased nad on ja sel printsiibil ka allpool olemas. Kahtlusi on tekitanud ka *asjaolu*, *kogema*, *kiskuma*, *käsitleva*, *laskuma*, *rakendama*, *tõmbuma* vajalikkus. Nii-suguste (osati abstraktse teksti) sõnade tundmist ei saa esmase keeleoskuse testimisel kriteeriumiks pidada, aga kui soovime autentseid tekste õpingutes maksimaalselt kasutada, siis on paari tuhande sagedasima sõna ettetulek paratamatu.

Sõnastiku kasutaja, eriti õpivara koostaja (olgu õpiku või oma kursusematerjali autor) peaks tasemekirjelduse piires leidma iga olukorratüübi ja teemaringi alustamise, kordamise ja laiendamise keerud ning keelendid, mis neis järk-järgult lisanduvad. Sõnastikust näeb ka teksti adapteerija ära, kas otsustada sõna sissejätmise kasuks – kui sõna on sage, nagu valitud sõnade valdav enamik, siis võib ta ehk üsna varakult ka õpitekstis figureerida, ilma et õppija keelepruuki satuks. Oma piiritletud adressaadile ja tema tulevikuvajadustele mõeldes tuleb julgelt ise otsustada, mis on oluline ja eakohane ning kooskõlas ühtaegu nii inimese õpiaja huvide kui ka tema tulevaste vajadustega.

⁵ Õpivara koostamisel tähendab see, et harjumuste, hobide, harrastuste, huvide lahknevus tuleb temaatika ja ülesannetega ette näha.

⁶ Kerge, Pajupuu 2008.

KOOSTAMISE PÕHIMÕTTED

Sagedussõnastikust⁷ on valikusse võetud pisut enam kui 1500 sagedasimat sõna, otsides neid kahel alusel. Baasiks on ajakirjanduse sagedasimad sõnad, sest ühiskonda ja elusfääre peegeldab just see valdkond kõige mitmekülgsemalt. Lisatud on sealt puuduvad sõnad, mis kuuluvad korpuse üldise sagedussõnastiku samasse 1500 sõna sagedusjärku. Ilukirjanduskeel eraldi on sel tasemel suhteliselt vähem tähtis ja selle alusel sõnu ei sorditud. Need ilukirjanduse sõnad, mis puudutavad igapäeva-suhtluse sagedast temaatikat, peaks eelmainitud üldvalimis olema esindatud (vt lisanduste kohta allpool).

Mall Lauri põhisõnastikust⁸ lisati omakorda see valim, mis kuulub eelkirjeldatud allika järgi 3000 sagedasima sõna hulka, ja kustutati seejärel kõik tekkinud topeldused. Lõpuks jäeti kõrvale väga üksikuid spetsiifilisi sõnu (*allilm, kapten, peastaap*). Sagedusvalimile on ainst lisatud peamiselt eelviidatud põhisõnastiku järgi, kuid nii igapäevaselt olulisi sõnu kui ka süstematiseerivat materjali lisati ka omalt poolt.⁹ Sel moel sattus siinsesse valimisse mitmesuguseid sõnu. Näiteks ei ole sagedussõnastikus mõnesid asesõnu või nende lühivorme (*ma, sa, meie* vms); ühtviisi sagedased ei ole kuude nimetused, sõnaga väljendatud arvud, vastandmõiste paarikud (nt kui oli *rõõmus* või *pärastlõunal*, lisati *kurb, ennelõunal*) jms. Vahetus isiklikus suhtluses jm läheb neid tihti vaja. Kokku on sagedussõnastiku aligusotsale lisatud u. 500 sõna.

Sõnade koguarvu¹⁰ mõjutab asjaolu, et sagedussõnastikuga võrreldes tehti muudatusi, kui sõna kuulus kahte sõnaliiki (nt *vene* A ja S ehk adjektiiv ja substantiiv) või kattus ainult nimetavas (nt *mark* – omastavas *margi* või *marga*), ilma et sagedussõnastik näeks kaht eraldi sõna, jne.

Kahest sõnaliigist jäeti alles tasemel oluline (nt *vene* kui nimisõna ei ole A2-taseme sõna ega kannu siin selle sõnaliigi märgendit, samas kui *siiga* ei ole tähtis adjektiivina) või esitati kaks sõna eraldi. Otsuse aluseks oli näiteks (1) valde, nagu *maine* omadussõnana ja *maine* nimisõnana; *liiga* nimisõnana ja *liiga* määrsõnana; (2) vorm, nagu *mark: margi* ja *marga*; (3) sõnaliik, nt *õige* kui kinnitav partikkel ja kui omadussõna; (4) sisu ja funktsioon, nt *haige* väga levinud omadus- ja nimisõnana; *kukkuma* kui täistähenduslik verb või argine abitegusõna. Õppija ja õpetaja teavad, kas kõiki neid on vaja – näiteks mõista fraase *firma maine, marga asendamine euroga* ja *kukkus karjuma* – või mitte.¹¹

⁷ Kaalep, Muischnek 2002. Umbkaudne arv tähendab seda, et kui nt 1500. ja 1503. sõna sagedusjärk on ühesugune, siis on sõnastikku kaasatud nii viimane kui vahepealsed.

⁸ Vt Laur 1998: 89–118.

⁹ Tuleb arvestada, et sagedased pole kaugelt kõik sõnad, mida inimene argielus vajab, kuid ka emakeeles kuigi tihti ei kasuta, olgu *nööp, hambahari, pesukäsn* või *igemed*.

¹⁰ 2272 sõna.

¹¹ See puudutab ka muutmata esitatud sõnu, nt kas fraasi *kipub õpetama* on vaja mõista ja/või kasutada jne.

Sõnaliigimärgendeid jäi mitu ainult mõnel nimisõnastumise juhul (*noor*, *vana* omadus- ja nimi-sõnana), mis osutavad ühele tähelepanu väärivale reeglipärale eesti keeles, ning paaril ase- ning määrsõnana esinemise näitel (nagu *ise*). Mõne nimisõna mitmetähenduslikkust jäeti osutama kor-duv märgend (nt *märk* S/S), ehkki teisalt selliseid ise ei lisatud (nt *leht* kandis sagedussõnastikus üht märgendit ega saanud ka siin kahte).

Kirjeldatud liigendamise mõte on, et omandamisväärsete sõnaliikide ülevaade oleks täpsem.

Teisalt ei ole oma sisetunnet liialt usaldatud. Näiteks kui sagedussõnastikus on ainsuslik tüvekuju *mõlema*, *huul*, *püks* vms, siis ei ole neid asendatud intuitiivselt loomulikuma mitmusega – tõsi, sulgudes on mitmuseviide lisatud, kui ainsus on suhteliselt ebaharilik (vrd *püksid* ja *ülahuul*). Sagedussõnastiku kaudu on kaasatud juhuslikuna näiv valik *mine*-tuletisi ja liitsõnu (nt *ehitamine*, *siseministerium* vm, mis viitab analoogiliste mõistmise ja moodustamise vajadusele). Samuti on sellest allikast eraldi sõnana üle tulnud rida kesk- ja ülivõrdevorme ning kesksõnu, millel on oma muutevormistik – sellinegi esiletoomine on õpivara koostajale informatiivne, sest muutevormide õpetamist tasub ju sagedastest alustada. Sagedussõnastikust pärinevad ka märgendid (nt verbi kesk-sõnade funktsionaalne märgendamine omadussõnaks). Materjali lisamisel on märgendeid kasutatud sagedussõnastikuga analoogiliselt.

Sõnastikku on täiendatud põhimõttel, et esindatud oleksid vähemalt tüved.

Näiteks arvsõnad on esitatud kuni kaheteistkümmeni, sest edasi saab neid analoogia alusel mõista ja moodustada; kümnetest ja sadadest on samal põhimõttel näiteks valitud *kakskümmend* ja *kakssada* jne. Eeldatakse, et ka suurt osa sagedasi liitsõnu saab mõista ja moodustada. Nõnda on sõnastikus *pank*, *pilet* ja *automaat*, aga sageli on vaja sõnu *panga*- ja *piletiautomaat*; esitatakse vähe motiveeritud *rukkilill*, aga ei esitata *rukkileiba*, vaid *rukis* ja *leib*.

Kohati on sõnastikku lisatud sagedasi küsiv-siduvaid, seisundi- jm vorme, mis samuti põhimõtteli-selt peaks kuuluma vormimoodustusse – näiteks *mille* ja *mida*, *kelle* ja *keda*; *elus*, *surnud*, *abielus* ja *lahutatud* ning iseloomustusoskuse huvides siis ka omadussõna *vallaline*. Eelistatult on lisatud neid vaegmuutelisi sõnu, mille vorm ei ole reeglipärase (*koju*, *kodunt*; *peas*, *pähe*, *jalas*, *jalga*, *seljas*, *selga* jne). Siiski tuleb paljusid vorme analoogia järgi moodustama õpetada: nt *tööl*, *tööle* ja *töölt* eeskujul ka *pensionile* ja *puhkuselt* vm, millest allpool on esitatud vaid alalütlev. Samuti tuleb ise mõista ja/või moodustada kaassõnaühendeid, ühend- ja väljendverbe. Kõik muutumatud sõnad kan-navad ühesugust märgendit D, sest *ette*, *juurde*, *kohal* vm võib nimisõna ümbruses olla kaassõna, teisalt aga modifitseerida verbi (vrd *tuli minu juurde* ja *juurde tulnud külalised*). Õppeotstarbel tuleb see ambivalentne sõnaliik kindlasti liigendada, st õpetada kaassõnu (*all*, *alla*, *alt*), tegusõnade modi-fitseerimist (*ümber kirjutama*, *ümber paigutama*), hüüdsõnakasutust (nt *ettevaatust*), tekstipartikleid (nt *esiteks*, *ka*, *mujal*) jms eraldi. Algtaseme tuumiksõnades¹² on oluliste tegusõnade juurde lisatud

¹² Laur 1998: 89–93.

ka tasemele sobivaid abimäärsõnu, mistõttu ühend- ja väljendverbide tasemekohast valikut võiks vaadata sealt.

Teatud kohendusi nõuab aeg: lisada tuli *euro*, oluliseks on muutunud *kinnistu*, *liising*, *rent*, *üür*, *postkast*, *meilima*, *meil* jms. Sisse on võetud rida eesti kultuuri, kommete ja vaatamisväärsustega seostuvat (*müür*, *loss*, *raekoda*, *pääsuke*, *rukkilill*, *sült*, *kama* vms).

Suhteliselt juhuslik võib näiteks tunduda kohanimevalik, kuid põhimõte on siin see, et väga sagedasi maanimesid kasutamata ei saa tõenäoliselt keegi läbi, samal ajal kui muu geograafia ja Eesti tundmine on suhteliselt individuaalne.

Sõnad, mis ei kuulu sagedussõnastiku kummagi valiku esimese 1500 sõna hulka, on allpool märgitud kaldkirjas. Nad on keskele sõnakogumile ühelt poolt argiolukordadest lähtuvaks või süstematiseerivaks täienduseks, kuid teisalt juhivad tähelepanu sellele, et sõnastik ei saa olla ammendav (vt eespool).

ESMANE SÕNASTIK

SÕNA	LIIK ¹				
aadress	S	algul	D	arutama	V
aasta	S	algus	S	<i>arutlema</i>	V
<i>aastane</i>	A	alkohol	S	arv	S
abi	S	all	D	arvama	V
<i>abielu</i>	S	alla	D	arvamus	S
<i>abielus</i>	D	alles	D	<i>arvatavasti</i>	D
abikaasa	S	allikas	S	arve	S
abil	D	<i>allkiri</i>	S	arvestama	V
aed	S	<i>alluma</i>	V	<i>arvutama</i>	V
aeg	S	<i>alluv</i>	S	arvuti	S
aeg-ajalt	D	alt	S/D	ase	S
<i>aeglane</i>	A	<i>alumine</i>	A	asemel	D
aga	D	alus	S	asetäitja	S
ah	D	alustama	V	asi	S
<i>ahi</i>	S	ameeriklane	S	asjaolu	S
<i>aine</i>	S	amet	S	asjatundja	S
ainuke	A	ametikoht	S	astuma	V
ainult	D	ametlik	A	asuma	V
ainus	A	ametnik	S	asutama	V
aitama	V	ammu	D	asutus	S
ajakirjandus	S	<i>andekas</i>	A	asuv	A
ajakirjanik	S	andma	V	au	S
ajal	D	andmed	S	august	S
ajaleht	S	andmine	S	auhind	S
ajalooline	S	aprill	S	auk	S
ajalugu	S	arendama	V	auto	S
ajama	V	arenema	V	<i>autojuht</i>	S
aken	S	areng	S	<i>automaat</i>	S
aktiivne	A	<i>argument</i>	S	autor	S
aktsiaselts	S	armastama	V	avaldama	V
ala	S	armastus	S	avaldus	S
<i>alaealine</i>	A/S	arst	S	avalik	A
alati	D	artikkel	S	avalikkus	S
algama	V	aru	S	avalikustama	V
algatama	V	<i>aruanne</i>	S	avama	V

¹ Sõnaliigimärgendite tähenduse leiate lisa 2 sissejuhatava teksti algusosast lk 137.

avamine	S	eest	D	ent	D
avanema	V	<i>Eesti</i>	kn	<i>era-</i>	A
avarii	S	eesti	A	erakond	S
avastama	V	eestlane	S	eraldama	V
baar	S	ega	D	eraldi	D
balti	A	ehitama	V	<i>erastama</i>	V
<i>bensiin</i>	S	ehitamine	S	eri	D
buss	S	ehitis	S	eriline	A
<i>bussijuht</i>	S	ehitus	S	erinema	V
<i>bänd</i>	S	ehk	D	erinev	A
<i>CD</i>	S	ehkki	D	erinevalt	D
daam	S	ei	D/V	erinevus	S
delegatsioon	S	eile	D	eriti	D
demokraatia	S	eilne	A	esialgne	A
demokraatlik	A	ekraan	S	esialgu	D
detsember	S	eks	D	<i>esik</i>	S
<i>diivan</i>	S	eksima	V	esile	D
diplomaat	S	ekspert	S	esimees	S
direktor	S	elama	V	esimene	N
<i>distants</i>	S	<i>elamisluba</i>	S	esimene	P
<i>doktor</i>	S	elamu	S	esindaja	S
dokument	S	elanik	S	esindama	V
dollar	S	elav	A	esindus	S
<i>dušš</i>	S	elav	S	esinema	V
<i>DVD</i>	S	<i>elekter</i>	S	esitama	V
edasi	D	elektrijaam	S	<i>esiteks</i>	D
edaspidi	D	elu	S	esmakordselt	D
edu	S	elus	D	esmaspäev	S
edukas	A	ema	S	et	D
eel	D	<i>emakeel</i>	S	etapp	S
eelarve	S	enam	D	etendus	S
eeldama	V	enamasti	D	ette	D
eelistama	V	enamik	S	ettepanek	S
eelkõige	D	endine	A	<i>ettevaatlik</i>	A
eelmine	A	endiselt	D	<i>ettevaatust</i>	D
eemal	D	energia	S	ettevalmistus	S
eemale	D	<i>enese</i>	P	ettevõte	S
ees	D	<i>ennast</i>	P	ettevõtja	S
eeskuju	S	enne	D	<i>ettevõtlus</i>	S
<i>eeskätt</i>	D	<i>ennelõunal</i>	D	ettevõtmine	S
eesmärk	S	ennustama	V	<i>euro</i>	S

<i>fakt</i>	S	hiljuti	D	<i>ida</i>	S
festival	S	hind	S	idee	S
film	S	hindama	V	<i>ID-kaart</i>	S
firma	S	hing	S	iga	P
fond	S	hinnang	S	iga	S
foto	S	<i>hinne</i>	S	igasugune	P
<i>föön</i>	S	hirm	S	igatahes	D
füüsiline	A	hirmus	A	igati	D
<i>gaas</i>	S	hobune	S	igaüks	P
galerii	S	hoidma	V	ikka	D
grupp	S	<i>hoius</i>	S	ikkagi	D
grupp	S	homme	D	ilm	S/S
gümnaasium	S	hommik	S	ilma	D
haarama	V	<i>homne</i>	A	ilme	S
haige	A	hooaeg	S	ilmselt	D
haige	S	hoog	S	ilmuma	V
haigla	S	hool	S	ilu	S
haigus	S	hoolimata	D	ilus	A
hakkama	V	<i>hoolitsema</i>	V	imelik	A
halb	A	hoone	S	imestama	V
hall	A	hoopis	D	info, informatsioon	S
hall	S	hotell	S	ingel	S
<i>halvasti</i>	D	hukkuma	V	inglise	A
<i>halvem</i>	A	hulgas	D	inimene	S
hammas	S	hulk	S	instituut	S
<i>hari</i>	S	hunt	S	internet	S
haridus	S	huul	S	intervjuu	S
harjuma	V	<i>huulepulk</i>	S	investeerima	V
<i>harjutama</i>	V	huvi	S	isa	S
<i>harjutus</i>	S	huvitama	V	ise	P/D
<i>harva</i>	D	huvitav	A	iseenese	P
haud	S	<i>hõbe</i>	S	isegi	D
hea	A/S	häda	S	<i>iseloom</i>	S
heaks	D	<i>hädaabi</i>	S	isik	S
heitma	V	häirima	V	isiklik	A
hele	A	härta	S	<i>isikutunnistus</i>	S
helistama	V	hästi	D	istuma	V
hetk	S	hää	S	istung	S
<i>hilisem</i>	A	hääletama	V	ja	D
<i>hilja</i>	D	hüppama	V	jaa	D
hiljem	D	hüüdma	V	<i>jaam</i>	S

<i>jaanipäev</i>	V	justkui	D	kaaluma	V
jaanuar	S	jutt	S	kaart	S
jagama	V	jutustama	V	<i>kaas</i>	S
jah	D	<i>jututuba</i>	S	kaasa	D
<i>jahe</i>	A	<i>juubel</i>	S	kaasaegne	A
<i>jalakäija</i>	S	<i>juuksed</i>	S	<i>kaasas</i>	D
<i>jalas</i>	D	<i>juuksur</i>	S	kaaslane	S
jalg	S	juuli	S	kabinet	S
<i>jalga</i>	D	juuni	S	kaduma	V
<i>jalgpall</i>	S	juurde	D	<i>kaebama</i>	V
<i>jalgratas</i>	S	juures	D	<i>kaebus</i>	S
<i>jalutama</i>	V	juurest	D	kael	S
jaoks	D	juus (juuksed)	S	<i>kaevama</i>	V
<i>jook</i>	S	<i>juust</i>	S	kaheksa	N
jooks	S	<i>juut</i>	S	kahju	S
jooksma	V	jõgi	S	kahjuks	D
jooksul	D	jõud	S	kahjum	S
jooma	V	jõudma	V	kahtlema	V
joon	S	<i>jõulud</i>	S	kahtlus	S
ju	D	jälgima	V	<i>kahvel</i>	S
juba	D	jälle	D	kaitse	S
juhataja	S	<i>jänes</i>	S	kaitse	S
<i>juhatama</i>	V	järel	D	kaitsepolitsei	S
juhatatus	S	järele	D	kaitsevägi	S
<i>juhe</i>	S	<i>järelikult</i>	D	kaitsma	V
<i>juhiluba</i>	S	järgi	D	kaitsmed	S
juht, juhi	S	järgmine	A	kaks	N
juht, juhu	S	järgnema	V	kakskümmend	N
juhtima	V	järjekord	S	<i>kakssada</i>	N
juhtimine	S	järjekordne	A	<i>kaksteist</i>	N
juhtkond	S	järjest	D	kala	S
juhtum	S	järsku	D	kallas	S
juhtuma	V	järv	S	kallim	A
<i>juhus</i>	S	jätkama	V	kallis	A
<i>juhuslik</i>	A	jätkuma	V	<i>kalmistu</i>	S
julgema	V	jätma	V	<i>kama</i>	S
julgeolek	S	jää	S	<i>kampsun</i>	S
jumal	S	jääma	V	<i>kana</i>	S
<i>huriidiline</i>	A	ka	D	<i>kanalisatsioon</i>	S
<i>jurist</i>	S	kaal	S/S	kandidaat	S
just	D	<i>kaalikas</i>	S	kandma	V

kannatama	V	<i>kauss</i>	S	kiirus	S
kaotama	V	kava	S	kiirustama	V
kaotus	S	kavandama	V	kiitma	V
kapital	S	kavatsema	V	kilo	S
<i>kapp</i>	S	<i>keda</i>	P	kilomeeter	S
<i>kapsas</i>	S	keegi	P	kindel	A
karistama	V	keel	S	kindlasti	D
karistus	S	keelama	V	king	S
karjuma	S	keelduma	V	kingitus	S
<i>karjäär</i>	S	keerama	V	kinkima	V
karm	A	keeruline	A	kinni	D
kartma	V	keha	S	<i>kinnine</i>	A
<i>kartul</i>	S	kehtestama	V	<i>kinnistu</i>	S
karu	S	kehtima	V	kinnitama	V
kas	D	<i>kehtiv</i>	V	kinnitus	S
kass	S	<i>kelder</i>	S	kino	S
<i>kassa</i>	S	kell	S	kippuma	V
kasu	S	<i>kelle</i>	P	kiri	S
kasulik	A	kena	A	kirik	S
kasum	S	<i>kenasti</i>	D	kirjandus	S
kasutama	V	kerge	A	kirjanik	S
kasutamine	S	kergem	A	kirjas	D
kasutus	S/S	kerkima	V	kirjeldama	V
kasv	S	kes	P	<i>kirju</i>	A
kasvama	V	keset	D	kirjutama	V
kasvatama	V	<i>keskaegne</i>	A	kiskuma	V
kasvõi, kas või	D	<i>keskealine</i>	A	<i>kits</i>	S
<i>katki</i>	D	keskel	D	kitsas	A
katma	V	<i>keskharidus</i>	S	kivi	S
katse	S	keskkond	S	klaas	S
katus	S	keskkool	S	klass	S
kaua	D	kesklinn	S	<i>klassika</i>	S
kaubamaja	S	keskmine	A	<i>klaver</i>	S
kaudu	D	keskmiselt	D	<i>klaviatuur</i>	S
kauge	A	keskus	S	kleit	S
kaugel	D	kestma	V	klient	S
kaugele	D	kevad	S	klubi	S
<i>kaugelt</i>	D	<i>kihutama</i>	V	<i>kodakondsus</i>	S
kaunis	A	kiirabi	S	kodanik	S
kaup	S	kiire	A	kodu	S
kauplus	S	kiiresti	D	kodumaa	S

kodumaine	A	kolmandik	S	korralik	A
<i>kodune</i>	A	kolmapäev	S	korralikult	D
<i>kodunt</i>	D	kolmas	N	korrus	S
<i>kodus</i>	D	<i>kolmveerand</i>	N	korter	S
koer	S	komisjon	S	kostma	V
kogema	V	komme	S	kott	S
<i>kogemata</i>	D	kommentaar	S	kraad	S
kogemus	S	kommenteerima	V	<i>kraan</i>	S
kogu	P	konflikt	S	kriis	S
kogu	S	kongress	S	kriitik	S
koguma	V	konkreetne	A	kriminaalasi	S
kogunema	V	konkurents	S	kroon	S
koguni	D	konkurss	S	<i>kroonine</i>	A
kohal	D	<i>kontakt</i>	S	krunt	S
kohale	D	<i>konto</i>	S	<i>kruus</i>	S
kohalik	A	kontor	S	kuhu	D
kohaselt	D	kontroll	S	kuhugi	D
kohati	D	kontrollima	V	kui	D
kohe	D	kontsert	S	kuid	D
koht	S	konverents	S	kuidagi	D
kohta	D	<i>kook</i>	S	kuidas	D
kohtama	V	kool	S	kuigi	D
kohtuma	V	koondis	S	kuiv	A
kohtumine	S	<i>koopia</i>	S	<i>kuivama</i>	V
kohtunik	S	<i>koor</i>	S	kuivõrd	D
<i>kohupiim</i>	S	koos	D	kuju	S
kohus	S	koosseis	S	kujundama	V
kohustus	S	koostama	V	kujunema	V
<i>kohutav</i>	A	koostöö	S	kujutama	V
kohv	S	<i>koputama</i>	V	<i>kukk</i>	S
kohvik	S	kord	D	kukkuma	V
<i>koju</i>	D	kord	S	kukkuma (<i>kukkus</i>	V
<i>kokk</i>	S	kordama	V	<i>karjuma ARGINE</i>)	
kokku	D	koridor	S	<i>kuld</i>	S
kokkulepe	S	<i>koristama</i>	V	kulg	S
kokkuvõte	S	korjama	V	kultuur	S
kollane	A	korraga	D	kulu	S
kolleeg	S	korraks	D	kuluma	V
kolm	N	korral	D	kulutama	V
<i>kolmandaks</i>	D	korraldama	V	kulutus	S
kolmandik	N	korraldamine	S	<i>kumb</i>	P

kumbki	P	kõik, kõige	S	küll	D
kummaline	A	kõik, kõigi	P	<i>külla</i>	D
kuna	D	<i>kõikjal</i>	D	küllalt	D
kunagi	D	kõlama	V	<i>küllap</i>	D
kunagine	A	kõndima	V	külm	A/S
kuni	D	kõne	S	kümme	N
kuningas	S	kõnelema	V	kümmekond	N
kunst	S	<i>kõnnitee</i>	S	küsima	V
kunstimuuseum	S	kõrge	A	küsimus	S
kunstnik	S	kõrgem	A	<i>küte</i>	S
kurat	S	<i>kõrgharidus</i>	S	<i>kütma</i>	V
kurb	A	<i>kõrgus</i>	S	kütus	S
kuri	A	kõrv	S	laekuma	V
kuritegu	S	kõrval	D	laen	S
kurjategija	S	kõrvale	D	laev	S
<i>kurk</i>	S	kõva	A	<i>lahe</i>	A
kurss	S	kõvasti	D	lahendama	V
kursus	S	käes	D	lahendamine	S
kus	D	käest	D	lahendus	S
kusagil	D	käigus	D	lahkuma	V
kusjuures	D	käik	S	lahkumine	S
kuskil	D	käima	V	laht	S
kust	D	käituma	V	lahti	D
kutsuma	V	käitumine	S	lahtine	A
kuu	S	käive	S	<i>lahutama</i>	V
kuub	S	<i>käivitama</i>	V	<i>lahutatud</i>	D
kuulama	V	käsi	S	lai	A
kuulma	V	käsitlema	V	lialli	D
kuuluma	V	käsk	S	laine	S
kuulutama	V	käskima	V	lamama	S
<i>kuulutus</i>	S	<i>käskkiri</i>	S	<i>lammas</i>	S
kuuluv	A	kätte	D	<i>lamp</i>	S
kuum	A	<i>käärid</i>	S	langema	V
kuus	N	köök	S	langetama	V
<i>kuusk</i>	S	küla	S	langus	S
kvaliteet	S	külaline	S	laps	S
kõhn	A	<i>külas</i>	D	lapsevanem	S
kõht	S	<i>külastaja</i>	S	las	D
kõige	D	külastama	V	laskma	V
kõigepealt	D	külg	S	laskuma	V
kõigest	D	külge	D	lasteaid	S

laud	S	<i>liiklus</i>	S	<i>luik</i>	S
laul	S	liikuma	V	<i>lukk</i>	S
<i>laulja</i>	S	liikumine	S	lumi	S
laulma	V	liin	S	<i>lusikas</i>	S
<i>laulupidu</i>	S	liising	S	lõhn	S
laupäev	S	liit	S	lõikama	V
lausa	D	<i>liiter</i>	S	lõpetama	V
lause	S	<i>liitma</i>	V	lõplik	A
lausuma	V	<i>liituma</i>	V	lõpp	S
laut	S	liitumine	S	lõppema	V
lava	S	liiv	S	lõpuks	D
lavastaja	S	lill	S	lõuna	S
lavastus	S	<i>lilla</i>	A	läbi	D
<i>Leedu</i>	kn	lind	S	läbima	V
<i>lehekülg</i>	S	linn	S	läbirääkimine	S
lehm	S	linnaosa	S	lähedal	D
leht	S	linnapea	S	<i>lähedale</i>	D
leib	S	linnaalitsus	S	<i>lähedalt</i>	D
leidma	V	lipp	S	lähemale	D
leidmine	S	<i>lips</i>	S	lähemema	V
leiduma	V	lisa	S	<i>lähim</i>	A
lendama	V	lisama	V	lähtuma	V
<i>lennujaam</i>	S	lisanduma	V	läinu	S
lennuk	S	loobuma	V	<i>Läti</i>	kn
<i>lennuväli</i>	S	<i>loodetavasti</i>	D	<i>lätlane</i>	S
leping	S	loodus	S	lääs	S
leppima	V	loom	S	lööma	V
levima	V	looma	V	lühike	A
<i>libe</i>	A	loomine	S	lukkama	V
libisema	V	looming	S	<i>lülitama</i>	V
<i>lift</i>	S	loomulik	A	<i>ma</i>	P
ligi	D	loomulikult	D	maa	S
liha	S	lootma	V	maailm	S
lihtne	A	lootus	S	maakond	S
lihtsalt	D	<i>loss</i>	S	<i>maal</i>	D
liiga	D	luba	S	maal	S
liiga (<i>meistriliiga, I liiga</i> vm)	S	lubadus	S	maantee	S
liige	S	lubama	V	madal	A
liigutus	S	lugeja	S	magama	V
<i>liik</i>	S	lugema	V	<i>magamistuba</i>	S
		lugu	S	<i>magus</i>	A

<i>magustoit</i>	S	mesi	S	mure	S
maha	D	<i>metall</i>	S	muretsema	V
<i>mahl</i>	S	mets	S	must	A
maht	S	<i>mida</i>	P	muu	P
mahtuma	V	<i>miinus</i>	S	muudatus	S
mai	S	miks	D	<i>muulane</i>	S
maine	A	mil	D	muuseum	S
maine	S	miljard	N	muusika	S
<i>maitse</i>	S	miljon	N	muutma	V
<i>maitsev</i>	A	millal	D	muutmine	S
maja	S	<i>mille</i>	P	muutuma	V
majandus	S	milleks	D	muutus	S
majanduslik	A	milline	P	mõis	S
<i>majonees</i>	S	mina	P	mõiste	S
maks, -u	S	minek	S	mõistma	V
<i>makse</i>	S	minema	V	mõistus	S
maksma	V	mingi	P	mõju	S
<i>mari</i>	S	ministeerium	S	mõjuma	V
mark, marga	S	minister	S	mõjutama	V
mark, margi	S	minut	S	mõlema	P
masin	S	mis	P	mõni	P
materjal	S	miski	P	mõnikord	D
matma	V	missugune	P	mõte	S
<i>me</i>	P	mistõttu	D	mõtlemata	V
medal	S	<i>mitmes</i>	P	mõõdukas	A
meel	S	mitte	D	<i>mõõtma</i>	V
meeldima	V	mitu	P	<i>mõõtmed</i>	S
meeldiv	A	<i>mobiiil</i>	S	mägi	S
<i>meelega</i>	D	mobiiltelefon	S	mälestus	S
meelest	D	<i>moment</i>	S	mäletama	V
meenuma	V	mood	S	mäng	S
meenutama	V	moodustama	V	mängija	S
mees	S	<i>mootor</i>	S	mängima	V
meeskond	S	muidu	D	märg	A
meeter	S	muidugi	D	märk	S/S
meetod	S	muigama	V	märkama	V
<i>meie</i>	P	mujal	D	märkima	V
<i>meil</i>	S	mulje	S	märts	S
<i>meilima</i>	V	mullu	D	määr	S
<i>meister</i>	S	<i>muna</i>	S	määrama	V
meri	S	murdma	V	määramine	S

määrus	S	no	D	ohver	S
mööbel	S	noh	D	ohvitser	S
mööda	D	noogutama	V	<i>oja</i>	S
mööduma	V	noor	A/S	oktoober	S
möödunu	S	noorem	A	olema	V
mürgine	A	noormees	S	olemasolu	S
müts	S	normaalne	A	olev	A
müüja	S	november	S	olukord	S
müük	S	nuga	S	oluline	A
müüma	V	<i>null</i>	N	oluliselt	D
müür	S	number	S	olulisem	A
naaber	S	nurk	S	oma	P/D
<i>nad</i>	P	nutma	V	omaette	D
naeratama	V	nõnda	D	omakorda	D
naeratus	S	<i>nõrk</i>	A	<i>omama</i>	V
naerma	V	nõu	S	<i>omand</i>	S
nagu	D	nõudma	V	omandama	V
nahk	S	nõudmine	S	omanik	S
naine	S	nõue	S	omavahel	D
nali	S	nõukogu	S	omavaheline	A
<i>naljakas</i>	A	nõus	D	ometi	D
natuke	D	nõustuma	V	<i>onu</i>	S
need	P	nädal	S	<i>ooper</i>	S
neiu	S	nädalavahetus	S	ootama	V
neli	N	nägema	V	ootamatult	D
neljapäev	S	nägu	S	operatsioon	S
neljas	N	näide	S	opositsioon	S
nemad	P	<i>näidend</i>	S	<i>optimist</i>	S
nentima	V	näima	V	<i>oranž</i>	A
nii	D	näitama	V	organisatsioon	S
niimoodi	D	näiteks	D	<i>orkester</i>	S
niisama	D	näitleja	S	osa	S
niisiis	D	näitus	S	osakond	S
niisugune	P	nüüd	D	osalema	V
nimekiri	S	nüüdne	A	osas	D
nimel	D	objekt	S	oskama	V
nimelt	D	<i>odav</i>	A	oskus	S
nimetama	V	odavam	A	<i>ost</i>	S
nimi	S	oh	D	ostja	S
nina	S	oht	S	ostma	V
ning	D	ohtlik	A	ostmine	S

osutama	V	<i>paremal</i>	D	periood	S
ots	S	paremini	D	pesema	V
otsa	D	parempoolne	A	<i>pessimist</i>	S
otse	D	parim	A	<i>pettuma</i>	V
otsekui	D	<i>park</i>	S	pidama (pidas)	V
otsene	A	<i>parkima</i>	V	pidama (pidi)	V
otseselt	D	<i>parkla</i>	S	pidevalt	D
otsima	V	parlament	S	<i>pidu</i>	S
otsus	S	<i>part</i>	S	<i>pidulik</i>	A
otsustama	V	partei	S	pigem	D
paar	N	partner	S	pihk	S
paar	S	<i>pass</i>	S	piim	S
paarkümmend	N	<i>pasta</i>	S	piir	S
paat	S	<i>pastakas</i>	S	piirama	V
paber	S	<i>patsient</i>	S	piirkond	S
paha	A/S	pea	S	piisama	V
paik	S	peaaegu	D	piisavalt	D
paistma	V	peal	D	pikaajaline	A
pakk	S	peale	D	<i>pikali</i>	D
<i>pakkima</i>	V	pealegi	D	pikem	A
pakkuma	V	pealinn	S	pikk	A
pakkumine	S	pealt	D	<i>pikkus</i>	S
paks	A	peamine, <i>pea-</i>	A	pilet	S
<i>palav</i>	A	peaminister	S	pilk	S
paljas	A	peamiselt	D	<i>pill</i>	S
palju	D	<i>peas</i>	D	pilt	S
<i>paljud</i>	P	peastaap	S	pilves	D
palk	S	peatama	V	pime	A
pall	S	peatuma	V	pimedus	S
paluma	V	<i>peatus</i>	S	pind	S
<i>palve</i>	S	peegel	S	<i>pintsak</i>	S
panema	V	<i>peenike</i>	A	<i>pipar</i>	S
pank	S	pehme	A	<i>pirukas</i>	S
pankrannik	S	peitma	V	pisar	S
<i>pann</i>	S	pension	S	pisike	S
paraku	D	<i>pensionil</i>	D	pisut	D
parandama	V	pensionär	S	plaan	S
<i>paranema</i>	V	peo	S	plaanima	V
paras	A	pere	S	planeerima	V
parem	A	perekond	S	plats	S
parem	D	peremees	S	<i>pliiats</i>	S

<i>pliit</i>	S	protsess	S	põrand	S
plika	S	proua	S	põsk	S
<i>pluss</i>	S	pruukima	V	<i>põõsas</i>	S
<i>pluus</i>	S	<i>pruun</i>	A	päev	S
poeg	S	publik	S	<i>päeval</i>	D
poisike	S	pudel	S	<i>pähe</i>	D
poiss	S	puhas	A	päike	S
poliitik	S	<i>puhastama</i>	V	pärast	D
poliitika	S	puhk	S	<i>pärastlõunal</i>	D
poliitiline	A	puhkama	V	pärima	V
politsei	S	puhkus	S	päris	D
politseinik	S	<i>puhkusel</i>	D	pärit	D
pood	S	puhul	D	<i>päritolu</i>	S
pool	N	puhuma	V	pääsema	V
pool	S	<i>puiestee</i>	S	<i>päästeamet</i>	S
<i>pooldama</i>	V	punane	A	päästma	V
poole	D	punkt	S	<i>pääsuke</i>	S
<i>pooled</i>	N	purjus	D	pöörama	V
poolest	D	<i>pusa</i>	S	pöörduma	V
<i>poolt</i>	D	puu	S	<i>püha</i>	S
poolteist	N	puuduma	V	pühapäev	S
positiivne	A	puudumine	S	pühkima	V
positsioon	S	puudus	S	püks(id)	S
<i>post</i>	S	puudutama	V	püsima	V
<i>postkast</i>	S	puutuma	V	püsti	D
<i>postkontor</i>	S	põgenema	V	püüdma	V
<i>pott</i>	S	põhi	S	raadio	S
<i>praad</i>	S	<i>põhikool</i>	S	raamat	S
praegu	D	põhiliselt	D	raamatukogu	S
praegune	A	põhimõte	S	<i>raamatupidamine</i>	S
prantsuse	A	põhimõtteliselt	D	rada	S
<i>Prantsusmaa</i>	kn	<i>põhinema</i>	V	<i>raekoda</i>	S
preemia	S	põhjal	D	raha	S
president	S	põhjendama	V	rahakott	S
<i>prillid</i>	S	põhjus	S	rahaline	A
probleem	S	põhjustama	V	rahu	S
professor	S	põld	S	rahul	D
programm	S	põlema	V	<i>rahule</i>	D
projekt	S	põllumajandus	S	rahulik	A
proovima	V	põlv	S	rahulikult	D
protsent	S	põlvkond	S	rahvas	S

rahvus	S	rippuma	V	sadama	V
rahvuslik	A	rist	S	<i>sadu</i>	S
rahvusvaheline	A	roheline	A	sageli	D
rajama	V	rohkem	D	<i>sai</i>	S
rajamine	S	roll	S	sajand	S
rakendama	V	rong	S	saksa	A
rand	S	ronima	V	<i>Saksamaa</i>	kn
raputama	V	<i>roosa</i>	A	sakslane	S
raske	A	<i>rootsi</i>	A	saladus	S
raskem	A	<i>Rootsi</i>	kn	<i>salat</i>	S
raskus	S	<i>rootslane</i>	S	<i>sale</i>	A
ratas	S	rubla	S	<i>sallima</i>	V
<i>raud</i>	S	<i>rukis</i>	S	sama	P
raudtee	S	<i>rukkilill</i>	S	samas	D
ravim	S	<i>ruttu</i>	D	samasugune	P
<i>ravima</i>	V	ruum	S	samm	S
reaalne	A	ruutmeeter	S	samuti	D
<i>rebane</i>	S	rõhutama	V	<i>sarnane</i>	A
reede	S	rõõm	S	sattuma	V
reegel	S	<i>rõõmus</i>	A	saun	S
reform	S	<i>rõõmustama</i>	V	<i>seade</i>	S
registreerima	V	rääkima	V	seadma	V
reis, -i	S	rääkimata	D	seadus	S
reklaam	S	rühm	S	seal	D
relv	S	rünnak	S	sealhulgas	D
remont	S	<i>sa</i>	P	sealne	A
<i>rent</i>	S	<i>saabas</i>	S	<i>sealpool</i>	D
<i>rentima</i>	V	saabuma	V	sealt	D
restoran	S	saade	S	seas	D
rida	S	saadik	D	see	P
riie	S	saadik	S	seega	D
riigikogu	S	saal	S	seejärel	D
riik	S	saama	V	seekord	D
riiklik	A	saamine	S	<i>seelik</i>	S
<i>riiul</i>	S	saar	S	<i>seen</i>	S
rikas	A	saatma	V	<i>seep</i>	S
rikkuma	V	saatus	S	seepärast	D
rikkumine	S	saav	A	sees	D
rind	S	saavutama	V	seetõttu	D
ring	S	sada	N	segadus	S
ringi	D	sadam	S	segama	V

sein	S	siiski	D	<i>suhkur</i>	S
seis	S	siit	D	suhteliselt	D
seisma	V	<i>sild</i>	S	suhtes	D
<i>seisnema</i>	V	<i>sile</i>	A	suhtlema	V
seisukoht	S	silm	S	suhtuma	V
seisund	S	silt	S	suhtumine	S
seitse	N	sina	P	suits	S
<i>sekretär</i>	S	<i>sinine</i>	A	<i>sukk</i>	S
sektor	S	sinna	D	sulgema	V
sekund	S	sirutama	S	summa	S
seletama	V	sisaldama	V	sundima	V
selg	S	siseministeerium	S	<i>supp</i>	S
<i>selga</i>	D	<i>sisenema</i>	V	surema	V
selge	A	sisse	D	surm	S
selgelt	D	<i>sissepääs</i>	S	surnu	S
selgitama	V	sissetulek	S	<i>surnud</i>	D
<i>selgitus</i>	S	sisu	S	suruma	V
selguma	V	sisuliselt	D	surve	S
selgus	S	skandaal	S	suu	S
<i>seljas</i>	D	<i>sms</i>	S	suunama	V
sellepärast	D	sobima	V	suunas	D
selline	P	soe	A	suund	S
selts	S	<i>sokk</i>	S	suur	A
seltskond	S	soojus	S	suurem	A
seni	D	<i>sool</i>	S	suurendama	V
senine	A	<i>soome</i>	A	suurenema	V
<i>sent</i>	S	<i>Soome</i>	kn	<i>suurepärane</i>	A
<i>sentimeeter</i>	S	soomlane	S	suurim	A
seos	S	soov	S	suurune	A
september	S	soovima	V	suurus	S
serv	S	soovitama	V	<i>suusk</i>	S
sest	D	sosistama	V	suutma	V
<i>sibul</i>	S	<i>sotsiaalamet</i>	S	suvi	S
<i>sidrun</i>	S	sotsiaalne	A	sõber	S
siduma	V	spetsialist	S	<i>sõbratar, sõbranna</i>	S
sig	S	sport	S	sõda	S
siia	D	strateegiline	A	sõdur	S
siiani	D	struktuur	S	sõiduk	S
siin	D	sugu	S	<i>sõidutee</i>	S
<i>siinpool</i>	D	sugulane	S	sõit	S
siis	D	suhe	S	sõitma	V

sõjavägi	S	tagasi	D	tee	S
sõlmima	V	<i>tagasihoidlik</i>	A	tee 'jook'	S
sõlmimine	S	taha	D	<i>teel</i>	D
sõltuma	V	tahe	S	teema	S
sõna	S	tahtma	V	teenima	V
sõnama	V	taim	S	<i>teenindama</i>	V
sõnum	S	taipama	V	teenus	S
<i>sõrm</i>	S	tajuma	V	<i>tegelane</i>	S
säilima	V	takistama	V	tegelema	V
säilitama	V	<i>takso</i>	S	tegelik	A
<i>särk</i>	S	<i>taksojuht</i>	S	tegelikult	D
säärane	P	<i>taldrik</i>	S	tegema	V
<i>söök</i>	S	<i>tallinlane</i>	S	tegemine	S
sööma	V	talv	S	tegevus	S
<i>söötna</i>	V	taotlema	V	tegija	S
süda	S	taotlus	S	tegu	S
sügav	A	tapma	V	tegutsema	V
sügis	S	tapmine	S	tehas	S
<i>sülearvuti</i>	S	<i>tark</i>	A	tehing	S
<i>sült</i>	S	tartlane	S	tehniline	A
<i>sünd</i>	S	tarvis	D	tehtu	S
sündima	V	tase	S	teine	N
sündinu	S	tasku	S	teine	P
sündmus	S	<i>tass</i>	S	teineteise	P
sünnipäev	S	tasu	S	<i>teineteist</i>	P
süsteem	S	<i>tasuline</i>	A	teiseks	D
süü	S	tasuma	V	teisipäev	S
süüdi	D	<i>tasuta</i>	D	teisiti	D
süüdistama	V	taust	S	teistsugune	P
süüdistus	S	tavaline	A	tekitama	V
<i>šampoon</i>	S	tavaliselt	D	tekk	S
<i>ta</i>	P	<i>te</i>	P	tekkima	V
<i>Taani</i>	kn	teade	S	<i>teksad</i>	S
taas	D	teadlane	S	tekst	S
taastama	V	<i>teadlik</i>	A	telefon	S
tabama	V	teadma	V	<i>televiisor</i>	S
taevas	S	teadmine	S	tellima	V
taga	D	<i>teadus</i>	S	tema	P
tagajärg	S	teatama	V	<i>temperatuur</i>	S
tagama	V	teater	S	teos	S
tagant	D			terav	A

tere	D	<i>troll</i>	S	<i>tõlge</i>	S
territoorium	S	tuba	S	tõlkima	V
terve	A	tubli	A	tõmbama	V
terve	S	tugev	A	tõmbuma	S
tervik	S	tuhat	N	tõsi	S
tervis	S	tulek	S	tõsine	A
<i>tervitama</i>	V	<i>tulekahju</i>	S	tõsiselt	D
tihti	D	tulema	V	tõstma	V
tingima	V	tulemus	S	tõstmine	S
tingimus	S	tuletama	V	tõttu	D
toetama	V	<i>tuletõrje</i>	S	tõus	S
toetus	S	tulev	A	tõusma	V
tohtima	V	tulevane	A	tädi	S
toime	S	tulevik	S	<i>tähelepanelik</i>	A
toimetus	S	tuli	S	tähelepanu	S
<i>toiming</i>	S	tulu	S	tähendama	V
toimuma	V	tume	A	tähistama	V
toimuv	A	tund	S	täht	S
toit	S	tundma	V	tähtaeg	S
toll	S	tundmatu	A/S	tähtis	A
tollal	D	tunduma	V	tähtsam	A
<i>tomat</i>	S	tunduvalt	D	<i>tähtsus</i>	S
tonn	S	tungima	V	täielik	A
too	P	tunne	S	täielikult	D
toodang	S	tunnistama	V	täiesti	D
toode	S	tunnistus	S	täis	D
tookord	D	turg	S	täis (<i>korvitäis, täiel</i>	A
tool	S	turist	S	<i>määral</i>)	
tooma	V	tuttav	A	täiskasvanu	S
toon	S	tuttav	S	täitma	V
tootma	V	<i>tutvuma</i>	V	täitmine	S
tootmine	S	tutvustama	V	täna	D
tore	A	tuul	S	tänama	V
torm	S	tõde	S	tänane	A
toru	S	tõdema	V	tänapäev	S
trahv	S	tõeline	A	tänaseks	D
<i>tramm</i>	S	<i>tõend</i>	S	tänav	S
treener	S	tõenäoliselt	D	tänavu	D
<i>treening, trenn</i>	S	tõepoolest	D	tänavune	A
<i>trepikoda</i>	S	tõestama	V	tänu	D
trepp	S	tõesti	D	tänu	S

täpne	A	uus	A	vald	S
täpselt	D	vaataja	S	valdkond	S
<i>täpsustama</i>	V	vaatama	V	vale	A/S
töö	S	vaatamata	D	<i>valesti</i>	D
tööandja	S	<i>vaatlema</i>	V	<i>valetama</i>	V
töökoht	S	vaba	A	valge	A/S
<i>tööl</i>	D	vabadus	S	valgus	S
<i>tööle</i>	D	vabandama	V	valija	S
<i>tööline</i>	S	<i>vabandust</i>	D	valik	S
<i>töölt</i>	D	vabariik	S	valima	V
tööstus	S	vabastama	V	valimised	S
töötaja	S	vaene	A/S	valitsema	V
töötama	V	vaev	S	valitsus	S
<i>töötasu</i>	S	vaevalt	D	<i>vallaline</i>	A
töötav	A	vahe	S	vallavanem	S
töötu	A/S	vahel	D	valmima	V
tüdruk	S	vahele	D	valmis	A
tühi	A	vaheline	A	valmis	D
tükk	S	vahelt	D	valmistama	V
tüse	A	vahend	S	valu	S
tütar	S	vahepeal	D	<i>valuuta</i>	S
uhke	A	vahest	D	vana	A/S
<i>ujuma</i>	V	vahetama	V	vanaema	S
uks	S	<i>vahetus</i>	S	<i>vanaisa</i>	S
ulatama	V	<i>vaht</i>	S	vanalinn	S
ulatuma	V	vahtima	V	vanamees	S
ulatus	S	vaid	D	vanem	A
umbes	D	<i>vaidlema</i>	V	vanem	S
unenägu	S	vaidlus	S	vang	S
uni	S	vaikima	V	vangla	S
unustama	V	vaikne	A	<i>vann</i>	S
usaldama	V	vaikselt	D	<i>vannituba</i>	S
usaldus	S	vaikus	S	<i>vanus</i>	S
usk	S	<i>vaikust</i>	D	vara	D
uskuma	V	vaim	S	vara	S
uudis	S	vaja	D	varas	S
uuesti	D	vajadus	S	varasem	A
uurija	S	vajalik	A	varastama	V
uurima	V	vajama	V	varem	D
uurimine	S	vajuma	V	vari	S
uuring	S	valama	V	variant	S

varjama	V	<i>viimati</i>	D	vähe	D
varsti	D	viin	S	vähem	D
<i>vasakpoolne</i>	A	viis	N	vähemalt	D
<i>vasakul</i>	D	viis	S	vähendama	V
vastama	V	<i>viisa</i>	S	vähene	A
vastane	A/S	viitama	V	vähenema	V
<i>vastas</i>	D	<i>vili</i>	S	väide	S
vastav	A	visiit	S	väike	A
vastavalt	D	viskama	V	väiksem	A
vastu	D	vist	D	väitma	V
vastuolu	S	<i>volitus</i>	S	väli	S
vastupidi	D	voodi	S	välismaa	S
vastus	S	voor, -u	S	<i>välismaalane</i>	S
<i>vastutus</i>	S	vorm	S	välistama	V
<i>vastuvõtt</i>	S	<i>vorst</i>	S	välja	D
<i>WC</i>	S	või	D	väljak	S
vedama	V	või	S	<i>väljapääs</i>	S
veebruari	S	võib-olla, võibolla	D	<i>väljas</i>	D
veel	D	võim	S	väljaspool	D
veenduma	V	võima	V	<i>väljavõte</i>	S
<i>veenma</i>	V	võimaldama	V	väljendama	V
veerand	N	võimalik	A	väljuma	V
veerand	S	võimalus	S	<i>välk</i>	S
veidi	D	võimatu	A	vältima	V
vein	S	võime	S	värav	S
vend	S	võistlus	S	värske	A/S
vene	A	võit	S	värv	S
venekeelne	A	võitja	S	<i>värvima</i>	V
venelane	S	võitlema	V	väsima	V
<i>Venemaa</i>	kn	võitlus	S	väärtus	S
veri	S	võitma	V	õde	S
vesi	S	võlg	S	õhk	S
<i>video</i>	S	võrdlema	V	õhtu	S
viga	S	võrdne	A	<i>õhuke</i>	A
vihm	S	võrk	S	õieti	D
<i>vihmavari</i>	S	võrra	D	õige	A
viibima	V	võtma	V	õige	D
viies	N	võõras	A	<i>õigesti</i>	D
viima	V	<i>võõrkeel</i>	S	õigus	S
viimaks	D	väga	D	õlg	S
viimane	A	vägi	S	õli	S

õlu	S	<i>äärmiselt</i>	D	üksteise, <i>üksteist</i>	P
õnn	S	<i>õine</i>	A	üldine	A
õnnelik	A	öö	S	üldse	D
õnnestuma	V	ööpäev	S	üle	D
õnnetus	S	öösel	D	üleile	D
õpetaja	S	üha	D	ülejäanud	A
õpetama	V	üheksa	N	ülem	S
<i>õpik</i>	S	ühendama	V	<i>ülemine</i>	A
õpilane	S	ühendriik	S	<i>ülemus</i>	S
õppejõud	S	ühendus	S	üles	D
õppima	V	ühendus	S	ülesanne	S
õppus	S	ühine	A	ületama	V
<i>õrn</i>	A	ühinema	V	<i>ülevaatus</i>	S
<i>õues</i>	D	ühinemine	S	<i>üleval</i>	D
<i>õun</i>	S	<i>ühing</i>	S	ülikool	S
ähvardama	V	<i>ühiselamu</i>	S	üliõpilane	S
<i>äike</i>	S	ühiskond	S	üllatama	V
äkki	D	<i>ühiskondlik</i>	A	üllatus	S
ära	D/V	ühtlasi	D	ümbär	D
<i>aratama</i>	V	üks	N	ümbrus	S
äri	S	üks	P	üritama	V
ärimees	S	üksi	D	üritus	S
ärkama	V	üksik	A	üsna	D
äärde	D	ükskord	D	ütlemata	V
<i>äärelinn</i>	S	ükskõik	D	<i>üür</i>	S
ääres	D	üksnes	D	<i>üürnik</i>	S

ESMASE SÕNASTIKU SÕNALIIGID

SÕNA	LIIK ¹				
<i>aastane</i>	A	inglise	A	kummaline	A
<i>aeglane</i>	A	isiklik	A	kunagine	A
ainuke	A	<i>jahe</i>	A	kurb	A
ainus	A	<i>juhuslik</i>	A	kuri	A
aktiivne	A	<i>juriidiline</i>	A	kuuluv	A
<i>alumine</i>	A	järgmine	A	kuum	A
ametlik	A	järjekordne	A	kõhn	A
<i>andekas</i>	A	kaasaegne	A	kõrge	A
asuv	A	kallim	A	kõrgem	A
avalik	A	kallis	A	kõva	A
balti	A	karm	A	<i>lahe</i>	A
demokraatlik	A	kasulik	A	lahtine	A
edukas	A	kauge	A	lai	A
eelmine	A	kaunis	A	<i>libe</i>	A
eesti	A	keeruline	A	lihtne	A
eilne	A	kena	A	<i>lilla</i>	A
elav	A	kerge	A	loomulik	A
endine	A	kergem	A	lõplik	A
<i>era-</i>	A	<i>keskaegne</i>	A	<i>lähim</i>	A
eriline	A	<i>keskealine</i>	A	lühike	A
erinev	A	keskmine	A	madal	A
esialgne	A	kiire	A	<i>magus</i>	A
<i>ettevaatlik</i>	A	kindel	A	maine	A
füüsiline	A	<i>kinnine</i>	A	<i>maitsev</i>	A
haige	A	<i>kirju</i>	A	majanduslik	A
halb	A	kitsas	A	meeldiv	A
hall	A	kodumaine	A	must	A
<i>halvem</i>	A	<i>kodune</i>	A	mõõdukas	A
hele	A	kohalik	A	märg	A
<i>hilisem</i>	A	<i>kohutav</i>	A	<i>mürgine</i>	A
hirmus	A	kollane	A	<i>naljakas</i>	A
<i>homme</i>	A	konkreetne	A	noorem	A
huvitav	A	korralik	A	normaalne	A
ilus	A	<i>kroonine</i>	A	<i>nõrk</i>	A
imelik	A	kuiv	A	nüüdne	A

¹ Sõnaliigimärgendite tähenduse leiate lisa 2 sissejuhatava teksti algusosast lk 137.

<i>odav</i>	A	<i>roosa</i>	A	<i>tähelepanelik</i>	A
odavam	A	<i>rootsi</i>	A	tähtis	A
ohtlik	A	<i>rõõmus</i>	A	tähtsam	A
olev	A	saav	A	täielik	A
oluline	A	saksa	A	täis (<i>korvitäis, täiel</i>	A
olulisem	A	<i>sale</i>	A	<i>määral</i>)	
omavaheline	A	<i>sarnane</i>	A	tänane	A
<i>oranž</i>	A	sealne	A	tänavune	A
otsene	A	selge	A	täpne	A
paks	A	senine	A	töötav	A
<i>palav</i>	A	<i>sile</i>	A	tühi	A
paljas	A	<i>sinine</i>	A	tüse	A
paras	A	soe	A	uhke	A
parem	A	<i>soome</i>	A	uus	A
parempoolne	A	sotsiaalne	A	vaba	A
parim	A	strateegiline	A	vaheline	A
peamine, <i>pea-</i>	A	suur	A	vaikne	A
<i>peenike</i>	A	suurem	A	vajalik	A
pehme	A	<i>suurepärase</i>	A	<i>vallaline</i>	A
<i>pidulik</i>	A	suurim	A	valmis	A
pikaajaline	A	suurune	A	vanem	A
pikem	A	sügav	A	varasem	A
pikk	A	<i>tagasihoidlik</i>	A	<i>vasakpoolne</i>	A
pime	A	<i>tark</i>	A	vastav	A
poliitiline	A	<i>tasuline</i>	A	vene	A
positiivne	A	tavaline	A	venekeelne	A
praegune	A	<i>teadlik</i>	A	viimane	A
prantsuse	A	tegelik	A	võimalik	A
<i>pruun</i>	A	tehniline	A	võimatu	A
puhas	A	terav	A	võrdne	A
punane	A	terve	A	võõras	A
rahaline	A	toimuv	A	vähene	A
rahulik	A	tore	A	väike	A
rahvuslik	A	tubli	A	väiksem	A
rahvusvaheline	A	tugev	A	<i>õhuke</i>	A
raske	A	tulev	A	õige	A
raskem	A	tulevane	A	õnnelik	A
reaalne	A	tume	A	<i>õrn</i>	A
riiklik	A	tuttav	A	<i>õine</i>	A
rikas	A	tõeline	A	ühine	A
roheline	A	tõsine	A	<i>ühiskondlik</i>	A

üksik	A	ega	D	ja	D
üldine	A	ehk	D	jaa	D
ülejäänud	A	ehkki	D	jah	D
<i>ülemine</i>	A	eile	D	<i>jalas</i>	D
<i>alaealine</i>	A/S	eks	D	<i>jalga</i>	D
hea	A/S	elus	D	jaoks	D
külm	A/S	enam	D	jooksul	D
noor	A/S	enamasti	D	ju	D
paha	A/S	endiselt	D	juba	D
tundmatu	A/S	enne	D	just	D
töötu	A/S	<i>ennelõunal</i>	D	justkui	D
vaene	A/S	ent	D	juurde	D
vale	A/S	eraldi	D	juures	D
valge	A/S	eri	D	juurest	D
vana	A/S	erinevalt	D	jälle	D
vastane	A/S	eriti	D	järel	D
värske	A/S	esialgu	D	järele	D
<i>abielus</i>	D	esile	D	<i>järelikult</i>	D
abil	D	<i>esiteks</i>	D	järgi	D
aeg-ajalt	D	esmakordselt	D	järjest	D
aga	D	et	D	järsku	D
ah	D	ette	D	ka	D
ainult	D	<i>ettevaatust</i>	D	kaasa	D
ajal	D	<i>halvasti</i>	D	<i>kaasas</i>	D
alati	D	<i>harva</i>	D	kahjuks	D
algul	D	heaks	D	kas	D
all	D	<i>hilja</i>	D	kasvõi, kas või	D
alla	D	hiljem	D	<i>katki</i>	D
alles	D	hiljuti	D	kaua	D
ammu	D	homme	D	kaudu	D
<i>arvatavasti</i>	D	hoolimata	D	kaugel	D
asemel	D	hoopis	D	kaugele	D
edasi	D	hulgas	D	<i>kaugelt</i>	D
edaspidi	D	hästi	D	<i>kenasti</i>	D
eel	D	igatahes	D	keset	D
eelkõige	D	igati	D	keskel	D
eemal	D	ikka	D	keskmiselt	D
eemale	D	ikkagi	D	kiiresti	D
ees	D	ilma	D	kindlasti	D
<i>eeskätt</i>	D	ilmselt	D	kinni	D
eest	D	isegi	D	kirjas	D

<i>kodunt</i>	D	kõvasti	D	mõnikord	D
<i>kodus</i>	D	käes	D	mööda	D
<i>kogemata</i>	D	käest	D	nagu	D
koguni	D	käigus	D	natuke	D
kohal	D	kätte	D	nii	D
kohale	D	<i>külas</i>	D	niimoodi	D
kohaselt	D	külge	D	niisama	D
kohati	D	küll	D	niisiis	D
kohe	D	<i>külla</i>	D	nimel	D
kohta	D	küllalt	D	nimelt	D
<i>koju</i>	D	<i>küllap</i>	D	ning	D
kokku	D	lahti	D	no	D
<i>kolmandaks</i>	D	<i>lahutatud</i>	D	noh	D
koos	D	laiali	D	nõnda	D
kord	D	las	D	nõus	D
korraga	D	lausa	D	näiteks	D
korraks	D	ligi	D	nüüd	D
korral	D	lihtsalt	D	oh	D
korralikult	D	liiga	D	oluliselt	D
kuhu	D	<i>loodetavasti</i>	D	omaeette	D
kuhugi	D	loomulikult	D	omakorda	D
kui	D	lõpuks	D	omavahel	D
kuid	D	läbi	D	ometi	D
kuidagi	D	lähedal	D	ootamatult	D
kuidas	D	<i>lähedale</i>	D	osas	D
kuigi	D	<i>lähedalt</i>	D	otsa	D
kuivõrd	D	lähemale	D	otse	D
kuna	D	<i>maal</i>	D	otsekui	D
kunagi	D	maha	D	otseselt	D
kuni	D	<i>meelega</i>	D	palju	D
kus	D	meelest	D	paraku	D
kusagil	D	miks	D	parem	D
kusjuures	D	mil	D	<i>paremal</i>	D
kuskil	D	millal	D	paremini	D
kust	D	milleks	D	peaaegu	D
kõige	D	mistõttu	D	peal	D
kõigepealt	D	mitte	D	peale	D
kõigest	D	muidu	D	pealegi	D
<i>kõikjal</i>	D	muidugi	D	pealt	D
kõrval	D	mujal	D	peamiselt	D
kõrvale	D	mullu	D	<i>peas</i>	D

<i>pensionil</i>	D	seejärel	D	tookord	D
pidevalt	D	seekord	D	tunduvalt	D
pigem	D	seepärast	D	tõenäoliselt	D
piisavalt	D	sees	D	tõepoolest	D
<i>pikali</i>	D	seetõttu	D	tõesti	D
pilves	D	<i>selga</i>	D	tõsiselt	D
pisut	D	selgelt	D	tõttu	D
poole	D	<i>seljas</i>	D	täielikult	D
poolest	D	sellepärast	D	täiesti	D
<i>poolt</i>	D	seni	D	täis	D
praegu	D	sest	D	täna	D
<i>puhkusel</i>	D	siia	D	tänaseks	D
puhul	D	siiani	D	tänavu	D
purjus	D	siin	D	tänu	D
põhiliselt	D	<i>siinpool</i>	D	täpselt	D
põhimõtteliselt	D	siis	D	<i>tööl</i>	D
põhjal	D	siiski	D	<i>tööle</i>	D
<i>päeval</i>	D	siit	D	<i>töölt</i>	D
<i>pähe</i>	D	sinna	D	umbes	D
pärast	D	sisse	D	uuesti	D
<i>pärastlõunal</i>	D	sisuliselt	D	vaatamata	D
päris	D	suhteliselt	D	<i>vabandust</i>	D
pärit	D	suhtes	D	vaevalt	D
püsti	D	<i>surnud</i>	D	vahel	D
rahul	D	suunas	D	vahele	D
<i>rahule</i>	D	süüdi	D	vahelt	D
rahulikult	D	taas	D	vahepeal	D
ringi	D	taga	D	vahest	D
rohkem	D	tagant	D	vaid	D
<i>ruttu</i>	D	tagasi	D	vaikselt	D
rääkimata	D	taha	D	<i>vaikust</i>	D
saadik	D	tarvis	D	vaja	D
sageli	D	<i>tasuta</i>	D	<i>valesti</i>	D
samas	D	tavaliselt	D	valmis	D
samuti	D	<i>teel</i>	D	vara	D
seal	D	tegelikult	D	varem	D
sealhulgas	D	teiseks	D	varsti	D
<i>sealpool</i>	D	teisiti	D	<i>vasakul</i>	D
sealt	D	tere	D	<i>vastas</i>	D
seas	D	tihti	D	vastavalt	D
seega	D	tollal	D	vastu	D

vastupidi	D	<i>Leedu</i>	kn	<i>ennast</i>	P
veel	D	<i>Läti</i>	kn	esimene	P
veidi	D	<i>Prantsusmaa</i>	kn	iga	P
viimaks	D	<i>Rootsi</i>	kn	igasugune	P
<i>viimati</i>	D	<i>Saksamaa</i>	kn	igaüks	P
vist	D	<i>Soome</i>	kn	iseenese	P
või	D	<i>Taani</i>	kn	<i>keda</i>	P
võib-olla, võibolla	D	<i>Venemaa</i>	kn	keegi	P
võrra	D	esimene	N	<i>kelle</i>	P
väga	D	kaheksa	N	kes	P
vähe	D	kaks	N	kogu	P
vähem	D	kakskümmend	N	<i>kumb</i>	P
vähemalt	D	<i>kakssada</i>	N	kumbki	P
välja	D	<i>kaksteist</i>	N	kõik, kõigi	P
<i>väljas</i>	D	kolm	N	<i>ma</i>	P
väljaspool	D	kolmandik	N	<i>me</i>	P
õieti	D	kolmas	N	<i>meie</i>	P
õige	D	<i>kolmveerand</i>	N	<i>mida</i>	P
<i>õigesti</i>	D	kuus	N	<i>mille</i>	P
<i>õues</i>	D	kümme	N	milline	P
äkki	D	kümmekond	N	mina	P
äärde	D	miljard	N	mingi	P
ääres	D	miljon	N	mis	P
<i>äärmiselt</i>	D	neli	N	miski	P
öösel	D	neljas	N	missugune	P
üha	D	<i>null</i>	N	<i>mitmes</i>	P
ühtlasi	D	paar	N	mitu	P
üksi	D	paarkümmend	N	muu	P
ükskord	D	pool	N	mõlema	P
ükskõik	D	<i>pooled</i>	N	mõni	P
üksnes	D	poolteist	N	<i>nad</i>	P
uldse	D	sada	N	need	P
üle	D	seitse	N	nemad	P
ülele	D	teine	N	niisugune	P
üles	D	tuhat	N	<i>paljud</i>	P
<i>üleval</i>	D	veerand	N	<i>sa</i>	P
ümber	D	viies	N	sama	P
üsna	D	viis	N	samasugune	P
ei	D/V	üheksa	N	see	P
ära	D/V	üks	N	selline	P
<i>Eesti</i>	kn	<i>enese</i>	P	sina	P

säärane	P	andmine	S	<i>diivan</i>	S
<i>ta</i>	P	aprill	S	diplomaat	S
<i>te</i>	P	areng	S	direktor	S
teine	P	<i>argument</i>	S	<i>distant</i>	S
teineteise	P	armastus	S	<i>doktor</i>	S
<i>teineteist</i>	P	arst	S	dokument	S
teistsugune	P	artikkel	S	dollar	S
tema	P	aru	S	<i>dušš</i>	S
too	P	<i>aruanne</i>	S	<i>DVD</i>	S
üks	P	arv	S	edu	S
üksteise, <i>üksteist</i>	P	arvamus	S	eelarve	S
ise	P/D	arve	S	eeskuju	S
oma	P/D	arvuti	S	eesmärk	S
aadress	S	ase	S	eestlane	S
aasta	S	asetäitja	S	ehitamine	S
abi	S	asi	S	ehitis	S
<i>abielu</i>	S	asjaolu	S	ehitus	S
abikaasa	S	asjatundja	S	ekraan	S
aed	S	asutus	S	ekspert	S
aeg	S	au	S	<i>elamisluba</i>	S
<i>ahi</i>	S	august	S	elamu	S
<i>aine</i>	S	auhind	S	elanik	S
ajakirjandus	S	auk	S	elav	S
ajakirjanik	S	auto	S	<i>elekter</i>	S
ajaleht	S	<i>autojuht</i>	S	elektrijaam	S
ajalooline	S	<i>automaat</i>	S	elu	S
ajalugu	S	autor	S	ema	S
aken	S	avaldus	S	<i>emakeel</i>	S
aktsiaselts	S	avalikkus	S	enamik	S
ala	S	avamine	S	energia	S
algus	S	avarii	S	erakond	S
alkohol	S	baar	S	erinevus	S
allikas	S	<i>bensiin</i>	S	<i>esik</i>	S
<i>allkiri</i>	S	buss	S	esimees	S
<i>alluv</i>	S	<i>bussijuht</i>	S	esindaja	S
alus	S	<i>bänd</i>	S	esindus	S
ameeriklane	S	<i>CD</i>	S	esmaspäev	S
amet	S	daam	S	etapp	S
ametikoht	S	delegatsioon	S	etendus	S
ametnik	S	demokraatia	S	ettepanek	S
andmed	S	detsember	S	ettevalmistus	S

ettevõte	S	hunt	S	juhtimine	S
ettevõtja	S	huul	S	juhtkond	S
<i>ettevõtlus</i>	S	<i>huulepulk</i>	S	juhtum	S
ettevõtmine	S	huvi	S	<i>juhus</i>	S
<i>euro</i>	S	<i>hõbe</i>	S	julgeolek	S
<i>fakt</i>	S	häda	S	jumal	S
festival	S	<i>hädaabi</i>	S	<i>jurist</i>	S
film	S	härä	S	jutt	S
firma	S	hää	S	<i>jututuba</i>	S
fond	S	<i>ida</i>	S	<i>juubel</i>	S
foto	S	idee	S	<i>juuksed</i>	S
<i>föön</i>	S	<i>ID-kaart</i>	S	<i>juuksur</i>	S
<i>gaas</i>	S	iga	S	juuli	S
galerii	S	ilme	S	juuni	S
grupp	S	ilu	S	juus (juuksed)	S
grupp	S	info, informatsioon	S	<i>juust</i>	S
gümnaasium	S	ingel	S	<i>juut</i>	S
haige	S	inimene	S	jõgi	S
haigla	S	instituut	S	jõud	S
haigus	S	internet	S	<i>jõulud</i>	S
hall	S	intervjuu	S	<i>jänes</i>	S
hammas	S	isa	S	järjekord	S
<i>hari</i>	S	<i>iseloom</i>	S	järv	S
haridus	S	isik	S	jää	S
<i>harjutus</i>	S	<i>isikutunnistus</i>	S	<i>kaalikas</i>	S
haud	S	istung	S	kaart	S
hetk	S	<i>jaam</i>	S	<i>kaas</i>	S
hind	S	jaanuar	S	kaaslane	S
hing	S	<i>jalakäija</i>	S	kabinet	S
hinnang	S	jalg	S	<i>kaebus</i>	S
<i>hinne</i>	S	<i>jalgpall</i>	S	kael	S
hirm	S	<i>jalgratas</i>	S	kahju	S
hobune	S	<i>jook</i>	S	kahjum	S
<i>hoius</i>	S	jooks	S	kahtlus	S
hommik	S	joon	S	<i>kahvel</i>	S
hooaeg	S	juhataja	S	kaitse	S
hoog	S	juhatuse	S	kaitse	S
hool	S	<i>juhe</i>	S	kaitsepolitsei	S
hoone	S	<i>juhiluba</i>	S	kaitsevägi	S
hotell	S	juht, juhi	S	kaitsmed	S
hulk	S	juht, juhu	S	kala	S

kallas	S	kilo	S	kolmapäev	S
<i>kalmistu</i>	S	kilomeeter	S	komisjon	S
<i>kama</i>	S	king	S	komme	S
<i>kampsun</i>	S	kingitus	S	kommentaar	S
<i>kana</i>	S	<i>kinnistu</i>	S	konflikt	S
<i>kanalisatsioon</i>	S	kinnitus	S	kongress	S
kandidaat	S	kino	S	konkurents	S
kaotus	S	kiri	S	konkurss	S
kapital	S	kirik	S	<i>kontakt</i>	S
<i>kapp</i>	S	kirjandus	S	<i>konto</i>	S
<i>kapsas</i>	S	kirjanik	S	kontor	S
karistus	S	<i>kits</i>	S	kontroll	S
karjuma	S	kivi	S	kontsert	S
<i>karjäär</i>	S	klaas	S	konverents	S
<i>kartul</i>	S	klass	S	<i>kook</i>	S
karu	S	<i>klassika</i>	S	kool	S
kass	S	<i>klaver</i>	S	koondis	S
<i>kassa</i>	S	<i>klaviatuur</i>	S	<i>koopia</i>	S
kasu	S	kleit	S	<i>koor</i>	S
kasum	S	klient	S	koosseis	S
kasutamine	S	klubi	S	koostöö	S
kasv	S	<i>kodakondsus</i>	S	kord	S
katse	S	kodanik	S	koridor	S
katus	S	kodu	S	korraldamine	S
kaubamaja	S	kodumaa	S	korrus	S
kaup	S	koer	S	korter	S
kauplus	S	kogemus	S	kott	S
<i>kauss</i>	S	kogu	S	kraad	S
kava	S	koht	S	<i>kraan</i>	S
keel	S	kohtumine	S	kriis	S
keha	S	kohtunik	S	kriitik	S
<i>kelder</i>	S	<i>kohupii</i>	S	kriminaalasi	S
kell	S	kohus	S	kroon	S
<i>keskharidus</i>	S	kohustus	S	krunt	S
keskkond	S	kohv	S	<i>kruus</i>	S
keskkool	S	kohvik	S	kuju	S
kesklinn	S	<i>kokk</i>	S	<i>kukk</i>	S
keskus	S	kokkulepe	S	<i>kuld</i>	S
kevad	S	kokkuvõte	S	kulg	S
kiirabi	S	kolleeg	S	kultuur	S
kiirus	S	kolmandik	S	kulu	S

kulutus	S	lahendus	S	liit	S
kuningas	S	lahkumine	S	<i>liiter</i>	S
kunst	S	laht	S	liitumine	S
kunstimuuseum	S	laine	S	liiv	S
kunstnik	S	lamama	S	lill	S
kurat	S	<i>lammas</i>	S	lind	S
kuritegu	S	<i>lamp</i>	S	linn	S
kurjategija	S	langus	S	linnaosa	S
<i>kurk</i>	S	laps	S	linnapea	S
kurss	S	lapsevanem	S	linnavalitsus	S
kursus	S	lasteaed	S	lipp	S
kuu	S	laud	S	<i>lips</i>	S
kuub	S	laul	S	lisa	S
<i>kuulutus</i>	S	<i>laulja</i>	S	loodus	S
<i>kuusk</i>	S	<i>laulupidu</i>	S	loom	S
kvaliteet	S	laupäev	S	loomine	S
kõht	S	lause	S	looming	S
kõik, kõige	S	laut	S	lootus	S
kõne	S	lava	S	<i>loss</i>	S
<i>kõnnitee</i>	S	lavastaja	S	luba	S
<i>kõrgharidus</i>	S	lavastus	S	lubadus	S
<i>kõrgus</i>	S	<i>lehekülg</i>	S	lugeja	S
kõrv	S	lehm	S	lugu	S
käik	S	leht	S	<i>luik</i>	S
käitumine	S	leib	S	<i>lukk</i>	S
käive	S	leidmine	S	lumi	S
käsi	S	<i>lennujaam</i>	S	<i>lusikas</i>	S
käsk	S	lennuk	S	lõhn	S
<i>käskkiri</i>	S	<i>lennuväli</i>	S	lõpp	S
<i>käärid</i>	S	leping	S	lõuna	S
köök	S	<i>lift</i>	S	läbirääkimine	S
küla	S	liha	S	läinu	S
külaline	S	liiga (<i>meistriliiga</i> ,	S	<i>lätlane</i>	S
<i>külastaja</i>	S	<i>I liiga</i> vm)		lääs	S
külg	S	liige	S	maa	S
küsimus	S	liigutus	S	maailm	S
<i>küte</i>	S	<i>liik</i>	S	maakond	S
kütus	S	<i>liiklus</i>	S	maal	S
laen	S	liikumine	S	maantee	S
laev	S	liin	S	<i>magamistuba</i>	S
lahendamine	S	liising	S	<i>magustoit</i>	S

<i>mahl</i>	S	<i>muulane</i>	S	nõudmine	S
maht	S	muuseum	S	nõue	S
mai	S	muusika	S	nõukogu	S
maine	S	muutmine	S	nädal	S
<i>maitse</i>	S	muutus	S	nädalavahetus	S
maja	S	mõis	S	nägu	S
majandus	S	mõiste	S	näide	S
<i>majonees</i>	S	mõistus	S	<i>näidend</i>	S
maks, -u	S	mõju	S	näitleja	S
<i>makse</i>	S	mõte	S	näitus	S
<i>mari</i>	S	<i>mõõtmed</i>	S	objekt	S
mark, marga	S	mägi	S	oht	S
mark, margi	S	mälestus	S	ohver	S
masin	S	mäng	S	ohvitser	S
materjal	S	mängija	S	<i>oja</i>	S
medal	S	märts	S	oktoober	S
meel	S	määr	S	olemasolu	S
mees	S	määramine	S	olukord	S
meeskond	S	määrus	S	<i>omand</i>	S
meeter	S	<i>mööbel</i>	S	omanik	S
meetod	S	möödunu	S	<i>onu</i>	S
<i>meil</i>	S	<i>müts</i>	S	<i>ooper</i>	S
<i>meister</i>	S	müüja	S	operatsioon	S
meri	S	müük	S	opositsioon	S
mesi	S	<i>müür</i>	S	<i>optimist</i>	S
<i>metall</i>	S	naaber	S	organisatsioon	S
mets	S	naeratus	S	<i>orkester</i>	S
<i>miinus</i>	S	nahk	S	osa	S
minek	S	naine	S	osakond	S
ministeerium	S	nali	S	oskus	S
minister	S	neiu	S	<i>ost</i>	S
minut	S	neljapäev	S	ostja	S
<i>mobii</i>	S	nimekiri	S	ostmine	S
mobii telefon	S	nimi	S	ots	S
<i>moment</i>	S	nina	S	otsus	S
mood	S	noormees	S	paar	S
<i>mootor</i>	S	november	S	paat	S
mulje	S	nuga	S	paber	S
<i>muna</i>	S	number	S	paik	S
mure	S	nurk	S	pakk	S
muudatus	S	nõu	S	pakkumine	S

palk	S	pind	S	puhkus	S
pall	S	<i>pintsak</i>	S	<i>puiestee</i>	S
<i>palve</i>	S	<i>pipar</i>	S	punkt	S
pank	S	<i>pirukas</i>	S	<i>pusa</i>	S
pankrannik	S	pisar	S	puu	S
<i>pann</i>	S	pisike	S	puudumine	S
<i>park</i>	S	plaan	S	puudus	S
<i>parkla</i>	S	plats	S	põhi	S
parlament	S	<i>pliiats</i>	S	<i>põhikool</i>	S
<i>part</i>	S	<i>pliit</i>	S	põhimõte	S
partei	S	plika	S	põhjus	S
partner	S	<i>pluss</i>	S	põld	S
<i>pass</i>	S	<i>pluus</i>	S	põllumajandus	S
<i>pasta</i>	S	poeg	S	põlv	S
<i>pastakas</i>	S	poisike	S	põlvkond	S
<i>patsient</i>	S	poiss	S	põrand	S
pea	S	poliitik	S	põsk	S
pealinn	S	poliitika	S	<i>põõsas</i>	S
peaminister	S	politsei	S	päev	S
peastaap	S	politseinik	S	päike	S
<i>peatus</i>	S	pood	S	<i>päritolu</i>	S
peegel	S	pool	S	<i>päästeamet</i>	S
pension	S	positsioon	S	<i>pääsuke</i>	S
pensionär	S	<i>post</i>	S	<i>püha</i>	S
peo	S	<i>postkast</i>	S	pühapäev	S
pere	S	<i>postkontor</i>	S	püks(id)	S
perekond	S	<i>pott</i>	S	raadio	S
peremees	S	<i>praad</i>	S	raamat	S
periood	S	preemia	S	raamatukogu	S
<i>pessimist</i>	S	president	S	<i>raamatupidamine</i>	S
<i>pidu</i>	S	<i>prillid</i>	S	rada	S
pihk	S	probleem	S	<i>raekoda</i>	S
piim	S	professor	S	raha	S
piir	S	programm	S	rahakott	S
piirkond	S	projekt	S	rahu	S
<i>pikkus</i>	S	protsent	S	rahvas	S
pilet	S	protsess	S	rahvus	S
pilk	S	proua	S	rajamine	S
<i>pill</i>	S	publik	S	rand	S
pilt	S	pudel	S	raskus	S
pimedus	S	puhk	S	ratas	S

<i>raud</i>	S	<i>sadu</i>	S	sisu	S
raudtee	S	<i>sai</i>	S	skandaal	S
ravim	S	sajand	S	<i>sms</i>	S
<i>rebane</i>	S	sakslane	S	<i>sokk</i>	S
reede	S	saladus	S	soojus	S
reegel	S	<i>salat</i>	S	<i>sool</i>	S
reform	S	samm	S	soomlane	S
reis, -i	S	saun	S	soov	S
reklaam	S	<i>seade</i>	S	<i>sotsiaalamet</i>	S
relv	S	seadus	S	spetsialist	S
remont	S	<i>seelik</i>	S	sport	S
<i>rent</i>	S	<i>seen</i>	S	struktuur	S
restoran	S	<i>seep</i>	S	sugu	S
rida	S	segadus	S	sugulane	S
riie	S	sein	S	suhe	S
riigikogu	S	seis	S	<i>suhkur</i>	S
riik	S	seisukoht	S	suhtumine	S
<i>riiul</i>	S	seisund	S	suits	S
rikkumine	S	<i>sekretär</i>	S	<i>sukk</i>	S
rind	S	sektor	S	summa	S
ring	S	sekund	S	<i>supp</i>	S
rist	S	selg	S	surm	S
roll	S	<i>selgitus</i>	S	surnu	S
rong	S	selgus	S	surve	S
<i>rootslane</i>	S	selts	S	suu	S
rubla	S	seltskond	S	suund	S
<i>rukis</i>	S	<i>sent</i>	S	suurus	S
<i>rukkilill</i>	S	<i>sentimeeter</i>	S	<i>suusk</i>	S
ruum	S	seos	S	suvi	S
ruutmeeter	S	september	S	sõber	S
rõõm	S	serv	S	<i>sõbratar, sõbranna</i>	S
rühm	S	<i>sibul</i>	S	sõda	S
rünnak	S	<i>sidrun</i>	S	sõdur	S
<i>saabas</i>	S	sig	S	sõiduk	S
saade	S	<i>sild</i>	S	<i>sõidutee</i>	S
saadik	S	silm	S	sõit	S
saal	S	silt	S	sõjavägi	S
saamine	S	sirutama	S	sõlmimine	S
saar	S	siseministeerium	S	sõna	S
saatus	S	<i>sissepääs</i>	S	sõnum	S
sadam	S	sissetulek	S	<i>sõrm</i>	S

<i>särk</i>	S	<i>tegelane</i>	S	trepp	S
<i>söök</i>	S	tegemine	S	<i>troll</i>	S
süda	S	tegevus	S	tuba	S
sügis	S	tegija	S	tulek	S
<i>sülearvuti</i>	S	tegu	S	<i>tulekahju</i>	S
<i>sült</i>	S	tehas	S	tulemus	S
<i>sünd</i>	S	tehing	S	<i>tuletõrje</i>	S
sündinu	S	tehtu	S	tulevik	S
sündmus	S	teisipäev	S	tuli	S
sünnipäev	S	tekk	S	tulu	S
süsteem	S	<i>teksad</i>	S	tund	S
süü	S	tekst	S	tunne	S
süüdistus	S	telefon	S	tunnistus	S
<i>šampoon</i>	S	<i>televiisor</i>	S	turg	S
taevas	S	<i>temperatuur</i>	S	turist	S
tagajärg	S	teos	S	tuttav	S
tahe	S	territoorium	S	tuul	S
taim	S	terve	S	tõde	S
<i>takso</i>	S	tervik	S	<i>tõend</i>	S
<i>taksojuht</i>	S	tervis	S	<i>tõlge</i>	S
<i>taldrik</i>	S	tingimus	S	tõmbuma	S
<i>tallinlane</i>	S	toetus	S	tõsi	S
talv	S	toime	S	tõstmine	S
taotlus	S	toimetus	S	tõus	S
tapmine	S	<i>toiming</i>	S	tädi	S
tartlane	S	toit	S	tähelepanu	S
tase	S	toll	S	täht	S
tasku	S	<i>tomat</i>	S	tähtaeg	S
<i>tass</i>	S	tonn	S	<i>tähtsus</i>	S
tasu	S	toodang	S	täiskasvanu	S
taust	S	toode	S	täitmine	S
teade	S	tool	S	tänapäev	S
teadlane	S	toon	S	tänav	S
teadmine	S	tootmine	S	tänu	S
<i>teadus</i>	S	torm	S	töö	S
teater	S	toru	S	tööandja	S
tee	S	trahv	S	töökoht	S
tee 'jook'	S	<i>tramm</i>	S	<i>tööline</i>	S
teema	S	treener	S	tööstus	S
teenus	S	<i>treening, trenn</i>	S	töötaja	S
		<i>trepikoda</i>	S	<i>töötasu</i>	S

tüdruk	S	vangla	S	võitlus	S
tükk	S	vann	S	võlg	S
tütar	S	vannituba	S	võrk	S
uks	S	vanus	S	võõrkeel	S
ulatus	S	vara	S	vägi	S
unenägu	S	varas	S	väide	S
uni	S	vari	S	väli	S
usaldus	S	variant	S	välismaa	S
usk	S	vastuolu	S	välismaalane	S
uudis	S	vastus	S	väljak	S
uurija	S	vastutus	S	väljapääs	S
uurimine	S	vastuvõtt	S	väljavõte	S
uuring	S	WC	S	välk	S
vaataja	S	veebruär	S	värav	S
vabadus	S	veerand	S	värv	S
vabariik	S	vein	S	väärtus	S
vaev	S	vend	S	õde	S
vahe	S	venelane	S	õhk	S
vahend	S	veri	S	õhtu	S
vahetus	S	vesi	S	õigus	S
vaht	S	video	S	õlg	S
vaidlus	S	viga	S	õli	S
vaikus	S	vihm	S	õlu	S
vaim	S	vihmavari	S	õnn	S
vajadus	S	viin	S	õnnetus	S
vald	S	viis	S	õpetaja	S
valdkond	S	viisa	S	õpik	S
valgus	S	vili	S	õpilane	S
valija	S	visiit	S	õppejõud	S
valik	S	volitus	S	õppus	S
valimised	S	voodi	S	õun	S
valitsus	S	voor, -u	S	äike	S
vallavanem	S	vorm	S	äri	S
valu	S	vorst	S	ärimees	S
valuuta	S	või	S	äärelinn	S
vanaema	S	võim	S	öö	S
vanaisa	S	võimalus	S	ööpäev	S
vanalinn	S	võime	S	ühendriik	S
vanamees	S	võistlus	S	ühendus	S
vanem	S	võit	S	ühendus	S
vang	S	võitja	S	ühinemine	S

<i>ühing</i>	S	avastama	V	jutustama	V
<i>ühiselamu</i>	S	eeldama	V	jõudma	V
ühiskond	S	eelistama	V	jälgima	V
ülem	S	ehitama	V	järgnema	V
<i>ülemus</i>	S	eksima	V	jätkama	V
ülesanne	S	elama	V	jätkuma	V
<i>ülevaatus</i>	S	ennustama	V	jätma	V
ülikool	S	eraldama	V	jääma	V
üliõpilane	S	<i>erastama</i>	V	kaaluma	V
üllatus	S	erinema	V	kaduma	V
ümbrus	S	esindama	V	<i>kaebama</i>	V
üritus	S	esinema	V	<i>kaevama</i>	V
<i>üür</i>	S	esitama	V	kahtlema	V
<i>üürnik</i>	S	haarama	V	kaitsma	V
alt	S/D	hakkama	V	kandma	V
ilm	S/S	harjuma	V	kannatama	V
kaal	S/S	<i>harjutama</i>	V	kaotama	V
kasutus	S/S	heitma	V	karistama	V
märk	S/S	helistama	V	kartma	V
aitama	V	hindama	V	kasutama	V
ajama	V	hoidma	V	kasvama	V
algama	V	<i>hoolitsema</i>	V	kasvatama	V
algatama	V	hukkuma	V	katma	V
<i>alluma</i>	V	huvitama	V	kavandama	V
alustama	V	häirima	V	kavatsema	V
andma	V	hääletama	V	keelama	V
arendama	V	hüppama	V	keelduma	V
arenema	V	hüüdma	V	keerama	V
armastama	V	ilmuma	V	kehtestama	V
arutama	V	imestama	V	kehtima	V
<i>arutlema</i>	V	investeerima	V	<i>kehtiv</i>	V
arvama	V	istuma	V	kerkima	V
arvestama	V	<i>jaanipäev</i>	V	kestma	V
<i>arvutama</i>	V	jagama	V	<i>kihutama</i>	V
astuma	V	<i>jalutama</i>	V	kiirustama	V
asuma	V	jooksma	V	kiitma	V
asutama	V	jooma	V	kinkima	V
avaldama	V	<i>juhatama</i>	V	kinnitama	V
avalikustama	V	juhtima	V	kippuma	V
avama	V	juhtuma	V	kirjeldama	V
avanema	V	julgema	V	kirjutama	V

kiskuma	V	lahendama	V	<i>meilima</i>	V
kogema	V	lahkuma	V	minema	V
koguma	V	<i>lahutama</i>	V	moodustama	V
kogunema	V	langema	V	muigama	V
kohtama	V	langetama	V	murdma	V
kohtuma	V	laskma	V	muretsema	V
kommenteerima	V	laskuma	V	muutma	V
kontrollima	V	laulma	V	muutuma	V
koostama	V	lausuma	V	mõistma	V
<i>koputama</i>	V	leidma	V	mõjuma	V
kordama	V	leiduma	V	mõjutama	V
<i>koristama</i>	V	lendama	V	mõtlemata	V
korjama	V	leppima	V	<i>mõõõtma</i>	V
korraldama	V	levima	V	mäletama	V
kostma	V	libisema	V	mängima	V
<i>kuivama</i>	V	liikuma	V	märkama	V
kujundama	V	<i>liitma</i>	V	märkima	V
kujunema	V	<i>liituma</i>	V	määrama	V
kujutama	V	lisama	V	mööduma	V
kukkuma	V	lisanduma	V	müüma	V
kukkuma (<i>kukkus</i>	V	loobuma	V	naeratama	V
<i>karjuma</i> ARGINE)		loomata	V	naerma	V
kuluma	V	lootma	V	nentima	V
kulutama	V	lubama	V	nimetama	V
kutsuma	V	lugema	V	noogutama	V
kuulama	V	lõikama	V	nutma	V
kuulma	V	lõpetama	V	nõudma	V
kuuluma	V	lõppema	V	nõustuma	V
kuulutama	V	läbima	V	nägema	V
kõlama	V	lähenema	V	näima	V
kõndima	V	lähtuma	V	näitama	V
kõnelema	V	lööma	V	olema	V
käima	V	lukkama	V	<i>omama</i>	V
käituma	V	<i>lülitama</i>	V	omandama	V
<i>käivitama</i>	V	magama	V	ootama	V
käsitlema	V	mahtuma	V	osalema	V
käskima	V	maksma	V	oskama	V
külastama	V	matma	V	ostma	V
küsima	V	meeldima	V	osutama	V
<i>kütma</i>	V	meenumata	V	otsima	V
laekuma	V	meenutama	V	otsustama	V

paistma	V	rajama	V	suurenema	V
<i>pakkima</i>	V	rakendama	V	suutma	V
pakkuma	V	raputama	V	sõitma	V
paluma	V	<i>ravima</i>	V	sõlmima	V
panema	V	registreerima	V	sõltuma	V
parandama	V	<i>rentima</i>	V	sõnama	V
<i>paranema</i>	V	rikkuma	V	säilima	V
<i>parkima</i>	V	rippuma	V	säilitama	V
peatama	V	ronima	V	sööma	V
peatuma	V	rõhutama	V	<i>söötma</i>	V
peitma	V	<i>rõõmustama</i>	V	sündima	V
pesema	V	rääkima	V	süüdistama	V
<i>pettuma</i>	V	saabuma	V	taastama	V
pidama (pidas)	V	saama	V	tabama	V
pidama (pidi)	V	saatma	V	tagama	V
piirama	V	saavutama	V	tahtma	V
piisama	V	sadama	V	taipama	V
plaanima	V	<i>sallima</i>	V	tajuma	V
planeerima	V	sattuma	V	takistama	V
<i>pooldama</i>	V	seadma	V	taotlema	V
proovima	V	segama	V	tapma	V
pruukima	V	seisma	V	tasuma	V
<i>puhastama</i>	V	<i>seisnema</i>	V	teadma	V
puhkama	V	seletama	V	teatama	V
puhuma	V	selgitama	V	teenima	V
puuduma	V	selguma	V	<i>teenindama</i>	V
puudutama	V	siduma	V	tegelema	V
puutuma	V	sisaldama	V	tegema	V
põgenema	V	<i>sisenema</i>	V	tegutsema	V
<i>põhinema</i>	V	sobima	V	tekitama	V
põhjudama	V	soovima	V	tekkima	V
põhjustama	V	soovitama	V	tellima	V
põlema	V	sosistama	V	<i>tervitama</i>	V
pärima	V	suhtlema	V	tingima	V
pääsema	V	suhtuma	V	toetama	V
päästma	V	sulgema	V	tohtima	V
pöörama	V	sundima	V	toimuma	V
pöörduma	V	surema	V	tooma	V
pühkima	V	suruma	V	tootma	V
püsima	V	suunama	V	tulema	V
püüdma	V	suurendama	V	tuletama	V

tundma	V	<i>vaatlema</i>	V	võimaldama	V
tunduma	V	vabandama	V	võitlema	V
tungima	V	vabastama	V	võitma	V
tunnistama	V	vahetama	V	võrdlema	V
<i>tutvuma</i>	V	vahtima	V	võtma	V
tutvustama	V	<i>vaidlema</i>	V	vähendama	V
tõdema	V	vaikima	V	vähenema	V
tõestama	V	vajama	V	väitma	V
tõlkima	V	vajuma	V	välisutama	V
tõmbama	V	valama	V	väljendama	V
tõstma	V	<i>valetama</i>	V	väljuma	V
tõusma	V	valima	V	vältima	V
tähendama	V	valitsema	V	<i>värvima</i>	V
tähistama	V	valmima	V	väsima	V
täitma	V	valmistama	V	õnnestuma	V
tänama	V	varastama	V	õpetama	V
<i>täpsustama</i>	V	varjama	V	õppima	V
töötama	V	vastama	V	ähvardama	V
<i>ujuma</i>	V	vedama	V	<i>äratama</i>	V
ulatama	V	veenduma	V	ärkama	V
ulatuma	V	<i>veenma</i>	V	ühendama	V
unustama	V	viibima	V	ühinema	V
usaldama	V	viima	V	ületama	V
uskuma	V	viitama	V	üllatama	V
uurima	V	viskama	V	üritama	V
vaatama	V	võima	V	ütleva	V